

Universitätsbibliothek Wuppertal

Omnia Divini Platonis Opera

Plato

Basileae, 1551

De republica vel de iusto

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-245](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-245)

uerum si quis est his qui defuncti sunt, sensus uiuentium, ita maxime nobis molesti futuri sunt, si seipos perdiderint, & inique sortem tulerint: si autem moderate ac leuiter, nobis summopere obsequentur: nostra porro eum iam finem habebunt, qui hominibus est pulcherrimus. Quamobrem collaudanda sunt potius quam deslenda. Profecto si uxores nostras filiosque tuebuntur, & nutriant, & his incumbant, ita maxime casus obliuioni mandabunt, pulchrius uel & rectius nobisque gratius uitam agent. Hæc igitur nostro nomine nostris prædicare sufficiet. Ciuitati uero mandamus, ut parentum nostrorum filiorumque curam habeat, & hos quidem honeste erudiat, illorum uero senium digne foueat. Cognouimus certe uos, etiam si hæc minime præceperimus, optime curaturos. Hæc igitur ò filij defunctorum atque parentes, ut moneremus illi mandarunt: ego uero quantum possum, diligentissime moneo, eorumque nomine obsecro, iuniores quidem, ut præclaras suorum res imitentur: seniores autem, ut de se optime sperent. Nempe senectutem uestram priuatim publiceque alemus: & quemcunque ex illorum progenie nacti fuerimus, summa beneuolentia complectemur. Ciuitatis uero prouidentiam ipsi minime ignoratis, quæ statutis legibus, patres & filios eorum qui in bello interire, tutatur, & ante alios ciues summo magistratu talium committit curam, ne ulla prorsus iniuria parentes horum afficiantur. Filios autem educat ipsa, studetque ut illis ignota sit orbitas. Nam ipsa parentis gerit uicem & dum pueri sunt, & cum ad maturam ætatem uenerunt, ad officia sua transmittit, omni armatura fulcit & ornat, patris studia ostendit, & memorat, dum paternæ uirtutis tribuit instrumenta. Ac simul auspicii gratia iubet tunc primum domum paternam ingredi filium quasi imperaturum, & armis cum robore fulctum. Eos præterea qui decesserunt è uita, honorat, ceremonias quotannis lege decretas communiter cunctis instaurans, quæ priuatim unicuique proprie peragi solent. Gymnica item certamina equestrisque instituit, musicosque ludos uarios adhibet. Ac profecto quod ad defunctos spectat, hæredis & filij subit conditionem: quo ad filios, patris: quo ad parentes cæterosque huiusmodi, curatoris, omni diligentia semper omnibus prouidens. Quarum rerum animaduersione quæ acciderunt, æquo animo ferre debetis. Nam hoc pacto & mortuis, & uiuentibus eritis gratiores, facileque curabitis, & facile curabimini. Nunc uero uos, ac cæteri omnes qui communiter secundum legem eos qui naturæ cesserunt, iam lugubribus expiationibus profecuti estis, abite. Hic est ò Menexene, Aspasiæ Milesiæ sermo. MEN. Per Iouem ò Socrates, beatam dicis Aspasiam, si cum mulier sit tales potest orationes componere. SOC. At si minus credis, sequere me, dicentem ipsam audies. MEN. Sæpenumero cum Aspasia fui, Socrates, & qualis sit, noui. SOC. Cur igitur eam non ueneraris? Cur non habes propter hanc orationem illi gratiam? MEN. Ingentem equidem habeo gratiam mulieri huic, seu uiro, quisquis tibi orationem hanc tradidit. Ac præ cæteris multis narranti gratiam habeo. SOC. Bene quidem. Sed ne me prodas, ut deinceps multas eius præclarasque de ciuilibus reb. orationes tibi recenseam. MEN. Bono animo es. Non prodam. Referas modo. SOC. Fiet ut postulas.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN
dialogum primū de Republica, uel de Iusto, ad Laurentium
Medicem uirum Magnanimum.

QVANTO oculus præstat manibus, caput pedibus, ratio sensibus, anima corpori, finis omnibus quæ diriguntur ad finem, status motui, æternitas temporis, tanto contemplatiua uita actiua præstare uidetur. Contemplatio enim actionis & principium est & finis, ducitque illam pro arbitrio atque sistit, iubens denique inferiores motus, externamque desinere actionem, ut intrinseca stabilisque actio, liberior tandem possideatur. Sic utique ab ipsa contemplatione Dei cælestes naturalesque motus, & actiones omnes tanquam à principio ducuntur, & reduciuntur ueluti ad finem. Quamobrem Plato noster eo saltem cæteris ciuitatum legumque conditoribus est excellentior, quo cæteri quidem uelut humani ad actionem magis ciuitatem instituerunt, ipse uero quasi diuinus actionem ciuitatis omnem tam publicam quam priuatam potissimum perducit ad contemplandum, ciuitatemque constituit sui ipsius antequam orbis dominam, neque tam multis timendam, quam cunctis gentibus uenerandam, cælestem quasi Hierusalem pro uiribus in terris expressam, in qua sublatis propriæ possessionis gratia contentionibus communia sint pro ipso iure naturæ omnibus omnia, communis sit copia, firmissima concordia, cunctorum una uoluntas, ideoque ad contemplandum semper expedita tranquillitas. Componit autem integram

integram absolute Reipublice formam denario librorum numero numerorum omnium integerrimo numeros tum intra se numeratos continente, tum ex se innumeros replicante. Atque, ut sepe his in libris precipue in secundo declarat, totam disputationem de iustitia a nobis inscribi mauult, quam de Republica: docens ut arbitror, rem omnem actionemque, et publicam et priuatam, non ad copiam, non ad potentiam, non ad uictoriam esse sed ad ipsam iustitiam penitus referendam. Quae quidem iustitia omni sublata perturbatione, expulsisque contentione impedimentis ciues tandem reddit expeditissimos ad uerum inuestigandum, deumque colendum. Eiusmodi uero contemplationem atque cultum Plato noster iudicat precipuum reipublice finem: ut quod neque unus, si solus uixerit, neque plures si simul habitauerint, sine lege efficere possunt, multi saltem ciues communi lege in unum ciuitatis coetum congregati perficiant. Praeterea docet nos Timaeus, et Critias ante ingentem terrarum inundationem Athenas alias extitisse, et apud Graecos, et apud Aegyptios, similibus inter se legibus gubernatas, quas dea Pallas condidit, educauit, et docuit, eamque illis tradidit reipublice formam quam in his libris Plato conscribit. In libris uero de Legibus reipublicam ex gubernatione Cretensi, ex Lacadaemonia, et Attica noua componit. ipsamque compositionem a Deo inchoat legum omnium autore. Verum ut ad praesentia redeamus, hanc quoque reipublicam felicibus auspicijs exorditur ab ipsis diuinae sapientiae sacris, a seniorum consuetudine atque consilio, a religiosa iustitia atque sanctitate. Ex eo enim quod et uota Deo, et sua cuique reddenda dixerat, incipit iam de priuata quadam iustitia disputare, per quam ad publicam opportune suo loco transibit. Tu uero memento in his a Platone significari, absque diuina humanaque iustitia, seniorumque consilio, ac sapientiae diuinae fauore, non posse ciuitatem uel ab initio constitui prospere, uel costantam feliciter gubernari. Deinceps argumentum primi libri perstringens, ex plurimis grauibuscumque praecipuis necessaria quaedam excerpam. Moderata iuuentus facilem efficit senectutem, immoderata difficilem. Qui corporis obsequitur libidibus, proculdubio insanis seruit tyrannis. Animus in senectute sedatis perturbationibus, quas secum affert iuuentus, segregatus a corpore, diuina propius et apertius inspicit. Innocentia sola optimam, in posterum spem animo praebet, unicum uite solamen. Vir sane mentis ad id in primis pecunias esse utiles iudicabit, ut quicquid uel Deo uouerit, uel homini promiserit aliterque debuerit, impleat, neque ob paupertatem adducatur aut mentiri cuiquam, aut ulla in re defraudare. Pecuniae namque referendae sunt ad iustitiam, iustitia uero ad uite alterius praemium. Sed antequam disputationem de iustitia prosequamur, considerandum moneo singula sub allegoria quadam a Platone disponi. Primo quidem Cephalus senex, id est caput, praebet disputationi caput. Deinde Polemarchus, quod et nomen eius significat, princeps, id est primus moderate pugnam aggreditur. Denique Thrasymachus, id est pugator ferox agit asperius. Socrates autem, id est seruator potens, ubique ab errore omnes, et iniustitiam seruat. Sed allegoriam commentarijs relinquentes, ad definitionem iustitiae iam pergamus. Simonidem, Pittacum, Biantem, dixisse ferunt iustitiam esse uera fateri, ac debitum unicuique reddere. Quod quidem ita nonnulli interpretantur: Simpliciter uerum cuilibet aperire, et quod acceperis, restituere. Id autem ideo Socrates improbat, quoniam insano neque omne uerum patefaciendum est, neque arma reddenda sunt quae sanus dum erat apud te deposuerat. Alij sic exponunt: Dare unicuique quod sibi conuenit, ceu amicis emolumentum, inimicis uero damnum, prodesse quidem bonis, malos autem ledere. Id iterum improbat, propterea quod neminem unquam ledere deceat. Quicumque enim aliquid ledit, id ipsum ad opus suum propriamque uirtutem deterius efficit, et ineptus. ut qui canem ledit, ad propriam canis uirtutem reddit ineptum. Iustitia uero hominis uirtus est. Quisquis ergo ledit hominem, ad iustitiam facit deteriore. At iustitia iustitiam nunquam minuit, sicut neque musica opus musicae destruit. Quamobrem non est iustum aliquem ledere. Inter haec Thrasymachus, quod et alij multi alias, obijcit Socrati, quod respondere nunquam uelit semper autem interrogare. Te uero latere non debet multis de causis Socratem querere solitum semper potius quam docere. Prima, ut arrogantes admoneret in omni etate descendum esse potius quam docendum. Secunda ut significaret ueritatem mentibus per opportunam inquisitionem segregatis a corpore atque erroribus, statim infundi diuinitus. Quod et Auicenna magnopere comprobatur. Tertia ut ostenderet rerum formas esse animis nostris ingentibus Per quas ipsa rerum ueritas animis per interrogationem ad eos conuersis quandoque subrutilet. Quarta, quo declararet humanam scientiam in negatione quadam falsi potius quam in ueri affirmatione consistere. Adducitur deinde definitio iustitiae a Thrasymacho, qualis et a Callicle in Gorgia, iustum esse quod est potentioribus utile. Semper enim potentiores dominari, atque ad utilitatem suam ferre leges, ac subditos gubernare. Tunc uere subditos iuste agere, cum illis parent legibus, quae sunt ad utilitatem gubernantium constituta. Socrates hunc ad contradictionem trahit. Quoniam possit princeps per ignorantiam madae quae sibi met sunt detrimento futura. Quae si obseruet priuatus, tum iustus erit, quia dominanti pareat: tum iniustus quoniam agat contra dominantis utilitatem. Addit artem quamlibet absolutam, ideoque minime indigam, in tractandis materijs, et hominibus, non suae, sed rerum sibi commendatarum utilitati consulere, quasi pupillis tutor, medicus aegris, nautis gubernator: similiterque magistratum legitimum subditorum utilitati prospicere. Si qua uero ars ceu medicina mercedem exigit, non quatenus medicina est, cuius finis est morbi curatio, questum facit, sed quatenus est mercenaria quadam et quaestuarium commiscetur. Artem ergo ciuilem omnium perfectissimam, ideoque minime indi-

gentem atq; seruillem constat multo minus utilitatis gratia gubernare. Mitto quæ Thrasy-machus temere, & cum quadam suimet repugnantia adducit contra iustitiam. Tu uero nota non decere quenquam, petere principatum, & magistratus ambire. Item, si quando bonorum uirorum existet ciuitas, non aliter pugnatos gratia non imperandi, quam nunc certent imperandi cupiditate. Tria uero nunc aduerte. Primum, malos non esse admittendos ad magistratum. Secundum: Ciues non malos, quo libenter graue onus gubernandi suscipiant inuitandos, imposito quodam premio stipendij atq; honoris. Tertium, probos homines qui neq; auaritia, neq; ambitione mouentur, eo duntaxat discrimine metuq; prouocari ad rempublicam oportere, ne uidelicet ipsi deteriorum iniuste gubernationi subijciantur. Plato diuinus intelligit, si quis unquam alius, officium gubernandæ patriæ, si iustum sit, uoluntarium esse debere. Sed probatissimi ciuis exemplo uult iniquam illorum arrogantiã improbare, qui qualibet uia semper ambiunt magistratus, dignitatesq; aucupantur. Qua uero ratione dignitatibus ipsi digni fiant, omnino non curant. Vult ergo id officium uoluntarium esse simul atq; necessarium, ut uir probatissimus libentissime patriæ suæ suscipiat gubernacula, sed tunc solum id faciat, quando necessitas postulat, interea uero contemplationem præferat actioni: uerum rebus quandoque urgentibus actionem circa publicum bonum ad tempus contemplationi propriæ anteponat. Id totum ex epistola Platonis ad Archytam Tarentinum comprehendere planissime potest. Confitatur deinceps tyrannicum Thrasy-machi dictum, iustitiam quidem in genere insipientiæ maliq;, iniustitiam uero in genere sapientiæ boniq; collocas. quod quidem ideo falsum esse monstratur, quia qualibet ars, sapientia quedam est, atq; circa quæ sapiens est circa eadem est & bona. Vir autem in quauis arte doctus non plus alio docto in actione artificiosa quærit, imò pariter actionem exequi atq; similiter. Et quamuis doctum adæquare tantum uelit, indoctum tamen uult superare. At indoctus temere nonnunquam plus sibi assumere tentat quam doctus simul atq; indoctus. Illi simillimus est uir iustus, nihil plus habere cupiens alio iusto, sed aliquid tamen, id est uirtutis plus iniusto. Iniustus autem indocto similis tam iusto quam iniquo plus habere contendit. Conclude contra Thrasy-machum, iniustitiam quidem ad sapientiæ boniq; genus, iniustitiam uero ad insipientiæ maliq; referendum. Adde iniustitiam esse infirmitatis omnium causam. Nam in quolibet cœtu odium & discordiam pariens, infirmissimum primo cœtum reddit, deinde dissoluit. Eatenus uero consistere cœtus potest, quatenus nonnihil distributionis iuste seruetur. Per iustitiam ergo consistit, per iniustitiam uero dissoluitur. Per illam & sibi inuicem, & alijs est amicus, per hanc undiq; inimicus. Quod autem in qualibet congregatione, idem & in quolibet animo iustitia & iniustitia facit: ut iustus quidem secum ipse consentiat, amicusq; sibi sit, & hominibus, atq; superis. Illi enim iustissimi sunt, ut non mirum sit iustum illis similem etiam amicum esse. Iniustus autem in his omnibus omnino contra se habet. Præterea res qualibet proprium quoddam habet opus. Requirit quoque uirtutem propriam, quædam scilicet facultatem per quã aptissime proprium perficiat opus, sine qua id efficere nequit. Cum igitur anima proprium quoddam habet, ceu consulere atq; gubernare, multoq; prius & uiuere, propriam quoque uirtutem exigit, per quam hæc com-modissime peragat, qua sublata laborat. Virtus autem animæ iustitia est, iniustitia uero uitium. Quapropter per iustitiam perfecte consulit, & gubernat, uiuitq; feliciter. Sublata uero iustitia, cõtrã. His dictis primus liber cum quadam correptione concluditur. Nempe cum prius dicendum esset quid iustitia sit quam qualis, factum est hætenus e conuerso, dum Socrates partim disputantes sequeretur, partim per notiora principia disputas, audientium tum ingenio indulgeret, tum facultati consuleret.

REIPVB. PLATONIS VEL DE IVSTO

TRANSLATAE A MARSILIO FICINO FLORENTINO
ac Laurentio Medici uiro magnanimo nuncupatæ,

Dialogus primus.

SOCRATES. GLAUCO. POLEMARCHVS. THRASYMA-
CHVS. ADIMANTVS. CEPHALVS.

DESCENDERAM heri in Piræum unã cum Glaucone Aristonis filio, ut & deam precarer, & celebritatem spectarem, quoniam modo acturi essent, quæ tunc primum agebant. Pulchra igitur mihi patria pompa uisa est: sed nihilominus, ut uidebatur, decens fuit ea quam Thraces mittebant. Cum uero preces egissemus, & spectaculo interfuissemus, in urbem regrediebamur. Aspexerat autem procul nos redeuntes domum Polemarchus Cephalii filius, seruuulumq; currentem mittendo, expectare iussit. A tergo igitur uelle me apprehendens seruus, lubet uos, inquit, Polemarchus manere. Egoq; ad eum conuersus, ubinam ipse esset, interrogauit. At te pone sequitur, inquit. Verum expectate.

Expecta-

Expectabimus respondit Glaucō. Ac paulo post Polemarchus uenit, unaq̄ Adimantus Glaucōnis frater, & Niceratus Niciæ filius, & alij complures, qui à pompa uenire uidebantur. Igitur Polemarchus, uidemini, inquit, ô Socrates, tanq̄ abituri ad urbem contendere. Non male, inq̄, coniectas. Vides ne, inquit, quot sumus? Quid ni? Aut ergo his fortiores esse uos oportet, aut manere. Vnum hoc concedetis, inquā, uos uidelicet permissuros abire nos, si persuaserimus dimittendos esse. Nunquid persuaderetis, inquit, nō auditis? Nequaquā, inquit Glaucō. Perinde itaq̄ tanquam audituri non simus, inquit, deliberate. Tunc Adimantus. Nescitis, inquit, uesperis facibus cursuq̄ equorū ludendū in honorem deæ? Equorum cursu, inquā? Nouum hoc certe, faces ne gestantes, & uicissim illas sibi tradent, equisq̄ certabunt? An ita dicis? Ita prorsus, inquit Polemarchus, quare aut potētiores sitis necesse est, aut hic maneatis. Nocturna præterea sacra peragēt digna certe spectatu. Surgemus enim post cœnā, eaq̄ sacra spectabimus, aderimusq̄ illic inter multos familiares, & confabulabimur. Sed manete, nec aliter facite. Atq̄ Glaucō, uidet, inquit, manendum esse. Verum si uidetur, inquā, sic facere oportet. Profecti igitur sumus domum Polemarchi, ibiq̄ reperimus & Euthydemū & Lysiam Polemarchi fratres, Thrasymachum Chalcedoniū, Charmetidem Pæaneium, & Clitophontē Aristonymi filium. Erat & intus pater Polemarchi Cephalus, ualde quidem senex, ut mihi uidebatur, diu nanq̄ eum non uideram. Sedebat autē coronatus in quodā cervicali, & sede. In aula enim sacrificauerat. Consedimus igitur iuxta eum plerisq̄ sedibus in orbem dispositis. Quamprimū itaq̄ me conspicatus est Cephalus, salutauit, dixitq̄: O Socrates, raro admodum ad nos accedis, in Piræum descendens. Oporteret autem. Nam si ego adhuc ualerē, ut in urbem uenire possem, minime opus esset ut tu huc ad nos, sed nos ad te tēderemus. Nunc autem te huc crebro aduentare decet. profecto quāto magis me corporis uoluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi, & uoluptas quā ex ea re capio, augetur. Hoc igitur age, & unā cum istis iuuenibus huc ad nos ueni tanquam ad amicos apprime familiares. Atqui inquā ego ô Cephale, ualde quidem delector senilibus sermonib. Vide tur enim mihi audire ab his oportere, qui uiam aliquam iam perfecerint, quæ & nobis fortasse peragenda erit, quā aspera, & difficilis. uel quā facilis sit, & peruia. Atq̄ ex te libenter audirem, quidnam de hac re sentias, cum huc ætatis perueneris, quod in limine senectutis esse poetæ aiunt, Vtrum difficultatem uitæ, uel quomodo ipsum enuncies. Ego tibi per Iouem, inquit, dicam ô Socrates, quod mihi uidetur. Sæpe cōuenimus pleriq̄ ferme æquales, antiquum illud seruantes prouerbū. Plurimi ergo nostrū in eo cœtu lamentantur, uoluptatum quibus in iuuentute frui licuit, desiderio affecti, & rem ueneream & conuiuia cæteraq̄ generis eiusdem recordati, grauiterq̄ ferunt, tanquam maximis priuari rebus; & tunc quidem se bene uixisse affirmant, nunc autem ne uiuere quidem. Nonnulli etiam domesticorum conuiuia cōtumeliasq̄ deplorant, & in hoc senectutem maxime accusant, tanquam maximorum sibi causam malorum. Mihi autem huiusmodi homines haud iure senectutem ut horum causam culpāre uidentur. Nam si hæc causa esset, & ego eadem essem passus propter senectutē, & reliqui omnes qui ad id ætatis deuenērūt. Verum ego etiam multos non ita affectos inueni, & cum Sophocle nonnunquā fui poeta, qui cum à quodam quōdam pacto in uenereis se haberet, interrogaretur, & an posset mulieribus admisceri, recte respondit: Bona uerba quæso ô amice, libentissime hæc tanquam furiosum agrestemq̄ dominū aufugi. Perbelle igitur & tunc illi respondisse mihi uisus est, & nunc nō minus. Omnino enim ab huiusmodi rebus in senectute multa pax inest & libertas. Quando enim deseruerūt iam cessaueruntq̄ libidines, omnino hoc Sophocleum accidit: nam à multis dominis & his insanientibus liberamur. Sed & horum ô Socrates, & eorū quæ aduersus familiares dicuntur, una quædam causa est, non senectus, sed mores hominū, nam si modesti & faciles sint, haud nimis senectus his laboriosa contingit. Sin contrā, & senectus, & iuuentus ô Socrates, his difficilis. Tum ego mirifice his quæ dicebat delectatus, pluraq̄ audire cupiens, ita eum ad reliqua prouocaui. Existimo profecto ô Cephale multos, quum ita dicas, minime hæc admittere, uerum putare facile senectutem ferre te propter diuitias potius quā propter mores. diuitibus enim multa solatia adesse dicunt. Vera, inquit, dicis. Non enim admittunt, & dicunt quidem aliquid, non tamen quantum dici posset. Verum illud Themistoclis pulchre se habet, qui

Seniles sermones libenter audiendi

De senectate commodis, & incommodis

Sophoclis perbellum responsum

Seriphio cuidam sibi per cōtumeliam obijcienti, quòd non per seipsum, sed eius patriam tantam esset gloriam cōsecutus, ita respondit. Equidem si ipse Seriphius essem, in eadem gloria uiuerem, tu uero si Atheniensis, minime. Idem quoq; aduersus eos, qui quum non sint diuites, grauius senectutē ferūt, dici potest, quod neq; uir ipse modestus inique senectutem ferret cum paupertate, neq; immoderatus cum diuitijs facile. Vtrum autē, inquā ego, ex his quæ habes plura tibi à maiorib. relicta sunt quàm acquisiisti, an contrā? Nō nihil acquisiui, inquit, ò Socrates: medius enim in pecunia extiti inter patrem & auum. Auus nempe meus Cephalus tantundem ferè quantum nunc mihi est, accipiens supra id multum accumulauit. Lyfaniās autē pater minores etiam eas opes quàm nunc sint, effecit. Ego autem sat habeo, si nō minores istis relinquo, sed aliquantulo maiores quàm accepi. Hæc ego ideo interrogauī inquam, quoniā mihi uidebaris nō multum diuitias admirari, quod quidem plurimum ij faciunt, qui sibi eas non peperere. Qui autē illas parauerunt, duplo magis quàm alij amant. Quemadmodū enim & poetæ poemata sua, & filios patres diligunt, eodem modo qui acquisiuere pecunias, illis studēt tanquā operi suo non ad usum necessitatēq; ut alij. Ex quo difficilis eorum est familiaritas, cum nihil aliud præter diuitias laudare uelint. Vera, inquit, narras. Et ualde quidē, inquam ego. Sed hoc etiā mihi declara. Quid boni maxime ex diuitiarū possessione te existimas consecutum? Quod inquit, non multis fortē persuaderē, si dixerim. Certo scias ò Socrates, quod postquam eò deuenit aliquis, ut breui iam moriturū se opinetur, incidit in eum timor, & cura quædam eorū quæ in superiori uita neglexit. Etenim fabulę quę de inferis dicunt, quem admodū eos qui iniuste egerunt, pœnas illic dare oporteat, irrisa hæcenus mouent tunc animum, ne forte ueræ sint suspicantem: atq; ipse siue propter senectutis debilitatem, seu quod alteri uitæ propinquior illa acutius inspicit, sollicitudinis & timoris plenus reddi, atq; reputat examinatq; si quem iniuria aliqua affecerit. Qui ergo inuenerit multas eius in uita iniquitates, ex ipso somno tanq; pueri frequēter excitus extimescit, & pessima in spe uiuit. Qui autem nullius iniuriæ sibi conscius est, huic iucūda spes semper adest, optima senectutis nutrix, quemadmodū Pindarus ait. Scite namq; ille ò Socrates, illud cecinit. Quicumq; uidelicet iuste sancte q; uitam exigit, dulcis eum spes comitat cor nutriens senectutemq; fouens, quæ maxime hominū uolubilem gubernat animū. Bene igitur & apprime mirandū dicit. Ad hæc ego existimo pecuniæ possessionē plurimi faciendā esse non cuius homini, sed modesto & æquo. plurimum ad id cōfert pecuniarū possessio, ut quis illuc intrepidus proficiscatur, cum neq; inuitum quempiā circumuenerit, neq; mentitus fuerit, neq; debeat uel uotas deo uictimas, uel pecunias homini. Habet præterea & utilitates alias, ac sanè permultas. Sed si unum uni conferatur ò Socrates, non minimum ego ponerē ad hoc homini mentem habēti, imò plurimū conferre pecunias. Egregie loqueris, inquā, ò Cephale. Hoc autem ipsum, iustitiā scilicet, utrum ita simpliciter ueritatem dicimus esse, & reddere quod quis acceperit: uel hæc eadem facere, aliās iustū, aliās iniustū est? Quod hinc apparet. Vnusquisq; enim diceret, si quis ab amico sanæ mentis arma acceperit, idem uero insanus repetat, non oportere ea reddi neq; iustum esse eum qui reddat, uel rursus homini sic affecto uera omnia dicat. Recte, inquit, loqueris. Non ergo hæc est iustitiæ definitio, uera dicere, & deposita reddere. Recte nimis dicis ò Socrates, sermonē subijciens Polemarchus inquit, siquid credere decet Simonidi. Hic Cephalus, Sermonē uobis trado, inquit. Nam sacra me curare oportet. Nunquid Polemarchus, inquam, tibi hæres est? Et ille quidem arridens. est profecto inquit, & simul ad sacrificandū discessit. Dic, inquā, igitur sermonis hæres, quid recte dici de iustitiā à Simonide asseris? Quod, inquit, iustum esse dicit debitū unicuiq; reddi. Atq; hæc dicēs recte loqui uidetur. Atqui nō facile, inq; est fidem Simonidi abnegare. Sapiens enim & diuinus uir. Verum quod dicit, tu fortasse intelligis ò Polemarche. ego autem ignoro. Manifestū enim est nō hoc eum dicere quod pauloante dicebamus, scilicet depositum alicui non sano reposcendi reddere. Atqui debitum quodāmodo est hoc, quod depositum est. Nonne? Certe, inquit. Reddendū autē, neq; tamen tunc quādo aliquis nō sanus repetat. Vera dicis, inquit ille. Aliud igitur q; hoc dicit Simonides, quādo iustum esse asserit, debitū reddere. Aliud per Iouem. Amicis enim putat amicos bene facere debere, non autē male. Intelligo equidem q; minime debita redderet ille, qui ei à quo depositū accepisset, aurū redderet

Partarum
quā possessa
rū diuitiarū
amormaior

Pindarus
Spes nutrix
optima senectutis
Modestis
hominibus
plurimi faciendam esse
pecuniam

Iusti definitio
ex Simonide

deret, siquidem retributio & receptio noxia foret, amici autē essent inuicem qui recipit & qui reddit. Nonne sic dicere affirmas Simonidem? Sic prorsus. Quid autē, inimicis reddendum est quod debitum? Omnino quod illis debetur. Debetur autē inimico, ut arbitror, ab inimico quod conuenit, malum uidelicet aliquid. Ergo poeticis uelaminibus significauit Simonides quid iustū sit. Iudicabat enim, ut apparet, iustū esse, tribuere quod cuique conuenit. Hoc autē debitum appellauit. Verum quid putas ipsum dicturū, si quis eum roget? O Simonides, quānam facultas, & quibus, & quid tribuens debitū & conueniens, medicina uocat? Quid nobis responsurū existimas? Nempe quæ corporibus medicamenta, cibos, potiones. Atque eodem pacto si idem percontet, quæ ars & quibus & quid præstans debitū & conueniens, coquinaria nominatur, quid illi potissimū respondebit? Quæ suauia obsonijs condimenta. Age itaque quæ ars & quibus & quid tribuens, iustitia nuncupabit? Si ante dicta sequi oportet, ea est iustitia quæ amicis utilitates, inimicis detrimenta reddit. Ergo bene amicos, male inimicos afficere iustitiam dicit.

Ita mihi uidetur. Quis maxime potest morbo laborantes amicos bene afficere? Inimicos autem contra, & ad bonam ualitudinem, & ad malam? Medicus. Quis autem nauigantes ad maris periculum? Gubernator. Iustus uero in qua actione, & ad quod opus maxime potest amicis prodesse, inimicis nocere? Impugnando & propugnando, ut mihi quidem uidetur. Non ægrotantibus o amice Polemarche, medicus est inutilis.

Verum dicis. Non nauigantibus, gubernator. Certe. Num igitur non pugnantibus iustus inutilis erit? Haud hoc admitto equidē. Vtilis igitur & in pace, iustitia.

Vtilis. Agricultura quoque in pace utilis, nonne? Et hæc. Ad fructuū perceptionem. Sanē. Et coriaria. Vtique. Ad structuram uelut calceorū. Plane. Quid autem de iustitia? Ad quem usum aut quæstum eam in pace utilem dicis? Ad commercia Socrates. Commercium uero dicis communicationes, uel aliud quid? Istud ipsum.

Num igitur iustus bonus & utilis erit in digerendis talis communicator? An ille qui talo ludit? Ille profecto. Atqui in laterū lapidum uelue structura melior & utilior socius ipso architecto iustus erit? Minime. Sed in qua cōmuniōne iustus melior erit quam citharista communicator, quemadmodum citharista iusto in pulsandis chordis utilior.

In argento, ut mihi uidetur. Non tamen o Polemarche, ad utendum argento, quando oporteret equos uendi argento uel emi. Tunc sanē mango utilior esset. An nō? Apparet. Et quando nauigiū, faber nauis, siue nauta? Videtur. Ad quem igitur communem usum auri uel argenti iustus alijs est utilior? Quando id deponere uolumus, & saluum esse o Socrates, cupimus. Nunquid dicis, quando nihil oportet ipso uti, sed condere? Prorsus. Quando igitur inutile est argentum, tunc utilis in ipso iustitia. Apparet. Et quādo falcem oportet custodiri, iustitia utilis est & priuatim & publice: quando autem uti, uinearum cultura? Patet. Dices præterea cum clypeum & lyram opus est custodire, nō autem in usum promere, utilem esse iustitiam? Quando autē uti his uolumus, tunc disciplinam armorum & musicam esse utilem? Necessē est. Atque de alijs omnibus similiter est dicendū: iustitiā scilicet in usu rerū inutilem esse, quando uero non utimur, esse utilem? Apparet. Non multo igitur studio o amice, digna est iustitia, si tantum sit ad inutilia utilis. Verum hoc consideremus. Nonne qui aptissimus ad percutiendum est in pugna siue pugili, seu quauis alia, idem quoque & ad cadendum? Prorsus quidem. Num igitur & morbum quicumque uitare & occultare poterit, idem & inferre ualebit? Mihi quidem uidetur. Atqui exercitus ipsius idem optimus est custos, qui hostium & consilia & alias actiones furat. Sic est profecto. Cuiuscumque ergo quis aptus est custos, eiusdem & fur est aptus. Apparet. Ergo si maxime seruare argentum poterit iustus, poterit & furari. Ita ratio iudicat. Fur itaque aliquis esse iustus ipse apparet, uiderisque ab Homero didicisse. Ille enim Autolyceū maternum Vlyssis auum admiratur, eumque affirmat præ cæteris & furto & iureiurando ualuisse. Vide igitur iustitia & secundum te & secundum Homerum atque Simonidem furatoria quædam facultas esse ad emolumentum quidem amicorum, detrimentum inimicorum. Nonne ita dicebas? Minime per Iouem, sed nondum noui quid dixerim. Hoc enim mihi adhuc uidetur, prodesse amicis iustitiam, inimicis obesse. Amicos autem dicis tu esse, utrum eos qui unicuique boni utilesque uidentur, uel qui sunt, & si nō uideantur? & inimicos eodem modo? Decens est

amare quidē quos bonos & utiles quis putet, odisse autē quos malos & inutiles arbitretur.

Nōne in hoc aberrant homines? ut uideantur multi sibi boni & utiles esse, quum mali sint & inutiles: multi autē contrā? Aberrant certe. Istis igitur boni quidem inimici, mali autē amici. Valde quidem. Attamen iustum tunc istis, malos quidem iuuare, bonos autē lādere. Apparet. Atqui boni quidē iusti sunt, talesq; ut nihil perpetrent iniuste.

Vera loqueris. Secundum uero sermonē tuum eos qui nulla iniuria afficiant, iustum est lādere. Minime ō Socrates. praua enim hęc oratio. Iustum ergo eos qui iniuriuntur lādere, iustos uero iuuare. Probabilior hęc oratio q̄ superior. Continget ergo multis eorum qui in iudicandis amicis errarunt, iustum esse ut amicos lēdant: mali enim quandoq; amici adsunt: atq; item ut inimicis prosint, cum quādoq; sint boni. Atq; ita contraria dicemus eorū quæ proferri à Simonide dicebamus. Ita profus accidet. Sed retractemus. Videmur enim nō recte amicum inimicūq; posuisse. Quid hac in positione damnas Polemarche? Quod diximus amicū esse eum qui bonus & utilis. Quomodo id in præsentiā corrigemus? Amicum dicemus eum qui bonus utilisq; & uideat, & sit. Eum uero qui uideatur quidē, sed non sit, uideri quoq; amicum, non tamen amicū esse. Atq; eadem ratio de inimico erit. Amicus igitur, ut uideatur, hac ratione bonus erit: Inimicus autē malus. Profus. Iubes nos addere iusto aliqui ad ea quæ dicebamus? Dicebamus porrō iustum esse amico prodesse, inimico nocere. Nunc autē uis dicamus iustū esse, ut amicum qui bonus est, iuueamus: inimicū qui malus est, cōtrā lēdamus? Perpulchre mihi quidē hoc pacto dici uidetur. Est igitur uiri iusti aliquem hominū lādere. Decet sanē prauos & inimicos lādere. Detrimento affecti equi, meliores ne an deteriores fiunt? Deteriores. Num ad canum uirtutē, an ad equorū potius? Ad equorum.

Nōne & canes læsi deteriores ad canū non ad equorū uirtutem efficiunt? Necessario quidem. Homines itaq; ō amice detrimento affectos, nōne peiores ad uirtutem hominum iudicabimus? Omnino. Atqui iustitia nōne humana uirtus est? Est plane.

Iusti opus
nō esse nocere
alicui

Necesse itaq; erit læsos homines iniustiores fieri. Videtur. Possunt ne igitur, in quā ego, musici ipsa musica aliquos amicos reddere? Nequaq;. Nunquid & equites equestri, ab equestri peritia alienos? Nō licet. An iusti uiri iustitia ipsa iniustos? Et ad summam, uirtute ipsa boni malos facere possunt? Nō certe. Nō em̄ calor is existimo opus esse frigidū aliquod reddere, sed contrarij. Sic est. Neq; siccitatis humidū, sed contrarij. Valde quidē. Neq; igitur boni lādere est, sed eius contrarij. Videtur. Iustus autē bonus. Omnino. Non igitur iusti opus est, ō Polemarche, nocere uel amico uel alteri cuiq; sed cōtrarij eius iniusti. Verissima loqui uideris, ō Socrates. Siquis ergo iustū esse duxerit debita cuiq; tribui, deberi autē intellexerit inimicis à iusto damna, amicis utilitatē, haudquaq; sapiens iudicandus. Neq; enim uera hęc. Constitit nāq; nullo modo iustum esse, quenquā lādere. Fateor equidē. Pugnabimus itaq; unā ego ac tu, si quis hoc asserat uel Simonidē, uel Biantem dixisse, uel Pittacū, uel aliquem aliū sapientum beatorūq; uirorum. Equidē pugnare tecū unā aduersus eum paratus sum. Sed nosti cuius mihi esse hęc sententia uideatur, qua iustū asseritur prodesse amicis, inimicis obesse? Cuiusnā? Periandri esse existimo, uel Perdiccæ, uel Xerxis uel Ismenia Thebani, aut alterius cuiusdā opulenti uiri, maxima se posse putantis. Vera nimium loqueris. Postquā hoc minime apparet aut iustitia esse, aut iustum, quod aliud hoc esse quis dixerit? Thrasymachus autē sapius disputantibus nobis cōtradicere cōcupiuerat, sed à præsentibus qui nos audire desiderabāt, prohibitus acquieuerat. Postq; uero finem dicēdi fecimus, atq; ego hęc dixi, nō ulterius se cōtinuit, uerū seipsum colligens tanq; fera quēdā in nos impetū fecit, quasi nos protinus discerpturus. Itaq; ambo, ego atq; Polemarchus, exterriti sumus. Ille uero exclamauit, quæ uos nugæ hæcenus ō Socrates, occuparunt? Quid' ue inuicē insanitis, uobis ipsis succubentes? Quod si reuera nosse cupis iustū quid sit, me interroga solū, ne' ue uincere cōcupisce reprehendēdo, postq; tibi responsum fuerit, animaduertens facilius esse interrogare q̄ respondere. Sed tu ipse responde quid esse iustū existimes: neq; mihi dicas quod decēs sit, neq; quod utile, neq; proficuū, neq; cōducibile, neq; cōferens: uerū plane & perspicue mihi ediffere quidnā dicas. Neq; em̄ admit tam, si huiusmodi nugæ induxeris. Hęc ego audiens, exterritus sum, & ipsum intuitus, metuebā: atq; ut arbitror, nisi prior eum aspexissem q̄ ipse me, mutus penitus euasissem.

Nunc

Nunc quando oratione ipsa exasperari coepit, respexi ad eum prior, quocirca responde-
re illi potui, subtre miscensq; dixi, O Thrasymache, ne nobis fauias. Si enim in sermonis
inuestigatione lapsi sumus egoq; & hic, pro certo habeto inuitos errasse nos. profecto si
aurum rimaremur, nunquam sponte ita succumberemus inuicem inquirendo ut inuen-
tionem impediremus. Quare ne existimes, cum in praesentia iustitiam perscrutemur, rem
auro multo pretiosorem, usque adeo inuicem nos ignaue concedere, ut non omni studio
annitamur, quo ipsam plane coperiamus. Sed ut puto eam assequi non ualemus. Quapro-
pter nostri multo magis uos sapientes misereri decet, quam urgere. Tunc ille haec audiens, ual-
de Sardonice profuseq; risit, & o Hercules inquit, haec illa solita est Socratis ironia. Verum
haec ego cognoui atq; praedixi, quod tu respondere quidem nolles, sed ironia potius ute-
reris, & deniq; omnia faceres potius quam interroganti cuiquam responderes. Sapiens in-
quam es o Thrasymache, recteq; nosti quod si quem interrogares, quot duodecim sunt,
interrogasq; praediceres ne mihi dicas amice duodecim esse bis sex, neq; terquatuor, neq;
sexies duo, neq; quater tria, alioquin minime huiusmodi nugas admittam, nemo tibi sic
interroganti responderet. At si tibi dixerit, quomodo o Thrasymache dicis ne respondeam
eorum quae praedixisti quicquam? Vtrum o mirabilis uir, neq; etiam si horum aliquid est
xij illud respondeam, sed alienum quiddam a uero? Vel quo pacto id ais? Quid tu illi ad
haec? Esto, inquit. Sed quam hoc illi simile est? Nihil prohibet, inquam ego. Quam-
uis enim simile non sit, si tamen interrogato illi simile uideatur, putas ne illum minus ex
hoc quod sibi uidebitur respondendum, siue nos interdiciamus, siue non? Sic & tu facies,
inquit? & aliquid eorum quae interdixeram, respondebis? Quid mirum, inquam ego, si inquit
renti mihi sic uideretur? At si ego aliam responsionem, inquit, de iustitia demonstraue-
ro praeter omnes istas, istisq; meliorem, qua te dignum poena putabis? Quanam alia, in-
quam ego, quam ea quae conuenit ignorantibus? Conuenit autem ut a docto discat. & ego
igitur hoc pati me dignum existimo. Quam facetus es, inquit, uerum praeter hoc quod
dicis, etiam pecuniam tribues. Cum uidelicet adierit. Imo uero adest, inquit Glauco, pe-
cunia. Dic iam Thrasymache, neq; enim deerit argentum. Quin etiam nos omnes pro So-
crate isto spondemus. Ita prorsus existimo scilicet, ut suam Socrates seruans consuetudi-
nem, nihil respondeat, sed respondentis orationem accipiens reprehendat. Quoniam
pacto inquam uir optime respondere quis posset, primo quidem qui neq; sciat neq; scire
se praedicet: deinde si quid de his existimet, tamen a uiro non mediocris autoritatis prohi-
bitus sit quae existimat dicere? Sed te magis aequum est dicere, profiteris enim scire, licetq;
tibi differere. Gere igitur mihi more, neq; inuideas Glauconem istum aliosq; docere. Haec
ego cum dicerem, Glauco caeteriq; hoc idem ipsum orabant. Eratq; manifestum Thrasyma-
chum maxima cupiditate dicendi affici ut se ostentaret. Arbitrabatur enim habere opti-
ma quae responderet, uerum simulabat instare ut ego responderem. Tandem uero con-
cessit. Haecq; inquit, Socratis est sapientia, ipsum quidem nolle docere, sed ab alijs disce-
re, nullamq; gratiam inde referre. Quod ego ab alijs discam, uerum, inquam, dicis: quod autem
gratiam non referam, procul est a uero. Persoluo enim quam possum, possum autem laudare
tantum, Argentum uero non habeo. Quanta uero indulgentia istud efficiam, si quis mihi
bene dicere uideatur, intelliges mox cum responderis. Existimo enim te bene dicturum.
Audi igitur, inquit ille. Affirmo equidem iustum nihil aliud esse quam quod potentiori utile.
Cur non laudas? Scio noles. Siquidem didicero, inquam, prius quid dicas. Nunc autem
nondum noui cum dicis iustum esse quod potentiori est utile, quid uelis inferre Thrasyma-
che. Neq; enim tale quid dicis. Si Polydamas nobis fortior athleta sit, & sibi quidem conse-
rat bouilla ad corpus, hunc cibum esse & nobis illo debilioribus utile simul & iustum. Mole-
stus nimirum es, inquit, o Socrates, atq; hac accipis dicta, qua deprauare maxime sermonem
possis. Haud est ita uir optime, inquam. Sed tu planius hoc enarra. An ignoras, inquit,
ciuitatum has quidem a tyrannis, illas uero a populo, nonnullas ab optimatibus gubernari? No-
ui equidem. Nonne in quauis ciuitate id plus potest, quod imperat? Quid nisi? Fert
autem leges principatus quisq; ad suam semper utilitatem, popularis quidem gubernatio popu-
lares, tyrannica uero tyrannicas, in caeterisq; similiter accidit. Ponentes autem leges, osten-
dunt id iustum esse his qui subiecti sunt, quod sibi sit utile, atq; hoc transgredientem puni-
unt, tanquam iniustum & contra leges agentem. Hoc igitur est uir optime, quod ego dico,

in cunctis ciuitatibus idem esse iustū quod illi principatui cōferat. principatus autē ubiq; utpote potētior dominatur. Quare cōstat recte colligēti, ubiq; idem hoc esse iustū quod potentiori cōducat. Nunc demū, inquam, quid dicas intelligo. Verū autē, id ne sit, ten tabo perdiscere. Vtile quidem & tu respondi iustū esse Thrasymache, quanq; mihi ne id respōderem interdixeras. Accedit autem illud ultra utile, quod dictū est potentiori.

Exigua forsitan, inquit, hęc additio. Nōdum manifestū est inquam, magna ne sit an parua. Sed quōd hoc inuestigandum sit an uera dicas, perspicuū est, postq; iustū esse conferens quiddam ego cōfiteor, & tu addis potētiori cōferens, ego autē ignoro, cōsiderandum erit. Cōsidera, inquit. Faciā, inquā, ac mihi dicas, parere dominātibus iustum esse asseris? Equidem. Vtrū qui imperant in ciuitatibus quibuscūq;, sine errore sunt semper, an errant quādoq;? Errare interdū possunt. Nōne igitur cū leges ferre aggređiuntur, partim recte ferunt, partim uero nō recte? Sic existimo. Recte autem ferunt, cum sibi utilia statuūt: non recte, cum contrā. Ita ne, an aliter dicis? Ita prorsus.

Quæ uero tulerint obseruanda sunt ab his qui subiacēt. Atq; id est iustum. Quid nī? Non solum itaq; secundū sermonem tuum iustum est id agere quod conducat potentiori, sed cōtrā quoq; quod oblit. Quid ais? Quod & tu, ut quidem mihi uideor. Verum diligentius inquiramus. Nōne iam cōuenit inter nos, principes nonnunq; ea imperare, quæ ab eorū utilitate aberrant: atq; etiam quæ cūq; ipsi imperēt, iustū esse ut qui subiecti sunt obseruent? Nōne hęc inter nos cōuenere? Ita ut opinor. Putato igitur inutile imperantibus & potentiorib. facere, iustū esse, abs te esse cōcessum: quando quidem imperantes ea quæ sibi mala sunt, ex inscitia imperāt. Tu autē iustū esse affirmas, hęc facere quæ ab illis imperātur. Nōne tunc o sapiētissime Thrasymache cōtingit iustū esse contrarium facere eius quod tu dicebas? Quod enim potentiorib. inutile est, subiectis quodammodo imperat. Hic Polemarchus. Per Iouem, inquit, manifestissima hęc sunt o Socrates. Ita prorsus si tu testis, inquit Clitopho, accesseris. Quid opus, inquit, est testibus? Ipse enim Thrasymachus cōfiteatur principes nonnunq; quæ sibi nō conducāt, imperare: quæ quidem perfici ab inferioribus, iustum sit. Nā facere, inquit Clitopho, quæ à principibus imperātur, iustum esse posuit o Polemarche Thrasymachus. Etenim potentiori, inquit Polemarchus, utile o Clitopho, iustū esse posuit. Hęc autē utraq; ponēs, confessus est rursus quandoq; potētiores quæ sibi utilia non sunt, inferioribus imperare. Ex his autē concessionibus sequitur, ut non magis quod potentiori utile q; quod inutile, iustū sit. Ad hęc Clitopho. Potētiori, inquit, utile hoc uocabat Thrasymachus quod sibi cōferre potētior extimarit, idq; agendū esse subiectis, atq; esse iustum. Sed Polemarchus, Non sic à Thrasymacho dictū est, inquit. Nihil inquā refert o Polemarche. Quod si nunc ita dicit Thrasymachus, sic & nos accipiamus. & tu mihi dic o Thrasymache, hoc ne est quod iustum dicere uolebas potentiori utile, scilicet quod ipsi utile uideatur, siue conferat, siue nō conferat? Ita ne? Minime, inquit. An uero tu me eum putas, qui aberrat, potentiozem uocare cū peccat? Existimabā, inquā, te sic dicere, quando principes nō esse omnino extra errorem, sed peccare quādoq; cōfitereris. Sycophanta profecto es in sermonibus Socrates. Siquidem circa ægrotantes aberrātem, statim medicū appellas, quatenus errat. Vel computatorem cū in ratione ponenda peccet, tum cum peccat, secundū hunc errorem. Sed ut existimo ita loqui cōsueuimus, quod medicus & rationis supputator & grāmaticus errat. Arbitror tamen nullum istorū quatenus est id quod appellamus quenquā, peccare. Quare secundū exactam rationē, quādo & tu ad uiuū refecas, nullus artifex peccat. Quisquis enim peccat, deficiente scientia peccat, in quo sane nō est artifex. Quapropter artifex, uel sapiens, uel princeps nullus peccat tunc cū princeps est. Sed qui uis diceret & medicū peccasse, & principē peccasse. Huiusmodi igitur aliquid respondisse me tibi existimato. Illud uero exacta ratione dicendū, principē quatenus princeps est, nō peccare: non peccantem autē, quæ optima sibi sunt, imperare. Hoc uero ijs qui sub imperio eius sunt, faciendū est. Quamobrē ut à principio dicebā, iustū esse aio, quod potentiori cōducat, facere. Num tibi uideor o Thrasymache sycophantæ instar calumniari? Et maxime quidē. Putas em̄ me excōposito, inquā, te ita interrogare aggressum, ut modo interrogabā? Atqui penitus, inquit, hoc noui. Sed nihil proficies. Neq; enim me tuæ latent insidiæ: neq; cum lateant, uim uerbis inferre ualebis. Minime hoc aggrederer

derer ô beate, inquam. Sed nequid tale rursus nobis accidat, distingue utrum principem & potentio- rem dicas secundum uulgus, an secundum exactam rationem, quod & tu paulo ante dixisti: cuius utile, cum potentior sit, iustum est ut à subiectis efficiatur. Exactissima, inquit, equidem ratione imperantem dico. peruerte hæc tuis istis si potes cauillationibus Socrates. Equidem nulla in re abs te superior. neque enim poteris. Putas ne, inquam, adeo me furere, ut leonem tondere audeam, & Thrasymacho insidias tendere? Certe aggressus es, inquit, cum tamen nihil assequi possis. De his satis dictum fuerit, inquam. Sed mihi dicito. Qui recta ratione est medicus, quemadmodum paulo supra ipse dicebas, utrum pecuniarum cõquisitor, an ægrotantium est curator? Atque de eo dicas qui reuera sit medicus. Morborum certe curator. Gubernator autem, qui reuera sit gubernator, nautarum princeps est, an nauta? Nautarum princeps. Nihil existimo hoc esse faciendum, quod in nauis nauiget, nec nautam esse uocandum. Non enim propter nauigationem gubernator appellatur, sed propter artem ipsam nautarumque principatum. Vera loqueris.

Nonne istorum cuique aliquid utile est? Est prorsus. An non ad hoc tendit ars, ut quod utile sit cuique, inuestiget atque præbeat? Ad hoc ipsum. Nunquid unicuique arti est aliquid aliud utile, quam ut sit quam maxime absoluta? Quomodo istud interrogas? Quemadmodum si me rogares, an corpori satis sit esse corpus, an cuiuspiam alterius rei indigeat, responderem omnino indigere. Et propter hoc ars quidem medicinae nunc inuenta est, quoniam corpus debile & infirmum est, neque sibi sufficit. Ut ergo huic utilitatem afferat, ipsa ars est inuenta. Sed num tibi uideor uera dicere? Vera prorsus, inquit. Quid autem? ars ipsa medicinae, uel alia ars, per se quidem ita debilis sit, ut aliqua uirtute indigeat, quemadmodum oculi uisu, aures uel auditu, propter quod in ipsis opus sit aliqua arte quae inuestiget præbeatque quae ad hæc eadem conferant? Vtrum & in ipsa arte inest defectus aliquis, & indiget unaquaeque ars alia arte, quae ipsi quod utile, consideret, & illa item alia indiget alia, ita ut in infinitum procedatur? Vel quaeque sibi ipsa quod conducatur prospicit? Vel neque se ipsa neque alia indiget ad inuestigandum quod aduersus defectum eius conferat? Neque enim defectus, neque error ullus ulli arti inest. Neque decet arte utilitatem querere nisi illi rei cuius est ars. Ipsa autem integra & inuiolata semper est, quatenus quaeque tota & immaculata qualis est perseverat ipsa. Tu igitur illi ratione sincera & exacta considera, sic ne, aliter se res habeat. Sic certe. Ergo nec medicina medicinae prospicit, sed corpori.

Ita est. Neque equestris, equestris, sed equis: neque alia ulla ars sibi ipsi, non enim indiget, sed illi cuius ars est. Sic apparet. Atqui ô Thrasymache præsumunt artes & dominantur illi, cuius sunt artes. Hoc ille quamuis ægre, tamen concessit. Nulla ergo scientia inquam utilitatem potentioris inquirat aut præcipit, sed imbecillioris, & eius cui imperatur ab ea. Neque hoc ille negabat, sed parabat ad hæc pugnare. Tunc ego alias his addens, nullus medicus inquam eo quod medicus est, medico conferre studet, aut in eo aliquid præcipit, sed ægrotanti. Est enim concessum, qui uere quidem medicus est, eum esse dominum corporum, non pecuniarum cumulatorem. Nonne id est concessum? Consensit, Nonne & exactum gubernatorem nauis nautarum principem esse, non nautam? Et hoc. Haud igitur gubernator talis ac princeps id inquirat & præcipit, quod ipsi gubernatori conferat, sed quod nautis qui ab eo reguntur. Hæc quoque ille ægre confessus est. Atque hic ego: Neque alius ullus inquam Thrasymache in aliquo principatu & facultate imperans, quatenus princeps est, quod sibi conferat, cogitat aut præcipit, sed quod subiecto conducatur, & quae dicit quaeque facit, cuncta ad illius utilitatem decoremque dicit & facit. Cum huc deuentum esset, omnibusque pateret definitionem iusti in contrarium decidisse, Thrasymachus non respondit quidem ut debuit, sed dicito inquit ô Socrates, est tibi nutrix? Quid nam? respondere inquam decebat magis quam talia querere. Quoniam inquit, te negligit, & oportet tibi nares non emungit, cum tamen indigeas, qui neque pecudum, neque pastoris cognoscis officium. Cur istud inquam? Quia putas, inquit, opiliones uel bubulcos pecudum, bouum uel bonum considerare, pascereque & colere, ad aliud respicientes quam ad dominorum, & ipsorum utilitatem. Et illos qui in urbibus ut decet præsumunt, aliter ad eos qui sub illis sunt, existimas respicere, quam tanquam pastor ad oves: & aliud cogitare noctes atque dies, quam unde utilitas ad ipsos proueniat. Atque adeo procul ab iusto iustitiisque, & iniusto item & iniustitia, ut ignores iustitiam iustumque alienum esse bonum

num, ac reuera praesidentis & potentioris emolumentum, detrimentum uero proprium obedientis & subditi: iustitiam uero contra ignauis iustisq; hominibus dominari: qui autem parent, facere quae imperanti potentioriq; conducunt, illumq; obsequio beatum reddere, sibi autem ipsis non consulere. Considerare profecto sic decet o ignauissime Socrates iustum uirum omnino minus iniusto habere. Primum quidem in mutuis commercijs aliquid contrahunt iustus una atq; iniustus: in finienda societate semper minus reportare iustus q; iniustus reperietur. Cum uero in rebus publicis aliqua tributa conferenda sunt, iustus plus confert q; sui aequales, iniustus autem minus. Quando autem aliquid inde accipiendum est, iustus nihil iniustus multa reportat. Praeterea siquando magistratu quodam uterq; fungitur, si nulla alia iusto iactura contingit, haec saltem illi non deest, ut res domesticae deterius per negligentiam disponatur, ex publico autem nihil propterea quod iustus sit lucretur. Accedit ad haec quod domesticos & familiares sibi inensos reddit, cum illis obsequi nulla in re ultra iustum uelit. Iniusto uero omnia contra eueniunt. Dico autem quod & supra, ut praeter ceteris ubiq; lucretur. Huc ergo considera, si uis iudicare quanto magis conferat priuatim sibi iniustum esse quam iustum. Facillime autem discas, si ad extremam peruenis iniustitiam, quae iniuste agentem felicissimum efficit: eos contra qui afficiuntur iniuria, ac neminem iniuste laedere uolunt, infelicissimos. Est autem haec tyrannis, quae non paulatim, sed simul omnia aliena usurpat, & clam, & ui, & sacra & sancta, & priuata, & publica. Siquis uero in aliqua istorum parte deliquerit, deprehensusq; fuerit, mulctatur, & opprobrio subiacet maximo. Etenim sacrilegi, fures, latrones, surreptores, & omnino per singulas quasdam partes peccantes, ab huiusmodi criminibus nominantur. Sed postq; aliquis ultra huiusmodi rapinas pecuniarum, etiam ciues ipsos in seruitutem suam redegit, non iam tam probrosis notatur uocabulis, sed & beatus & felix uocatur, non a ciuibus suis tantum, uerum etiam ab omnibus qui eum audiunt nequitiam omnem adimpleuisse. Non enim ideo uituperant iniustitiam quicumq; eam uituperant, quod eam facere, sed quod perpeti metuant. Hoc igitur pacto o Socrates iniustitia omnibus suis partibus absoluta, robustius quiddam est, liberalius, & regalius, q; iustitia: utq; ab initio dicebam, id quod potentiori confert, iustum est: iniustum uero sibi ipsi utile est, & conferens. Haec cum dixisset Thrasymachus, abire iam mente conceperat, postquam quemadmodum balnei custos sermonem plurimum maximo cum impetu auribus nostris infuderat. Non tamen hoc permiserunt qui aderant, uerum coegerunt & permanere, & afferre eorum quae dixerat rationem. egoq; in primis uehementer rogabam: O beate Thrasymache quali sermone iacto abire festinas prius q; abunde uel doceas, uel discas sit ne hoc ut dicis, an secus. An forte putas paruam quadam rem te aggressum esse definire: non autem rationem uitae, quam si quis nostrum acceperit, q; optime uiuat? An ego, inquit, putem istud aliter se habere? Videris, inquam, nullam de nobis curam suscipere neq; cogitare utrum peius uiuamus, an melius, id nescientes quod tu te scire affirmas. Sed o bone uir libeter hoc nobis ostende. Neq; enim male locaueris beneficium, quod nobis qui tot simus, contuleris. Dicam equidem quod sentio. Nequaquam mihi persuades, iniustitiam maius q; iustitiam lucrum afferre, etiam si omnis ei licentia praebatur, ut quaecumq; cupit efficiat. Esto iniustus aliquis, possitq; iniuriam facere uel furtim, uel ui, non tamen mihi persuades maius esse in ipsa iniustitia q; iustitia lucrum. Qua quidem in sententia non ego tantum fortasse, sed alius aliquis nostrum est. Persuade itaq; nobis beate uir non recte iustitiam pluris q; iniustitiam fecisse. Quomodo, inquit, amplius persuadebo, si his quae modo dicebam, non es persuasus? Quid nam ulterius faciam? An in animum tibi sermonem impingam? Minime, inquam, per louem. Sed hoc primum uelim ut dictis maneat: uel si quid immutare uis, hoc palam facias, ne ue nos decipias. Nunc autem uides Thrasymache ut superiora iterum resumamus, quod cum primo uerum medicum definisses agrotantium curatorem, deinde non ita sincere pastorem definiendum putasti, ut quatenus pastor est duntaxat custodiat. Imo pascere ipsam oues quantum est pastor arbitratus es, non ad ouium utilitatem, sed ad uoraginem potius, non tanquam pastorem, sed coniuuam qui uesci debeat, uel pecuniae studiosum qui sit uenditurus. Profecto pastoralis arti nihil aliud curae est q; ut id quod custodit, se optime habeat. Nam ipsi quatenus uera pastoralis facultas est, nihil deest quo minus sufficiens sit & optima. Sic ego putabam necesse esse nos confiteri, unumquemque principatum in eo quod principatus sit, nullius alterius bonum prospicere nisi eius quod sub illo sit, & ab

& ab eo curetur, siue priuatus sit siue publicus. Tu autem principes in ciuitatibus, qui uere principes sint, uolentes ne magistratibus fungi putas? Nequaquam, inquit, puto, sed certe scio. Quid uero, inquam ego, alios principatus, non ne nosti neminem uolentem accipere, sed praemium ex his requirere, quasi nulla sibi ex imperio tali, sed subiectis potius sit utilitas prouentura? Dic age, inquam, non ne quaslibet inter se artes diuersas ex eo dicimus, quod diuersam inter se habent potentiam? Neque enim uir felix praeter opinionem respondeas, ut aliquid perficiamus. Hoc ipso uidelicet alteram. An non utilitatem unamquaqueque propriam nobis aliquam praebet, & non communem cum alia? quemadmodum medicina quidem sanitatem, gubernatoria in nauigando salutem, alique similiter? Prorsus quidem. Nonne & pretium mercenariae? haec enim illius potentia. an medicinam tu & gubernatoriam eandem uocas? uel si quidem uelis absolutius definire atque distinguere quemadmodum statuisti, etiam si quis nauem gubernans sanus efficiatur, eo quod sibi nauigatio conferat, nihilo magis tamen ob hoc gubernatoriam ipsam, medicinam uocabis? Non certe. Neque etiam, ut arbitror, mercenariam, si quis mercenarius ipso ministerio sanus efficiatur. Neque hanc. Quid autem? Medicinam mercenariam, si quis medicas quaestum faciat? Minime. Nonne & utilitatem cuiuslibet artis propriam quandam esse concessimus? Esto. Si quam igitur utilitatem communiter nanciscuntur omnes artifices, patet quod communi quodam uno eodemque utentes, ex eo utilitatem huiusmodi nanciscuntur. Videtur. Dicimus autem artifices mercedem accipientes, utilitatem consequi ex eo quod mercenaria arte utuntur. Quid tum? Non igitur a sua arte cuique utilitas haec, scilicet praemij acceptio, prouenit. Sed si uolumus diligenter inquirere, medicina quidem sanitatem parit, mercenaria quaestum, & architectura aedificium, quaestuarium uero hanc secuta, mercedem, & reliqua omnes similiter. Suum porro quaque opus perficit, & confert illi ad quod est inuenta. Si autem praemium ipsi nullum detur, non artifex utilitatem ab arte aliquam accipit? Nullam. An igitur neque etiam prodest tunc cum gratis operatur? Ego equidem existimo. Nonne igitur o Thrasymache sicut iam manifestum est, nulla ars nullusque magistratus sibi quidem utilitatem parit, sed quemadmodum in superioribus dicebamus, quod subiecto confert, paret & imperat, inferioris illius commodum semper non superioris inspicit? Ob haec itaque ego nuper o chare Thrasymache dicebam, neminem uolentem imperium suscipere, & alienorum malorum ultro emendationem aggredi, sed praemium quaerere, quoniam qui ex arte recte acturus sit, nunquam in suum agit commodum, secundum ipsius artis imperium, sed ad inferioris utilitatem. Quamobrem, ut uidetur, praemium ponendum est illis, qui libenter gubernaturi sint, seu argentum, siue honor, siue poena, nisi imperium capiant. Quomodo istud ais o Socrates? inquit Glaucos, Equidem duo praemia noui, mulctam uero quam dicas, & quomodo in mercedis parte ponas, non noui. Ergo optimorum, inquam, praemium ignoras, cuius gratia imperant optimi uiri, quotiens admittunt imperium? An te latet & ambitiosum esse & auarum probro haberi atque esse? Noui equidem, inquit Glaucos. Hac ergo de causa, neque pecunia, neque honore ducti, boni homines imperare uolunt. Neque enim aperte pecuniam magistratus praemium accipientes, mercenarij uocari uolunt: neque clanculum, fures. Neque rursus honoris causa. Non enim ambitiosi sunt. Oportet igitur necessitatem illis imponi & mulctam, si impellendi sunt ut uelint magistratum accipere. Quamobrem uidetur turpe haberi, ut quis sponte ad imperandum accedat, neque expectet necessitatem. Maxima uero mulctarum est, administrationi malorum subijci, nisi ipse acceperit reipublicae gubernaculum. Hanc utique poenam timentes, magistratus capere probi homines mihi uidentur, si quando capiunt: & tunc ad eos accedunt, non tanquam ad bonum aliquod, neque tanquam ex his uoluptatem aliquam accipientes, sed tanquam ad rem necessariam, cum neque melioribus, neque similibus se committere ualeant. Quippe si bonorum uirorum extaret ciuitas, in ea, ut arbitror, haud aliter non imperandi gratia pugnaretur, quam nunc certetur imperandi cupiditate: ibique pateret, reuera legitimum principem non sui ipsius sed eius qui sub ipso est, commoditatem respicere. Quare unusquisque qui non amens sit, potius eliget alium sibi prodesse, quam dum alijs ipse consulit, sese negotijs implicare. Hoc igitur ego Thrasymacho nullo pacto concedo, iustum quidem esse, potentioris utilitatem. Verum hoc deinceps considerandum, multo autem mihi maius uidetur esse quod nunc Thrasymachus dicit, cum iniusti

uitam

uitam meliorem uita iusti esse affirmet. Tu itaq; ô Glauco, utrum istorum tanquam uerius eligis? Iusti, inquit Glauco, uitam potiore existimo. Audisti, inquam ego, quot paulo ante iniustæ uitæ bona Thrasymachus numerabat? Audiui equidem, inquit. Nō tamen assentior. Vis ne illi mōstremus siquo modo possumus, uera eum minime dicere? Quid ni uelim? inquit ille. Si orationem contrariam orationi illius obijcientes, quasi comparatione quadam proposita, enumeremus quot insuper bona qui iustus sit cōsequatur, ac ille rursus cōferat sua, oportebit ut tertius aliquis enumeret iterū meriaturq; bona, quotcunq; utriq; in utroq; collegimus. atq; ita iudicibus quibusdam altercationem hanc dirimentibus opus erit. Sin autem quemadmodū nuper cœpimus, alternis concessionibus adductis in mediū rem ipsam discutiamus, oratores ipsi nos simul & iudices erimus. Sic, inquit, omnino est. Vter tibi modus magis placet? Iste, inquit. Age igitur, ô Thrasymache, responde nobis à principio. Affirmas tu quidem extremam iniustitiam extrema iustitia utiliore esse? Affirmo equidem, & rationem attuli. Quid ad hoc? Nunquid istorum unum uirtutem, alterum uitiū uocas? Quid ni? Nōne iustitiam quidem uirtutem, iniustitiam autem uitiū? An istud fateri uir lepide mihi cōuenit, qui iniustitiam prodesse dicam, iustitiam minime? Quid ergo? Cōtrarium. An forte iustitiam uitiū appellabis? Nō, sed ualde generosam stultitiam. Iniustitiam ergo nequitiam uocas? Ne istuc quidem. At bonū consilium sagacitatemq;. Num iniusti uiri Thrasymache, prudentes ac boni esse tibi uidentur? Quicunq; uidelicet ciuitates iniuria afficere possunt, & nationes sibi subijcere. Tu autē me fortasse loqui putas de his, qui loculos clanculū surripuerint, profunt & hæc quidem, si lateāt, sed æstimatione digna nō sunt. Imō quæ paulo ante dicebam, plurimi faciēda. Equidem quod uis intelligo. Sed admodum miror, si in parte uirtutis & sapientiæ iniustitiam ponas, in cōtrarijs uero iustitiam. Omnino sic pono. Durius hoc iam, ô amice, neq; amplius inuētū facile quod quis dicat. Si enim cōducere quidem iniustitiam posuisses, uitiū tamen uel turpe quoddam esse ipsam cōfessus esses, quemadmodū alij quidam, aliquid ad hæc secundū ea quæ existimantur dicere possemus. Nūc autem perspicuum est dicturum esse te, & pulchrum & robustum quiddam iniustitiam esse, cæteraq; illi daturum omnia, quæ nos iustitiæ tribuimus: quando quidem & in uirtute, & in sapientia ponere eam non dubitasti.

Alia falsa iustitiæ definitio

Confutatio eius definitionis

Verissima profecto uaticinaria. Non tamen desistendum est inquirere disputando, quo ad te putem quæ cogitas dicere. Mihi nanq; uideris Thrasymache, in præsentia minime cauillari, sed quæ tibi uera uidetur, afferre. Quid tua refert, siue id uideat mihi, siue non uideatur, cum rationem meam nō confutes? Nihil certe. Sed hæc præterea mihi responde: An iustus uideatur tibi plus iusto habere uelle. Nullo pacto. Non enim urbanus esset ut nunc & simplex. Quid autem? plus ne iusta actione? Neq; iusta etiam actione. Iniusto autem utrum dignum putaret plus habere, idq; iustum existimaret, uel contrā? Existimaret utiq; dignumq; putaret, sed nō posset. Atqui ego istuc non interrogo, sed utrum iusto quidem plus habere, neq; dignum putet, neq; uelit iustus: iniusto autem contrā. Sic est profecto. Quid autem iniustus? An æquum censet plus habere & iusto & actione iusta? Quid ni? cum omnibus plus habere se dignū existimet.

Num igitur & iniusto homine iniustaq; actione, iniustus plus habebit, & certabit ut in habendo omnes exuperet? Vera hæc sunt. Sic itaq; dicimus. Iustū quidem simili nō plus habere uelle, plus autem dissimili: Iniustum uero utroq; plus accipere uelle. Recte dixisti. Atqui prudens & bonus, iniustus ipse est: iustus autem, neutrum. Recte & illud. Ergo prudenti & bono similis est iniustus, iustus autem minime. Quid obstat, inquit, quominus qui talis talibus quoq; similis sit: qui uero non talis, similis non sit?

Ais belle. Talis igitur est uterq; ipsorum, quales hi quibus similis est. Et quid aliud? Sit ita fanè, sed dicas Thrasymache, utrum musicum aliquem uoces, aliquem uero non musicum. Equidem. Vtrum istorum prudentem, utrum imprudentem? Musicum fanè prudentem, expertem musicæ imprudentem. Nōne in quibus prudentē, in eisdem & bonū: in quibus imprudentem, & malū? Nempe. Eodemq; pacto de medico dicemus? Eodem. Videtur tibi uir optime, cum musicus uir lyrā tēperat, uelle in intentione & remissione chordarū, musicum uirū exuperare, uel dignum putare, ut eo plus assequatur? Minime. Expertē uero musicæ superare contendit? Necessè est. Quid

medicus

medicus: in cibo aut potu dices ne plus affici, quam aut medicus alter, aut res ipsa cupit? Nequaquam. Plus autem quam medicinae artis imperitus? Proculdubio. Vniuersas denique contemplare scientias & inscitias, si quis tibi uideatur, qui quidem scientiam habeat, plus sumere uelle uel dicendo, uel faciendo, quam alter sciens, non autem eadem ad actionem eandem quae & ille qui ipsi similis est. Fortè sic se res habeat, necesse est.

Quid autem indoctus: nonne plus docto sibi assumere uellet, atque etià indoctor? Fortasse. Sed doctus, nonne sapiens? Concedo. Sapiens autem, nonne bonus? Et isthuc etià. Bonus ergo & sapiens non uolet plus sibi quam sui similis uendicare: plus tamen quam dissimilis & contrarius uolet. Videtur. Malus autem & indoctus tam simili quam dissimili sibi plus arrogabit. Apparet. Nonne iniustus Thrasymache, plus usurpare contendit, quam uel similis, uel dissimilis? An ita dicebas? Dicebam equidem, Iustus autem simili quidem non plus uolet, sed dissimili. Fateor. Est itaque similis, iustus quidem sapienti & bono, iniustus autem & malo & inscio. Apparet. Atqui concessimus, talem utrunque esse qualis sit is cui similis est uterque. Concessimus plane. Iustus itaque nobis bonus esse sapiensque apparuit: iniustus autem indoctus et malus. Haec omnia concessit Thrasymachus, non tamen ea facilitate qua ego nunc refero, sed uix atque pertractus plurimo cum sudore: erat quippe tunc aetas. Et uidi ego tunc primum, quod nunquam antea uideram, erubescens Thrasymachum. Cum igitur constitisset iustitiã & uirtutem esse & sapientiam, iniustitiam uero uitium & inscitiam: Maneat, inquam, hoc ita nobis. Dicebamus autem ualidum ac potens quiddam iniustitiam esse. Nonne meministi Thrasymache? Memini equidem, inquit. Sed mihi quae nunc dicis, non placent: habeoque aduersus ea quae dicam, quae si adducerem, certe noui te esse dicturum me concionari. Quare aut sine me dicere quae uelim: aut si tu uis interrogare, interroga. Ego autem tibi ueluti aniculis fabellas narrantibus, assentiar, & annuam, & abnuam. Nullo pacto praeter sententiam tuam. Ut tibi in omnibus gratificer, postquam non finis loqui, an quid aliud uis? Nihil per Iouem, si istud feceris, sed facito: ego autem interrogabo. Interrogam iam. Hoc interrogo nunc quod & paulo ante, ut ordine suo in sequenti sermone consideremus quomodo se iustitia aduersus iniustitiam habeat. Dictum enim est potentiores atque robustiores esse iniustitiam quam iustitiam. Nunc autem quid noui affers? Si quidem sapientia & uirtus est iustitia, facile, ut arbitror, apparebit robustius esse quam iniustitia, quando quidem iniustitia inscitia est, nec ullus hoc ignoraret. Verum non ita simpliciter agere cupio, sed hac uia considerare. Ciuitatem ne aliquam affirmares iniustam esse? & alias ciuitates uelle iniuste in seruitutem redigere, seruasque sub se multas habere?

Cur non? Immo uero hoc summopere faciet illa quae praestantissima erit, & quae ad extremam peruenerit iniustitiam. Intellego equidem quod tua haec erat oratio. Sed hoc circa istam considero, utrum haec quae praestantior sit ciuitas ciuitate, absque iustitia haec sit potentiam habitura, uel necesse sit ut habeat cum iustitia. Siquidem, ut tu paulo ante dicebas, iustitia ipsa sapientia est, necesse est cum iustitia. Sin autem ut ego, sine iustitia.

Responsionibus tuis o Thrasymache, ualde delector, quoniam non modo annuis & abnuis, sed & praclare respondes. Ut tibi gratum faciam. Facis tu quidem bene. Sed in hoc quoque gratificare mihi, & dicito. An censeres ciuitatem aliquam uel exercitum, seu latrones, siue fures, uel alium quemuis coetum hominum iniuste aliquid unã aggredientium, perficere posse quicquam, si iniuria inuicem se affecerint? Nequaquam. Quid autem si ab iniuria abstinerint? Nonne magis? Prorsus. Seditiones namque Thrasymache, iniustitia, inimicitias, contentionesque parit: Iustitia uero, concordiam & amicitiam. Nonne. Esto, ne à te dissentiamus. Bene agis uir optime. Sed mihi & hoc dicito. Si hoc iniustitiae opus est, ubicunque insit odium gignere, nonne inter liberos & seruos si fuerit, efficiet ut inuicem odia atque contentiones exercent: nulloque pacto possint aliquid ex communi concordia facere? Omnino. Quid autem? Si inter duos haec sint, nonne dissentient inter se, insequenturque odios, & inimici erunt & sibi & iustis? Erunt sane. Sin autem in uno insit, o mirifice uir, iniustitia, nonne ipsius potentiam dissipabit? Vel nihil minus habebit? Nihil minus habeat. Nonne talem aliquam uim habere uidetur, ut cuiuscunque insit, siue ciuitati, siue genti, siue exercitui, siue alteri cui libet, primo quidem impotens reddat id cui inest aliquid secum agendi, propter dissensionem atque discordiam: de

inde inimicum efficiat ipsum & sibi, & contrario cuiuslibet, atque iusto? Nonne ita? Ita? Atqui & in uno si fuerit, hæc eadem faciet omnia quæ ad naturam suam sequuntur. Primum quidem impotentem agendi eum reddet, quum secum ipse dissentiat, neque sibi meti constet. Deinde & sibi & iustis faciet inimicum. An non? Certe. Iusti autem, o amici, sunt & dei. Sint. Ergo deis inimicus erit Thrasymache, uir iniustus: iustus autem, amicus. Explere Socrates pro libidine, orationis epulo. Non enim tibi aduersabor, ne istos mihi infensos reddam. Age itaque, reliqua conuiuij adhibe, quemadmodum paulo ante respondens. Constat profecto sapientiores, meliores, potentioresque ad agendum, iustos esse: iniustos autem ne inuicem quidem tractare quicquam posse. Verum quod dicimus ualidissime, in commune simul aliquid cõficere illos posse qui omnino iniusti sunt, haud omnino uerum est. Non enim abstinere inuicem ab iniuria, si profus iniusti essent. Sed liquet in ipsis esse iustitiam quandam quæ ipsos ita afficiat, ut se inuicem lædere nolint simul atque alios, per quam agunt quæcunque agunt. Impulsi autem sunt ad iniuste agendum iniustitia, cum semimali essent. Nam qui ad summum nequitiae & iniustitiae perueniunt, perficere omnino nihil possunt. Hæc quidem quod ita se habeant, non autem ut tu supra ponebas, intelligo. Vtrum autem & melius uiuant iusti quam iniusti, & feliciores sint: quod quidem postea considerare proposueramus, considerandum est. Et, ut mihi quidem uidetur, hoc ex his quæ diximus, sequitur. Sed tamen melius considerandum. Non enim de re quadam uili spernendaque, sed quonam modo uiuendum sit, habetur oratio. Considera iam. Ecce considero. Dic igitur, opus ne equi tibi aliquid esse uidetur? Mihi quidẽ. Num hoc quidem diceres, & equi & alterius cuiuslibet opus, quod uel solo illo, uel maxime quis expleret? Haud intelligo. Attende. sic forte intelliges. Alia ne re quam oculis uides? Minime. Quid uero? alia ne audires quam auribus? Nequaquam. Ergo hæc horum opera recte diceremus. Recte. Posses ne gladio, & scalpello, & multis alijs, uitis palmites amputare? Quid nisi? Veruntamen non ita commode ut falce ad usum hũc fabricata. Est ut dicis. Ergo nonne hoc istius opus esse dicemus? Dicemus profecto. Existimo melius te nunc tenere, quæ paulo ante dicebam, quum interrogarem an id cuiusque opus esset, quod uel solo illo, uel melius quam cæteris efficitur. Intelligo iam. Idque mihi cuiusque opus esse uidetur. Nonne & uirtus tibi esse uidetur, cui aliquod opus adscribitur? Reuertamur igitur ad priora. Oculorum dicimus esse opus aliquod? Certe. Ergo nonne & uirtus oculorum est? Et uirtus. Et aurium opus? Et aurium. Est ergo & uirtus. Est. Nonne de reliquis omnibus eodem modo dicendum? Eodem. Nunquid oculi opus suum pulchre aliquando exercent, uirtutem propriam non habentes, sed pro uirtute uitium? At quomodo? Cæcitatem namque fortasse pro uisu dicis. Quæcunque illorum sit uirtus, nam ad præsens non id quero, sed utrum propria uirtute recte suum opus exercent, uitio uero non recte. Vera loqueris. Nonne & aures sua priuata uirtute male suum opus exercent? Male. Idem ne sentimus de reliquis omnibus? Idem. Age & hæc præterea contemplare. Est ne animæ aliquod opus, quod nulla re alia faceres, ueluti curare, imperare, consulere, & alia generis eiusdem? Nunquid hæc alteri rei quam animæ iure tribuere possemus, diceremusque ipsius propria esse? Nulli alteri. Quid autem ipsum uiuere? An non animæ opus esse dicemus? Maxime. An non & uirtutem quandam animæ esse dicimus? Dicimus. Nunquid anima quandoque, o Thrasymache, propria uirtute priuata opera sua bene explebit? Vel nullo modo poterit? Nō poterit. Necessesse est igitur malam animam male imperare atque curare, bonā uero hæc omnia bene facere. Necessesse. Concessimus ne uirtutem animæ iustitiā esse, iniustitiā uitium? Cōcessimus. Iusta ergo anima iustusque uir bene uiuet, iniustus autem male. Ita secundum rationem tuam apparet. Qui autem bene uiuit, beatus est & felix: qui male contra. Quid nisi? Igitur iustus felix est, iniustus miser. Sint. At miserum esse nō prodest, prodest autem esse felicem. Proculdubio. Nunquam igitur o beate Thrasymache, conductibilior erit iniustitia quam iustitia. His epulis crassatus fueris in Dionysiis, o Socrates. Apud te quidem comedi Thrasymache, postquam mitior mihi effectus es, difficilisque esse cessasti. Non tamen abunde uesci contigit, atque id mea quidẽ causa potius quam tua. Nam quemadmodum epularum auidiore homines incontinentesque rapiunt semper quodcun-

eunq; in conuiuio superfertur, gustantq; illud antequam prioribus dapibus satis uescantur: ita & ipse, ut mihi uideor, prius quam inuenirem quod principio fuit propositum, quid ipsum uidelicet iustum sit, eo prætermisso ad considerandum me contuli, utrum prauitas sit & inscitia, siue sapientia uirtusq;. Ac postremo incidente oratione illa quæ asserebat, conducibiliorem iniustitiam esse quam iustitiam, non me continui, quin ab illo ad hoc descenderem. Quapropter mihi in præsentia ex hac disputatione contingit, ut nihil norim. Quando enim iustum qui sit ignoro, nullo pacto sciam, uirtus ne sit an contra, atq; utrum qui id possidet, beatus sit uel non beatus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in secundum dialogum De iusto.

SECUNDVS Dialogus à trina exorditur diuisione bonorum. Bonum profecto idem est atque expetendum. Expetimus autem aliquid sui ipsius gratia tantum, ut uoluptates & gaudium. Aliquid alterius solum gratia, qualia quæcunque laboriosa sunt. Aliquid & gratia sui, & aliorum quæ inde sequuntur, ceu cognitionem ac prosperam ualitudinem. Iustitiam uero dicit, cum aliorum ex ea sequentium, tum uel maxime sui ipsius gratia expetendam. Sed antequam de iustitia perfecte quicquam definiatur, Glauco, quæ prætermissa sunt à Thrasymacho, pro iniustitiæ patrocini copiosius elegantiusq; prosequitur. Adde & modestius. Ait enim, non quia ita sentiat, sed ut prouocet Socratem ad iustitiam acrius defendendam, iniustitiam se laudaturum. Similia quædam habemus & in Gorgia. Post eum Adimantus, & primum pro iustitia uerba facit, præmia illi & humana tribuens & diuina. Vbi notabis religiosa quædam mysteria poetarum. Deinde nonnulla pro iniustitia adducit in medium, personam uidelicet & Socratis & Thrasymachi referens, addens etiam se non iustitiam uituperare uelle, sed quodammodo Socratem irritare. Optat autem laudes audire iustitiæ, quæ non ab externis, sed ab intrinseca iustitiæ natura ducantur, quales afferri ab alijs non consueuerint. Tu uero animaduerte non temere Platonem multa hic rursus ad poetas sacerdotesq; pertinentia posuisse. Ostendit enim in his sepe à poetis, sapius à malis sacerdotibus peccandi licentiam prouenire. Vbi gentium superstitiones irridet. Præterea haud ab re in his libris omnium sibi charissimis charissimas sibi personas inseruisse, Glauconem Adimantumq; fratres eius, patremq; Aristonem. Rursus Socratem nihil in omni eius uita propensius contemplatum, quam seclusis externis affectibus, quidnam sit, quidue faciat uirtus ipsa, uitiumq; in animo. Quod quidem & sponte & prouocatus deinceps de iustitia & iniustitia demonstrabit. Sed ego hic iniuste nimium prætermisi mirum illud iustitiæ præmium ex Musei mente adductum, perpetuam inquit ebrietatem. Quod quidem Musæus accepit ab Orpheo, id ipsum per Dionysii sacra significante. Hoc illi prophético simile: Inebriabor ab ubertate domus tuæ. Ebrietas ergo sit duplex. Altera quidem sub luna, Lethæo inducta potu: per quam anima extra se posita, & infra se posita obliuiscitur diuinorum circa terrena delirans. Altera uero super lunam neptæarea prouenies potione, per quam animus extra se positus, supra se positus, morborum mortalium obliuiscitur: suspiciensq; diuina quasi primo illorum splendore caligat: siue potius saporem gustans nouo quodam calore è priori habitu permutatur. Mox uero perspicue cernit gustatq; salubriter, immo uero nutritur. Profecto idea diuina per quam factus est animus, redeunti illabatur animo, ceu gustui sapor. Ab eo primum suauiter si quid alienum est diluit. Deinde penitus implet, magisq; implendo delectat. Tertio redigit in seipsam inestimabili uoluptate perfundens. Vbi animus ex anima primum factus est intellectus, ex intellectu denique deus. Neq; ulterius sicut prius sapit, neque quæ prius, sed sapit aliter atque alia. Et quemadmodum apud nos imaginatio uehemens mouet formatq; corpus, ita & ibi corpus subiectum animæ sensusq; eius à potentissima cogitatione mentis mouetur protinus & formatur, adeo ut ineffabili dulcedine mentis mirabiliter & sensus dulcescat & corpus. Sed iam ad iustitiam reuertamur. Hanc Socrates tanquam disputationis suæ finem atq; obiectum, per singula querens, quia difficile inueniretur in animo, prius querit in ciuitate, tanquam in ea manifestiorem futuram, ut per hanc demum animi iustitiam manifeste definiat. Vt autem iustitiam in ciuitate considerare queat, constituit ab initio ciuitatem, dicens primo quæ sit eius origo, scilicet indigentia mutua. Deinde quæ materia, scilicet res artesq; necessaria. Postremo quæ forma, uidelicet regula uictus, legitimaq; gubernatio. Et uideto quantum laudet uitam sobriam, quantum uituperet delicatam atque luxuriosam. Illa quidem sana atq; sufficiens, hæc autem insana & indigens plurimorum. Deniq; quum ob hanc nascatur bellum, opus est in eiusmodi ciuitate militibus. Quapropter ob diligentem militaris artis institutionem descendens, quot necessaria sint militi strenuo & custodi patriæ, accurate prosequitur. In omnibus uero memento, neminem ad diuersa aptissimum nasci posse. Ideoq; nullum diuersas artes exercere debere. Præsertim cum ex alterius opere, opus impediatur alterius. Oportere & unumquemq; artem suam statim a puero & per omnem uitam continue exercere. Præterea militem patriæ custodem talem & nasci & educari

debere, ut canum instar & erga notos sit mitis, & aduersus ignotos ferox, semperq; uigil & sagax. Proinde affectu Socrates principium cuiuslibet operis maximum quiddam esse, in tenera praesertim aetate facile utriusq; formabili. Idcirco futuros milites à teneris unguiculis & secundum animum primo per musicam, & secundum corpus deinde per gymnasticam rite format, sub musica comprehendens fabulas quoq; poeticas. Quas praecipit assidue puerorum auribus adhibere. Sed tales solum, quales ad militare studium quasi praeludia quaedam & prouocent & erudiant. Similiterq; ceteros his à pueritia fabulis iubet assuescere, quae studio potissimum futuro conducant. Contrarias uero longius arcet. Id uero maximum est praecipuum. Detestatur mox poeticam impietatem turpia de dijs fingentem. Atq; eiusmodi audiri fabulas prohibet. Subiungit geminas theologiae figuras. Primam, Deum omnino bonum esse, bonorumq; duntaxat causam. Mali uero nullius causam esse Deum. Item si quem Deus punit, punire gratia boni. Secundam uero, Deum esse penitus immutabilem, ex eo quod simplicissimus, potētissimus, optimus, sapientissimus. Quo fit, ut neget Deum aliquando quenquam fallere, uel fictis simulacris, uel signis atq; uerbis. Neq; enim in uarias mutatur formas, neq; cum non mutetur, simulat permutari. Conclude librum aurea quadam sententia. Mendacium maxime omnium & dijs & hominibus est odiosum. Quod si mendacium in sermone odiosum est, idq; simulacrum est mendacii ipsius quod est in animo, nimirum mendacium quod in animo est, & dijs & hominibus est admodum odiosum. Eiusmodi uero mendacium est ignorantia, per quam circa rerum ueritatem sibi met animus ipse mentitur. Quoniam uero ueritas ad id quod esse dicitur, spectat, ideoq; falsum ad non esse declinat, merito mendax quatenus in falsum labitur, eatenus in nihilum quoq; prolabitur.

SECUNDVS DIALOGVS

DE REPUBLICA

HAEC quum dixissem, à disputatione liberatum me esse putabam: uerum hoc, ut uidetur, procerium modo fuit. Glauco enim & semper aliàs uir certe ad omnia fortissimus, & tunc quidem Thrasymachi de fatigationem haud probauit, sed dixit: Vtrum ô Socrates, nobis per sualisse uideri cupis, an reuera persuadere, quod omnino praestet iustum esse quàm iniustum? Ego quidem, si in mea optione esset, reuera persuadere malle. Non igitur facis, inquit, quod uis. Dic enim mihi, uidetur ne tibi huiusmodi aliquid esse bonum, quod quidem eligeremus, haud certe quae ex eo sequantur cupientes, sed ipsum gratia ipsius amantes: quemadmodum gaudere, & uoluptates quaecunque sine nocumento sunt, & quae in posterum nihil praeter gaudium allaturae sint eas habenti. Mihi sane uidetur, inquam, esse aliquid tale. Quid autem? Est ne aliquid quod & ipsum gratia ipsius, & eorum quae ab eo fluunt, amemus? Quemadmodum sapere, uidere, ualere, haec enim huiusmodi propter utrumq; eligimus. Certe, inquam. Tertium autem uides, inquit, genus boni, in quo est exerceri, male ualentem curari, medicationemq; & pecuniariam exercere? Haec utiq; laboriosa fatemur esse, prodesse autem nobis. Et ipsa quidem sui gratia nunquam expeteremus, sed quæstus & aliorum quae ab eis proficiunt gratia. Est hoc plane, inquam, genus tertium. Quid tum? In quonam istorum, inquit, iustitiam ponis? Mea quidem sententia in pulcherrimo, quod tam propter seipsum quàm propter ea quae efficit, ab eo qui beatus sit futurus expetitur. Haud ita multis uidetur, sed laboriosi generis esse, quod quidem propter praemia & honores & gloriam sit expetendum, propter seipsum autem tanquam difficile fugiendum. Noui equidem isthuc multis uideri, quod circa iam pridem à Thrasymacho quasi tale quiddam sit, uituperatur: iniustitia uero laudatur. Sed ego hebes sum, ut uideor. Age itaque & me audi, inquit, si tibi quoq; haec uideantur. Thrasymachus nempe prius quam oportet tanquam serpens carminibus delinitus abs te fuisse uidetur. Mihi autem nondum ex sententia demonstratio utriusque euenit. Cupio enim audire quid sit utriusq;, & qualem uim habeat ipsum secundum seipsum existens in animo: praemia uero & quae ex ipsis proueniunt, mittere. Sic igitur faciam, si & tibi placet. Renouabo equidem Thrasymachi orationem, & primum dicam quale quid iustitiam esse dicant, & unde exortam fuisse uelint. Secundo uero loco, omnes quicunque iustitiam colunt, inuitos quodammodo eam sequi, tanquam rem necessariam, sed non bonam. Tertio, merito id agere. Multo ergo melior iniusti uita quàm iusti, ut tradunt. Mihi quidem, ô Socrates, non ita uidetur. Ambigo tamen plerumq;, quia obtundor quotidie

Thrasym

Thrasymachum aliosq; innumeros audiens. Orationem uero pro ipsa iustitia quod melior quam iniustitia sit, ex nullo adhuc audiui ut uellem. Cuperem quippe iustitiam ipsam secundum seipsam audire laudaram: maxime uero ex te hoc me arbitror auditurum. Quapropter dicam latius iniustam uitam laudans, dicēdoq; ostendam tibi, quonam maxime modo audire te uelim, uituperantē quidem iniustitiam, iustitiam uero laudantem. Sed uide an hoc tibi placeat. Maxime, inq; omnium: de qua enim re quis sanæ mentis libentius & audiat & dicat? Præclare, inquit, loqueris. Enim uero quod primum de hoc dicere pollicitus sum, iam audi quale sit, & unde sit orta iustitia. Natura quidē dicūt iniuriā facere bonum esse, iniuria autem affici malum. sed longe plus mali esse in patiendo iniuriam, q̄ in inferendo boni. Quamobrem postquam uicissim iniuriā & intulerint & acciperint, & utrumq; gustauerint, qui nequeunt uitare illud, id consequi opere precium fore ducunt, ut ita inuicem componantur, ut neq; inferri, neq; accipi possit iniuria: hincq; uolunt originem habuisse leges constitutionesq;, & nominata esse præcepta legū legitima atq; iusta. Hanc itaq; iustitiæ originem & substantiam esse uolunt, quæ media quodāmodo sit optimū inter & pessimum. Quandoquidem optimum est inferre iniuriam, nec dare pœnas: pessimū uero pati, nec ulcisci posse. Iustum ergo horū in medio constitutū amarum non tanquam bonum, sed ex imbecillitate iniuriandi tanq; iniuriarum inferendarum obstaculum. Eum sane qui hoc efficere possit, uereq; sit uir, cum alio pacisci nunq; decernereq;, ne ultro citroq; iniuria inferatur, alioquin insaniret. Hæc est, ô Socrates, natura iustitiæ atq; huiusmodi & ex talibus, ut ferunt, progenita. Quod autē qui iustitiam seruant, inuiti id agant, cum ex imbecillitate iniuriam inferre nequeāt, plane perspiceremus, si tale quiddam animo fingeremus: si utriq; licentiam largiremur quodcunq; liberet agendi, & iusto pariter & iniusto: deinde pone sequeremur, explorantes quò rapiat utrumq; libido: inueniremus profecto iustum plus habendi auiditate compulsū ad eadem se atq; iniustum contere. Hoc siquidē natura omnis ut bonum expetit, lege autem ac uia ad æqualitatem seruandam ducitur. Erit autem licentia quam dico, talis istis si detur, qualem aliquando ferunt fuisse Gygæ Lydi progenitori. fuisse enim ipsum ferunt mercenariū pastorem eius qui tunc Lydis imperabat. Magna autē imbrium tempestate exorta, motaq; terra, ferunt terram hiatum fecisse in ea regione, ubi ille armenta pascebat. Quæ cū uidisset, mirabundus in hiatum descendit, conspexitq; & alia quæ fabulantur miranda, & equum æneum concauū, & per fenestram cadauer in aluo equi animaduertit, maius quidem humanā forma, hoc nihil habebat aliud præter aureum digito anulum. Quo sublato abiit, ac paulo post ad pastorem peruenit conuētum, in quo legatus de rebus peculij ad regem per singulos menses referendis creandus erat, iuxtaq; alios assedit. Acciditq; ut cum forte gemmam introrsum ad manum uerteret anuli quem à cadauere arripuerat, subito à nullo conspiceretur, aliq; de illo tanquam absente loquerentur. Admiratus ergo, gemmam rursus extrorsum conuertit. Quo facto rursus apparuit. Hoc ille animaduertens, diligentius periculum fecit, utrum hanc anulus uim haberet: atq; ita illi compertū fuit, quod uersa ad se gemma à nemine uideretur: uersa autē ad alios, conspicuus fieret. Quod quidem expertus, curauit ut legatus ad regem unā cum alijs mitteretur, profectusq; uxorem eius stuprauit, & de rege interficiendo cum ea consilium iniit: quo casu, regnum assumpsit. Si igitur duo tales anuli essent, alterumq; iustus, iniustus alterū possideret ac ferret, nullus profecto esset, ut uideat, adeo adamantinus, ut in ipsa iustitia permaneret, & ab alienis abstineret uellet, cum liceret illi ex foro intrepide quodcunq; uellet arripere, ingrediq; alienas domos, & clanculū pro libidine cuiq; cōgredi, & pro arbitrio quēlibet interficere, & ex carcere soluere, & alia quasi par deo sit inter homines pro arbitrio facere. Hæc igitur cū uterq; faceret, nequaquā alter ab altero in agendo differret, sed ambo eodem tenderent. Quæ quidem maxima apud omnes esse potest coniectura, neminem uolentem, imò inuitum esse iustum, quasi id secundū se, & priuatim non sit bonum. Quoniam ubicunq; iniuste agere quisq; se posse cōfidit, agit protinus: prodesse enim quisq; priuatim multo magis existimat iniustitiā q̄ iustitiā: recteq; sentit quisquis ita iudicat, ut sermonis huius perhibent autores. Quod si quis huiusmodi facultatē nactus uelit ab iniustitia abstinerere, neq; aliena tangat, infelicissimus omnium & stolidissimus apud eos qui hoc aduerteret, putaretur. Laudarent tamē illum palam uicissim se decipientes, quia maxime timent ne afficiantur.

tur iniuria. Atque hæc quidem ita sint dicta. Vitâ uero utriusque, iusti uidelicet & iniusti, ita plane dijudicabimus, si iustissimum uirum seorsum & iniustissimum distinguemus, aliter uero nequaquam. Sit autem hæc discretio talis, ut nihil auferamus iniustitiæ ab iniusto, neque quicquam ab iusto iustitiæ, sed perfectum utrumque in suo studio ponamus. Primum igitur iniustus tanquam optimi artifices faciat: uidelicet quemadmodum gubernator summus uel medicus, quæ in arte sua confici possunt, & quæ non possunt, sentit: & illa quidē aggreditur, ista relinquit: & si qua præterea in re peccauerit, corrigere potest: ita & iniustus recte iniurias aggrediens, lateat, si maxime iniustus futurus est. Sin autem deprehensus fuerit, iners existimandus est. Extrema enim iniustitia est, iustū uideri eum qui non sit iustus. Danda est igitur iniustissimo extrema iniustitia, neque auferenda: sed permittendum, ut is qui iniuste multa patrauit, apud omnes iusti habeat opinionē, & si qua in re peccarit, corrigere possit, sitque ad persuadendum idoneus siquid de ipso mali facinoris nūciatur, & ad uim, si opus fuerit, inferendam, fortitudine & robore, opumque & amicorum copia. Cum hunc talem finxerimus, iuxta ipsum uirum ponamus iustum, simplicem hominem & ingenuum, qui secundum Æschylum non uideri, sed esse bonus studeat. Remouenda quippe ab eo iustitiæ omnis opinio, ne iustus cuiquam uideatur. Si enim uidebitur iustus esse, aderunt sibi honores & præmia. Incertum igitur erit, iusti ne, an honorū munerumque gratia talis sit. Priuandus itaque rebus omnibus præterquam iustitia, atque ita ponendus, ut superiori contrariū sit: cum nihil agat iniuste, iustissimus esse credatur: ut quasi quodam examine ad iustitiam sit probatus, ex eo quod nec infamia, nec his rebus quæ eam sequuntur, à proposito suo dimoueatur, sed usque ad mortem immobilis perseueret, dum per omnem uitam iniustus existimatur, est tamen iustus: ut cum utriusque ad extremum peruenerint, hic quidem iustitiæ, ille autem iniustitiæ, iudicetur uter eorum sit beator. Papæ, quam uehementer ô amice Glaucō, utrumque uirum quasi statuam quandam in iudicium manifestum inducis. Quam maxime, inquit, possum. Cum ergo talis sit, nihil iam, ut arbitror, difficile narratu est, qualis utrumque uita maneat. Dicendū igitur, quod si asperius aliquid dicatur, ne existima me Socrates, hæc dicere, sed eos qui præ iustitia iniustitiam laudant. Dicent enim quod ita affectus iustus cadetur, torquebitur, & uincula patietur. Eruentur illi oculi, atque demum omnia mala perpessus suspendetur, atque cognoscet non esse, sed uideri iustum concupiscendum esse. Æschyli autem carmen rectius intelligi poterat de iniusto. Dicent profecto iniustum utpote ueritati cōsona sectantem, neque ad opinionem hominum uiuentem, appetere quidem non uideri, sed esse iniustum, profundum sane sulcum & frugiferum, mentem habentem, ex quo gloriosa germinēt consilia. Primum quidem magistratus capere in sua ciuitate, cum iustus appareat: deinde quam uelit uxorem ducere, & suas cui uelit elocare, cum quibuslibet congregari, cōmunicareque, atque ad hæc omnia utilitatem capere quæstum facientē, cum inferre iniuriam minime uereatur: in certaminibus tum publicis, tum priuatis superiorem euadere, plusque emolumentum quam aduersarios inde excerpere: atque hinc effici diuitem, unde & pro sit amicis, & inimicis ob sit, deos autē donarijs & sacrificijs magnifice colat, & multo melius quam iustus conciliare sibi possit quemlibet uel hominum uel deorum: ex quo consentaneum esse uolunt, ut deo charior sit quam iustus. Hæc ratione aiunt, ô Socrates, & apud deos, & apud homines melius iniusto uitam institutam esse, quam iusto. Hæc cum dixisset Glaucō, egoque ad hæc respondere aliquid cogitarem, frater eius Adimantus: Nondum, inquit, ô Socrates, satis de hac re dictum. Quid igitur, inquit. Quia id, inquit, dictum non est, quod maxime dici oportuit. Frater, inquam ego, adesto uiro, ut habet proverbium. Quare tu si quid hic reliquit, adiuua. Quanquam me quæ dicta sunt ab isto, conuincere possunt, atque efficere, ut defendere iustitiam nequeam. Nihil est, inquit. Audi & hæc præterea. Decet enim & cōtrarias orationes inducere earum quas hic attulit, quibus laudatur quidem iustitia, iniustitia contra uituperatur, ut manifestius fiat quod mihi Glaucō uelle uideatur. Præcipiunt sane patres filijs, atque omnes qui curam aliquorum habent, oportere iustum esse, non propter seipsam iustitiam laudantes, sed propter eos qui inde sequuntur honores: ut qui iustus habetur, ex ea opinione magistratus, & connubia, & quæcumque de eo qui iustus habetur, paulo ante dicebat Glaucō, assequatur. Enim uero gloria illi præmii quoddam in primis inducunt. Nam inferentes deorum beneuolentias, summa referre

ferre possunt à dijs beneficia sanctis uiris collata. Quod generosus Hesiodus Homerusq̄ restantur. Ille enim iustis deos hoc cōcedere perhibet, ut quercus in ramis altioribus glandes ferant, in medijs apes, & oues lana onerentur, multaq̄ alia generis eiusdē bona. His similia dicit & alter. Quemadmodum enim, inquit, probo regi quiq̄ dei similis sit, bonum conferat nomen, ferat terra nigra triticum atq̄ hordeum, pomis grauentur arbores, fœcunda pecudes facile pariant, mare pisces subministret. Musæus item atque eius filius excellentiora etiam bona iustis ab ipsis dijs tribui uoluerunt. Apud inferos enim agentes, ipsosq̄ in sanctorum conuiujs collocantes, coronatos faciunt magna semper in uoluptate ebrios uiuere, existimantes pulcherrimū uirtutis præmium æternam ebrietatem. Qui autem longiora his præmia à dijs dari uolunt, filios dicunt posterosq̄ iusti fidelisq̄ uiri genus suum per secula propagare. His & huiusmodi iustitiam laudant, prophanos uero atq̄ iniustos cœno quodam apud inferos obruunt, & aquam cribro ferre cogunt. Uidentes etiam infamia notant. Ac demum quæcunq̄ supplicia eorum narrabat Glauco, qui iusti sunt, & uidentur iniusti, eadem insuper iniustorum enarrant, alia uero non habent. Laus igitur & uituperatio sic utrorumq̄ se habent. Præter hæc considera Socrates, aliam quandam de iustitia iniustitiaq̄ orationis speciem & priuatim & à poetis induciã. Omnes enim uno ore canunt bonum quid temperantiã & iustitiam esse, difficile autem & laboriosum. Intemperantiã uero & iniustitiam, iucundum quidem & facile comparatu, opinione tantum legeq̄ turpe. Utiliora quinetiam iustis iniusta, ut plurimum, uulgo dicunt. Et malos quidem diuites potentesq̄ facile honorat, priuatimq̄ ac publice beatos appellant: eos autem contemnunt qui imbecilles & pauperes sunt, quamuis concedant ipsos meliores cæteris esse. Horum uero omnium maxime mirandi de dijs & uirtute sermones circumferuntur, deos plurimis bonis hominibus infelicem uitam dedisse, malis autem contra. Vates insuper & arioli ad ianuas diuitum accedentes, persuadent uim habere, à dijs sacrificijs & carminibus acceptam, purgandi per celebritates & oblectamenta quædam, si quod scelus ab his, aut eorum maioribus patratum fuerit, & nocendi paruo etiam sumptu cuiusq̄ uelint inimicorum & iusto pariter & iniusto. Afferunt quippe tum blandimentis quibusdam, tum uinculis se deos inducere ut sibi in his hominibus obsequantur. Ad hæc omnia poetarum afferunt testimonia, partim quod facile labamur in uitium.

Mortales uitium penitus labuntur in omne
Præcipites, quoniam facilis uia ducit ad ipsum,
Hoc quia uel nobis iam tum nascentibus hæret.
Virtutem ante ipsam dii proposuere laborem,
Difficilesq̄ uias cunctis adeuntibus illam.

Partim quod deus precibus nostris muneribusq̄ flectatur, Homerum adducunt testem, qui inquit: Exorabiles conuertibilesq̄ & dei sunt, & hos quidem sacrificijs, uotis, libationibus, & homines cum peccauerint, precantes uertunt.

Sunt faciles superi, precibus flectuntur, & ijdem
Sacrorum nidore pio placantur, & ipsis
Nimirum uotis hominum, quæ si quis in illos
Errarit, ueniam rogans, concepit in aris.

Libros autem circumferunt Musæi & Orphæi, Lunæ & Musarum filiorum, secundum quos sacra celebrant, persuadentes non priuatis solum, uerum etiam ciuitatibus solutiones & purgationes scelerum per sacrificia cum ludorum oblectamentis fieri, & uiuentibus & defunctis: quas quidem Teletas, id est expiationes uocant, quæ nos ab illis quæ illic mala sunt, liberent: sacrificijs autem prætermisissis graua nos manent. Hæc omnia ô Socrates, talia ac tanta de uirtutis uitijq̄ præmijs quo ad deos & homines pertinet, dicimus. Quid putamus acturos hæc audientes animos eorum iuuenū, qui solertes ingenio sunt, & ad omnia dicta cōmode celeriterq̄ cōuersi ex seipsis deliberare possunt, qualis aliquis existens, & quorsum tendens quam optime uitam agat: Consentaneum est iuuenem talem Pindari illud animo uoluere. Vtrum iustitiæ conscendam alta mœnia: an obliquas doli uias ingrediar, necq̄ ita fulciens uitam agam: Ea enim quæ dicta sunt, mihi quidem si iustus sim, non tamen appareã, nihil prodesse dicunt, labores autem et pœnas certas esse.

Pindarus de
iusto & iniu-
sto

Iniusto uero opinionem iustitiæ assequuto, uita diuina adesse dicitur. Nonne igitur postquam existimatio hæc iustitiæ, ut sapientes tradunt, ueritatem cogit ac uiolat, & ad beatitudinem est præcipua, ad eam omnino tendendum est? Induere itaq; imaginem oportet iustitiæ, & quandam præ se ferre uirtutis adumbrationē, à tergo uero illam sapientis Archilochi uulpem astutam ac uariam trahere. At dixerit forte quispiam, haud facile esse ut malus quis semper lateat. Nos uero respondebimus, nihil magnum esse facile. Veruntamen si beati esse uolumus, hac eundem est, qua rationum uestigia ducunt. Etenim ut nostra improbitas occulta permaneant, coniurationes societatesq; inibimus. Ad sunt quinetiam persuasionis magistri, qui sapientiam concionatoriam & iudicalem tradunt: ex quibus partim persuadebimus, partim cogemus, ut dum nobis plura arrogamus, pœnas minime persoluamus. Sed deos quidem neq; latere, neq; cogere possibile est. Verum si nō sunt, uel humana non curant, haud nobis curandum est ut eos lateamus. Sin autem sunt, & curant humana, nos non aliunde id nouimus, uel audimus, quam ex multorum sermonibus, & ex poetis genealogiam ipsorum scribentibus. Iidem uero ipsi perhibent posse deos precibus sacris & muneribus flecti. Quibus uel utrunq; credendum est, uel neutrum. Si ita credendum, & iniuste agendum, atq; ex ipsa rapina dijs sacrificandum. Iusti enim si simus, illæsi à dijs erimus: sed quæstus qui per iniustitiam comparantur, respuemus. Iniusti autem diuitias parabimus, sceleribusq; patratibus, illos precibus flectentes à pœna liberabimur. Sed enim apud inferos pœnas dabimus eorum quæ hic iniuste commiserimus, uel nos, uel nati natorū. At ô amice, dicere quadam ratione licebit: supræmæ pro peccatis cōmissis expiationes multum possunt, exorabilesq; dijs sunt, ut maximæ ciuitates dicunt. Et deorum filij poetæ, prophetæq; deorum, hæc ita se habere testantur. Ergo quæ ratio ulterius nos inducet, ut præ summa iniustitia iustitiam eligamus, quando quidem si iniustitiam sub adulterina specie honestatis occultauerimus, & apud deos, & apud homines omnia nobis ad uotū succedent & uiuentibus & defunctis, quemadmodū multorum excellentiumq; uiuorum testatur oratio: Ex omnibus iam dictis ô Socrates, quis crediderit eum hominem iustitiam seruaturum, cui sit aliqua uis aut fortunæ, aut opum, aut corporis, aut generis, ac non potius subrisurum, si laudari eam audierit? Quinimmo si quis falsa ostendat quæ diximus, recteq; norit iustitiam optimum esse, uehementer ignoscet, neq; irascetur iniustis, cum intelligat, nisi quis diuina quadam natura iniquitatē oderit, uel doctrina abstinerit ab iniustitia, neminem sua sponte esse iustum: sed præ timiditate, uel senectute, uel alia quadam imbecillitate uituperare iniustitiam, cum eam exequi nequeat. Quod quidem ex eo patet, quoniam ut primum quis potestatem adeptus est, primus pro uiribus agit iniuste: horumq; omnium alia nulla est causa, quam ea unde hæc omnis oratio mihi & huic, ô Socrates, aduersum te profecta est. Quoniam ex uobis, ô mirifice Socrates, quicunq; laudes iustitiæ profitemini, à priscis illis heroibus incipientes, de quibus aliqua extat memoria, usq; ad nostros homines, nullus unquam aliter laudauit iustitiam, uel iniustitiam uituperauit, quam ad gloriam muneraq; uel pœnas respiciens, quæ ab illis proficiscuntur. Ipsum uero utruq; suapte natura quid agat in habentis animo latens deos et homines, nullus unquam uel in poematis, uel alio sermone ad sufficientiam enarrauit, quod uidelicet iniustitia sit maximum malorum omnium quotcunq; sustineat animus, iustitia uero maximum bonum. Si enim sic ab omnibus uobis fuisset à principio dictum, & nobis ab ipsa pueritia persuasum, non inuicem cohiberemur, ne quid in alium ageremus iniuste, sed unusquisque suis custos esset, timens ne iniuste agens, maximo malo adhereret. Hæc ô Socrates, hæctenus. Forte uero & plura Thrasymachus, aut aliquis alius de iustitia & iniustitia utriusq; cōuertentes uim diceret, & onerosè admodum, ut mihi uideretur. Sed ego nihil abs te celari uolens, cupiensq; ex te audire contraria, orationem protraho. Ne ergo nobis solum ostendito iustitiam iniustitia præstantiorem esse, sed quomodo ipsa per se afficiens utraq; animum, hæc quidem malum, illa bonum sit. Opiniones autem auferas, ut etiam Glauco iusserat. Si enim non abstuleris utrinq; ueras, falsas autem apposueris, non iustum dicemus laudare te, sed id quod iustum uideatur: neq; iniustum uituperare, sed quod uideatur iniustum, iubereq; iniustum iustitiam occultare, assentiente Thrasymacho: iustum quidem alienū bonum, potentiore conferens: Iniustum autem ipsum conferens atq; utile, imbecilliori tamē inuitile. Postquā igitur assensus es iustitiam

his bonis annumerari, quæ & propter illa quæ sequuntur, & multo magis ipsa propter se sunt expetenda, uidelicet uidere, audire, sapere, bene ualere, & quæcunq; alia bona suapte natura fecunda sunt & preciosa, non opinione constant: hoc utiq; ipsum lauda in ipsa iustitia, quod per se ipsam habentem iuuat, cum iniustitia lædat. Opiniones autē & præmia alijs laudanda relinque. Nam ego quidem cæteros, quoties ita iustitiam laudarent uel uituperarent iniustitiam, ferre possem, ut opiniones & præmia laudare uel uituperare uiderentur. Te autem minime, nisi forte tu iusseris: quoniam omnem uitam nulla in re alia quam in hac speculatione consumpsisti. Ne igitur nobis solum oratione ostende præstantiorem iniustitia iustitiam esse, sed quonam modo utraq; ipsarum sui participem afficiēs, siue lateat, siue non lateat deos & homines, hæc quidem bonum sit, illa malum. Hæc ego cum audissem, quamuis & aliàs semper Glauconis & Adimanti ingenium adamassem, tunc tamen uehementer admiratus sum, dixiq;: Non male in uos, ô filij illius uiri, principum eilegorum carminum amator Glauconis inscripsit, qui cum in Megarēsi prælio fortiter pugnauissetis: O filij, inquit, Aristonis inelyti uiri, diuinum genus. Hoc bene dici uideatur amici. Diuine enim affecti estis, si non estis persuasi, iniustitiam iustitia meliorem esse, cum adeo pro ipsa abunde loquamini. Videmini autem mihi persuasi non esse. Coniecturam capio ex uestris moribus, quoniam secundum orationem ipsam uobis minime credidissetem. Quo autem magis credo, eo magis quod me uertam ambigo, nam quomodo adiuuem nescio. Videor quippe non posse. Illud autem signum est, quod ea quibus ego supra aduersus Thrasymachum sufficienter ostendisse putabam, iniustitia meliorem esse iustitiam, non admisistis. Neq; rursus quomodo nunc succurram inuenio, ueritus ne forte impium sit, ut qui iustitiam coram uituperari intelligit, subterfugiat: neq; pro eius defensione uerba faciat, quamdiu spirare & loqui conceditur. Præstat itaq; pro uiribus suffragari. Tunc Glauco & cæteri omnes rogarunt, ut omni ope auxiliarer, neq; disputationem relinquerem, sed perscrutarer quid esset utrumq; quæ uere reuera utriusq; utilitas. Dixi igitur, ut mea erat opinio, quæstionem hanc quam aggredimur, non esse contemnendam, sed hominis acute cernentis opus, ut mihi uideretur: ac postquam nos aliter non ualemus, perinde inuestigandam esse iustitiam, ac si quis non acute cernentibus literas paruas proculq; positas legendas mandasset: deinde animaduertisset aliquis easdem literas esse alibi in maiori quodam loco maiores, atq; inde operaprecium censuisset, ut eas primo legentes, ita demum minores si eadem sunt, considerarent. Ita prorsus, Adimantus inquit, Sed quid tu simile in hac de iustitia inquisitione uides, ô Socrates. Dicam, inquam. Dicimus ne iustitiam hominis unius esse? Dicimus totius ciuitatis? Plane, inquit ille. Atq; ciuitas nonne maior uno uiro? Maior, inquit. Fortasse igitur iustitia amplior in maiori inest, faciliorq; est cognitu. Quare si uultis, prius quæremus in ciuitatibus, quidnam sit. Idq; deinde in singulis considerabimus, maioris ipsius similitudinem in minoris idea contemplantes. Scite, inquit, loqui mihi uideris. Si ciuitatem oratione constitutam inspiceremus, iustitiam quoque eius & iniustitiam uideremus. Fortassis, inquit ille. Quo pacto spes erit facilius cognoscendi quod quærimus. Maxime. Opus est igitur istud efficere. Nam non parua res est, ut arbitror. Considera itaq;. Ecce consideramus, inquit Adimantus. Sed tu ne aliter facito. Fit utiq;, inquã ego, ciuitas ut existimo: quandoquidē nullus nostrum ex seipso sufficiens est, sed multorū indiget. An uero tu putas aliud extitisse ciuitatibus constituendis initium? Nullum aliud, inquit ille. Sicitaque alius alium aliumq; sibi & ad usum alium adiungentes, cum multis indigeamus, multos in habitationem unam communicatores adiutoresq; congregauimus. Quem cœtum, ciuitatem nos appellamus. Nonne? Omnino. Impertunt ergo uicissim sua, & aliena uicissim accipiunt, conducere sibi uicissitudinem hanc existimantes. Ita prorsus. Age iam constituamus oratione nostra à principio ciuitatem. Faciet autem ipsam, ut uideatur, indigentia nostra. Quid ni? Prima uero & maxima omnium indigentia, est præparatio uictus, ut & simus & uiuamus. Certe. Habitationis secunda. Tertia uestitus, & huiusmodi. Est ut dicis, Age igitur. Sed quonam modo ciuitas ad hanc præparationem sufficiet? An non unus erit agricola, ædificator alius, alius textor? Nunquid & coriarium ibidem annumerabimus, uel aliquem alium rerum ad corporis usum pertinentium curatorem? Maxime. Erit itaque ipsa ciuitas saltem

ex quatuor aut quinque uiris. Apparet. Quid igitur? Vnumquemque istorum oportet suum opus alijs communicare? uidelicet agricolam unum uiris quatuor uictum preparare, & in quadruplo tempus & laborem in agricultura consumere, atque illis communicare: an potius aliorum cura neglecta quartam sibi soli partem comparare, preparationem uidelicet alimentorum in quarta temporis parte? Reliquarum autem partium temporis unam in construenda domo, aliam in uestitu, aliam in calceis conficiendis coterere, neque curiose alijs rem suam communicare, sed ipsum sibi sine alterius auxilio providere? Forte hoc modo o Socrates, inquit Adimantus, facilius esset quam illo. Minime per Iouem, inquam, absurdum enim. Nam te loquente considero, nasci nos quidem non admodum si miles, sed differentes inuicem, singulosque ad singula opera promptos natura produci. An non tibi uidetur? Mihi uero. Quid autem? ageret ne unus aliquis melius omnes simul artes, uel singuli singulas? Singuli singulas. Atqui & hoc manifestum esse existimo, quod si nobis in alio quodam negotio occupatis, opportunitas alicuius operis praterit, eiusdem perit & actio. Patet. Non enim quod faciendum est, facientis ocium expectare uult, sed necessitas cogit facientem, opus ipsum obseruata semper occasione profectare. Necesse est. Ex his patet singula fieri & plura & melius, & facilius, quando singuli singula secundum naturam occasione seruata ab alijs cessantes efficiunt. Sic est omnino. Pluribus igitur o Adimante, opus est ciuibus que quatuor, ad ea que diximus comparanda. Non enim agricola, ut uidetur, sibi aratrum conficiet si commodum operi futurum est, neque ligones & rastros, neque alia instrumenta quibus agricultura indiget, neque rursum aedificator. Multis enim & huic opus est. Idemque de textore & coriario dicendum erit.

Idem. Fabri igitur lignarij & ferrarij, alijque huiusmodi plures artifices, nostri in eo opido conciuues facti frequentius ipsum efficiunt. Vera loqueris. Sed nondum satis amplum hoc esset, nisi ipsis bubulcos, & opiliones, & pastores alios adderemus, ut & agricolae ad arandum boues haberent, & architecti iumentis ad conuectandum materiam uterentur, textores autem & coriarij pellibus ac lanis. Haud sane parua esset ciuitas, que omnia haec haberet. Atqui constituere ciuitatem in eo loco in quo aduectionibus non indigeat, ferme impossibile est. Impossibile certe. Indigebit igitur & alijs qui ex alia urbe importent, quibus & haec indigeat. Indigebit. Vanus autem esset minister nihil adducens earum rerum, quibus indigent hi a quibus affert ea quorum sua ciuitas indiget. Vacuus enim rediret. Nonne? Videtur. Oportet igitur non solum ea confici que illi ciuitati sufficiant, sed qualia & quot ijs quibus illa indiget. Oportet sane. Pluribus igitur agricolis & alijs artificibus nobis opus est in ciuitate. Pluribus certe. Et alijs insuper ministris qui & importent & exportent singula. Isti autem mercatores sunt. An non?

Sunt. Mercatoribus igitur indigebimus. Certe. Et siquidem maritima mercatura erit, multis etiam opus erit, qui maritimae mercaturae periti sint. Multis plane. Quid autem in ipsa ciuitate? quomodo inter se impertient ea que singuli operantur? Citius impertitionis gratia, communicationem induximus, ciuitatemque construximus. Patet quod emendo & uendendo. Forum itaque nobis & nummus in commercijs ex hoc permutationis gratia instituetur? Omnino. Num igitur ferens in forum agricola aliquid ex his que facit, uel aliquis alius artifex, si non in eodem tempore ueniant quo & illi quibus cum est haec permutaturus, cessabit ab opere, in foro consistens? Nullo modo. Sed sunt qui cum hoc animaduertant, seipsos ad hoc ministerium preparant. In ciuitatibus enim recte institutis id agunt homines quidam imbecilles corpore, & ad aliud opus inutiles, qui illic constituti circa forum partim quidem argento commutant cum his qui aliquid uenditori sunt, partim res dant pro argento his qui empturi. Haec ergo necessitas nobis cauponum genus in orbe procreat. An non caupones eos uocamus, qui se in foro ad uenditionem emptionemque constituunt? Qui uero ad alienas urbes migrant, mercatores? Proculdubio. Sunt & alij praeterea ut arbitror, ministri, qui cum huic societati parum animi uiribus conferre possint, robur corporis sufficiens ad labores habent. Isti ergo roboris usum uendentes, quia ipsum praemium mercedem appellant, mercenarij nuncupantur. Nonne ita?

Ita prorsus. Complementum itaque ciuitatis & mercenarij sunt. Videtur. Nunquid o Adimante, ita iam a nobis adaucta est ciuitas, ut sit perfecta? Forte. Vbi nam in ipsa iustitia erit & iniustitia, & cui simul innata atque insita ex his rebus quas traclauimus? Equidem

Equidem, ô Socrates, nescio, nisi forte consistat in mutuo quodam usu eorum quæ diximus. Forsitan bene dicis: considerandum tamen, neq; desistendum. Et primum quidem intueamur qua ratione uictu utentur, qui ita instituti sunt ciues. An non cibos parabunt, & uinum, & uestes, & calceamenta, & domos? Æ state quidem ut plurimū, sine ueste, & sine calceis erunt: Hyeme autem uestibus & calceis sufficienter ornati. Nutrientur autem ex hordeo & frumento farinam conficientes, & partim quidem pinsendo, partim congerendo, placentas egregias panesq; super calamis aut puris frondibus imponentes, in lectisq; ex herbis smilace atq; myrto factis, discumbentes comessabuntur ipsi & eorum filij, uini pocula sumentes coronati, & deos laudantes, iucunde simul uiuent, nec ultra censum filios generabunt, cauentes & paupertatem & bellum. Ei Glauco respondens: Sine obsonio, ut uidetur, inquit, conuiuas fecisti. Verum dicis, inquam: Oblitus enim hoc eram, quod quidem habituri essent obsonium, sal uidelicet & oleas & caseum & porrum, præterea holera quasi agrorum pulmenta suscipiēt. Et bellaria ipsis addemus, ficuum, cicerum, & fabarum, & baccas myrti, & phaginas glandes prunis torrebunt, modeste bibentes. Sicq; quiete & salubriter uiuentes ad senectutem usq; aliam eiusmodi uitam posteris suis relinquent. Si suis, ô Socrates, ciuitatem instituisses, quænam alia ipsis cibaria preparasses? Quid ergo agendum, ô Glauco? Quod multi solēt, inquit, super thoris discumbendū, nisi misere uelimus uiuere, epulisq; ex mensa uescendum, obsonijsq; & bellarijs quibus his temporibus utuntur. Esto Glauco, inquam ego. Intelligo: non enim urbem, ut uidetur, consideramus solum quomodo fiat, sed delicatā urbem. Forte igitur nō male se habebit. Hanc enim intuentes, forsitan deprehendimus ubinam iustitia & iniustitia ciuitatibus innascentur. Vera utiq; mihi ciuitas esse uidetur quam diximus, tanquam sana. uerum si uultis, ciuitatē quoq; turgidam consideremus. Nihil enim prohibet. profecto hæc, ut uidetur, quibusdam nequaquam sufficient, atq; hic uictus non placebit, sed & thori addentur & mensæ, & alij apparatus, & uasa & obsonia, unguentaq; & suffitus, scorta, aromata, condimenta, oblectamentaq; & hæc omnia profuse. Neq; solum ea quæ supra retulimus, necessaria ponenda sunt, domus, uestes & calcei, sed addenda rursus pictura, & uarietatis artificia, aurum & ebur, cæteraq; eiusdem generis omnia. nōne? Omnino, inquit. Nōne igitur maiorem ciuitatem oportet constitui: illa enim sana nō amplius sufficiens est, sed mole quadam & multitudine replenda est, eorum qui non amplius necessitatis causa in ciuitatibus sunt: quales sunt uenatores omnes, & mimi, imitatoresq; partim circa figuras atq; colores, partim circa musicam, poetæ scilicet, eorumq; ministri rhapsodi, recitatoresq; carminum, actores, cantores, saltatores, redemptores, & apparatus instrumentorumq; uariorum artifices tum aliarum rerum, tum earum quæ ad muliebrem ornatum pertinent. Quinetiam ministris pluribus indigebimus. An nō opus esse tibi uidetur, pædagogis, nutricibus, educatoribus, tonsoribus, cæterisq; ornandi ministris? His præterea qui obsonia & culinam parent, præterea & subulcis egebimus. hæc enim nobis in priori ciuitate non erant. non enim erat opus. In hac autem & hac, & alijs escis compluribus ex animalium carnibus indigebimus. an non? Quid nō? An nō & medicis indigebimus multo magis ita uiuētes, q̄ ut antea dicebamus? Valde quidem. Atqui & regio quæ tunc eos homines sufficiēter alebat, parua erit. an quō modo dicimus? Est ut dicis. Nōne igitur de finitimorū regione nobis aliquid usurpabimus, ut satis agri habeamus ad pascendum atq; arandum, & finitimi quoq; de nostrali & alij ad cumulum diuitiarum se conferent infinitum, necessitatis terminos excedentes? Longe necesse erit ô Socrates. Pugnabimus ergo, uel quid agemus? Pugnabimus. Atq; nondū dicimus, quid aut mali aut boni bellum afferat: sed solum hoc, q̄ originem bellorum inuenimus: ex quibus cum eueniunt, & publice, & priuatim magnæ urbem calamitates inuadunt. Sic prorsus accidit. Igitur & maiore ciuitate opus est ad exercitum maximum comparandū, qui ob ea quæ dicta sunt, incurrentibus hostibus obuius sit. Nōne ad pugnandū isti sufficiunt quos narrauimus? Non, siquidem tu atque nos omnes recte superiora concessimus, cum urbem constituentem, in hoc conuenimus, impossibile esse unū plures artes bene exercere. Vera loqueris. Certamen bellum cum non artificiosa facultas est? Est, & maxime quidem. Nunquid igitur de coriaria magis q̄ de bellica est curandum? Minime. Prohibuimus autem ne coriarius opera

simul

simul aggrederetur agricolæ, uel textoris, uel architecti, & in sua dūtaxat arte uersari præcepimus, ut opus ipsius quæ optime nobis conficeretur: singulisque alijs singula pro cuiusque ingenio tribuimus, ut quisque id unum ad quod natura ducit, aggrediatur, ociumque à cæteris agens, & temporis opportunitate seruata, optime illud efficiat. An uero parum quid interest, utrum bellica recte peragantur, necne? An forte usque adeo facile hoc studium, ut possit quis bellicosus simul uir esse & agricola, uel coriarius, uel aliquis alius artifex: lutor autem talorum uel alearum, nullus quidem idoneus esset, nisi à pueritia studium illi arti adhibuisset, sedulusque incubuisset. Et scutum quidem accipiens, uel alia quædam militaria arma & instrumenta uno die idoneus miles erit in quouis certandi genere, aliorum aut instrumentorum nullum aliquem artificem faciet uel athletam, neque utile erit illi qui in eo studio penitus non fuerit, & sufficienter exercitatus. Preciosa admodum instrumenta essent. Nonne quæto maius custodiæ opus est, tanto maiori ocio indigebit, arteque & exercitatione maiori? Ita existimo. Nonne & natura ad studium ipsum idonea? Quid nisi? Nostrum igitur erit officium, ut uideatur, quoad fieri possit deligere, quæ & quales naturæ sint ad urbem custodiendam idoneæ. Nostrum plane. Per louem, non humile negocium sumpsimus: non tamen est formidandum, quatenus uires suppetunt. Non certe. Existimas ne differre naturam generosi canis, & generosi adolescentis ad custodiam agendam? Quorsum hæc? Vtrumque ipsorum sagacem oportet esse ad sentiendum, & uelocem deinde ad insequendum, ac demum robustum, cum assecutus fuerit, ad pugandum capiendumque. Opus certe est omnibus istis. Atqui audax & fortis sit oportet, siquidem bene pugnaturus sit. Quid nisi? An uero fortis erit & audax qui iracundus non sit, siue equus, siue canis, seu quoduis animal? An non animaduertisti inexpugnabilem inuictamque esse iram? qua præsentem animam omnis intrepida ad omnia est & inuicta?

Animaduerti. Manifestum est qualem corpore custodem esse oportet. Manifestum.

Quinetiam qualem & animam, scilicet iracundam. Et hoc. Quomodo ergo o Glauco asperi non erunt aduersus se inuicem ciuesque alios, cum tali natura præditi sint. Haud facile istud per louem. Veruntamen oportet erga suos mansuetos: aduersus autem hostes, immites esse: alioquin haud expectabunt donec ipsos alij perdant, sed ipsi se ipsos perdent. Sic accidet. Quid igitur faciemus? Vbinam mansuetum simul & iracundum ingenium reperiemus? Contraria namque iracundæ natura mitis apparet. Verum qui alterutro horum carebit, custos bonus non erit. Hæc autem in unum congregari non posse uidentur. Atque ita sequitur, ut bonus custos inueniri non possit. Videtur ut dicis. Et ego hæsitans, mecumque ipse animo superiora reuoluens, merito, inquam, dubitamus amice. Nam ab ea quam supra induximus cõparatione digressi sumus. Quo pacto id ais? An non inuenimus tales quasdam esse naturas, quales minime putaueramus, habentes hæc simul in se contraria? Vbinam? In alijs animalibus hoc utique uidere licet, & non minime in eo custode, cum quo nostrum custodem comparabimus. nosti enim generosi canis hunc à natura morem esse, ut aduersus familiares & notos mitissimus sit, contra uero aduersus ignotos. Noui certe. Ergo neque impossibile est, neque præter naturam quod quærimus,

Qualis debeat esse custos

talem uidelicet esse custodem. Sic apparet. An uidetur præterea tibi opus esse, ut qui futurus sit custos, ad ferocitatem illam addat ut natura philosophus sit? Quomodo istud ais? Non enim intelligo. Atqui & hoc in canibus intueri licet, quod quidem in bestia dignum admiratione sit. Quale istud? Quem enim ignotum uiderit, grauius fert, & si nihil mali ab eo sit perpeffus. Noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab eo susceperit. An nondum hoc admiratus es? Haud ualde hucusque animaduerti. quod autem hoc facit, manifestum est. At enim uidetur hic naturæ ipsius effectus ingenuus, ac uere philosophus. Qua ratione? Quoniam aspectum nulla re alia amicum & inimicum discernit, quæ quod hunc quidem nouit, illum autem ignorat. Nonne igitur merito dicendum erit discendi cupidum, atque studiosum, quod cognitione & ignorantia discernit domesticum ab extraneo? Erit. quid nisi? Porro discendi studiosus & philosophus idem. Idem.

Cur igitur audacter non ponamus & in homine, siquidem aduersus familiares & notos mitis futurus est, philosophum ipsum esse & discendi cupidum oportere? Ponamus.

Philosophus igitur & iracundus, & uelox, & robustus natura erit, qui ciuitatis custos optimus est futurus. Sic est omnino. Talis utique custos sit, At quo pacto nutrietur à uobis

uobis, erudianturque custodes? Atque hæc consideratio nunquid uobis conferet ad id cuius gratia consideramus omnia, comperiendum, quomodo scilicet in ciuitate iustitia insit & in iustitia? Id certe cogitandum est, ne forte uel necessaria dimittamus, uel superuacua sequamur. Reor equidem, inquit Glauconis frater, disceptationem hanc summopere ad id quod nobis propositum est, conducere. Ita & ipse per Iouem, o amice Adimante, existimo. Non igitur desistendum, neque etiam si hæc longiora essent. Non certe, inquit.

Age itaque quemadmodum in fabulis otium agentes cōfabulantesque, oratione hos homines instruamus. Nempe sic decet. Quæ igitur erit disciplina? Num difficile erit inuenire meliorem illa quæ hactenus longo tempore est inuenta? est autem hæc ad corpus quidem pertinens gymnastica, ad animum musica. Est planè. An non à musica eruditio hæc prius quam à gymnastica, incipere debet? Certe. Cum musicam dicis, sermones etiam ponis nec ne? Pono. Orationis autem species duæ, uera & falsa. Ita est. Erudiendus utique in utraque custos futurus, priusque in falsa. Haud intelligo quid dicas. Nescis quod pueris fabulas prius narremus? hæc autem, ut simpliciter dicam, falsa sunt, licet quædam etiam ueridica iudicentur. prius autem fabulis ad pueros quam gymnasijs utimur. Est ut dicis. Hoc ergo uolebam, cum dicerem attingendam esse prius musicam quam gymnasticam.

Principium
in unaqua
que re maxi
mum

Probe. An nescis in unaquaque re maximum quid principium esse? præsertim iuueni & tenero cuique. Maxime enim tunc formatur induiturque figura quam quis unicuique imprimere uelit. Omnino quidem. An adeo facile permittemus quaslibet fabulas à quibuscunque formatos audire pueros, animisque imbibere opiniones ut plurimum contrarias illis, quas cum adoleuerint, habere illos debere existimamus? Nullo modo id permittemus.

Primum igitur, ut uidetur, fabularum fictoribus præficiendi sunt, qui siquam bonam fabulam fecerint, eligant, reliquas autem abijciant. Quas denique elegerimus, per nutrices, & matres pueris narrandas curabimus, ut ipsorum animi fabulis multo magis informentur quam corpora manibus. Ex his uero quas nunc recensent, multæ erunt abijciendæ. Quales, inquit? In maioribus, inquam ego, planè minores uidebimus: Oportet enim eandem figuram esse, eandemque potentiam, & maiorum pariter & minorum. An non censes?

Censeo equidem. Verum quas maiores appelles, nequaquam intelligo. Quas Hesiodus & Homerus reliquique poetæ scripserunt, hi namque hominibus falsas fabulas effinxere, quæ quotidie circūferuntur. Quas fabulas dicis? quid uel in ipsis damnas? Quod & primo & maxime damnari oportet, præsertim cum aliquis non bene mentitur. Quid istud?

Quando quis uerbis male fingit quales dii & heroes sint, instar pictoris nulla ex parte similia figurantis ad ea quæ imitari conatur. Atque talia merito uituperantur. Verum quomodo dicimus? & quæ apud eos talia reperimus? Primum quidem & maximum, & de maximis rebus mendacium, quod non probe mentitus est Hesiodus, quando gesta illa à Cælio fingit, additque quemadmodum Saturnus eum puniuit, quæ uel egit Saturnus recenseret, & quæ à filio perpeffus est. Quæ quidem & si uera essent, non tamen putarem tam aperte ad homines mentis inopes adolescentesque proferenda, sed tacenda potius. Sin autem necessitas adesset loquendi, in arcanis audienda paucis non porcum sacrificantibus, sed preciosam quandam raramque uictimam, ut quam paucissimos audire contingat. Profecto duri sunt hi sermones. Neque dicendi o Adimante, in ciuitate nostra. Neque dicendum iuueni audiēti, quod qui iniquissima facinora perpetrat, nihil mirum committat: aut qui peccatorem patrem supplicio afficit, non multum præuaricetur, imò faciat quod primi maximique deorum fecerunt. Non per Iouem. Nam neque mihi quidem digna hæc uidentur quæ dicantur. Neque omnino quod cum dijs dii bellum gerant, insidientur, & pugnent. Neque enim uera: siquidem oportet futuros apud nos ciuitatis custodes turpe putare inter se inuicem dissidere. Quare nec ullo pacto narrandum illis gigantium bellum, prælia uel permulta deorum & heroum cognatis suis proximisque indicta: sed si quo pacto persuasuri sumus, nullum unquam ciuem ciui aduersatum esse, neque esse hoc sanctum, talia quædam potius et pueris statim, & adolescentibus à senioribus aniculisque narranda sunt, cogendique poetæ ut ad hæc fabulas suas dirigant. Vincula autem Iunoni à filio iniecta, & Vulcanum cælo à patre proiectum, cum ille matri uerberatæ subuenire uellet, aut deorum pugnas quocumque Homerus scripsit, minime in ciuitate recipere debemus, siue per allegoriam dicta hæc sint, siue sine allegoria, non enim adolefcens hæc dignoscere potest, sed quæ in ea ætate opinio

Aa nibus

nibus accipiuntur, altius inhaerere, difficillimeque eradicari consueuerunt. Quorum forte gratia danda omnino est opera, ut hae fabellae quas primas audiēt, optime institutae ad uirtutem sint. Non est procul a ratione quod dicis. Verum si quis interroget hae quae sint & cuiusmodi fabulae, quidnam dicemus? O Adimante, poetae quidem nos in praesentia, neque ego, neque tu sumus, sed ciuitatis institutores: hos autem nosse oportet figuras, in quibus fingere poetae fabulas debeant: quas si excefferint, fabulae huiusmodi admittendae non sunt. Neque tantum ad ciuitatis institutores pertinet fabulas fingere. Recte loqueris, sed hoc mihi declara, quales istae circa theologiam figurae? Tales quaedam, qualis ipse deus est, talis semper est describendus, siue carminibus describat, siue cantibus, siue etiam tragodia. Ita decet. Nonne bonus & ipse deus est, & ita dicendum? Proculdubio. Atqui nullum bonum noxium est. Nullum, ut arbitror. Quod innoxium est, nunquid nocet? Nequaquam. Quod non nocet, nunquid malum facit? Neque istud quidem.

Quod autem nihil mali facit, nullius mali est causa. Nullius. Item nonne conducibile bonum est? Prorsus. Ergo bene feliciterque agendi causa est. Est. Non igitur omnium causa bonum est, sed eorum quae bene se habent causa: eorum uero quae male, nequaquam. Sic est omnino. Non igitur deus, quum bonus sit, omnium causa est, ut multi dicunt, sed paucorum quidem hominibus in causa est, multorum uero extra causam.

Deum causam esse boni, non mali

Multo enim pauciora nobis sunt bona quam mala. Et bonorum quidem solus deus causa est dicendus. Malorum autem quamlibet aliam praeter deum causam quaerere decet. Verissima loqui mihi uideris. Neque Homeri igitur, neque alterius poetae accipiendum est peccatum, stulte de dijs dicentis, in Iouis limine duo iacere dolia plena fortibus, bonis unum, malis alterum. Cumque ex his Iupiter inuicem commixtis impertit alicui, alias huic bene, alias male est. Cui uero ex altero datur, hunc uesana fames super terras exagitat. Neque uero admittendum est Iouem nobis penuriam esse bonorum atque malorum. Confusionem uero iuramentorum induciarumque a Pandaro factam, si quis per Iouem & Mineruam factam fuisse dixerit, nequaquam laudabimus, neque deorum controuersiam dissensionemque, & iudicium per Themim atque Iouem. Neque quod dicit Aeschylus, adolentes audiant, deum mortalibus causam praebere quando uult funditus domum subuertere. Verum si quis iambica inducat, in quibus passiones Niobes referantur, uel Pelopidarum, uel Troianorum, aut aliquid huiusmodi, uel sinendum non est eum dicere haec dei esse opera: uel si dei sunt, educenda est in his ea quam nunc quaerimus ratio, dicendumque deum quidem bona iustaque egisse, atque eos puniendo iuuisse. Quod uero miseri sint qui poenas pendunt, sitque deus qui sic affligit, poetam dicere non est permittendum. Sed si diceret malos homines, utpote miseros, poenis egere, easque soluentes a deo iuari, permittendum. Malorum autem alicui causam esse ipsum deum quum bonus sit, refellendum est omnino, neque permittendum hoc quenquam dicere in sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet, neque insuper quenquam audire, siue sit ille iunior, siue senior, siue carminibus haec inserantur, siue soluta oratione narrentur, tanquam quae neque dictu sancta sint, neque nobis utilia, neque inter se consona. Confuffragator tibi sum hac in lege ferenda. mihi nempe haec placent. Haec itaque una sit lex atque figura ex his quae circa deos ferendae sunt, in qua cogatur unusquisque & dicere, & inducere deum non omnium causam, sed bonorum. Sufficit. Quid autem haec secunda? Num existimas praestigiatorum esse deum, & tanquam ex insidijs alias alia sub specie apparere? & alias quidem in multas formas speciem suam mutantem, aliumque effectum, alias autem nos decipientem, uanasque de se nobis imagines offerentem: uel simplicem potius, minimeque omnium sua ex specie discedentem? Nescio quid in praesentia de his dicam. Quid autem hoc? Nonne necesse est siquid a specie sua discedat, uel ipsum a se mutari, uel ab alio? Necesse. Haudquaquam ab alio quae optime se habent, mutantur atque uertuntur, quemadmodum corpus a cibis, & poculis, & laboribus, & plantaria omnia ab aestu tempestatibusque uentorum, & huiusmodi passionibus: ubi quod integerrimum est & robustissimum minime permutatur. Ita certe. Nonne animum quoque fortissimum, & sapientissimum externa perturbatio minime permutaret? Sane. Quinetiam composita omnia uasa, aedificia, uestimenta eadem ratione bene constructa, ac bene se habentia, minime uel tempore, uel passionibus alijs immutantur. Est ut dicis. Quicquid igitur bene se habet, uel natura, uel arte, uel utrisque, minimum permutationem ab alio suscipit. Videtur. At ue-

At uero deus ipse, & quæ dei sunt, omni ex parte quàm optime sese habent. Quid ni? Hac igitur ratione minime formas plures deus susciperet. Minime. Nunquid autem se in se uerteret mutaretque deus? Manifestum hoc est, siquidē mutaretur. Vtrum igitur in melius, & pulchrius, uel in peius ac turpius? Necessè est in peius, si modo mutatur. Non enim indigū pulchritudinis & uirtutis esse deum dicimus. Recte nimirum loqueris. Verum cum hæc ita se habeant, credis ne tu sua sponte aliquem, siue deum, siue hominē, deteriorem se facere? Impossibile certe istud. Impossibile igitur deū mutare se uelle. Sed ut uidetur, pulcherrimus optimusque cum sit deorum quisque, quoad fieri potest, omnes sua in forma sempiterna & simplici perseuerant. Necessarium esse omnino hoc arbitror. Nullus igitur poetarum nobis o uir optime dicat, deos hospitibus similes uarijs in formis urbes adire. Neque aliquis de Proteo, & Thetide similima mentiatur. Neque in tragœdijs, aut alijs poematis inducat lunonem in sacerdotis speciem permutatam Inachi Argiui fluminis filijs uita donatis munera colligentem. cæteraque talia nemo audeat fingere. Neque matres uanis his fabulis pueros terreant, deos quosdam nocte uagari peregrinis quibusdam uarijs sub formis per similes, ne simul & in deos male dicant, & ipsos pueros timidiore reddant. Nullo modo. At uero nūquid dijs ipsi immutabiles sunt, sed quibusdam præstigijs nos decipientes uarias in formas mutari uidentur? Forsitan ita. Quid uero mentirine deus uult, aut uerbis, aut re falsam obiectans imaginem? Nescio istud. An nescis quod ipsum reuera mendacium, si modo dici id potest, omnes homines dijsque oderunt? Quid istud ais? Sic inquam. Nullus enim sponte uult ipso quodam sui præcipuo præstantissimoque, & circa res præcipuas præstantissimasque mentiri, sed summopere illud ibi mendacium timet. Neque nunc etiam intelligo. Putas me magnum aliquid dicere. Ego autem dico quod ipsa anima circa res ipsas mentiri, & mentitum esse, & inscitia falli, atque in ea habere accepisseque mendaciū, nullus unquam eligeret. Mendacium quippe habere in animo summopere omnes oderunt. Summopere. Atqui recte quod modo dicebam, hoc reuera mendacium uocaretur, in animo mentientis inscitia. Quoniam quod est in sermone mendacium, imitatio quædam est passionis eius quæ est in animo, & posterius procedens simulacrum, haud omnino purum mendacium. Nonne ita. Ita prorsus. Ipsum itaque reuera mendaciū non solum dijs, sed hominibus etiam est odiosum. Mihi quidem uidetur. Quid autem ipsum in uerbis mendacium, quando nam, & cui adeo utile est, ut non sit odiosum dignum? Nonne aduersus hostes atque eos qui uocantur amici, quando ob furorem atque aliquam inscitiam malum aliquod facinus aggrediuntur? Tunc porro auertendi gratia tanquam medicina quædam utile est: & in his quas modo dicebamus confabulationibus, eo quod non cognoscamus in quo antiquarum rerum consistat ueritas, assimilantes ueritati mendaciū. ita enim maxime id utile facimus. Sic est prorsus. Secundum ergo quid istorū, mendacium est utile deo? An quia non cognoscat uetera, sub ueritatis imagine mentiatur? Ridiculum istud quidē. Poeta igitur mendax in deo non est. Non mihi uidetur. Nunquid metu hostium mentitur? Longe abest. An propter familiarium dementiam atque insaniam? At nullus stultorum & insanorum, deo amicus est. Non igitur est cur deus mentiatur? Non.

Ergo omnino sine mendacio est deorum dæmonumque natura. Omnino. Quare & simplex omnino deus, & uerax dictis ac factis, neque mutatur ipse, neque alios decipit; neque per uisiones, neque per sermones, neque per signa, neque nobis dormientibus, neque uigilantibus. Ita quoque mihi de hoc te dicente uidetur. Concedis ergo hanc secundam esse figuram, in qua oportet de dijs ita dicere, & audire, tanquam qui neque præstigiatores sint, neque se mutant, neque mendacijs nos, aut dictis, aut factis seducant? Concedo. Multa igitur ab Homero dicta laudantes, somnium ab Ioue Agamænoni missum nequaquam laudabimus. Neque Aeschylum, cum Thetidem inducit dicentem, quod Apollo filium eius interemit: qui tamen in eius nuptijs discumbens cecinerat, bonam Thetidis stirpem fore longæuam, morbisque intactam. Cecinit quippe multa Apollo, inquit, fortunisque meas Deo amicas fore prædixit, & lætitia me laudationibus suis affecit. Atque ego os Phœbi sperabam diuinum, ueridicum, fatidicumque esse. Ipse uero idem qui laudabat, in mensa & ipse discumbens, ipse hæc fatus, ipse idem mihi filium interfecit. Talia quædam quotiens de dijs dicentur, protinus reclamabimus exhibilabimusque, neque permitte-

mus ut ludorum magistri ad iuuentutis disciplinam istis utantur, si custodes apud nos pijs atq; diuini quoad homini possibile est, futuri sunt. Accipio equidem hanc formam proq; legibus ubiq; utar.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM
Tertium, de Iusto.

DI A L O G V S tertius custodum educationem in secundo inchoatã prosequitur. Atq; sicut in secundo prohibuit eos audire falsa turpiaq; de dijs, ita hic uetat tragica audire de inferis, quæ redere illos possint timidores. Item & comica, quæ effusorem concitant risum. Tam enim mollis euadit qui quotidie in lachrymas risu profusiore resoluitur, quam qui dolore lachrymare cõpelli- tur. Quoniã uero non solum procul à timiditate custodes arcendi sunt, uerum etiã ab intemperantia & auaritia, atq; iniustitia, ideo rursus audiri uetat carmina poetarum, quibus uel deorum, uel heroum magnorumq; uirorũ libidines, rapinæ, iniquitatesq; singuntur. Hæc autẽ educatio militaris omnibus fere ciuibus est æque cõmunis. Inter hæc quæ de mendacio dicit attende. Mendaciũ ciuitatis calamitas est, uidelicet quãdo priuati inter se mentiuntur, maxime uero si magistratibus mentiantur. Perinde ac si ægroti medico, uel nauatæ mētiuntur gubernatori. Licet autẽ gubernatoribus interdum uti mendacio salutis publicæ gratia, & priuato quandoq; erga priuatum, solũ gratia mali cuiusdam grauissimĩ deuitandi. Licet & confabulari moderate de rebus antiquis quarũ ueritas ignoratur, et quasi per imagines quasdam res illas quarũ certam formam uix habemus, effingere. Proinde orationẽ in species tres distinguit. Aut enim simplex narratio est, aut imitatio simplex, aut ex utrisq; permixta. Omnem uero sermonẽ reprobatur, qui uilissima quæq; refert absq; delectu, & agit hominem perturbatũ. Quisquis enim diu studiose aliquid imitatur, in eius transit naturam. Quocirca poetam perturbatos animos acrius imitantẽ, tanquam iuuentuti noxium iubet uel mutato stylo constantẽ habitum imitari, uel ex urbe procul abire. Dicit quoque eũ qui plura, uel imitando, uel faciendo pertractat, in singulis tandẽ ita deficere, ut in nullo euadat egregius. Pergit uero deinceps ex prima musica, id est poesi, ad sequentem, eamq; in tres distribuit species, Orationem, harmoniam, atq; rhythmũ. Principio Phthongum musici uocem uocant harmonicam, id est consonantiæ aptam, quæ neq; adeo grauis sit ut nequeat ab eodem cantore grauior fieri, neq; tam acuta ut edi nõ possit acutior. Harmoniam deinde ex Phthongis constituit, congruam uidelicet mēsuram in excessu atq; defectu grauium uocũ, & acutarũ, atq; mediarum. Sunt hic uoces quatuor, grauis atq; acuta, & surgens in acutã, & declinans ad grauẽ. Item primo proportionem quatuor, dupla inter duo atq; unum. Sesquialtera inter tria atque duo. Sesquitercia inter quatuor atque tria. Sesquioctaua inter nouem atq; octo. Proportionem duplam sequitur cõsonantia uocis octauæ: Sesquialteram, quintæ: Sesquiterciam, quartæ: Sesquioctauam deniq; tonus. Sed de his alibi diligentius. Accedit tertio loco rhythmus, id est ordo quidam motionis, & temporis, ut ex secundo Legum percipitur. Postquã enim uoces harmonica quadam excessus defectusq; mensura per intensionem remissionemq; conciliasti, opus est rhythmo, per quẽ uocum acutarum, grauium, mediarũ motus ac tempora metiaris, & in singulis, & inter singulas. Motus dico blãdiore, seueriore, & medios. Tempora dico, longiora, breuiora, æqualia, per accentus longos breuesq; & medios. In his nota basem uocabulum esse diuersum: nam ut res exigit significat, fundamentum, sedem, pondus, progressumq; et terminum. Præter hæc considerandæ sunt nouem consonantiæ, & dissonantiæ cõmunissimæ gradus. Primus in ratione, id est opinio cum ipsa rei ueritate consentiens. Cuius contraria est opinio falsa à ueritate dissentiens. Secundus in imaginatione. Cuius consonantia est consecutio rationis: Dissonantia uero profecutio externorum. Tertius in affectu, uel temperanter rationẽ sequente, uel imaginationem intẽperanter. Quartus in sermone decoro, uel indecoro, quatenus uel rectam rationem, uel imaginationem tumultuariam sequitur. Quintus in cantu. Cuius consonantia est, decorum imitari sermonem, dissonantia indecorũ. Sextus in sono cantum aliter uel aliter imitante. Septimus in saltu concinno, uel inconcinno ad choream pertinente. Octauus in quadam membrorum corporisq; totius cõpositione, tam spectaculo grata, quam exercitio gymnastico prompta. Nonus in artificiosis cuiuslibet artis operibus, musica quadam proportionem cõpositis. Hi nouem gradus Musas tibi referant nouẽ. Memento uero optimam omnium harmoniam esse animi temperantiam. Quam & sequentes ceteræ imitantur, & uicissim cum frequẽtantur, augent. Quapropter iubet eas duntaxat consonantias exerceri, audiri, spechari, quæ habitũ mentis constantem referant, non superbia elatum, non iracundia efferatum, non uoluptate mollium atq; resolutum, non fractum dolore, non misericordia, uel indigentia querulum. Probat ergo concentum grauem atq; constantem, improbat autem extremos, id est concitum atq; mollem: damnat quoq; multiplicem, laudat præ ceteris simplicem. Plurimum uero in animum posse iudicat harmoniam. Siquidem harmonia quædam diuina sit animus, cœlestiq; harmoniæ aliquando, ut Platonice dixerim, assuetus. Rursus harmonia quadam consistit corpus, conflatur & spiritus. Præterea consonantia uocum aerea aereum spiritum motu penetrans, affectumq; canentis & animum secum transferens, audientis affectum mouet affectu, & animum afficit animo, sensimq; mores insundit. In omnibus animaduerte quãdam

non ciuili solum, sed etiam religiosa admodum obseruantia Plato suam erudiat ciuitatem, semperq; quod & præcipit in Politico, temperantiam cum fortitudine misceat. Deniq; quam turpem, quam dissonantem esse censeat ueneream uoluptatem, ideoq; ab amore legitimo procul eam se greget, pulchra semper & consona solum desiderante. Plurima uero de Musica tractat atq; gymnastica. maximi enim momenti erant: omnes enim his incumbabant, debentq; incumbere. Illa enim animum spiritumq; hæc corpus animi gratia mirifice firmat atq; componit. Addit, nõ ex corpore bono bonum animum, sed ex animo bono corpus fieri bonum. Subiungit simplicem musicam animi uirtutemq; simplicem corporis sanitati prodesse, multiplicem uero utrisq; nocere, hominesq; dum sobrii uiuerent, nõ indiguisse medicorum auxilio physicorum. Damnat superstitiosas corporis obseruationes circa uictum, atq; medelas. Signumq; præcipuum ciuitatis male institutæ dicit esse, si diligenti medicorum iudiciumq; indigeat opera. Describit medici iudiciumq; officium, & iudicem eligit ingenio bonum, prudentem, senem, multos homines & bonos & malos expertum. Afferit prauitatem quasi priuationem quandam, neq; se neq; uirtutem cognoscere. Virtutem uero quasi habitum, per se solum cognoscere se, per se quoq; addito rerum usu de uitis iudicare. Meminisse uero semper oportet, Platonem non solum hic, sed etiam in Legibus, & Politico, & Protagora confirmare nihil magis necessarium esse omni quidem uiro, præcipue uero ciuili atq; philosophico, quam copulam ex fortitudine pariter temperantiæq; conflatam: ut per illam alta petantur, per hanc nõ spernãtur humilia. & utrinque nihil unquam nimis, aut audeas, aut metuas. Per illam rursus priuatas publicasq; propulset iniurias, per hanc abstineas ab iniuria. Per illam ad honesta uocaris, per hanc cohibearis à turpibus. Quo fit, ut gymnasticam simul & musicam ad duo hæc denique referat, ut per illam fortitudo, non tam corporis quam animi, per hanc temperantia cõparetur. Iubet autem ambo rite inuicem cõmisceri. Siquidem sola gymnastica parit ferocitatem, musica sola molliciem, ambo uero fortitudinem atq; temperantiam. Ex eorum denique numero qui sic educati sunt, eligit & custodes, id est magistratus, & defensores, id est milites. Ad magistratũ uero assumi uult senes prudentes, fortes, publici amatores boni, atque in hoc ipso per experientiam comprobatos. Probari item præcipit iuuenes in medijs uoluptatibus, & doloribus, quo discernatur utrum temperati fortesq; sint, an contra: atq; utrum sententiam boni publici conseruandi propter fallacias, aut minas, aut illecebras, sint aliquando facile mutaturi. Denique ingenia hominum metallis similia esse dicit, & aptum quidem ad gubernandum auro, aptum uero ad militiam argento, ad opificium uero, et agriculturam ferro, & æri. Iubet singula ingenia ad illa quibus apta sunt conuertiri: itaq; gubernatorum filios interdum pro ingenio ad uiliora, atq; uicissim inferiorum filios ad munera nobiliora similiter. Prohibet quoque milites proprium aliquid possidere, ne per auaritiam ex canibus conuertantur in lupos.

DIALOGVS TERTIVS DE RE

PVBLICA VEL DE IVSTO.

HAEC igitur sunt, ut mihi uidetur, quæ de dijs audienda aut non audienda sint ab ipsa statim pueritia, his qui deos & parentes honoraturi sunt, communemq; amicitiam non paruifacuri. Existimo, inquit Adimantus, nobis sic recte uideri. Quid autem his qui fortes futuri sunt: nõne ea dicenda quæ ipsos mortem minime metuentes reddant: an putas aliquem fortem esse unquam, qui hanc timeat? Minime per louem, inquit. Sed & qui ea quæ de inferis dicuntur credat, & terribilia esse existimet, putas ne eum intrepidum ad mortem futurum, in ipsaq; pugna mortem seruituti & captiuitati præpositurum? Nequaquam. Oportet itaq; nos, ut uidetur, præcepta dare etiam his qui de his rebus fabulantur, precariq; ne ita simpliciter quæ apud inferos sunt uituperent, sed magis laudent: tanquam neq; uera dicant, neq; utilia his qui pugnae futuri sunt. Oportet sane. Delebimus igitur eiusmodi omnia, ab hoc uersu sumentes exordium. Mallem equidem in re rustica conseruoinopi seruire, quam defunctis omnibus imperare. Et illud. Domus profecto mortalibus immortalibusq; horribilis, uasta, foetensq; uideatur, quam etiam dii odio habent. & illud. O miseri nunquid nam apud inferos anima atq; imago? At uero mens adest nulla. & illud. Soli sapiunt: cæteri umbræ uolitant. Item. Anima soluta membris ad inferos uolat, suam deplorans calamitatem, cum & fortem & teneram ætatem reliquerit. Item, Anima sub terras ueluti fumus, exulans abiit. Item, Quemadmodum noctuæ uasto sub antro ululantes uolant postquam aliquæ de ordine ceciderunt ex petra in qua cohærebant, sic illæ simul stridentes ibant. Hæc utiq; & cætera talia, bona Homeri & reliquorum poetarum uenia abijciamus, non quia poetica non sint, & apud multos auditu iocunda, sed quoniam quanto magis poetica sunt, tanto minus audienda pueris atq; uiris quos libe-

Homeri carmina.

Quæ dicta à poetis de inferis, non sunt audienda pueris

ros fore oportet, seruitutem magis quam mortem timentes. Sic est omnino. Nonne in super nomina quæ his imposita sunt horrenda terribiliaque abijcienda sunt? Cocytos inquam, & Styga, & inferos mortuos, aliaque eiusdem generis nomina. Terrent uehementer quippe omnes quicumque audiunt, ac forte ad aliud quippiam conferunt. Nos autem custodibus nostris ab huiusmodi nominibus ualde metuimus, ne ex hoc pauore molliores quam decet reddantur. Et merito formidamus. Auferenda sunt igitur. Auferenda.

Forma uero his contraria dicenda, & inducenda est. Videlicet. Ergo lamentationes commiserationesque magnorum uirorum auferimus. Necessè est, si quidè superiora sublata sint. Contemplare igitur, rectè ne an contra id faciamus. Dicimus ne moderatum uirum moderato uiro amico suo orbatum non malum quid illi mortem existimaturum? Dicimus quidè. Non igitur in morte illius tanquam grauiam passus lamentabitur. Non. Enim uero & hoc asserimus, hominem huiusmodi se ipso ad bene uiuendum contentum esse, minimeque omnium alio indigere. Vera narras. Minime igitur moleste feret liberis, aut fratribus, aut diuitijs reliquisque huiusmodi priuari. Minime certe. Itaque neque lamentabitur, sed moderatissime feret, cum in aliquam huiusmodi sorte incidit. Certe. Merito igitur clarorum uirorum ploratus è medio tolleremus, relinqueremus autem mulieribus, neque his quidè inter mulieres aliquid egregium sapientibus, ac uiris in super duntaxat mulieribus, & ignauis, ut dedignentur apud nos illi quos ad regionis custodiam educamus, similia istis facere. Probe. Rursus Homerum, & ceteros poetas orabimus, ne Achillem dea filium nunc in latus cubantem faciat, nunc supinum, nonnunquam etiam in faciem: aut exurgentem errare tristitia affectum in littore maris: aut utraque manu ardentem puluerem capientem in caput fundere: neque aliam eiulantem, & lamentantem, quot & qualia ipse facit. Neque Priamum, qui iuxta deos fuit, supplicentem, & luto se prouoluentem, singulosque nominatim clamantem. Multoque magis Homerum eundem orabimus, ne deos in hunc modum plangentem inducat. Hei mihi miseræ. Hei mihi que infeliciter optimum filium peperit. Quod si quos deos, saltem non deorum maximum usque adeo dissimili figura imitari audeat, ut eum ita inducat dicentem. Heu quam charum mihi uirum circa urbem meis oculis profligatum cerno. Unde mihi cor moeret. Atque item. O me miserum, quandoquidem dilectissimum mihi omnium Sarpedonem fatum cogit à Patroclo Menetiade domari. Si enim o amice Adimante studiosè iuuenes hæc audirent, neque ridicula putarent tanquam præter dignitatem dicta, nunquam cum se homines esse scirent, aut illa se indigna existimarent, aut se continerent, cum quid illis eiusmodi uel dicendum, uel faciendum in mentem ueniret. Quinimò sine ullo uel pudore, uel tolerantia, in minimis etiam quibusque facturis in maximos ploratus eiulatusque erumperent. Vera nimium loqueris. Neque uero id decet, ut ratio nobis paulo ante dicebat: cui nisi quid melius interim nacti fuerimus, credendum est. Non decet profecto. Sed neque in risum nimium profusos nos esse oportet. Nam effusum risum uehemens mutatio sequitur. Ita mihi quoque uidetur. Non igitur admittendum est quando quis summæ autoritatis uiros in risum solutos inducit, & multo minus quando deos. Multo certe minus. Ergo neque Homerum audiemus cum dicit: Inextinguibilis risus dijs concitatus est, dum Vulcanum per domum properantem uiderent, utpote qui claudus esset. Haud enim admittendum est hoc secundum tuum sermonem. Si meum uis sermonem hunc ponere, nequaquam admittere decet. Quinetiam pluris facienda ueritas est. Si enim rectè paulo ante dicebamus, dijs inutile est mendacium, hominibus autem pro medicamento est utile. quare publicis medicis concedendum, priuatis autem hominibus minime attingendum. Patet. Igitur rempublicam administrantibus præcipue si quibus alijs, mentiri licet, uel hostium, uel ciuium causa ad communem ciuitatis utilitatem. Reliquis autem à mendacio abstinendum est. Sed aduersus huiusmodi principes priuatim mentiri, maius peccatum est quam ægrotum mentiri erga medicum, uel se exercentem erga ludum magistrum circa sui corporis uitia, uel erga nauis gubernatorem de nauis & nautis minime uera dicere, quemadmodum uel sua cuique, uel sociorum sese res habeat. Vera narras. Si quem ergo deprehenderit alium in ciuitate mentientem ex eorum genere qui artifices sunt, uatem uidelicet, uel morborum medicum, uel lignarium fabrum, eum punito, tanquam rem quandam inferentem ex qua ciuitatis ipsius ueluti nauis submersio & perniciès sequitur. Sic plane agendum: siquidem sermone

sermone opera peragunt. Quid præterea? nonne temperantia nostris adolescentibus opus erit? Absq; dubio. Temperantia aut nonne hæc talia quo ad subditos maxima sunt, ut uidelicet obtemperent magistratibus: quo ad ipsos aut principes, ut ad uenerorum, epularumq; & cõporationũ usum continentes sint? Mihi sane uidet. Hæc itaq; talia bene dicta asseuerabimus, qualia apud Homerum Diomedes ait. Eia age silẽtio cõfide, ac meis uerbis obtempera. & alia his similia. Ibant robur spirantes Achiuis silentio duces timentes. Et alia quæcunq; in hanc sententiã dicuntur. Probe. Quid aut hæc? Vinolente, canis oculos habens, cor aut cerui: & cætera quæ sequuntur, nunquid recte? & alia huiuscemodi ipsorum priuatorũ in superiores superbe dicta, siue quis soluta in oratione, siue poemate inferat, an recte dicuntur? Nequaq;. Non enim existimo ad iuuenem temperantiam hæc, ut audiantur, conferre: nihil autem mirum si quo modo delectent. Vel quomodo tibi uidetur? Ita. Quid aut uidetur? ne tibi idoneum esse hoc iuueni ad continentiam consequendam, si quando audierit uirum sapientissimũ apud poetam ita loquentem, Pulcherrimum omnium esse mihi uidetur, cum plenæ sunt mensæ dapibus carnibusq;, Vinum autem è cratere hauriens pincerna poculis infundit atq; circumfert? Vel illud, Miserrimum esse fame perire, & sortem subire aduersam? Siue cum dicitur, Iouem cæteris tum dijs, tum hominibus dormientibus omnium quæ uigilando tractauerat coitus cupiditate oblitum, & usqueadeo libidine & amore Iunonis percussum esse, ut nec cubile ipsum ascendere sustinuerit, sed ibidem humi congregi statim uoluerit, dicens uehementiori se cupidine inflammari, quàm olim cum primum clam parentibus inuicem congressi fuerunt? Siue cum narrat quemadmodũ Vulcanus Martem ac Venerem coeuntes reti comprehendit? Non per Iouem mihi uidetur idoneum. Verum sicubi modeste, & constanter uirorum excellentium facta uel dicta narrant, anim aduertenda & audienda hæc sunt. Veluti cum dicitur, Pectus percutiens increpuit dicens, Perpetere o cor, nam longe aliãs grauiora tulisti. Omnino sic est agendum. Neq; etiã muneribus corrumpi ipsos ciues permittendum est neq; auaros esse. Nullo pacto.

De utilitate temperantia

De muneribus & corruptelis

Non ipsis igitur canendũ. Munera crede mihi placant hominesq; deosq;. Neq; laudandus Phœnix Achillis præceptor, quasi probe locutus fuerit, dum consuleret ipsi munera accipiẽti Achiuis auxilium ferre: non accipienti uero ab ira nequaquam recedere. Neque rursus Achillem ipsum dignum existimabimus, consentiemusq; adeo pecuniæ cupidum esse debere ut ab Agamemnone recipiat munera, atque ut Hectoris cadauer sine pretio reddere nolit. Certe talia laudare non decet, inquit. Vereor equidẽ, inquam ego, propter Homerum dicere, nempe nõ esse fas hæc de Achille asseruisse, alijs' ue asserentibus credere. Et eundem rursus aduersus Apollinem dixisse, Perdidi me Apollo deorum perniciosissime omnium, quem certe ulciscerer, si mihi potestas esset. Item ad fluuium deum quàm peruicaciter se habuerit, etiam pugnare paratus. Rursus alteri flumini Sperchio sacratis comis, Patroclo inquit heroi, mortuo iam, comam ferendam dabo. Nec credendum est hoc illum egisse. Tractus autem Hectoris circa Patrocli sepulchrum, & iugulatiões captiuorũ supra rogum, cunctaq; huiusmodi, neq; uera esse affirmabimus neq; sinemus nostris persuaderi, quod Achilles deæ filius, & Pelei temperatissimi uiri, & ab Ioue tertij, à Chirone sapientissimo educatus, tanta perturbatione agitatus sit, ut duobus contrarijs morbis animi laborauerit, illiberalitate cum auaritia, atque item deorum hominumq; contemptu. Recte admodum loqueris. Rursus neq; hæc credamus, neque dici sinamus, Theseum Neptuni filium, & Pirithoum filiũ Iouis in rapinas adeo maximas irruisse, neq; alterius dei filium siue heroem ausum esse unquã tam graua impiaq; patrare, qualia de his quotidie mentiunt. Verũ poetas ipsos cogamus, uel negare horum hæc esse opera, uel nõ affirmare filios deorũ esse: ambo uero hæc simul nequaquam asserere, neq; operã dare, ut nostris iuuenibus persuadeãt, quod ex dijs mala aliqua oriantur quod' ue heroes hominibus nihilo meliores sint. Quoniam ut iam dictum est, neq; facta hæc sunt, neq; uera. Ostendimus enim ex dijs mala aliqua prouenire non posse. Ostendimus planẽ. Quinetiã audiẽtibus hæc nocent. Omnes quippe prauitati suæ ignoscunt, persuasi talia quædã facere fecisseq; & illos qui proxime ex deorũ genere nati sunt, de quibus illud dicitur: Dijs proxime nati, Ioui propinqui, quorũ circa idæum uerticem Iouis patrij ara extat in æthere, & neq; dum ipsis euanuit sanguis deorum. Quamobrem

fabulæ huiusmodi recipiendæ non sunt, ne facilem occasionē ad nequitiam nostris adolescentibus præbeant. Sic prorsus agendū. Quæ deinceps reliqua nobis species est sermonum, differētibus quales cuiq; narrandi, uel non narrandi sint? De dijs em̄ quemadmodum loqui decet est dictum. Item quæ de ipsis dæmonibus & heroibus, & his quæ sunt apud inferos. Satis abunde. An esset fortasse reliquum, ut de hominibus diceremus?

Certe. Impossibile istud in præsentia ô amice disponere. Cur nam? Quoniã existimo nos dicturos, poetas oratoresq; de hominibus circa ea quæ maximi momēti sunt male dicere cum scribūt, Iniustos quidem multos felices esse, iustos aut̄ infelices: cōducere q; iniuste agere si clam. Ipsam uero iustitiam alienū bonum esse, iacturā uero propriā: Hæc inquā & cætera huiusmodi nos uetatuos esse ne dicant, cōtraria uero ut canant & fabulis inferant mandatuos esse puto. nunquid? Certe noui. Nōne igit̄ si confitearis recte me dicere, dicā te concessisse quæ iam diu quærimus? Recte, inquit, prorsus accepisti. Nōne & de hominibus, quod talibus oporteat sermonibus uti tunc concedemus, cū qualis iustitia sit inuenerimus? & q; natura ipsa profit habenti, seu uideatur esse iustus, siue non uideatur? Vera loqueris. De his ergo quæ dicenda sunt, quæ ue non, satis est disputatum: deinceps de discendi ratione, ut arbitror, est differendum: atq; ita nobis, & quæ, & quomodo discenda sint compertum erit. Quid dicas, inquit Adimantus, non satis intelligo. Oportet tamen id te intelligere, atq; ita fortasse clarius hoc intelliges. An non quæcunq; a poetis, uel fictoribus fabularū dicunt, narrationem esse dicimus, uel præteritorū, uel præsentiu, uel futurorū? Quid em̄ aliud? inquit. Num ergo uel simplici narratione, uel per imitationē facta, uel etiā utroq; modo narrant? Clarius hoc quoq; exponi requiro. Ridiculus equidem præceptor, & in primis obscurus uideor. Quemadmodū igitur qui dicendo parū ualent, efficere solent, ita ego nunc, non uniuersum ipsum, sed partē aliquam sumens, in ea tibi quod uolo conabor ostendere. Et primum mihi dicito, nosti in Iliados principia, in quibus ait poeta Chrysem Agamemnoni supplicasse, ut sibi filiā restitueret, Agamemnonē uero turbato animo denegasse. Quod postq; nō impetrauit, imploratū ipsi cōtra Achiuos deū? Equidē. Et illud credo nosti, quod usq; ad hos uersus, Precatus est oēs Achiuos, in primis Atrei filios, gentium duces: ipse poeta loquit̄, neq; tentat aliō mentem nostram conuertere tanq; alius q; ipse loquatur. Deinceps uero ita loquit̄ ac si Chryses ipse sit, conaturq; nō Homerum se nobis, sed sacerdotem illum senem ostendere. In cæterisq; ita semper exponit, tum rebus gestis apud Iliū, tum apud Ithacā, in Odysea cantatis. Sic est omnino. Nōne igitur narratio est, & quando orationes continuas affert, & quando ea quæ inter ipsas intercedunt?

Quid nī? Verū cum orationem profert tanq; alius quidam sit, nōne tunc dicemus orationem suā ei q; simillimā reddere, quæ loquentē introduxerat? Quid nī dicamus?

An non alteri se similem reddere uel figura, uel uoce, est eum imitari cui facit se similem? Proculdubio. In hoc igitur, ut uideē & ipse, & reliqui poetæ per imitationem narrant. Assentior. Vbi autem se non celat poeta, uniuersa illa poësis & narratio sine imitatione est. Ne autem dicas te neq; hoc quidem intelligere quomodo fiat, ego dicam. Si enim Homerus cum dixisset Chrysem uenisse filiā redempturum, & supplicasse Achiuis præcipueq; regibus, deinceps non tanquam Chryses, sed Homerus esset locutus, nosti profecto imitationem illam non fuisse futuram, sed simplicem narrationē. Sic uero se res habuisset. Dicam enim sine uersu cum non sim poeticus. Profectus sacerdos precabatur, ut dijs eis darent, qui incolumes ipsi Troiam caperent, sibiq; acceptis donis filiā restituerent, deum Apollinem uenerantes. Hæc cum dixisset, reliqui sacerdotis dicta probarunt. Agamemnon uero nimium perturbatus, ipsum protinus abire iussit, ita ut ne rursus rediret: neq; enim ipsi dei uel coronā, uel sceptrū profutura: asseruitq; priusquam ipsi filiā redderet, fore ut illa secū in Argo consenesceret. Quamobrem abiit, seq; ut saluus abire posset, non irritaret. Quæ cum audisset senex, extimuit, tacitusq; discessit. Castra autem egressus, supplex Apollinem multa eius agnomina cōmemorans orauit, siquid unquam aut in ædificandis templis, aut hostijs litandis illi gratum fecisset, ut puniret Achiuos, easq; lachrymas sagittis ulcisceretur. Hunc in modum ô amice simplex narratio sine imitatione procedit. Intelligo iam. Et illud præterea scito, contrariam huic esse, cum remotis poetæ uerbis quæ inter orationes intercedere solent, orationes

orationes ipsæ vicissim continuatæ relinquuntur. Id quoque intelligo. Est enim huiusmodi tragœdia atque comœdia. Recte admodum accepisti, existimoque tibi iam nunc aperiri, quod in superioribus percipere non ualebas: poesim uidelicet fabularumque figmentata, aut esse omnino per imitationem quemadmodum ipse dicebas in tragœdia atque comœdia: aut per enunciationem poetæ proferrî, quod maxime in dithyrambis inspicitur: aut per utraque confici, ut in heroicis aliisque multis apparet, si modo intelligis. Intelligo iam quod tunc inferre uolebas. Atqui etiam ante hoc memento quod dicebamus quæ dicenda essent iam expositum esse: quo autem modo dicendum esset, deinceps exponere oportere. Memini quidem. Hoc igitur erat, quod oportere dicebam inter nos conuenire, utrum sinamus poetæ imitatione perpetua uti, an partim imitari, partim minime, & quæ illa utraque sint, an nihil penitus imitari. Auguror equidem consideraturum te utrum recipienda sit comœdia, & tragœdia in ciuitate, nec ne. Fortasse autem & his plura. Non dum enim noui: sed quod ratio ut uentus feret, eodundum est. Preclare loqueris. Hoc igitur ô Adimante considera, utrum imitatores nos habere custodes oporteat, nec ne. Vel hoc ex superioribus pendeat, quod singuli singula recte conficere possunt, plura uero minime. quod si quis plura tractare aggrediatur, in singulis ita deficiet, ut in nullo euadat egregius. Sic prorsus accideret. Nonne & de imitatione eadem ratio quæ plura aliquis æque ac unum bene imitari non potest? Non certe. Nunquam igitur studio alicui æstimatione digno quis simul incumbet, & imitabitur multa, erit uel imitator idoneus, quando neque duas quidem imitationes, quæ parum differre inter se uidentur, eisdem homines bene simul tractare possunt, ut comœdiam simul & tragœdiam. An non imitationes quasdam pauloante istas esse dicebas? Equidem, ac uera dicis, quæ eisdem nequeant. Neque etiam rhapsodi, id est cantores heroicorum simul esse, & histriones possunt. Vera. Sed neque tragœdis aut comœdis, tragici aut comici eisdem. Hæc autem omnia imitationes quædam sunt, an non? Imitationes. Quinetiam in minora his uidetur ô Adimante natura hominis esse concisa, ut nullo modo possit bene plura imitari, uel etiam ea facere quorum imitationes ipsæ similitudines quædam sunt. Est ut dicis. Si ergo rationem superiorē ratam haberi uolumus, custodes nostros à reliquis omnibus artificibus alienos patriæ libertatis artifices esse oportet ualde quidem solertes: neque aliud quicquam curare quod huc non tendat: nihil aliud agere eos, uel imitari oportet: uel si imitentur, imitari quæ istis cōsentanea sint, statim à pueritia, fortes scilicet, temperatos, sanctos, liberales, & reliqua eiusmodi: illiberaalia autem neque facere, neque imitari posse, neque aliud quicquam turpe, ne ex ipsa imitatione tales efficiantur, quale id quod æmulantur. An non animaduertisti imitationes si à teneris annis incipiunt perseverentque, in mores & naturam abire, tum quantum spectat ad corpus, tum ad uocem, tum ad cogitationem ipsam? Et maxime quidem. Non permittimus igitur ullo modo eos quorum habere curam dicimus, quos uel præstantes uiros fore desideramus, cum uiri sint, mulierem imitari, puellam uetulamque, uel marito conuiciantem, uel cum dijs cōtendentem, exultantemque, cum se felicem esse putet, uel quæ ærumnis circumuenta fleat atque eiulet, doleat, amore accendatur, dolore partus opprimatur. Nullo modo. Neque seruas, & seruos, ea quæ seruorum sunt facientes. Neque hoc quidem. Neque uiros item prauos, ut uidetur, timidos, & contraria eorum quæ diximus facientes, conuiciantes, iurgantes, turpiaque inuicem obloquentes, siue ebrios, siue uigiles sobriosque, & alia quæcumque homines isti & in uerbis, & in operibus, tum in seipsum, tum in alios peccant. Neque etiam debent, ut arbitror, similes per imitationem, uel uerbis, uel actionibus insanientibus reddere. Cognoscendi enim insani & mali sunt, tam uiri quam mulieres: nihil tamē ex eorum dictis & factis, uel agendum est, uel imitandum. Verissima loqueris. Quid autem artifices ne ex ære aliquid fabricantes, uel aliud quippiam molientes, uel remiges nauium, uel præcipientes istis, uel aliud aliquid circa hæc imitari eos decet? Quonam pacto, cum neque rebus ullis huiusmodi mentem adhibere his liceat. Nunquid equos hinnientes, uel mugientes tauros, aut fragorem immurmurationemque fluuiorum, aut maris fremitum, uel tonitrus, uel cætera eiusdem generis imitabuntur? Atqui prohibitum illis est, aut insanire, aut insanientibus se similes reddere. Si igitur quæ dicis intelligo, est quædam orationis, & narrationis species, in qua uir optimus cum quid dicturus est enarrat: & alia quædam huic dissimilis, quam seruat qui contra ac ille, natus atque nutritus est. Quales uero hæc sunt?

Videtur

Videtur mihi uir moderatus quando in narratione deuenit ad aliquam uiri boni uel orationem, uel actionem, perinde ac si ipse ille esset pronunciaturus, & sine ullo rubore, aut dedecore imitationē huiusmodi suscepturus: maxime quidem, & ut plurimum imitans uirum bonum, prudenter & sine errore agētem: rarius autem ac minus, morbis, uel amore labentem, aut ebrietate, aut casu quouis alio. Quando autē ad aliquem indignum se uenerit, nolet, ut arbitror, dedita opera similem se deteriori præbere, nisi breuiter quidem, & cum boni quicquam peragit: sed erubescet, cum rudis sit ad hos imitandos, & agreferet deteriorum formā induere, spernens imagines huiuscemodi, nisi forte ioci oblectamentiq; causa id fecerit. Non iniuria. Nonne igitur narratione utetur tali, qualem pauloante in uersibus Homeri dicebam? eritq; oratio ipsius particeps utriusq; imitationis uidelicet, & narrationis alterius? Exigua uero pars imitationis longa in oratione erit? Dicōne aliquid, an nihil? Dicis certe, qualem necesse est esse rhetoris istius figuram. Nonne igitur qui talis non erit, quo erit ineptior, & indoctior, eo plura narrabit, & omnia imitabitur, nihilq; se indignum esse existimabit? Quare omnia imitari aggredietur, & in cōspectu quidem multorum, ea præsertim quæ pauloante commemorabamus, Tonitrus, murmura uentorū, & grandinis, axis rotarum, tubarum, tibiārū, fistularum & omnium deniq; organorum sonitus: præterea canū, pecudū, & auium uoces. Eritq; huius oratio uniuersa pene per imitationē, uoce, ac gestu, uel paulū quid narrationis habebit.

Scurra

Necessariū quoq; istud. Atq; hæc sunt orationis species duæ, quas supra dicebam.

Sunt planè. Nonne ipsarum una quidem parum quid mutationis habet? & si quis decentē consonantiā & rhythmū orationi tribuat, fermè ad eandē orationis formā semper dicendū est recte loquenti, atq; in una insuper consonantiā? exiguarum nancq; mutationes, eodēq; modo in rhythmō fermè cōsimilī? Omnino sic se res habet. Quid autē alterius species? nonne contrarijs indiget, omnibus uidelicet consonantijs, omnibusq; rhythmis, si proprie dicēda est, cum multas & uarias habeat mutationū formas? Sic est omnino.

Nonne & poeta, & alij oēs qui aliquid dicunt, uel harum una dicēdi figura utunt, uel altera, uel utriusq; cōmixtis? Necesse est. Quid igitur faciemus? Vtrū has oēs in ciuitate suscipiemus, uel alterā simpliciū, uel permixtā? Si in mea optione cōstitērit, simpliciē decori imitatricem. Atqui ô Adimante mixta quæq; iucunda est: multo autem iucundior pueris, & pædagogis cōtraria illius quā tu eligis, & plurimæ turbæ. Iucundissima prorsus. At forte, ut arbitror, reipub. nostræ cōuenire eam nō existimabis, quoniā non sit duplex uir neq; multiplex apud nos, quādoquidē singuli singula faciunt. Non conuenit certe. Nonne igitur sola in ciuitate huiusmodi coriariū inueniemus duntaxat coriariū esse nō gubernatorē præterea? Et agricultorem duntaxat agricultorem, non in super iudicem? Militem quoq; militem, non etiam numulariū? cæterosq; eodem modo?

Vera hæc sunt. Si quis ergo in nostram urbem uenerit, qui animi sapiētia in omnes possit sese uertere formas, & omnia imitari, uolueritq; poemata sua ostentare, uenerabimur quidem ipsum, ut sacrum, admirabilem & iucundum: dicemus autem non esse eiusmodi hominem in republica nostra, neq; fas esse ut insit, mittemusq; in aliam urbem, unguento caput eius perungentes, lanaq; coronantes. Nos autem austeriori minusq; iucundo utemur poeta fabularumq; fictore, utilitatis gratia, qui decori nobis rationem exprimat, & quæ dicuntur dicat in his formulis quas à principio pro legibus tulimus, quando milites erudire aggressi sumus. Ita prorsus, si esset in nobis, efficeremus. Videmur iam ô amice satis de ea musicæ parte dixisse, quæ circa orationes fabulasq; uersatur. Nam & quæ dicenda sunt, & quomodo, exposuimus. Mihi quoq; idem uidetur. Restat de cantus & melodiarum ratione differere. Certe. An non omnis iam inueniret quæ nobis de his dicenda sunt, qualia esse oporteat, si quidem antedictis cōcinere debeamus? Tum Glauco arridens, Ego, inquit, extra oēs esse uideor. Non enim satis in præsentia possum conijcere, qualia dicenda sint. Opinamur tamē omnino hoc primum nos posse dicere Melodiā ex tribus constare, oratione, harmonia, rhythmō. Hoc equidem possum. Nonne melodiæ pars oratio nihilo differt ab oratione illa quæ sine cantu est, quo ad hoc ut oporteat in eisdem formulis exprimi, de quibus paulo ante dicebamus, & eodem modo? Vera loqueris. Atqui harmonia, & rhythmus orationē sequi debent. Quid ni? Quin etiam lamentatione luctuq; dicebamus in orationibus nos minime indigere. Nō certe. Quenam

Quænam igitur querulæ harmoniæ sunt? Dic mihi. Tu enim musicus es. Lydia mixta, Lydiaque acuta, cæteraque huiusmodi. Nonne remouendæ hæ sunt? Inutiles enim etiam mulieribus, bonis saltem, nedum uiris. Valde quidem. Præterea uiolentia, mollities, & pigritia custodes minime decent. Minime. Quænam igitur molles & temulentæ harmoniæ? Ionica & Lydia quotcumque relaxæ remissæque & resolutæ uocantur. His igitur o amice, num quoquo modo uteris ad militum utilitatē? Nullo modo. Sed uideam tibi reliqua esse Dorica & Phrygia harmonia. Haud equidem, inquit, harmonias noui, sed eam relinque harmoniã, quæ ut decet, imitatur fortiter euntis in præliũ, & ad quodlibet negotium uiolentũ uiriliter se gerentis, uoces atque accentus, & periclitantis, siue in uulnera, siue in mortem irruentis, siue in aliam grauem sortem incidētis, in omnibus istis fortunam constanter atque uiriliter propulsantis. Aliamque iterum relinque harmoniã quæ uoces imitatur atque accentus hominis in tranquilla & minime uiolenta actione uersantis uel aliquid alicui persuadentis, uel supplicantis, uel uotis deo, uel doctrina & admonitione homini, uel e contra hominis alij supplicanti, aut docenti, aut dissuadenti facilem se præbentis, & qui licet uoti compos sit factus, non tamen superbia efferat, sed in his omnibus temperate & modeste se gerat, sortemque utranque recte ferat, hæcque duas sequatur harmonias, uolentiam, uoluntariam, fortunatorum, infortunatorum, temperantium ac fortium: & omnino quæcumque ipsorum accētus pulcherrime imitatur, has omnes relinque harmonias.

At uero non alias eligi iubes, quæ eas quas ego supra dicebam. Non igitur opus erit nobis in cantibus & melodijs harmonia quæ multis constat chordis, omnibusque concentibus.

Non, ut mihi uidetur. Ergo Trigonorum, Paçtidarum, & quorumcumque instrumentorum, quæ multis constant chordis, & plurimis consonantijs, fabros non nutriemus.

Non, ut uidetur. Quid autem? tibi arum fabros, et tibi cines in ciuitate relinques? an non instrumenta multarum chordarum, harmoniarumque omnium, tibiam imitantur? Patet, inquit ille. Lyra itaque restat, & cithara in ciuitate utilis, & fistula in agris pastoribus commoda. Ita ratio nobis ostendit. Nihil alienum inducimus, o amice, dum Apollinem ipsum & Apollinis instrumenta, Marsyæ ipsi, & organis quæ Marsyæ sunt, præponimus. Non per louem, ut mihi uidetur. Per Canem ipsum sensim & clanculum purgare cœpimus ciuitatem, quam supra nimis delicijs deditam dicebamus. Ipsi nos uide licet temperate agentes. Age, purgemus & reliqua. Sequitur ad ea quæ de harmonijs dicta sunt, ut rhythmos ita prosequamur, ne per uarios admodum circumuagemur, neue per quoslibet motus, sed qui uitæ fortis & temperatæ rhythmi sunt, dignoscamus. Quibus cognitis, pedem cantumque cogamus orationem huiusmodi uiri sequi, non orationem sequi pedem, & cantum. Qui uero sint rhythmi tales, tua interest declarare, quemadmodum harmonias exposuisti. Per louem, quid dicam non habeo. Quod enim tres quædam species sunt, ex quibus motus isti textur atque plectuntur, quæadmodum in uocibus quatuor unde omnes harmoniæ cõficiuntur, animaduertentem, dicere possem. Quales autem qualis uitæ imitationes sint, aperire nequeo. At de his quidem cum Damone delibabimus, quinam pedum motus proprie sint illiberalitatis, petulantia, insania, ac reliquæ prauitatis, quiue rhythmi contrarijs congruant. Arbitror autem audiuisse, quamuis non satis aperte, cum ipse motum quendam pedum bellicosum nominaret compositum dactylum heroicumque, quem nescio quomodo digerebat, supraque infraque equalem & in breuem longumque euadentem, utque existimo iambum, & alium quendam trochæum appellabat. Longitudines autem & breuitates adhibuit. Et in aliquibus istorum arbitror eum uituperare uel laudare ductiones pedis, non minus quam rhythmos ipsos, uel aliquid ex utrisque commixtum. Neque enim declarare satis hæc possum. Verum hæc, ut dicebam, in Damonem ipsum reiecta dilataque sint. Prolixa quippe oratione ad hæc distinguenda opus esset. Nunquid putas? Prolixa per louem. Hoc autem ita discernere potes, quod concinnitas atque ineptitudo congruitatem & incongruitatem rhythmi sequuntur.

Quid nisi? Atqui congruum quidem pulchram orationem sequitur, & tanquam simile imitatur: incongruum uero contrariam. Quinetiam consonum ipsum, & dissonum eodem modo: quandoquidem rhythmus & harmonia, ut paulo ante dictum fuit, orationem sequuntur, non ipsa oratio rhythmum & harmoniam sequitur. Certe orationem sequi hæc debet. Quid uero loquendi modus ipsaque oratio, nonne animi affectionem sequitur?

Absque

Abſq; dubio. Orationem uero cætera quoq; ſequuntur? Nempe. Sermonis itaque decor, conſonantia, uenueſtas & rhythmi congruentia affectione animi moderatam ſequuntur, quam *ſubtili* appellant. Non eam dico quam ſæpe cum inſcitia quædam ſit, blanda quadam deriſione bonitate nominamus, hoc nomine fatuitatem quandam ſignificantes: immo uero eam *ſubtili* inquam, quæ reuera cogitatione ſignificat moribus optimis præditam. Sic eſt omnino. Nonne igitur ubiq; hæc iuuenes ſequi debent, ſi rem ſuam agere uolunt? Debent equidem. Eſt autem ars pingendi uniuerſa horum plena, & omne huiusmodi artificium, plena quoq; texendi facultas, & uariorum ingenioſitas operum, ſtadiumq; ædificandi, omnis præterea cæterorum ſuppelleſtilium inſtrumentorumq; effectio: quin & corporum plantarumq; natura. Porro in omnibus iſtis, aut condecencia quædam ineſt, aut indecentia. Et indecentiæ quidem & rhythmi inconcinnitas atq; diſſonantia ſermonis turpis & improbi moris ſorores ſunt: contraria uero contrarij, temperati & optimi germana, & imitationes quædam ſunt. Eſt ut dicis. Nunquid poetis ſolis inſiſtendum, cogendumq; ut imaginem boni moris in ſuis poematis exprimant, uel apud nos non ſcribant? An præterea curandum ne artifices alij mali moris ſimulachrum aliquod, non bene caſtigatum opus, illiberale, deforme, & indecens, ſiue in figuris animalium, ſiue in ædificijs, ſiue in quouis alio artificio faciant? Vel ſi quis hoc præſtare non poteſt, ne quid apud nos agat prohibendum eſt, ne in prauitatis imaginibus nobis enutriti cuſtodes tanq; noxi in gramine, & multa quotidie paulatim à multis decerpentes paſcentesq; unum aliquid maximum malum ignari in animo contrahant? Quamobrem illi inquirendi ſunt artifices, qui naturali quadam induſtria poſſint tanq; per ueſtigia exprimere pulchri ipſius decoriq; naturam, ut tanquam in loco ſalubri habitantes iuniores undiq; adiuuentur: quando quidem à pulchris honeſtisq; operibus ſiue ad oculos, ſiue ad aures eorum honeſti aliquid peruenit, ueluti ſuauiſ aura quædam à locis ſalubribus afferens ſanitatem: quæ quidem ſtatim afflare à primis annis incipiens, ſenſim animos hominum in ſimilitudinem, amicitiam, & concordiam, honeſtæ orationi rationiq; conciliat. Egregie admodum iſto pacto nutrentur. Ob hanc igitur cauſam, inquam ego, ô Glaucô, ex ipſa principali ſecundum muſicam nutritione rhythmus & harmonia interiora animi penetrant, pulſantq; uehementiſſime animum, decoram quandam figuram ferentia, per quam decorus & pulcher efficitur, quiſquis recte in muſica eruditur: contra uero, ſi contra quis fuerit educatus. Et quoniam ruruſ deficientia, neq; recte fabricata, aut non bene orta acutiſſime ſentiet, qui illic, quemadmodum oportet, nutritus fuerit, merito ægre hæc ferens, pulchra quidem laudabit, eaq; amans, auideq; arripies, ipſis aletur, ac bonus inde efficitur & pulcher. Turpia uero iure uituperabit, oderitq; etiam in ea ætate in qua rationem nondum ſuſceperit. Aduentantem deniq; rationem, qui ita nutritus erit, libenter amplectetur, eam ex ipſa propinquitate, familiaritateq; proruſ agnoſcens. Mihi quoq; harum rerum gratia in muſica nutriendi uidentur. Quemadmodum tunc profecto literas ſatis recte calleamus, quando elementa nos non fugiunt, pauca quidem in omnibus quibuſcunq; inſunt, neq; in paruis, neq; in magnis ea ſpreuimus, tanquam non oporteret intelligere, ſed ubiq; diſcernere illa propoſuimus, utpote qui prius grammatici futuri non ſumus, qm nos ita comparauerimus. Vera loqueris. Imagines præterea literarum ſicubi uel in aquis, uel in ſpeculis appareant, non prius cognoſcemus qm ipſas literas nouerimus. Eſt enim hoc artis & exercitationis eiufdem. Eſt ut dicis omnino. Quoruſ hæc inquam? Nempe eadem ratione neq; muſici prius erimus, uel nos, uel ipſi quos ad urbis cuſtodiam erudimus, quam temperantiæ ſpecies, & fortitudinis, liberalitatis, & magnificentiæ, & quæcunq; harum ſorores ſunt, ipſisq; contraria cognoſcerimus, ubicunq; inſint: ita ut & hæc, & ipſorum imagines quibuſcunq; inſunt, perſentiamus, neq; in paruis, neq; in magnis contempſerimus, ſed eiufdem eſſe putauerimus & artis & ſtudiij. Neceſſe eſt omnino. Si quo in homine hæc concurrant, ut in animo pulchri mores inſint, & in corporis ſpecie illis ſingula correſpondeant conſentiantq; eandem ſuſcipiendæ rationem, pulcherrimum hoc erit ei qui inſpicere poſſit, ſpectaculum. Valde quidem. Atqui quod maxime pulchrum, & amabile maxime. Proruſ. Tales quoruſdam homines maxime uir muſicus adamaret: ſiquid uero abſonum aduerteret, minime. Non certe ſi defectu animi diſſonaret: ſiquid uero duntaxat deeſſet corpori, ſufferret quidem adeo ut diligere gratulariq; uelit. Intelligo equidem

equidem, quia tales quidam uel amatur abs te, uel amati iam sunt, atque assentior. Sed hoc mihi dicas. Est ne ullum temperantiae cum soluta nimiaque uoluptate commercium? Quo nam pacto? Quippe cum uoluptas huiusmodi non minus quam dolor mentem e suo statu dimoueat. Alijs uero uirtutibus? Minime. Quid autem? petulantia intemperantiaque habent cum excedente uoluptate communionem? Maxime omnium. Habesne maiorem & uehementiorem uoluptatem quam quae circa uenerea? Neque uehementiorem ullam habeo, neque furiosiore. Rectus autem amor ipsa sui natura temperate & musice amat pulchrum atque decorum. Prorsus. Nihil ergo furiosum uel intemperantiae proprium recto amori est admouendum. Non certe. Neque igitur iungenda illi est uoluptas ipsa uenerea, neque in ea communicare debent amatores, cum legitime dilectis adolescentibus, amatoresque cum amatis. Per Iouem nullo modo o Socrates. Sic igitur, ut uidetur, in ciuitate recte instituta legem condes, amatorem amare, unam esse, & tangere amatum, si persuaserit, tanquam filium, honestorum causa, atque in omnibus sic uersari cum eo quem amat, ut nihil unquam praeter honestum uideatur ab adolescente requirere. Si contra faciat, ignominiam subeat, tanquam qui nihil omnino sapiat musicum, pulchrum uel. Sic prorsus. Nonne tibi uidetur finem suum iam sermo de musica consecutus? Quo enim finiri debet, iam applicuit. Oportet enim musicam in amatoria pulchri finiri. Assentior equidem. Post musicam uero gymnastica exercendi sunt iuuenes. Quid nisi? Oportet enim & in hac per omnem uitam diligenter a pueris educari. Id autem ita se habet quodammodo, ut opinor. Animaduerte & tu. Mihi quidem non uidetur bene affectum corpus, uirtute sua bonum animum facere, sed contra bene affectus animus, uirtute sua corpus quo ad fieri potest, optimum reddere. Tibi uero quid nam uidetur? Quod & tibi. Nonne si postquam mentem sufficienter instruxerimus, trademus ei, ut quae ad corpus pertinent, diligenter & exacte inquirat & curet, nos autem quasi quasdam formulas proponemus, ne longiores simus, recte utique faciemus? Omnino. Ab ebrietate itaque ipsis diximus abstinendum. Vnicuique enim magis conceditur quam custodi ut ebrietate grauatus ubi terrarum sit, nesciat. Nempe ridiculum esset, custode indigere custodem. De his autem quid dicemus? Athletae enim hi uiri sunt, & maximi quidem certaminis. Nonne? Maximi plane. Nunquid aliorum Athletarum habitudo custodibus conueniens esset? Fortasse. At uero somnolenta haec est, & ad ualeitudinem dubia. An non uides quod uitam edormiunt, & si parum quidem ab instituto uictu discedunt, grauiter aegrotant exercitatores huiusmodi? Video equidem. Elegantiore igitur aliqua exercitatione opus est bellicosus Athletis, quos tanquam canes insomnes esse oportet, & quam acutissime uidere atque audire, & multas mutationes in exercitu aquarum, ciborum, aestus & frigoris ita perpeti, ut se a morbis defendant. Ita mihi uidetur. Optima igitur gymnastica foror esset simplicis musicae, de qua paulo ante tractauimus. Quomodo istud? Simplex utique & conueniens gymnastica, militum exercitatio. Quo pacto? Ab Homero quidem id discere possumus. Nosti enim quemadmodum in belli expeditionibus in heroum mensis, neque pisces ipsis parat, quamuis ipsi in Helleponto mari essent, neque elixas carnes, sed assas, quae facilius a militibus praeparantur. Vbique enim facilius est, ut ita loquar, ipso igne uti, quam uasa circumferre. Neque unquam uariorum condimentorum, ut arbitror, Homerus meminit. Sed hoc & alij sciunt quicumque exercentur, quod cui corpus robustum esse debet, a cunctis cuiusmodi rebus est abstinendum. Recte quidem & sciunt, & abstinent. Syracusanas itaque o amice, mensas & Sicula, ut uideris, admodum uaria non laudas obsonia, si quidem haec ita tibi recte se habere uidentur. Non certe, ut mihi quidem uideor. Vituperas & Corinthium luxum blandientium puellarum in his qui optima corporis habitudine futuri sunt. Summopere. Quinetiam attica bellaria condimentaque, quae iucunda plurimis & delicata uidentur. Necessesse est. Omnem enim, ut existimo, huiusmodi uictum, si similem esse dicemus melodiae & cantilenae quae in omni genere harmoniae, omnibusque rhythmis uersantur, recte nimium comparauerimus. Plane. Ibi quidem intemperantiam uarietas parit, hic morbum: simplicitas autem secundum musicam in animis temperantiam, secundum uero gymnasticam in corporibus sanitatem. Verissima loqueris. Intemperantia uero & morbis in ciuitate multiplicatis, & iudicum & medicorum ope plurimum indigemus. Vnde iudicaria & medicina in precio habentur, quando et liberi mul-

ti his summopere studeant. Quid ni? Igitur male & turpis disciplina in ciuitate nullam maiorem potes coniecturam capere, quam summis iudicibus ac medicis indigere, non modo abiectos homines & mechanicos, sed eos etiam qui liberali disciplina educatos esse se gloriantur. Nonne turpe uidetur, & male educationis magna coniectura, ut cogamur ob propriae uirtutis inopiam iustitia uti externa, ab alijs uidelicet tanquam dominis & iudicibus iuste operari compulsi? Omnium profecto turpissimum. An non hoc quoque turpius esse putas? quando aliquis non modo omne uitae tempus in iudicijs, tum accusando, tum defendendo conterit, sed & rudi quadam elatus iactantia, in his ipsis negotijs gloriatur, quasi sit potens ad iniuriam inferendam, suisque uersutis usque adeo tergiuersari ualeat, ut nullas iniuriarum soluat poenas, qui sepe minimarum uilissimarumque rerum causa tam anxium subit negotium, ignorans quanto praeclearius ac melius esset, ita se comparare ut nullo obseruatore egeat, etiam si stertat iudex? Certe hoc illo turpius est. Absurdum praeterea existimandum est homines medicis egere non ad uulnera sananda dumtaxat, morbosque curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atque aliter incidentes: sed plurimum ad distillationes, & spiritus interioris intumescens impetum ob mollitiem atque desidiam, & quem in uictu supra damnauimus, luxum. Quibus effectum est, ut homines lacunarum instar aqua flatuque exuberantium, nimis oppleti coegerint peritos Aesculapii successores morbos quosdam nouo nomine, distillationes, inflationesque appellare. Noua sane haec morborum, inquit, nomina, nimiumque absurda. Haec, ut arbitror, Aesculapii tempore non erant. Quod hinc plane conicio, quod eius filij apud Troiam, poculum Pramnio uino farina, & insuper attritus caseus, quae pituitam augment. Profecto absurdum id poculum, minimeque ita affecto conueniens. Non. Quia si aduertis, inquam, hac nostra medicinaria facultate morborum pedissequa, Aesculapii sectatores ante Herodicum, ut fertur, minime sunt usi. Herodicus autem quum esset exercitandorum magister iuuenum, essetque ualetudinarius, miscens gymnasticam medicinam, primo quidem seipsum, deinde & posteros multos taedio affectit. Quonam pacto? Longam quippe sibi mortem praestitit. Nam dum morbum qui letalis erat, subsequeretur, neque curare ut opinor, se poterat, & medelae studio occupatus, omissis reliquis omnibus, uitam in hac corporis indulgentia conterebar, male quidem affectus si paulo a consueto uictu discederet, agre tamen moriens, hac sapientia sustinuit se, senexque e uita decessit. Egregiam palmam ex arte sua reportauit. Nempe quam decebat reportare illum, qui ignorabat Aesculapium non ignorantia quidem & imperitia medelae huius posteris genus hoc non ostendisse: sed quoniam uidebat in ciuitate optime instituta, suum cuique opus assignatum esse, quod perfici necesse sit, nec ulli superesse otium, ut per omnem uitam ualetudinarius in corpore curando occupetur. Quod quidem, modo quodam ridiculo in artificibus animaduertimus: in illis uero qui opulenti felicesque censentur, nequaquam. Quomodo istud? Faber si quando in morbum incidit, breuem a medico curationem exigit, uel per uomitum, uel defluxum uentris, uel uisionem, uel incisionem. Si quis autem diuturnam illi uictus observationem praecipit, capitisque suffarcinationes, caeteraque huiusmodi, statim obijcit non esse sibi ad aegrotandum ocium, neque praestare sibi ita uitam trahere continuis curationibus incumbenti, suumque opificium negligentem. Deinde medico hoc dimisso, ad consuetum uictum reuertens si conualescit, opus suum exequitur: sin autem sustinere corpus morbum non potest, uita functus negotijs liberatur. Ita profecto medicinis uti artifici conuenire uidetur. Atque idcirco opus illi propositum esse dixi, quod nisi peragat, uiuere ipsi non praestat. Constat. Diues autem, ut diximus, opere nullo urgetur, a quo si quando uideatur, non amplius sit ei uiuendum. Nullo profus, ut fertur. Phocylidem forte non audis dicentem, oportet uirtutem exercendam esse, dum uiuendi facultas iam suppetit.

Arbitror autem & prius. Nihil in hoc illi aduersetur, sed ipsi nos doceamus, utrum id hoc pacto meditari diues debeat: aut si minus in alendis morbis tempus terat, non sit illi uiuendum. Fabrili siquidem arti ac caeteris impedimento id est. Nam ab opere mentem diuertit. Praeceptum uero Phocylidis nihil impedit. Per Iouem, inquit, ferme omnium maxime, siquidem magis quam gymnastica superuacua ista curatio corporis ubi producitur, nos occupat. Etenim rei familiari & militari, & urbanis omnibus magistratibus
obesi

obest plurimum, quod ue deterrimum est, discendi studium, & omnem intelligendi meditandiq; diligentiam impedit, dum capitis dolores semper & uertigines suspicatur: studiumq; sapientiae causatur, quasi ex ista nascantur. Quamobrem ad uirtutis exercitationem, probationemq; nobis omnino impedimento est. Efficat enim ut semper aegrotare putemus, neque delinamus unquam de habitu corporis queri. Consentaneum est.

Hac cum uideret, arbitror Aesculapium, hominibus natura educationeq; beneuolentibus, deinde uero morbo quodam exterius lato & subito aegrotantibus, eam ostendisse medicinam, qua pharmacis & incisionibus infirmitas tolleretur, uidelicet consueto deinde uictu seruato, ne ciuilia negocia disturbaret. Corpora uero penitus interiori corruptione morbosa nequaquam aggressum fuisse, diligentia uictus & diuturna obseruantia in uita producere, ita ut & aegre uiuerent homines, & ualitudinarios, quod inde sequitur, filios generarent. Neq; uero censuit curandum, qui non possit in constituto & solito uictu ac regula uiuere, tanq; neq; illi ipsi, neq; ciuitati id conferret. Ciuilem uirum dicis Aesculapium extitisse. Constat plane, filiq; ipsius talem eum fuisse testantur. An ignoras illos apud Troiam in rebus bellicis claruisse? quanquam & medicinae studio, quemadmodum ego dicebam, utebantur. Non meministi quod Menelao Pandari manibus uulnerato, cruorem uulneris absterferunt, & unguentis mitigantibus perunxere: legem uero certam circa cibos ac potus nihilo magis quam Eurypylo praescripserunt: quasi pharmaca ad curandos sufficerent homines, qui ante accepta uulnera & firmi corporis habitu & uictu moderati fuissent, licet protinus dictum illud poculum ebibissent? homines autem & natura & incōtinentia morbosos uiuere, neq; ijs ipsis, neq; alijs conferre putabant, neq; circa illos uersari artem, neq; esse curandos, etiam si Mida locupletiores essent. Scitos ad modum uiros fuisse perhibes Aesculapij filios. Decet sane, quanquam nobis tragici & Pindarus parum adstipulantur. Aesculapium enim ferunt Apollinis filium extitisse, atq; auro inductum ut hominem pecuniosum cum extrema aegritudine ad mortem ferente opprimeretur, in uitam restitueret. Vnde & fulmine percussum. Sed nos propter illa quae supra diximus, illis hac utraq; non concedimus. Immo si dei filius fuit, lucri turpis auidum fuisse negabimus: sin turpis auidus lucri, Dei fuisse filium reijciemus. Probe quidem ista dicuntur. Sed de hoc quid ais, o Socrates? An non bonos medicos habere oportet in ciuitate? Essent autem tales maxime, quicumq; fuissent cum sanis plurimis, plurimisq; aegrotantibus conuersati. Iudices item similiter, qui uaria hominum ingenia essent experti.

Et ualde quidem bonos dico. Sed nunquid intelligis quos tales esse arbitror? Si dixeris. Tentabo equidem. Tu tamen non similem rem sermone eodem interrogabas.

Qua ratione? Medici quidem sufficientissimi euaderent, si ab ineunte aetate ultra discendae artis studium inter plurimos corpore male affectos conuersarent, ipsiq; omni morborum genere laboraret, naturaq; imbecilla essent. Neq; enim corpus, ut arbitror, corpore curat. Impossibile namq; esset, ipsa quandoq; mala uel fuisse, uel esse. sed anima corpus curat. An non fieri potest, ut quae fuerit sitq; mala, bene aliquid curet? Recte quidem.

Iudex autem o amice, ipso animo ipsi animo imperat. Nonne possibile est a pueritia animum aliquem cum malis animis conuersatum, et iniusta quaeq; facinora operatum, acute deniq; ex seipso aliorum scelera coniectare, quemadmodum ex ipso corpore morbos? Num infontem ipsum imperitumq; malorum morum, dum esset iuuenis, extitisse oportet, si bonus & honestus existens iusta syncere est iudicaturus? Quia propter modesti homines, dum iuuenes sunt, stolidi esse uidentur, & qui facile ab iniustis decipi possint, tanq; qui non habeant in seipsis eadem quae habent improbi, affectuum exempla malorum. Omnino certe id patiuntur. Verum enim uero non iuuenem, sed senem esse bonum oportet iudicem, qui sero quale quid iniustitia sit, didicerit: tanquam qui non propriam in animo suo eam senserit, sed alienam in alienis animis longo tempore nouerit, atq; idcirco cuiusmodi sit malum discernat, scientia potius quam propria experiētia iudicans. Generosissimus certe iudex huiusmodi esse uidetur. Et bonus praeterea, quod ipse quae rebas. Qui enim bonum habet animum, bonus est. Versutus autem ille ac mala suspicans, qui multa agit iniuste, sagaxq; & sapiens habet, quando cum sui similibus uersatur, cautus callidusq; apparet, cum ad exempla quae in eo sunt, mentem dirigens sibi satis caueat. Quando uero bonis senioribusq; adheret fatuus, cum ultra q; decet, diffidat, sanumq; & syncerum morem

ignoret, quippe qui exempla illius non habeat. Cum uero frequentius cum malis quam cum bonis uersetur, sapius quoque sapientior quam insipientior sibi alijsque uidetur. Vera proculdubio loqueris. Non ergo talem querere oportet iudicem tanquam bonum & sapientem, sed qualem paulo ante dicebam. Prauitas enim neque se, neque uirtutem cognosceret unquam. Virtus autem naturae tempore addita disciplina, & seipsam simul, & prauitatem intelliget. Non igitur malus, ut mea fert opinio, sed hic sapiens euadit. Mihi quoque ita uidetur. Nonne igitur & medicinam qualem diximus, unam cum huiusmodi iudiciaria aequitate in ciuitate lege constitues, quae quidem eos ciues qui natura, tum animo, tum corpore bene se habent, enutrient: eorum uero qui tales non sunt, quotcumque corpore deficiunt, mori sinant: quotcumque malo ingenio procreati, insanabiles sunt, morte mulcent? Hoc fortasse & ipsis qui talia patiuntur, & ciuitati conducit. Constat quinetiam curaturos iuuenes ne in iudiciariae usum indigentiamque descendant, simplici illa utentes musica, ex qua nasci diximus temperantiam. Cur non? An non per eadem haec uestigia musicus gymnasticam sequens, si uolet, aget, assequeturque ut nihil egeat medicina, nisi necessitas cogat? Assentior equidem. Exercebit autem in gymnasiis corpus, respiciens magis ad animositatem naturae, illamque excitans, quam ad robur: neque quemadmodum Athletae alij corporei roboris gratia uictum instituet, laboresque adhibebit. Recte admodum. Qui ergo constituunt, o Glaucos, musica & gymnastica homines erudire, non ea causa qua multi existimant, studia haec aggrediuntur, ut hac quidem corpus illa animum curent. Cur non? Videntur enim utraque animi gratia plurimum exercere. Quo pacto? An non uides ut afficiant animum qui gymnasticam per omnem uitam exercent, musicam non attingunt, uel qui contra faciunt? De quo nam dicis? De rustica inquam, duritia ferocitateque, atque item de mollitie, & mansuetudine. Noui equidem eos qui sola utuntur gymnastica, agrestiores quam oportet euadere. Qui autem duntaxat musica, molliores quam eos deceat, effici. Atqui uis ipsa agrestis ad iracundae naturae animositatem pertinet: quae si recte nutritur, fortis euadit, si autem supra quam decet, excrefcit, ferox, ut consentaneum est, ac dura. Assentior. Quid autem uim ipsam mitem & mansuetam, nonne philosophi natura habet: quae si nimium coalescit, mollior fit quam decet: bene autem si enutritur, suavis atque modesta? Est ut dicis. Dicebamus autem oportere ipsos custodes utrasque naturas habere. Oportet sane. Nonne congruere inuicem & concinere oportet? Quid nisi? Eiusque animus in quo haec consonant, temperatus est & fortis? Omnino. Eius autem animus in quo dissonant, timidus & agrestis? Et maxime quidem. Quicumque permittit ut musica animum suum assidue circumsonans occupet et demulceat, perque aures ueluti per infundibula harmonias infundat, quas supra commemorauimus, suauis, blandas, molles, ac flebiles, atque aetatem suam in modulis animum delinientibus consumit, is primū quidem, siquid iracundum habebat, tanquam ferrum demollit, & utile ex inutili duroque efficit. Quando autem incumbit diutius, magis demulcet: post hoc iam liquefacit animum & resoluit, donec destillando exhauriat animositatem omnem, excidatque tanquam neruos ex animo. ex quo animum quasi segnem militem efficit. Sic est omnino. Ac si a principio hominem nata sit natura sine animi robore, cito hoc perficit. Sin autem animosum, uires animi fragens ad iram reddit praecipitem, ut nimis quibusque offensus uiculis irritetur, ac facile iterum efferuescat. Vnde ex animosis iracundi atque morosi effecti, sunt molestia & fastidio pleni. Ita prorsus accidit. Quod si quis gymnasticae uictui exercitationique se dedat, musica philosophiaque neglectis, primum quidem firmum corporis habitum consequutus animi uiribus magnitudineque repletur, fortiorque quam esset, euadit. Valde quidem. Deinde si in hoc ita perseueret, ut nihil aliud agat, neque musicam prorsus attingat, certe si quis erat eius in animo instinctus discendi flagrans cupiditate, imbecillus, surdus, ac cecus efficitur: utpote qui neque doctrinam gustauerit ullam, neque indagacionem rerum, neque ullam penitus rationem, neque musicam aliam unde expergisci potuerit, coalescereque, sensusque suos puros accipere. Sic plane. Rationi aduersus, ut arbitror, uir huiusmodi, & a multis redditur alienus, ac nulla alterius persuasione rationibus inducta utitur: sed ui & agresti immanitate tanquam fera quaedam ad omnia fertur, inque inscitia & ruditate sine rhythmo & gratia & urbanitate uiuit. Omnino sic se res habet. Postquam duo haec sunt, ut apparet, artes duas assererem

asserentem deum aliquē hominibus tribuisse musicā & gymnasticā, ad animositatē, philosophicāque naturā, nō ad animum & corpus, nisi per accidens fuerit, sed ad illa, ut inuicem cōsonarent, intensā uidelicet atq; remissa quatenus deceat. Sic apparet. Eum igitur qui pulcherrime gymnasticā cum musica misceat, moderatissimeq; hęc animo adhibet, merito absolutissimū musicū diceremus, & summa harmonia cōpositum, magis q̄ eum qui chordas unā cōtemperat. Et merito quidē, o Socrates. Nōne ergo huiusmodi aliquo præsīde semper in ciuitate nobis opus erit Glauco, si debet salua fore respublica? Erīt certe summopere. Hi ergo disciplinā educationisq; modi essent. Choras enim huius generis esse recte dicat aliquis, uenationesq; cæteras, & quæ canib; sunt; gymnica item certamina & equestria. Ferme enim constat sequi eum ista debere, neq; inuentu difficilia fore. Forte non sunt difficilia. Quid nobis præterea distinguendum? Nōne horum omniū quinā imperare debeāt, qui parere? Cui non? Constat quidē seniores imperare oportere, iuniores subesse. Constat profecto. Et hoc liquet ex his esse optimos eligendos. Liquet certe & istuc. Agricolārū optimi nōne hi sunt, qui maximā agrorū habent colendorū peritiā? Profsus. Nunc autē cū ex custodibus optimos eligi oporteat, nōne eos qui maximā custodiendæ ciuitatis peritiā habēt? Eos plane. Prudentes ergo ad hoc esse eos oportet, potentēsq; & qui Reip. curam habeāt.

Et ista. Curat autē quisq; maxime id qd maxime diligit. Necessē est. Atq; ad hoc diligit maxime, cui conferre eadē ac sibi existimat, & ex cuius felicitate suā arbitrat felicitatē infelicitatēque pendere. Sic est. Eligendi igitur ex omnib; custodibus hi maxime qui nobis cōsiderantibus uideantur per omnē uitā summo studio ea facere, quæ e republica esse ducūt: quæ uero contrā, cauere. Cōmodissimi certe hi sunt. Obseruandi itaq; sunt, ut arbitror, in singulis atatibus, utrū præceptū hoc seruent, neq; tanq; præstigijs quibusdā decepti, neq; ui ulla cōpussi, suiq; ipsorū oblitī efficiant eam opinionem, qua ea sola censentur agenda, quæ sunt optima reipub. Quā eiectionē dicis? Dicam tibi. uideť mihi opinio mente excedere, uel sponte, uel inuite. Sponte quidē falsa, in eo qui dediscit falsa, uera discit. Inuite autē, uera quæq; opinio. Quod de uoluntario abscessu dicis intelligo: quod autē de inuito, discere cupio. Nōne putas bonis homines inuite priuari; malis autē sponte? An non mentiri, uerumq; nescire malum est, uere autē iudicare bonum? Nōne opinari ea quæ sunt, uere putare tibi uideť? Probe loqueris, mihiq; uidentur homines inuiti uera opinione priuari. An non uel surreptione, uel deceptione, uel in hoc patiunt? Neq; istud intelligo. Tragice porrō loqui uideor. Surripi enim opiniones ijs dico, qui sententiam mutant, uel senlim tempore obliteratā, uel clam aduersa ratione subtractam. Nunc intelligis? Intelligo equidem. Vim autem illis inferri, quos dolor, cruciatus, aliter sentire cogunt. Istud intelligo equidem, ac recte dicis.

Subduci autē quasi præstigijs eos, ut arbitror, tu quoq; diceres, qui priorem deponunt opinionem, uel uoluptate permulcti, uel metu perterrefacti. Vident sane quæcūq; decipiunt præstigijs nos seducere. Quod igitur nuper dicebam, quærendū est quinam constanter seruant eam, quæ apud ipsos est sententiā, id uidelicet semper agēdum esse, quod reipublicæ conducere arbitrant. Obseruandi sunt igitur statim a pueritiā, eaq; illis opera proponenda, ex quibus aliquis maxime præceptum illud obliuisci, falliq; possit. Atq; is qui seruat illud memoriter, neq; subducitur, eligendus: qui contrā abijciendus. an non?

Certe. Ergo & labores & dolores illis & certamina opponenda, in hisq; hęc eadē obseruanda. Scite. Nōne secundum speciē illam tertiā, hoc est, quasi quandā præstigijs hallucinationē pugnandum est? & quemadmodū qui inspicere cupiunt nūquid pulli pauidi sint, nec ne, ad strepitum illos, & tumultum ducunt: sic iuniores in terribilia quædam impellendi, atq; item oblectamēta, in hisq; multo magis q̄ igni aurū examinandi: ut ita cōperiamus, si extet aliquis inter eos qui non facile irretiat, sitq; cōpositus in omnibus, suisq; sicut custos optimus, & eius quam didicit musicæ cōseruator, cōcinnusq; & consonum se in his omnib; præbeat. Qualis uir esset & sibi & patriæ utilissimus. Atq; is qui singulis atatibus semper pueritiā, adolescentia, matura atate probatus est, & immaculatus existit, custos & princeps est ciuitatis constituendus, Honores huic tribuēdi & uiuenti & mortuo sepulchrorum & aliorum monumentorū maxima munera sortienti. Qui uero talis non sit, abijciendus est. Huiusmodi igitur o Glauco delectus & institutio

principū & custodum esse debere mihi uideat, ut summam potius quā exacte sit dictum.

Idem & mihi uideat. Igitur uerissime uocabuntur hi quidem custodes omni ex parte, tam externorum hostium, quā internorum amicorum, ut isti nolint, illi nequeant malū aliquid machinari. Iuuenes autem quos paulo ante custodes nominabamus, recte auxiliarij defensoresque institutionū ipsorum principū appellabuntur. Sic & ipse sentio. Quis itaque modus erit quo ex his mendacis quæ aliquādo decent, quæadmodū & nos in superioribus generosum quiddam mentientes induximus, persuadeamus prius quiddam principibus? sin minus, saltē reliquis ciuibus? Quale istud ais? Nihil noui equidē, sed Phœnicium quiddam: quod ante quiddam apud multos factum est, ut poetæ dixerunt & persuaserunt, nostris uero temporibus minime: nec scio si futurū unquam persuadere certe est arduū. Quam pigre ad dicendum uideris accedere. Videbor equidē tibi postquam dixerō, haud ab re piger. Dic age, nec timeas. Ecce iam dico, quamquam nescio qua audacia quibusque uerbis fretus dicā: atque aggrediar primū ipsis principibus & militibus suadere, deinceps autē & reliquis ciuibus, quæ ea quibus nos ipsos enutriuimus erudiuimusque tanquam somnia uisi sunt circa seipsum omnia habere. Erant autē tunc reuera sub terra, intus formati & enutriti ipsi, & arma eorum & supellex omnis. Postquam uero omnino perfecti fuerunt, terra ipsos ut mater eduxit. Et nunc quiddam tanquam matri ac nutrici, regioni huic in qua sunt, consulere debent, atque succurrere si quis eam inuaserit, deque cæteris ciuibus tanquam de fratribus terra genitis, cogitare.

Nō ab re iam ante pudebat hoc mendaciū dicere. Recte admodum, sed audi iam reliquum fabulæ. Estis utique omnes in ciuitate tanquam fratres, (Sic enim dicemus apud eos fabulantes) sed cum deus formaret, quicumque uestrū ad imperandū idonei nati sunt, aurū in eorum generatione ipsis admiscuit, propter quod honoratissimi sunt. Illis autē qui ad auxiliandū, argentum indidit. Ferrum denique atque æs agricolis & alijs opificibus. Tanquam igitur eiusdem generis omnes, similes uobis plurimū generatis. Euenit autē quandoque, ut ex aureo nascatur argenteus, & ex argenteo similiter aureus cæteraque ita uicissim. Quapropter ipsis principibus & primo & maxime deus præcepit, ut nullius rei maiorem curam custodiamque suscipiant quam natorum, ut dignoscant quid ex quatuor his potissimum, illorum animis sit immixtū: & si quis ex ipsis nascatur æneus aut ferreus, nullo pacto misereantur, sed honorem illi naturæ conuenientem tribuentes, inter opifices uel agricolas mittant. Rursusque si ex illis nascatur aliquis aureus uel argenteus, honorantes extollant partim quidem in custodes, partim auxiliarios: quasi oraculum sit, tum rempublicam perituram, cum ipsam uel æneus custos uel ferreus gubernabit. Habesne quomodo huic fabulæ fidem adhibeant? Nullo modo, quo pacto isti: quo autem modo istorum filij ac reliqui posterij, habeo. At hoc bene se haberet ad maiorem curam sui & ciuitatis habendam. Ferme quiddam dicis intelligo. Et hoc quiddam illuc tendet, quod oraculum perducet. Nos autem hosterra genitos armantes ducentibus principibus producamus. Perfecti autem explorēt, ubi nam in ciuitate sit optimum castra ponere, unde & eos qui intus sunt, maxime cohibeāt, si quis nolit legibus ipsis obtemperare: & eos qui extra, repellant, si hostes tanquam lupo ad ouile perrexerint. Cum uero castra posuerint, & quibus oportet sacrificauerint, tabernacula struant. Sic ne? an aliter? Sic certe. Num huiusmodi qualia contra hyemes & calores sufficiāt? Quid nunc? habitationes enim dicere mihi uideris. Sic aio, sed militares nō opulentas & mercatorias. Quo differre asseris hoc ab illo? Conabor equidē declarare. Grauisimū quippe omnium, & turpissimum pastoribus esset, si ita canes gregis custodes futuros nutrent, ut ex intemperantia, aut ex fame, aut ex aliqua alia mala consuetudine, canes ipsi aggrediantur pecuaria ledere, & pro canibus similes lupis efficiantur. Graue nimirum. Omnino itaque nobis cauendum, nequid tale aduersus ciues efficiant, qui defensores adhibentur, cum ipsis ualentiores sint, neque beneuolorum loco sociorum, agrestibus dominis se similes præbeant. Cauendum sanē. Nonne maxima esset adhibita cautio, si re uera præclare educati sint? Sunt quidem. Hoc quidem o amice Glaucō, asseuerare non decet, quod autē nuper dicebamus, nimirum decet, quod oportet ipsos rectam, si qua est, consequi disciplinā, si modo mites futuri sunt & sibi inuicem & his quos custodiunt. Et recte quiddam. Ad hanc igitur disciplinā quisque sanæ mentis diceret, habitationem & reliquā supellectilē ita adhibendam, ne ipsos quo minus optimi uiri essent prohiberet, neque eos ad ceteros ciues ledendos induceret. Et uere quiddam. Inspice igitur an
tali

tali quadam ratione eos oporteat & uiuere & habitare, si quidem futuri sint tales. Primo quidem nemo proprium quicquam possideat, nisi quatenus summa cogat necessitas. Deinde neque domum neque penu habeant, quò non omnibus pateat aditus. Quæ uero ad uictum pertinent, tanta sint apud eos quantis indigent militares athletæ temperati ac fortes: accipiantq; ex instituto ab alijs ciuibus mercedis tantum custodia gratia, ut exacto anno, neq; desit quicquam, neq; supersit. Conferentes autem se ad comessationes, perinde atq; in castris, communi uescantur conuiuio. Dicendumq; est illis, aurum & argentum diuinum à dijs in animo eos habere, neq; humano auro indigere, neq; sanctum esse, illius possessionem admixtione mortalis auri inquinare. Nempe ex uulgi pecunijs multa impia prouenerunt: quod uero inest illis aurum, prorsus immaculatum. Profecto solis ipsis ex omnibus qui sunt in ciuitate, tangere aurum aut argentum, aut sub tecto suo recipere, aut circumferre, uel ex ea materie bibere, nefas. Hoc ergo pacto & sibi & ciuitati salutem parerent. Si quando uero domum sibi aut agrum aut pecuniam priuatim possederint, administratores familiæ, & agricolæ pro custodibus erunt, & uice eorum qui ciuibus auxilio sint, domini eorum infensi efficientur: & ipsi odio habitû, odioq; alios habentes, & insidias parantes, pariterq; patientes, uitam uniuersam degent. Vbi multo magis ciues quàm externos hostes timebunt, accedentq; iam tunc proxime ad perniciem tam ipsi quàm reliqua ciuitas. Horum igitur omnium causa dicamus custodes ipsos circa domum & reliqua omnia ita instructos esse debere. Hæc q; lata sit lex, an non? Sic esto.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI
in Dialogum quartum De Iusto.

RADITVR in quarto libro modus possessionis atq; ciuitatis, ut neq; diuites nimium ciues sint, neq; pauperes. Putat enim tam ex nimia copia quàm inopia seditiões oriri, ciuitatemq; dissi- pari. Iudicat præterea ciuitatē illam non esse unam, sed plures, in qua alij quidem pauperes sint, alij uero diuites: atq; ut fieri solet, diuites contemnāt pauperes: hi uero erga illos, & inuidia afficiantur & odio. Vnde sensim descendit ad mysterium suum, ut omnia uidelicet sint cōmunia, ne alij minus, alij uero plus habeant, & inde inuidiæ, mendaciæ, furta, & hinc luxuria, superbia, pigritiaq; nascatur. Adde quod possessio rerum tam excedens quàm deficiens, non solum moribus & concordia, sed ingenio etiam & artibus obest. Docet non diuitijs, sed uirtute seruari ciuitatem, magnaq; gerere. Item quamlibet ciuitatis partē nō ita disponendam esse ut in seipsa quàm optime habere se uideatur, sed ut cunctis conferat, cōmuniq; ciuitatis totius conducat bono. Alioquin neq; ciuitatem ipsam, neq; partes ullas posse consistere. Addit præterea ciuitatis augendæ modum, quatenus scilicet ciuitas una permaneat. At cum primum perdi unitas posse uidetur, non esse ulterius augendam. Præcipit ergo, ut neq; exigua, neq; uasta sit ciuitas, sed mediocris æqualisq; & cōcors, quo eius unitas cōseruetur. Quoniā uero messem frustra sperat qui negligens fuit in seminādo, idcirco totū studiū circa pueritiā adole- lescentiamq; adhibendū esse iudicat, quasi circa messis urbane sementē, adeo ut etiā uerborū, ludorum, gestuumq; singulorū ratio diligēs circa pueros adolēscētesq; habeatur. Alioquin si negligatur hæc ætas, nō aliter circa leges quotidianas frustra laboratum iri, quàm si quis pharacis eū quotidie curare contenderit, qui nullū seruare ue- lit in uictu temperantiæ modū. Inter hæc considera ludos in studia sensim, moresq; conuerti. item sicut homini et na- tura robusto, & uictu prudenti atq; tēperato, nullis pene unquā opus est medicinis: ita ciuitati & optime ab initio constitutæ, & in ea forma perseuerati, neq; multis ab initio legibus, neq; quotidianis deinceps cōstitutionibus opus esse. Malas uero respublicas, in quotidiana quidē per nouas leges curatiōe uersari, nunquā uero bene ualere. Qua propter in hac republica tanquā optima, Plato nullū circa leges adhibuit studiū, sperans prudentes bonosq; uiros leges esse uiuētes. De legibus uero sacris quidē Multo certe minus in his censuit laborandū. Nemo enim qua ratiōe colendus sit deus intelligit unquā, nisi prius intelligat deū. Diuinum uero solem nisi ipso diuino sole se monstrāte, uidere non possumus. Petendas ergo religionis leges ab Apolline, id est, diuino lumine, iudicat: petendas inquā non lingua, sed purgata mēte atq; serena. Mitto quid hic de historia tēgat oraculorū. Hæc enim notissima sunt. Allego- rice uero significat Apollinē, id est, diuinū lumen: sedere, id est, firmiter adesse: mediæ terræ, id est, ubiq; rerū om- riū penetrabilibus. In umbilico cōquiescere, id est, in mente à sensibus segregata, atq; instar figuræ motionisq; spha- ricæ in se reflexa. Præterea Apollinē omnibus esse patrium, id est, præsentē & familiarē, atq; propriū: patrē qui- dem nascentibus, patriam denique reuertentibus. Constituta uero republica deinceps quatuor in ea uirtutes agno- scit. Prudentiā in principibus, id est, recte custodiendi consulendiq; scientiā. Fortitudinē in militibus, id est, firmā sententiā inuitis tā illecebris quàm minis audēdi pro patria in periculis, quatenus leges magistratusq; præcipiūt.

Temperantiam in principibus simul & militibus, atque artificibus, id est, consensione quandam qua libenter cuncti conueniunt, ut alij quidem imperent, alij parent: & inter eos qui parent, alij quidem in bello, alij in opificio parent: neque ob uoluptates ullas consensio talis impediatur, immo cupiditates inferiorum, superiorum imperio consilioque obtemperent. Iustitiam quoque in omnibus, per quam suum quisque, id est, ad quod & natura & studio est aptissimus, opus munusque exequitur tam publice quam priuatim communis commodi gratia, neque quisquam sibi uendicat alienum. Quod autem temperantiam appellauit Diapason harmoniam, intellige Diapason consonantiam resultantem ex dupla tensionis, uelocitatis, uehementiae proportione ad id quod duplo remissius est, tardiusque, & lenius. Ex qua quidem proportione dupla confurgit acuta, id est, octaua uocis excessus ad grauem, nec immerito. Prima enim proportio dupla inter duo & unum. In qua quidem proportione binarius numerus dum superare uidetur, unum recreat, & geminat unum. Binarius deinde dum mouetur ac reuoluitur in seipsum, octo producit numerum solidum. Bis enim duo bis, octo conficiunt. Dicitur autem diapason, id est, per omnia. Consonantia enim eiusmodi, & omnes intra se continet, & replicatur in omnibus. Nec ab re Plato inquit, temperantiam, quasi diapason extendi per summos ciues infimosque & medios. In octaua enim & grauis uox, & acutissima est, sunt & media. Sed ut ad iustitiam redeamus, quemadmodum in diapason consonantia uox octaua cum graui adeo consonat, ut quae uox gemina est appareat una: sic in bene composita ciuitate temperantiae grauitas cum iustitiae robore tam apte congruit, ut duae haec uirtutes uix inuicem discernantur. Et uide quam opportune ex diapason consonantia uocis octauae Socrates se conferat ad iustitiam apud Pythagoricos octonario numero designatam. Cum enim iustitia sit aequalis omnino pro cuiusque meritis distributio, ciuitatisque solidum fundamentum, iuste per octonarium describitur numerum. Hic enim numerus et solidorum primus est, primusque omnium in numeros ita soluitur pariter pares, hoc est in bis quaternos, ut nihilo minus in numeros aequae pariter pares diuisio quoque ipsa soluitur, id est in bis binos, rursusque quae aequalitate resoluitur, eadem quoque contextitur. Nam bis bini bis, octonarium, ut dixi, constituunt aequalitatis iustae simulachrum. Quapropter Orpheus ubicunque diuinam iustitiam obtestari uolebat, per numina octo iurabat, ignem, aquam, terram, caelum, lunam, solem, phanetamque, & noctem. In Aegyptia quoque columna in signum iustitiae posita numina octo notabantur inscripta, quemadmodum testatur Euander, Saturnus, Rhea, Osiris, spiritus, caelum, terra, nox, dies. Denique caelestis iustitiae ordinem sphaerae octo digestum esse omnis arbitratur antiquitas. Socrates post haec ostendit iniustitiam esse subitum ciuitatis exitium, quando aliena singuli usurpantes omnia perturbant atque confundunt. Iustitiam uero ciuitatis ordinem esse atque salutem. Proinde ex manifestiori hac ciuitatis iustitia, ad occultiore transit in animo quasi latentem. Diuiditque trifariam animi uires, in rationem loco principis, & uim irascendi uice militum, naturamque concupiscendi opifici similem. Probatque unam in nobis esse animam, cuius, et in qua haec tres sint uires, non loco inter se, sed proprietate distinctae. Quod quidem & Peripateticos quosdam latratores refellit, & cuilibet diligenter legenti potest fieri manifestum. Hanc uero distinctionem adducit, ut pateat quomodo inter se anima atque ciuitas, & illius & huius iustitia sunt persimiles. Inquit ergo. Cum nequeat anima per eandem suam uim circa idem simul opposita facere, necesse est eam tres saltem uires habere. Quippe cum eodem in tempore per libidinem rapiatur ad uoluptatem, & per rationem interim reuocetur. Item per libidinem retrahatur a praedio, per iracundiam prouocetur ad pugnam. Ex quibus patet rationem esse a libidine differentem, & ab eadem differre etiam irascendi uigorem. Differre quoque hunc a ratione patet, tum in pueris nondum utentibus ratione, iracundia tamen ualde feruentibus, tum in alijs multa per iram praeter rationis legem agentibus. Propinquiore uero irascendi uigorem rationi ex eo esse probat, quod indignatio saepe rationi opitulatur contra libidinem. Concludit deinceps iustitiam unam cum temperantia esse legitimam quandam consensionem, tum in cuiuslibet animo trium quas diximus partium, tum in ciuitate trium his partibus consimilium. Consensionem inquam in gubernando, exequendo, obediendo, atque in proprijs muneribus peragendis, & alienis non usurpandis. Nec immerito hic iustitiam temperantiae germanam, nominat harmoniam, ex acutis uocibus & grauibus medijsque constantem, uocibus inquam principes & quatuor mediosque horum milites referentibus. Deinde ut questionem iam diu adductam respondeat, quaerenti quidnam iustitia iniustitiaque in animo pariant, dicit uirtutem esse animi sanitatem pulchritudinemque & robur: uitium uero morbum, turpitudinem, imbecillitatem. Siquidem uirtus cunctas animae partes, ut statuit natura, disponit & seruat. Vitium uero contra, naturae ordinem confundit, atque perturbat. Quoniam uero quando deprauata omnino corporis est natura, praestat mori quam uiuere, etiam si externa nobis abunde suppeditentur, idcirco concludit illius uitam tanquam miseram esse ab omnibus fugiendam, in quo anima per quam uiuimus per uitium est deprauata. Postremo in ipso libri huius calce asserit eiusmodi animam ciuitatemque quam descripsit, optimam esse atque felicissimam. Animam ciuitatemque regiam, a regina uidelicet hominis ratione dispositam. Addit eiusmodi gubernationem tum regnum appellari, quando inter multos bonos excellat quidam manifeste omnium praestantissimus: tum rempublicam, optimatum, quando plures pariter uideantur excellere, omnino uero eandem esse gubernationem existimandam. Annuit quoque se in sequenti libro quatuor reliquas, tum animorum, tum rerum publicarum affectiones ordine distincturum.

☉ DIALOGVS QVARTVS
DE IVSTO

Hic Adimantus respondens, quid o Socrates, afferes, inquit, si quis te dicat non multū hos uiros beatos efficere, cum tamen ipsi sint quorum reuera est ciuitas, nihil autem ex bonis ciuitatis accipiant, quem admodum alij, qui & agros & magnificas domos supellectilemque huiusmodi domibus conuenientē possident, sacraque dijs priuata faciunt, hospites excipiunt, quæ tu nunc dicebas, aurum & argentum adepti, & quæcunque ad felicitatem conferre putantur: isti uero tanquam auxiliarij quidam mercede conducti in urbe sedent, nihil agētes aliud quam custodiā. Certe, inquam ego, ut qui uictum præterea solum recipiant, neque mercedem ultra uictum, ut alij solent. Quocirca neque si proficisci priuatim alio uelint, licebit ipsis, neque quicquam scortis largiri, aut ad quæuis alia pecunias erogare, eorum more qui beati putantur. Quæ tu & alia multa huiusmodi reprehensione digna prætermittis. Atqui, inquit Adimantus, sint & ista in accusatione comprehensa. Quæritur igitur, inquam, qua ratione defendamus superiora. Nempe istud quæro, inquit. Eandem, inquam, uiam illam ingrediētes, inueniemus, ut arbitror, quæ sint dicēda. Dicemus porro nihil mirum fore, si ita isti felicissimi sint. Non tamen ad hoc respicientes constituimus ciuitatem, ut una aliqua nobis gens sit præcipue felix, sed ut quàm maxime ciuitas uniuersa. Speramus enim in huiusmodi ciuitate iustitiam maxime inuenire, contra uero in ea quæ pessime instituta esset, iniustitiam. Quibus inspectis, facile nos quod iam diu quærimus, iudicaturos existimauius. Nunc sanè, ut opinamur, beatam fingimus, non ut pauci quidem in ea beati sint, sed ut ciuitas tota. Deinceps autem contrariam contemplabimur: quemadmodum enim si quis nos figuram hominis depingentes uituperet quod pulcherrimis animalis partibus non pulcherrimos etiam colores apponamus: oculi enim pulcherrimum membrum non purpura, sed nigro colore essent depicti: decenter utique respondere uideamur, non oportere adeo nos pulchros oculos pingere, ut ne oculi quidem esse uideantur, ac neque cætera membra: sed considerare debere, si singulis decorem suum attribuentes, totum pulchrum reddamus. Sic neque nunc nos cogas, diceremus, ea custodes felicitate afficere, quæ illos quiduis aliud potius quàm custodes efficiat. Possemus enim & agricolas hortari, ut preciosissimo corporis cultu auroque ornati animi tantum gratia colerēt terram: & figulos ut à dextra discumbentes, atque ad focum conuiuium celebrantes, missa rota quātum animo lubeat, figulinam exercerent: & alios omnes hoc modo beatos efficere, quo uniuersa ciuitas felix esset. Sed ne nos ita moneas. Porro si tibi parebimus, neque agricola, agricola erit, neque figulus, figulus neque ullus alius formā habebit eorum ex quibus fit ciuitas. Sed aliorum quidem ratio leuior. Sutores enim facti deteriores deprauatique, & simulantes id esse quod non sunt, ciuitati nihil inferunt graue. Custodes autem legum & ciuitatis si nō sint, sed appareant, uides ne ut omnem ciuitatem simul perdant? Rursusque custodes ipsi bene eam constituendi, beatamque reddendi soli oportunitatem habent. Quamobrem si ueros ciuitatis custodes quærimus, minime eos eligere debemus, qui noceant ciuitati. Qui uero illud dicit, & agricolas non tanquam in ciuitate, sed tanquam in festa quadam celebritate discumbentes felices facit, aliquid certe aliud quàm bonum considerat ciuitatis. Videndum igitur utrum ad hoc respicientes custodes constituamus, ut quàm maxime felicitate abundet: an potius totius ciuitatis rationem habeamus, ut tota sit felix: auxiliarios autem istos atque custodes cogere & persuadere deceat illa facere, ex quibus optimus sit sui quisque operis artifex, cæterosque omnes similiter. Atque ita uniuersa aucta ciuitate, recteque instituta, sinendum ut singuli quatenus cuiusque natura capax est, beatitudinis sint participes. Probe, inquit ille, mihi loqui uideris. An & quod huic est proximum, inquam ego, uidebor tibi recte dicere? Quid maxime? Contemplare nunquid ista cæteros quoque artifices ita corrumpant, ut prauī sint. Quænam ista? Diuitiæ uidelicet & paupertas. Qua ratione? Ita, figulus diues factus uidet ne tibi ulterius curā suæ artis habere? Minime. Pigrior certe negligētiorque reddet. Valde. Quare & deterior figulus. Et istud. Rursus autem si propter inopiā instrumen-

tis

tis & reliquis quibus indiget ars, careat, & opera ipsa deteriora faciet, & filios ac ceteros quoscunq; docebit, deteriores artifices reddet. Quid ni? Ex utrisq; igitur tam opulentiā quam paupertate, & praua artificum opera, & prauī artifices ipsi fiunt. Sic apparet.

Quæ mala
ex opulentiā
& paupertate
orientur

Alia ergo quædam inuenimus nostris custodibus obseruanda, ne ipsis inscijs in ciuitatem irrepant. Quænam ista? Opulentiā, inquam, & inopiam. Illa siquidem delicias, desidiam, seditiones, rerum nouarum studium parit. Hæc autem cum rerū inuouatione illiberalitatem, & maleficia gignit. Sic est prorsus. Veruntamen ô Socrates, animaduerte quæso, quo pacto nostra hæc ciuitas cum pecunijs careat, bellū gerere poterit, præsertim si quando aduersus amplam opulentamq; ciuitatem arma capere cogetur. Constat utiq; quod aduersus unam difficile, sed aduersus duas tales, certe facilius. Quomodo istud ais? Quod æquum est utiq; dico. Principio si cōmittenda pugna est, nonne hi bellicis rebus exercitati, aduersus diuites pugnabunt? Fateor equidē istud. Quid uero Adimante? Vnus pugil optime ad hoc instructus, nonne contra duos huius facultatis ignaros, diuites insuper ac pingues uidetur tibi facile pugnaturus? Haud fortē simul.

An fortē neq; etiā si licuerit subterfugiēdo eius qui primus inuadit ictus euitare, deinde subita cōuersione eum cedere. Quin si sapius in sole & æstu id egerit, plures huiusmodi homines uir talis subiget. Nempe nihil mirum. An non putas diuites pugilum artis plus usu, & nouitiā consequutos esse quam bellicæ? Equidem. Facile itaq; athletæ nostri, ut consentaneum est, cum duplis triplisq; ipsorum certabunt. Id quoq; admit tam. Nam probe loqui uideris. Quid si missa in ciuitatē aliam legatione, uera dixerint: quod nos quidem auro & argento non utimur, neq; nobis fas est, uos ergo bellum nobiscum gerentes, quæ alijs possident, habetote: censes uero aliquos his auditis, contra canes duos aptosq; pugnare malle potius, quam unā cum canibus huiusmodi contra pingues oues ac molles? Haudquaquam mihi uidetur. Verum si in ciuitate una cæterorum pecuniæ cumulentur, caue ne minus pecuniosæ periculū inferat. Beatus es, quando quidem putas decens esse aliam quandam appellare ciuitatem, quam talem qualem ipsi constitui mus. Quid prohibet? Ampliorem appellationem exigunt aliq. Nam quæq; illarum, ciuitates multæ sunt, nō ciuitas, ut his, qui quod prouerbio dicitur, ciuitates ludunt. Vna quæq; sanē duæ est saltem, inuicem dissidentes. Vna quidem pauperum, diuitum altera. Rursusq; in utraq; istarum permultæ: quibus, si ut unī intendas, penitus aberrabis: sin ut multis, tribuens ea quæ aliorum sunt alijs, tam pecunias quam potentias, aut & ipsos præterea, socijs auxiliatoribusq; semper multis uteris, hostibus autem paucis. Et quatenus ciuitas ita ut nuper ordinata est, temperata existet, maxima erit. Nō opinione, inquam, sed reuera maximā fore, etiam si mille duntaxat propugnatoribus cōstet. Ita enim magnam, ciuitatem unam haud facile uel inter Græcos, uel inter Barbaros quandoq; reperies: quæ tamen huiusmodi ciuitate multo maiores uideantur multis, inuenies. An aliter sentis?

Non aliter per Iouem. An non hic igitur pulcherrimus erit nostris principibus augendæ ciuitatis terminus, cui cum tanta fuerit, tantam regionem tribuere decet, reliquam autem dimittere? Quisnam terminus? Arbitror equidem, quousq; adacta ciuitas una permaneat, eo usq; augendam esse, nō ultra. Præclare. Hoc præterea præceptum custodibus seruandum mandabimus, ut nec parua ciuitas, nec magna uideatur esse, sed una atq; sufficiens. Atqui leue quid forsan illis præcipiemus. Et istud leuius præterea, cuius in superioribus mentionē fecimus, cum diceremus oportere siue quis custos ignauus nascatur, ad alios mittere: siue ex alijs probus, ad custodes ipsos transferre. In quo plane ostendere uolebamus, quod & aliorum ciuium unumquensq; ad unum id opus duntaxat ad quod natura est aptus, ducere decet, ut quisque unum aliquod suum opus exercens, non multi, sed unus existat, atq; ita ciuitas tota una fiat, non multæ. Est hoc etiam illo minus. Haudquaquam, ô bone uir Adimante, hæc multa ac magna, ut existimaret aliquis, illis præcipimus: sed leuia omnia exiguaq; si unum, ut dici solet, magnum seruēt, immo uero pro magno, sufficiens. Quid istud? Educationem, inquam, & eruditionem. Nam si bene educati, uiri moderati euaserint, facile omnia ista discernent, tum alia quotcunq; nos in præsentia præmittimus, tum mulierum uirorumq; cōiunctiones, & procreationes filiorum, quod uidelicet oporteat amicorū omnia hæc secundum prouerbium quāmaxime esse cōmunia. Rectissime profecto ita fieret. Etenim res publica si

De educatione

Prouerbiū

semel

semel cœperit bene, progreditur tanquam circulus semper proficiens. Quippe educatio eruditioq; bona seruata, ingenia quoq; bona efficit. Rursusq; bona ingenia educationem huiusmodi consecuta, meliora etiam quam prius euadunt, tum ad alia, tum ad filios generandos, quemadmodum in cæteris animalibus. Consentaneum id quidem. Denique, ut summam dicam, hoc diligenter est à ciuitatis tutoribus obseruandum, ne clam illis ignorantibus corrumpatur. Immo istud in primis curent, nequid præter ordinem à nobis datum circa gymnasticam et musicam innouetur, sed illum quam maxime fieri potest quisq; sequatur. Et cum dixerit aliquis poeticum illud, homines uidelicet nouis cantibus admodum delectari, metuere debent isti custodes, ne se penumero poetam quis putet non cantilenas nouas, sed modos canendi nouos dicere, eosq; lauder. Oportet autem neq; laudare quicquam tale, neq; suspicere. Cauendum sanè speciem musicæ nouam inducere, tanquam in toto naufragium. Nusquam enim musicæ modi mutantur, absq; maximarum legum ciuiliū mutatione, ut ait Damon, cui & ipse assentior. Me quoq; scito, ô Socrates, assentiri. Arcem igitur quandam custodiae gratia, hi ipsi custodes circa musicam struere debent. Nempe eiusmodi præuaricatio clam ac facile surrepit. Certe ioci cuiusdam instar, atq; ita ut nihil lædere uideatur. Atqui paulatim nobis familiaris effecta, sensim in mores serpit & studia: ex his deinde ad commercia emergit amplior: demum à commercijs in leges respublicasq; erumpit magna, ô Socrates, cum petulantia atq; lasceria, quousque tandem priuatim ac publice cuncta peruertat. An hoc ita se habet? Ita Institutio puerorum in iocis honestis mihi uidetur. Ergo ut à principio diximus, statim à primis annis pueri honestis in iocis assuefaciendi sunt. Nam si iocis minus decentibus assuescant, nunquam legitimi probiq; uiri euadere poterunt. Quid nî? Quando itaq; bene incipientes pueri iocari ac ludere, legitimum per musicam morem imbibunt, in contraria his omnino ac superioribus musica tendit, atq; prosequitur erigere siquid antea in ciuitate iacebat. Vera loqueris.

Quæ igitur exigua uidentur esse ciuitatis instituta, ut dixi, hi reperient, quæ superiores omnia perturbabant. Qualia? Hæc uidelicet. Quemadmodum tacere debent coram senibus iuniores, cedere illis locum atq; assurgere, parentes colere: quis tonsuræ modus seruandus cuiq; quibus uestibus calceis ue utendum, & omnino quis corporis ornatus conueniat, ac cætera generis eiusdem. An non putas? Equidem. Atqui legibus hæc præscribere, ineptum, ut arbitror, uideretur. Nam neq; id usquam fit, neq; constarent hæc uerbis literisq; mandata. Quomodo enim? Apparet itaq; ô Adimante, quale cuiusque fuerit puerilis educationis initium, talia fore etiam quæ sequuntur. An non simile semper simile prouocat? Cur non? Ac tandem dicendum id est in unum aliquod summum & potens, siue bonum, seu malum desinere. Quid prohibet? Hæc equidem ratione nunquam statuere legibus hæc contenderem. Et merito quidem. Dic per deos, nunquid negotia ipsa forensia mutuaq; commercia & pacta in mechanicis artibus, item conuicia & uerbera, citationes in iudicia, constitutiones iudicum, & siqua uel circa forum, uel portus, aut imponenda aut exigenda sunt uectigalia, uel omnino forensia queq; iura, uel urbana, uel naualia, & reliqua id genus, an hæc, inquam, uel horum quicquam legibus constituere aggrediemur? Haudquaquam decet uiris bonis præclarisq; præcipere. Hæc enim plurimum qualia & quomodo statuenda sint, facile ipsi reperient. Nimirum ô amice, si deus illis legum illarum quas supra posuimus, salutem præstiterit. Sin minus, ita uel tam ducent, ut multa eiusmodi legibus statuunt, corrigantq; semper & innouent, putantes ita se quod est optimum assequi. Dicis nempe istos perinde uicturos, ac illos qui cum ægrotent, propter intemperantiam insalubrem uictum mutare nolunt. Sic prorsus.

Enimvero ridiculo quodam modo isti in morbis perseverare uidentur, curationibusq; suis nihil aliud assequuntur, quam quod plures uehementioresq; morbos efficiunt, confiduntq; semper, si quis pharmacis agi consulat, bene se ualituros. Omnino tales sunt ita laborantium morbi. Quid uero? nonne hoc in illis gratiosum? quod omnium inimicissimum eum putent, qui uera monet, dicitq; non prius pharmaca, ustiones, incisiones, incantationes, ea ue que extrinsecus admouent, aut eiusmodi aliqua profutura, q; desinat quis ebrietati, uoragini, ueneri, otio indulgere? Haud admodum gratiosum istud. Nam indignari aduersus eum qui utilia cõsultat, gratiam habet nullam. Ergo uiros huiusmodi, ut uideris, nequaquam probas. Minime per louem. Neq; etiam si ciuitas tota id agat quod modo

modo dicebamus, laudabis. An non idem quod isti facere tibi ciuitates uidentur, quæcūque male instituta, ciuibus interdicitur ne totum ipsum reipublicæ statum moueant, alioquin capite damnentur quicūq; res innouant? Contra quisquis præsentem gubernationem approbat, confirmatq; uoluntatesq; gubernantiū aucupatus assentitur, suffragat, & explet, hic demum bonus uir, hic in rebus maximis sapiens, hic honore dignus existimetur? Idem prorsus facere mihi uidentur, neq; ullo pacto huiusmodi respublicas laudo.

Quid autem? nonne eorum fortitudinē, propensioresq; affectum miraris, qui has ciuitates curare contendunt? Admiror equidem, his exceptis qui ab ipsis falluntur, putatq; reuera ciuiles esse, quod uulgo laudentur. Quid ais? An non istis ignoscis? Numquid existimas eum qui metiendi sit ignarus, si quando cæteri multi tales quadricubitum esse eum prædicent, effugere posse quin & ipse de se idem existimet? Non istud quidē. Ne igitur ægre feras. Sunt enim hi quidem omnium modo quodam ridiculo gratiosissimi, qui leges ferunt in his quæ diximus, emendantq; semper, confidentes se finem aliquē reperturos circa ea quæ inique in cōmercijs cōmittuntur, & circa illa quæ ego paulo ante dicebam, ignorātes quod reuera tanquam hydræ capita amputant. Certe nihil aliud faciunt. Equidem speciem hanc institutionū circa leges ac respub. arbitror uerum cōditorem legum, neq; in male disposita, neq; in bene constituta ciuitate curiose tractare: in illa quidem, quoniam inutilia sunt huiusmodi instituta, neq; mouent quicq; in hac autem, quia partim quisq; reperiet, partim suapte natura ex superioribus studijs proficiuntur.

Quid præterea restat nobis lege præcipiendum? Nobis quidem nihil. Apollini autē Delphico maxima, præclarissima, prima instituta. Quænam ista? Templorum constitutiones & sacrificia, cæteri q; deorum & dæmonū atq; heroum cultus, sepulchra præterea & funera defunctorū, & quæcūq; sunt ad eos placandos ministeria subeunda. Talia profecto neque ipsi scimus, & in ordināda ciuitate nulli credemus alteri, si sapiemus, nulloq; alio utemur interprete, nisi patrio deo. Hic nempe deus in rebus huiusmodi cunctis hominibus patrius interpres, in media terra super umbilicum sedens, exponit. Scite loqueris, atq; ita agendum. Cōstituta iam tibi o Aristonis fili, sit ciuitas. Deinceps autem & luce aliunde magna illata, per eam & ipse circumspice, & fratrem aduoca tuum, & Polemarchum, & alios in super, ut experiamur si quo pacto iustitia et iniustitia ubi locorum sint, uidere queamus: quo ue inter se discrepent, atq; utrum horū consequi debeat is qui beate uicturus sit, siue lateat, siue non lateat deos omnes & homines. Nihil, inquit Glauco, agis o Socrates. Tu enim inuestigare pollicitus es, quasi impium futurum sit, si nō pro uiribus fueris suffragatus iustitiæ. Vera admones, inquam ego, & ita certe agendum. Oportet tamen & uos mihi adesse. Sic agemus, inquit. Spero itaq; hac ratione id inuenire. Nempe arbitror ciuitatem, si recte nobis fuerit constituta, absolute bonā existere.

Necessē est. Cōstat utiq; quod sapiens est, fortis, & tēperata, & iusta. Constat. Quocūq; horū in ciuitate cōperto, reliquum erit quod nondum inuentū. Quid nī, inquit?

Si ex alijs quibusdā quatuor, unū aliquid in subiecto aliquo inquireremus, illudq; primo pateret, satis nobis esset factum: quod si tria reliqua prius comperiremus, ex hoc ipso quæsitum cognosceremus, quia cōstaret nihil esse aliud q̄ quod restaret. Probe loqueris. An non de istis etiam, quandoquidem quatuor sunt duntaxat, eodem modo quærendum? Plane. Atqui ex his omnibus prima in ciuitate sapientia præfulgere uidet, aliquid ue mirandū circa ipsam apparet. Quidnam? Sapiens mihi reuera ciuitas quæ descripsimus, esse uidetur. Nam consulta est. Nonne? Est profecto. Etenim hæc ipsa in consilijs perspicacia, scientia quædam est. Non enim inscitia, sed scientia potius homines bene consulunt. Perspicuum id quidem. Multæ uero ac uariæ in ciuitate scientiæ sunt. Sunt. Nunquid propter ipsam fabrorum scientiam, sapiens & bene consultata ciuitas appellanda? Nullo modo propter istam, sed fabrilis. Non ergo sapiens appellanda est ciuitas, ex eo quod propter fabrilem scientiam de operibus ligno conficiendis, qua ratione peragantur, bene consultet. Non certe. An non fortē propter scientiam, quæ aenea opera fingit, uel aliam talem? Certe propter nullam huiusmodi. Neque etiam propter sciētiam cōsiliumq; fructuum ex terra producendorū colligendorūq; sapiens nominatur, ac bene cōsulta, sed agricolaria. Sic opinor. Quid uero? Est ne aliqua scientia in ciuitate nuper à nobis condita, apud ciues ullos, qua non de re aliqua in ciuitate

ciuitate, priuata deliberat, sed de uniuersa potius ciuitate, qua ratione & ipsa ad seipsam & ad alias ciuitates optime sese gerat. Est nimirum. Quanam haec, & in quibus? Ipsa scilicet custodiendi diligentia, & in his principibus, quos modo custodes perfectos appellabamus. Propter hanc ergo scientiam, quo nomine ciuitatem nuncupas? In consultando perspicacem, ac reuera sapientem. Vtrum plures in ciuitate fabros ararios, & ueros hosce custodes esse putas? An contra? Multo certe plures ararios fabros. An non & reliquorum omnium artificum quicumque aliqui esse dicuntur, isti paucissimi erunt? Paucissimi admodum. Ergo ex minima quadam gente suique parte, & ex scientia qua in praesidente & principe parte inest, tota sapiens erit secundum naturam ciuitas instituta: atque id, ut uideatur, natura paucissimum rarissimumue genus, cui conuenit esse huius scientiae particeps, quam solam ex omnibus alijs decet sapientiam appellare. Verissima narras. Hoc itaque unum ex quatuor, non uides qua ratione inuenimus? Et ipsum. Et qua sit ciuitatis in parte locatum? Mihi quidem sufficienter uidetur inuentum. At uero neque inuentu difficile est, quid fortitudo sit, qua ue ciuitatis in parte locet, propter quam fortis ciuitas nuncupatur. Quonam pacto? Quisnam ad aliud quicquam respiciens ciuitatem uel timidam, uel fortem nominat, quam ad eam partem qua pro ipsa pugnat ac militat?

Certe nullus ad aliud. Neque enim alij in ipsa uel timidi, uel fortes existentes, auctoritatem habent, qua eam uel timidam, uel fortem reddant. Non certe. Fortis igitur ex parte sui aliqua ciuitas erit, ex eo quod in ea uim quandam habeat, qua ratam in omnibus seruat opinionem, quod ea duntaxat terribilia sint, & talia, quae & qualia legislator in eruditione pronunciauit. An non hanc fortitudinem uocas? Non satis quod dixisti, percepi, dicas iterum. Conseruationem quandam fortitudinem esse dico. Quam conseruationem? Opinioni uidelicet lege per educationem conceptae, qua iudicantur quae terribilia sint, & qualia. In omnibus autem eam conseruationem esse dixi, hoc est, ut rata semper & ubique seruetur, siue quis doloribus afficiatur, seu uoluptatibus, aut cupiditatibus, aut timoribus, nec ullo pacto quis propter haec ab ea dimoueatur. Cui autem simile esse id arbitror, si uis tibi aperiam. Cupio equidem. Nescis quod fullones, quoties uolunt lanas purpureo colore inficere, primo quidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri opera praeparant, ut quam maxime florem suscipiant, atque ita demum colore inspergant purpureo. Quod autem ita est tinctum, indelebile permanet, neque sola aqua dilui, neque etiam additis his purgationibus, quae ad abstergendum pertinent aboleri flos ille coloris potest. Quae autem non ita praeparata sunt, scis qualia euadant, seu alijs coloribus, seu istis tingat aliquis, cum minus antea excoluerit? Certe deformia sunt, coloresque eorum facile diluunt. Tale aliquid facere studuisse nos pro uiribus cogita, quando milites ipsos eligeuimus, eosque & in musica & gymnastica erudiebamus: atque existima nihil nos aliud excogitasse, quam ut nobis quae optime persuasi leges instar coloris cuiusdam imbiberent: adeo ut eorum opinio de rebus terribilibus, deque ceteris omnibus immobilis perseveret ex eo quod optima natura geniti fuerint, & decenti educatione nutriti, neque coloratione eorum delere ualeant purgamina ista ad diluendum uehementissima, uoluptas scilicet omni saponis acrimonia, aluminisque, & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus atque cupiditas omni alio purgamine ad abstergendum potentiora. Hanc utique uim passim rectae legitimaeque opinionis conseruatricem circa terribilia eorumque contraria, fortitudinem uoco equidem atque assero, nisi tu forte quid aliud dixeris. At ipse nihil aliud. Videris enim opinionem eandem de eisdem absque disciplina conceptam, ferinam uidelicet & seruilem, haudquaquam existimare legitimam, sed aliud quiddam quae fortitudinem nuncupare. Verissima loqueris. Admitto igitur hanc fortitudinem esse. Intellige insuper & ciuilem, atque ita recte accipies. Deinceps autem de hac si uolueris aliam diligentius pertractabimus. In praesentia uero non istud quidem, sed iustitiam quaerebamus. Ad cuius inuestigationem satis de hac, ut arbitror, dictum. Praclare loqueris. Duo restant praeterea in ciuitate considerata, temperantia scilicet, & cuius gratia omnia indagamus, iustitia. Prorsus.

An quoquo modo iustitiam iam ipsam reperire potuimus, ne rursus in inuestiganda temperantia immoremur? Haud uideo equidem qua ratione id fieri possit, quin neque uellem prius nobis iustitiam innotescere, quam temperantiam considerauerimus. Quare si mihi obsequi uis, prius hoc quam illud inuestigato. Volo equidem, ne sim iniurius. Inquire iam.

Cc Ecce

Definitio
fortitudinis

Ecce perquiro, atq; ut hinc intueri licet, consonantia & harmonia magis quam superiora similis est. Quo pacto? Ornatus quidem est temperantia, & a uoluptatibus cupiditatibusq; quibusdam, ut perhibent, abstinentia. Dum uero temperatum hominem seipso potentiosem, suiq; uictorem nescio quo modo esse dicunt, & quaedam similia, tanquam uestigia nonnulla temperantia signant. An non? Maxime omnium. Nonne quod seipso potentius nuncupatur, ridiculum quodammodo apparet? Quisquis enim seipso potentior, seipso quoq; imbecillior erit: rursusq; qui imbecillior & potentior. Idem quippe aliquis in his omnibus appellatur? Quid ni? Atqui uideat mihi id uelle sibi hic sermo, quod in hominis anima duo quaedam sunt. Vnum quidem melius, alterum uero deterius. Et quando quod natura melius deteriori dominatur, tunc aliquis seipso potentior dicit, atq; hoc sermone laudatur. Quoties autem propter improbam nutritionem uel consuetudinem aliquam, quod est melius, quum minus ipsum sit, deterioris multitudine superatur, hoc ex opprobrio quodam seipso imbecillius dicitur: & qui ita affectus est, intemperans appellatur. Sic apparet. Contemplare hanc nuper a nobis conditam ciuitatem, inueniesq; ipsi alterum horum inesse. Potentiosem quippe ipsam seipsa iure uocatam fateberis. Nam si melius in ea peiori imperat, temperata dicenda est, & seipsa melior. Contemplor equidem, ac uera loqueris. Enim uero plurimas uariasq; cupiditates, uoluptates, dolores, in his omnibus reperire maxime quisq; poterit, mulieribus & ministris, & eorum qui liberi esse dicuntur in ipsis plebeis abiectisq; hominibus. Omnino quidem.

Simplices autem & moderatas, quae cum mente & opinione recta, ipsa ratiocinatione ducuntur, in paucis sane reperies, & his quidem natis optime & optime educatis. Vera haec sunt. An non haec in ciuitate haec esse uides, atq; hic cupiditates uulgi uiliumq; personas superatas a cupiditatibus & temperantia paucorum modestorumq; uirorum?

Cerno equidem. Siqua igitur ciuitas potentior cupiditatibus & uoluptatibus, atq; item ipsa seipsa, haec maxime talis appellanda est. Prorsus. Itaq; nonne iusta haec omnia & temperata? Maxime. Atqui si in ulla alia ciuitate tam subditis quam imperantibus opinio, quibus deferre potissimum imperium deceat, haec inest, in hac praecipue in esse oportet? an non ita censes? Magnopere istud quidem. Quibus itaq; potissimum ciuibus inesse temperantiam dices, quotiens sese ita habuerint? in principibus ne? an in subditis. In ambobus quodammodo. Cernis quam apte uaticinati sumus paulo ante, harmonia cuidam esse similem temperantiam? Cur nam? Quia non quemadmodum sapientia & fortitudo in partibus quibusdam iacentes, illa quidem sapientem, haec fortem efficit ciuitatem, ita modestia quoq; sed instar harmoniae quae diapason dicit, per totam ciuitatem diffunditur, efficiens ut in idem debiliores homines fortioresq; & medijs, prudentia, potentia, multitudine, pecunijs item aut alio quodam huiusmodi consonent.

Temperantia quapropter rectissime possumus temperantiam hanc appellare concordiam, deterioris uel delicti & potioris secundum naturam consensionem, quae doceat, quem uel in ciuitate, uel in unoquoq; conueniat dominari. Assentior equidem. Cum ita sit, tria iam nobis in ciuitate coperta sunt, ut ex his apparet. Reliqua uero species, propter quam praeterea uirtutis particeps ciuitas esset, quanam erit? Constat hanc esse iustitiam. **Inuestigatio iustitia** ne. Nunquid iam nos oportet, o Glaucos, tanquam uenatores hunc cespitem circumdare, circumspicientes nequa ex parte iustitia subterfugiat, & ab oculis euanescent, sese occulat? Patet enim hic esse. Fige itaq; passim intuitum, atq; annitere si quo modo possis prior me eam cernere, ipsamq; mihi ostendito. Utinam possem. Verum fatius me ueris ut tali quodam comite, qui possim demonstrata prospicere. Sequere igitur, mecum Deum ante precatus. Efficiam quod mones, Ducas modo. Inaccessibilis hic locus atq; umbrosus esse uidetur, abdita certe imperscrutabilisq; latebra. Veruntamen pergendum est. Pergendum plane. Hic ego Glauconem inspiciens, Hui hui, inquam, mi Glaucos, uidemur uestigia quaedam eius quod quaerimus, nacti, apparetq; istud haud diu nos effugiturum. Faustus certe nuncius. Quam molles hebetesq; sumus, o Glaucos.

Quid istud? Iam pridem nobis ab ipso principio, uir beate, quod quaerimus, ante pedes uoluit, neq; ipsum inspeximus, sed aequae ridendi fuimus, ut illi qui saepe quod in manibus habet, perquirunt. Nos quoq; longe petebamus quod prope nos erat, uel forte nos latuit. Quomodo istud ais? Ita. Nempe uidemur mihi dicentes istud pridem & audientes

dientes, haudquaquam animaduertisse id quoquo modo nos dicere. Prolixum sane procerium audire cupienti. Attende siquid dico. Nam quod principio passim statuimus faciendum, cum ciuitatem condidimus, id est, ut arbitror, uel species quaedam ipsius iustitia. Nam diximus saepenumero, si recordaris, unumquodque oportere unum aliquid exercere eorum quae ciuitati conducant, ad quod ipsius natura esset aptissima. Diximus proculdubio. Etenim quod sua agere, neque in alienis curiose occupari, iustitia est, & ex alijs multis audiuius, & saepe ipsi diximus. Diximus plane. Hoc utique uidetur amice cum sit, quodammodo iustitia esse, sua scilicet agere. Scis unde istud conijciam? Nequaquam. sed dicas. Videtur mihi quod reliquum nobis est in ciuitate, praeter illa quae considera-
Iustitia
 uimus, temperantiam, fortitudinem, prudentiam, hoc esse quod omnibus illis uim praebuit, qua & innascerentur, & innata perseverarent, quatenus ipsum adest. Atqui diximus iustitiam fore quod restaret, si tria nobis comperta essent. Necessarium id quidem. Veruntamen si iudicandum sit, quid horum potissimum cum inest, bonam efficit ciuitatem, ambiguum erit utrum consensio imperantium & subiectorum, an legitime opinionis seruatio in militibus, iudicantis secundum legem quae terribilia censenda sint, quae uel non: uel in principibus ipsis prudentia & custodia. An id potius bona ipsam praeter ceteris reddat, cum inest pueris mulieribus, seruis liberis, artificibus, magistratibus & priuatis, quod uel delictum suum quisque unus unum egerit, minime per aliena uagatus. Ambiguum certe. quid nisi? Ergo uis ipsa sua qua quisque in ciuitate agit, de ipsius ciuitatis uirtute ex aequo cum sapientia eius, temperantiaque, & fortitudine certat. Valde. An non igitur iustitiam pones, quod cum istis ex aequo de ciuitatis uirtute concertat? Omnino equidem. Considera praeterea & hac ratione, nunquid tibi sic uideatur. An principibus in ciuitate mandabis ut iuste sententias ferant? Cur non? An iudicabunt alterius cuiusquam auidi magis quam huius ipsius, ut singuli neque usurpent aliena, neque suis priuentur? Non alterius certe sed istius duntaxat. Tanquam id iustum sit? Nempe. Et hac quoque ratione asseritur sui cuique & proprii possessionem actionemque esse iustitiam. Est ita. Vide nunc quid & tibi idem quod mihi uideatur. Si faber opera coriarii aggrediatur, uel coriarius fabri, uel instrumenta inter se commutent uel praemia, aut si idem utraque exercere contendant, omniaque talia inuicem permutentur, nunquid commutationem hanc existimas magna quadam iactura afficere ciuitatem? Haud certe nimium. Quoties autem aliquis artifex uel alius natura quaestuaris, diuitijs elatus, uel multitudine copiaque, uel robore, aut eiusmodi alio quopiam, in militaris hominis ordinem transire conatur, uel miles cum sit indignus, in consulari nititur & custodis ascendere dignitate, & instrumenta uicissim ista praemiaque permutant, aut idem aliquis haec omnia simul peragere tentat, tunc arbitror confusionem peruagationemque eiusmodi uideri tibi ciuitatis totius interitum. Et maxime quidem. Cum ergo tria in ciuitate sint genera, horum confusio, alteriusque in alterum commutatio extrema ciuitatis calamitas est, & maxima corruptela. Penitus. Corruptelam uero summam ciuitatis tuae, non ne iniustitiam esse dices? Quid nisi? Hoc igitur iniustitia est. Rursus autem sic dicimus. Quaestuaris, auxiliarius, consularis generis actio propria uno quoque suum opus peragente in ciuitate, contra ac confusio illa superior, & iustitia erit, & ciuitatem iustam efficiet. Haud aliter quam sic se habere uidetur. Nondum omnino istud debemus asserere. Verum si & in cuiusque hominis animo species eadem considerantibus nobis iustitia esse asseueretur, tum demum consentiemus. Nam quid aliud dixerimus? alioquin tunc aliud quicquam excogitabimus. Nunc autem disceptationi huic finem iam imponamus, secundam quam existimauimus, si plurimum habentium iustitiam in maiori prius eam contemplaremur, facile deinde in homine uno nos quale hoc sit inspicuros. Visumque nobis est maius ipsum, ciuitatem existere, atque ita quae optima potuimus eam condidimus, scientes in bona republica inesse iustitiam. Quare quod in illa nobis apparuit, referamus ad unum: & si idem ibi constet, satis nobis erit factum. Siquid autem aliud in uno appareat, rursus ad ciuitatem conuersi, haec examinabimus: ac forte alterna commutatione disceptantes, uelut scintillas, ex his iustitiam excutiemus, eamque iam cum clare micuerit apud nos ipsos stabiliemus. Scite loqueris, atque ita agendum. Nunquid quod idem appellamus tam maius quam minus, dissimile est quatenus idem, an simile? Simile certe. Ergo uir iustus a ciuitate iusta quo ad iustitiae speciem pertinet, nihilo differt,
Cc 2 sed

sed similis erit. Similis. Atqui ciuitas iusta esse tunc uisa est, cum in ipsa tria hominū genera pro natura cuiusque sic instituta erunt, ut unusquisque suum opus exerceat. Temperata rursus & fortis & sapiens, propter alios quosdam eorundem generum affectus & habitus. Vera hæc sunt. Vnum quoque & amice ita censebimus, habentē eandem has eius in animo species, propter affectus eosdē, eadem nomina merito cū ciuitate sortiri. Necesse est omnino. In leuem ne rursus amice de anima cogitationē incidimus, utrū tres in se species has habeat, nec ne? Minime mihi in leuem disceptationē delapsi uidemur. Fortē enim quod dicitur, uerū est & Socrates, pulchra difficilia esse. Apparet utique. Ac certe scito & Glauco, nos ut mea fert opinio, nunquam ex discursibus huiusmodi qualibus in præsentī disputatiōe utimur, exacte id cōprehensuros: longior porrō uia est, quæ ad hoc nos ducit. Fortē tamen secundū ea quæ supra dicta & cōsiderata sunt, facilius disceretur.

An non fat istud uideri debet? Mihi sanē in præsentia id sufficiet. Mihi quoque ualde sufficiens. Ergo ne te pigeat, sed considera. Profecto nobis necesse est cōfiteri, eandem in nobis species atque mores inesse, quas & in ciuitate. Neque enim aliunde in ciuitatē hæc deueniunt. Ridiculum quippe esset si quis iracundam animositatem, existimaret nequaquam ex priuatis hominibus in ciuitatibus inuectam esse, quorum idem est captus, qui & Thracum, Scytharum, superiorumque gentium: aut sapientiæ studium, non ex tali priuatorum inuictu qualis natura nostris hominibus est tributus: aut questus auaritiæ non ex ea singulorum hominum cupiditate, qua affecti apprime dicuntur Phœnicij, Aegyptijque nonnihil. Et maxime quidem. Hoc quidem ita se habet, neque difficile cognitu. Haud certe difficile. Id autem difficile iam, utrū uno quodam eodem singula hæc agamus, an potius tria quædam habeamus in nobis, quorum singulis, singula operamur: uno quidem discimus, irascimur alio, tertio concupiscimus uoluptates eas quæ ad nutritionem generationemque pertinent, cæteraque huiusmodi: uel tota anima unumquodque explemus, cum cōciti rem aggredimur. Hæc haud facile pro rei dignitate discernerentur. Mihi quoque idem uidetur. Sic autem aggrediamur hæc distinguere, nunquid eadem sunt inuicem, uel diuersa? Quonam pacto? Constat plane idem contraria facere seu pati secundū idem & ad idē simul non posse. Quamobrē si quādo reperiemus in ipsis hæc fieri, intelligemus non unum idem hæc esse sed plura. Esto. Animaduertere quod dico. Dic. Stare simul atque moueri idem secundum idem nunquid potest?

Nulla modo. Præterea hæc diligentius confirmemus, nequa precedentibus nobis ambiguitas forte suboriatur. Siquis enim dixerit hominem stare quidem, mouentem uero manus & caput, eundem stare simul atque moueri, haud quaquam ita dicendum censebimus, sed partem quidem eius manere, partem uero moueri. An non ita? Ita prorsus. Quod si artificiosius & argutius iste luserit, asserens turbinem trochumque totum moueri simul & stare, quando in eodem puncto centrum aculeumque figens reuoluitur: uel aliud quicquam, dicens idem agere, cum eidem affixum cardini circūfertur: nequaquam assentiamur, quod non secundum eadem sui hæc tunc moueantur & maneant. Dicendum quippe habere ipsa rectum in se atque rotundum: & secundum rectum quidem stare, cum nulla ex parte declinent: secundum uero rotundum, circūmoueri. Quoties autem dum quid reuoluitur in rectum quoque deuehitur siue ad dexteram siue ad sinistram, uel ante uel retro, tunc nusquam permanet. Recte admodum. Quare nulla ex his obiectionibus nos perturbabit persuadebitque, quod idem quandoque simul secundum idem atque ad idem, contraria simul uel agat uel patiat. Me quidem minime ista mouebunt. Veruntamen ne in istis obiectionibus enarrandis reiiciendisque utpote falsis, diutius cogamur insistere, supponentes iam id ita esse, ulterius progrediamur, cōfessi inuicem, si quando aliter quam sic se habere hæc appareant, quæcunque ex his dicuntur, fore soluta. Sic nimirum decet. Nonne annuere & renuere, aggredi & declinare, asciscere & reiicere, inter se contraria pones, siue actiones seu passiones? Nihil enim interest.

Contraria. Quid autem hæc? esurire, sitire, & omnino cupere, uelle, eligere, nonne ad eorum species referes, quæ modo diximus? Veluti semper cupientis animam nonne uel aggredi dices illud quod appetit, uel asciscere quod sibi adesse eligit, uel quatenus uult aliquid sibi porrigi, annuere, & illud ad se trahere, amantis more ut istuc fiat affectantem.

Equidem. Quid uero, nolle, aspernari, negligere, non cupere, nonne in reiiciendi

repellen-

repellendiq; speciem, & in omnia illis contraria referemus? Quid nī? Cum hæc ita se habeant, speciem aliquam cupiditatū esse dicemus, & manifestissimas omniū aliarū cupiditates, sitim & famem? Dicemus utiq;. Et hanc quidem potus, illam cibi? Ita est.

Nunquid in quantum sitis est, alicuius præterea cupiditas est alterius quàm cuius nos dicimus, potus scilicet sitis? Huius duntaxat sitis. Nunquid calidæ potionis, uel frigidæ, uel multæ, uel pauca? Vel in pauco qualis cuiusdam poculi? Vel potius si calor sitienti inest, frigidū appetitum inducit: sin autem frigus, calidū? Et si propter præsentiam multitudinis, multa sit sitis, multi auiditatem infert: sin autem pauca, pauci? Ipsum uero sitire nunq; alicuius alterius appetitio est, quàm cuius suapte natura est, ipsius uidelicet potio- nis: rursusq; esurire, comestionis? Ita certe ipsa cupiditas quæq; ipsius cuiusq; est solū, cuius ipsa natura est. Talis autem uel talis cuiusdam propter additamenta quædā dicitur.

Cauendū est autē ne quis nos improuidos turbet, inferēs neminē potum cupere, sed potū bonū, uel cibū, sed bonū cibū. Nempe bona omnes expetunt. Quare si sitis appetitio est, boni est, siue potiois seu cuiusuis alterius est auiditas. Similiterq; de cæteris. Fortē non nihil efficere uidebitur, qui talia dixerit. Veruntamen quocunq; eiusmodi sunt ut alicuius sine, talia quædā talis cuiusdā sunt, ut arbitror. Ipsa autem quæq; ipsius cuiusq; duntaxat. Haud intelligo equidē. Non intelligis maius ipsum eiusmodi esse, ut semper aliquo maius existat? Plane. Nonne minore? Minore. Multo autem maius, multo minore, an non? Sic est. Et quondam maius, quondam minore, & futurū maius, futuro minore? Nihil prohibet. Atq; etiā plura ad pauciora, dupla ad dimidia & omnia talia, itemq; grauiora ad leuiora, & uelociora ad tardiora, & calida item ad frigida omniaq; horum similia eodem modo inuicē referūtur? Certe. Nonne & de his quæ ad scientias spectant, eadem ratio? Scientia quidem ipsa rei ipsius quæ scitur scientia est, uel cuiuscunq; alterius dicenda est esse scientia. At uero sciētia quædam, & scientia talis rei, cuiusdam, & talis esse dicitur. Tale uero aliquid dico. Postquam edificandarū ædium scientia extitit, ab alijs scientijs discreta est, adeo ut ædificatoria appellata sit. Quid nī?

Nonne ex eo quod talis sit, qualis aliarum nulla? Nempe. Ergo quia talis cuiusdā, ideo talis quædam effecta est. Eodemq; modo cæteræ artes omnes atq; scientiæ. Est ita.

Hoc itaq; inferre me uoluisse tunc dicit, si modo nunc intellexisti, quod quæcunq; eiusmodi sunt, ut alicuius sint, ipsa quidem sola ipsorum sunt duntaxat, talium uero quorundam talia quædam. Neq; uero ideo dico, quod qualium sunt, sint talia, quia scilicet & ægrotantiū & bene ualentiū scientia, bene uel male ualēs & ipsa sit: bonorū item atq; malorū, bona rursus ac mala: sed quoniā nō illius ipsius duntaxat cuius absolute sciētia est eua sit scientia, imò talis cuiusdā: hoc autem est salubre & insalubre: talis quædā ipsa quoque effecta est. Ex quo factum est: ut non amplius sciētia simpliciter appelletur: sed quali quodam addito: medicinaria scientia. Teneo iam: mihiq; hæc ita sese habere uidentur.

Sitim uero, nonne his annumerabis, quæ id quod sunt, alicuius existunt? Est autem sitis? Annumero equidem, & potiois sitim esse dico. An non qualis cuiusdam poculi qualis quædā sitis? Ideoq; sitis ipsa, neq; multi, neq; pauci, neq; boni, neq; mali, neq; ut uno uerbo complectar qualis cuiusdam, sed potiois ipsius solummodo, sitis ipsa natura est? Sic est omnino. Sitientis igitur anima quatenus sitit, non aliud appetit quàm bibere, idq; affectat, & ad ipsum fertur. Constat. Siquid ergo ipsam quandoq; retrahit sitientem, aliud quiddā erit in ipsa ab ea parte diuersum quæ sitit, & quasi bestia quædam ad bibendum impellit. Neq; enim fieri posse dicimus, ut idem aliquid eodē sui circa idem simul agat contraria. Non certe. Quemadmodum absurdum dictū est eandem sagittarij manū simul arcum intendendo protrahere atq; contrahere. Porrò dicendum est, alteram esse manum quæ protrahit, alteram uero quæ contrahit. Ita profus.

Fatemur ne esse aliquos, qui cum sitiant nonnunquam bibere nolint? Multos, ac sæpe. Quid de ijs aliquis dicet? nonne inesse in horum anima aliquid, quod ad bibendum allicit: aliquid contra quod cohibet? quod quidem & aliud est, & ei quod allicit, dominatur. Mihi quidem uidetur. An non igitur quod prohibet ista, ex ratione inest, quoties operatur? Quæ uero cōcitant atq; trahūt, ex affectibus perturbatiōibusq; sunt?

Apparet. Merito igitur duo hæc inter se diuersa existimabimus, & illud quidem quo ratiocinat̄ animus, rationale ipsius denominabimus. Illud uero quo amat, esurit, & sitit,

& ad alias libidines pronior labitur, irrationale, & auidum repletionū quarundam & uoluptatum. Diuersa profecto, inquit, Meritoque ita censebimus. Hæ itaque duæ iam in anima species, inquam ego, distinctæ sint. Illud autem quod ad irascibilem pertinet, quouē irascimur, utrum tertium quiddam est: an alterius horum cognatum? Fortè eius quod uoluptates cupit, est cognatum. Atqui credo hoc equidem ex eo quod audiui quondam quod uidelicet cū Leontius Aglaionis filius ex Piræo sub boreali muro ad ciuitatē ascens dens sentiret extra cadauera prope littus iacentia, simul & uidere cupiebat, & horrebat tamen, absterrebatque uultumque tegebat, secum ipse pugnans, cupiditate denique superatus, ad cadauera directis & patefactis oculis aduētauit, dicens: Ecce iam uobis licet o infelices desiderium uestrum pulchro explere spectaculo. Audiui & ipse. Itaque sermo testatur, iram sæpe pugnare aduersus concupiscentiam, tanquā hæc inter se diuersa sint.

Id certe significat. Nonne & alibi frequenter animaduertimus quādo distrahunt aliquem præter rationem cupiditates, obiurgantem ipsum sese, & aduersus id sui quod trahitur indignantem? Et quasi duobus dissentientibus adiutricem rationi iram accurrere? Cupiditatibus uero coniunctam, nihil rationis uoluntati contrarium moliri: nec te arbitror unquam asserere, uel in te ipso, uel in alio tale quiddam deprehendisse. Nunquam per Iouem. Quid porro? Quando quis iniuriam inferre se putat, nonne quo generosior est, eo minus irascitur, dum esurit & alget, & aliud quoduis tale patitur ab eo quem iure hæc agere censet? Et quod iam dixi, ira istius in eum quodammodo non irritatur? Vera loqueris. Quid autem? quando iniuriam se pati quis putat, nonne tunc satagit & sæuit, & auxilium præstat ei quod iustum uidetur, famem, frigus, & cætera talia tolerans? Et ad uictoriam cōtendit, neque a generoso opere cessat prius quā uel transegerit, uel obierit, uel tanquam canis a pastore, ita denique reuocatus ab ea quæ in ipso est ratione mitescat?

Omnino hæc uis ei similis est, cui tu cōparas. Etem in nostra ciuitate auxilios ipsos tanquam canes posuimus obtemperantes principibus quasi quibusdā pastoribus ciuitatis. Optime quod dicere uolebam intellexisti. Sed unū & hoc insuper animaduertis?

Quid istud? Quod in præsentia contra ac supra de iracundia iudicamus. Tunc sanè irascendi uim ad concupiscendi naturam referebamus. Nunc uero multum interesse dicimus, ac multo magis iram asserimus animæ partibus inter se dissidentibus pro ratione arma capeßere. Ita prorsus. Nunquid & irascēdi uis est a ratione diuersa, uel quædam species rationis, adeo ut nō tres in animo, sed duæ species sint, rationale & cōcupiscens? Aut potius quemadmodum in ciuitate apparuerūt tria quædam genera, quæ ipsam continent, quæstuarium, auxiliarium, cōsulatus, ita & in anima tertia quædam uis est iracundia, quæ natura ipsa rationis tutatur partes, nisi ex improba educatione fuerit deprauata?

Necesse est ut tertia sit. Nempe etiam si alia quā ratio apparuerit, quemadmodum supra uisa est, a concupiscentia differens. At uero facile id quidem patere potest. Nam in puerulis quiuis istud intelligat, qui statim nati iracundia pleni sunt. Rationis autem aliqui nunquam, multi sero cōpotes fieri mihi uidentur. Per Iouem præclare loqueris. Præterea in bestiis ita esse quisque ut ipse dicis cōperiet. Testatur & istud Homeri illud quod supra induximus. Pectora castigans monitis affatur acerbis. Perpetere o cor, nam tu longe alias grauiora tulisti. in his porro Homerus tanquam hæc inter se differant, alterū horum obiurgare alterum facit, ipsam uidelicet rationē de meliori peiorique consultantem, irrationalem iracundiæ impetū cohibere. Recte admodum loqueris. In his itaque uix tandem consensimus, satisque inter nos constitit, eadem in ciuitate, eadem & in cuiusque anima genera esse ac numero paria. Sic certe. Quin & hoc necessariū est, quemadmodū & quo sapiens erat ciuitas, ita & eodem sapientē esse priuatū? Plane. Item quo fortis est priuatus aliquis & quomodo, eodem & ita fortē esse ciuitatē, & in cæteris omnibus ad uirtutem utraque similiter se habere. Necesse est. Atqui & iustum o Glauco, uirū dicemus eadem ratione, qua dicimus ciuitatē. Necessariū id omnino. At nondū illud oblitus sumus, quod ciuitas ex eo iusta uisa est, quia cum tria in ea sint hominum genera, suum quisque explet officiū. Haud certe mihi oblitus uidemur. Meminisse ergo oportet quod quisque nostrū, cuius singulæ animæ partes quod suum est agunt, & iustus erit & sua peragens. Meminisse prorsus. Nonne rationali potētia cōuenit imperare, cū sapiēs sit, generatque totius animæ prouidentia? Irascēdi uero nature obsequi rationi, perque illā pugnare?

Penitus

Penitus. Nōne ut supra tractauimus, musicae & gymnasticae mixtio atq; temperantia ut cōcordia ista sint, efficit? Vnum quidem horū intendens augensq; & nutrienda praclaris sermonibus & disciplinis; alterū uero remittens, sedans, mansuefaciens per harmoniam atq; rhythmū? Maxime. Cumq; ita nutrita haec fuerint, & quae sua sunt, reuera didicerint, & optime fuerint erudita, ardori cōcupiscentiae praesidebunt: quae pars animae in quocūq; est plurima, neq; unquam pecuniarū possessione repletur: cauebuntq; ne corporalium uoluptatū expletione adauicta grādiōr robustiorq; euadat, nolitq; suo dūtaxat officio fungi, sed subijcere sibi illa contendat, quibus imperare natura non debet, atq; ita uniuersam omnium uitam peruertat. Sic prorsus. Quinetiam ab externis hostibus haec animam omnem corpusq; custodit, dum illud quidem provide cōsulit, hoc autem propugnāt, obtemperat principi, fortitudine quae cōsulita sunt, peragit. Vera haec sunt. Fortem profecto hac ex parte uirum quocūq; uocamus, quādo in ipso iracundiae uigor ita institutus est, ut in medijs uoluptatibus & doloribus, in sententia sua persistat, non aliter esse de terribili & nō terribili iudicandum, quā ratio ipsa dictauerit. Probe. Sapientem uero breui illa ex parte quae & imperauit in ipsos, & ista dictauit, habēs in seipsa scientiā qua discernit quid potissimum ex usu sit tam singulis quā uniuerso ex his tribus cōtuiti cōstituto. Certe. Temperantem rursus aliquem appellamus horum ipsorū amicitia atq; concordia, quādo & quod praesidet, & quod subest, in sententiam eandem conueniunt, rationem scilicet imperare decere, neq; ab illa desciscendū esse. Temperantia profecto nihil est aliud & priuatim & publice. Iustus deniq; ex eo atq; ita erit quisque, ex quo saepe iam diximus, & quemadmodū exposuimus. Necessē est, inquit, prorsus.

Quid porro? inquam. Est ne aliquid quod hanc nostram usque adeo sententiam interturbet, ut aliud uideatur esse nobis iustitia, quā quod in ciuitate constitit? Mihi quidem non uidetur. Quinimmo, siquid adhuc inter nos in controuersia sit, sic iterum superiora penitus confirmabimus, absurda illa huic obijcientes. Qualia? Veluti si in hoc deliberare nos oportuerit de ciuitate illa, deq; homine eodem cū illa pacto nato atque nutrito, nunquid uir talis quum depositū auri uel argenti acceperit, uideatur quādoq; fraudem excogitaturus. censes aliquem iudicaturum eiusmodi uirum fraudem committere potius quā secus affectos homines? Neminem prorsus. An nō à sacri legis hic, furtis, proditiōib. tam priuatim aduersus sodales, quā publice aduersus rem publicam innocens erit? Innocens. Atqui neq; perfidus uel iureiurādo, uel quibuscūq; commercijs. Nullo pacto. Adulteria quidem, parentum cōtemptus, impietas in deos, cuiuslibet alteri potius quā huic conueniunt. Ita prorsus. Nōne horum omnium causa haec est, quia quicquid in ipso est, suum opus exequitur, siue imperando, siue exequendo? Nulla certe alia. Quid? quaris aliud esse iustitiā quā hanc ipsam uim, quae tales uiros, & tales efficit ciuitates? Ego quidem minime. Tandem nobis absolutum somnium illud est, quod nos cōiecisse diximus: nempe quod mox incipientes cōdere ciuitatem, deo quodam fauente, in aliquod principium imaginemq; iustitiae ingressi uidemur. Omnino quidem. Hoc autem erat, o Glaucō, propter quod cōfert quoddam iustitiae simulacrum. Nempe debere qui natura corarius est, artem hanc exequi, aliud nihil aggressum: qui uero faber, fabricare. Similiterq; in ceteris. Apparet. Reuera quidem talis iustitia est, sed non circa actionem exteriorem, immo circa interiorem suarum partium actionem uere ad ipsummet animum, & ad sua: dum nihil permittit ex suis aliena tentare, neq; finit animae genera opera inuicem cōfundentia per plura uagari: sed reuera propria recte digerit, suiq; est dominus, sese exornat, amicus sibi ipse effectus, in se tria ipsa contemperans tanquam tres terminos harmoniae, Neates, Hypates, & media, hoc est, octauae uocis, & grauis, & quintae, seu quaeuis alia media fuerit. Itaq; haec omnia nectens, ipseq; undiq; unus effectus ex multis temperans atq; cōcinens, ita demum agit siquid agit, uel circa pecunias acquirendas, uel corporis cultum, uel etiam circa ciuilia, aut priuata commercia, in his omnibus actionem illam iustam & praclarā existimās, quae habitum hūc peragit atq; seruat. Sapientiam uero operationi huic praesidentem scientiam: iniustam autem operationem quae hanc dissoluit, insipientiam: deniq; operationis huius ducē, opinionē. Vera prorsus, o Socrates, loqueris. Si ergo nos inuenisse dixerimus iustum uirum, & ciuitatem iustam, quid ue in utrisq; iustitia sit, haud forte multū,

ut arbitror, mentiri uidebimur. Non per Iouem. Afferendum igitur. Proculdubio.
 De iniustitia Est itaque. Enimuero deinceps de iniustitia considerandum uidetur. Plane. Seditio
 nem quandam horum trium iniustitiam appellare decet, curiosamque & uariam alieni o-
 peris usurpationem, & insolentem partis cuiusdam prauaricationem aduersus totam ani-
 mam rebellantis, insurgentisque ad imperandum regio animi generi, cui seruire eam natura
 iubet. Talia quaedam ut arbitror, atque horum turbationem erroremque, iniustitiam esse di-
 cemus, & intemperantiam, ignauiam, insipientiam, & uniuersam denique prauitatem. Hæc
 prorsus ita se habent. Nonne satis iam perspicue patet, quid est iniusta facere & iniuria
 ri, ac rursus quid agere iusta, quando quidem iustitia & iniustitia patent. Quoniam pa-
 cto? Quia nihil a salubribus & insalubribus differunt. Nempe ut hæc circa corpus, sic cir-
 ca animum se habent & illa. Qua ratione? Salubria quidem sanitatem inducunt, in-
 salubria morbum. Plane. Similiter quoque iusta agere, iustitiam gignit in animo; iniusta
 facere, iniustitiam. Necessè est. Est autem sanitatem inferre, ita quæ in corpore sunt dis-
 ponere, ut secundum naturam ipsius ordinem inuicem superentur & superent. Morbum au-
 tem inducere, usque adeo corporis partes inficere, ut contra naturam legem dominantur in
 ter se subiicianturque. Est ita. Eadem ratione iustitiam præstare cuiquam, nihil est aliud
 quam animi partes in ordinem suum digerere, ut ad naturam normam pareant atque impe-
 rent. Iniustitiam uero ut contra naturam exuperent inuicem ac succumbant. Prorsus.
 Virtus sani- Virtus igitur, ut apparet, sanitas quaedam est, & pulchritudo, & robustus animi uigor.
 tas Prauitas contra morbus, turpitudine & imbecillitas. Est ut dicitur. Nonne igitur exerci-
 Prauitas tationes honestæ ad uirtutem acquirendam conducunt, turpes ad prauitatem deducunt?
 morbus Necessè est. Restat ut uidetur, discutiendum, nunquid profit agere iusta, honesta cole-
 re, esse iustum, siue occultum id cuique sit, siue non: An iniuriari & iniustum esse, si modo
 non det poenas, neque fiat castigatione melior. Mihi quidem o Socrates, ridicula disce-
 ptatio ista fore uidetur. Siquidem corporis natura corrupta, uidetur non esse uiuendum,
 neque etiam in summa epularum & poculorum omnium affluentia, cunctis diuitiis, & totius
 orbis imperio. Natura uero eius quo uiuimus, polluta atque corrupta, num uiuendum erit,
 si quis quodcumque lubet, aliud agat quam hoc unum, unde ab improbitate iniquitateque li-
 beretur, iustitiam uero & probitatem adipiscatur, postquam talia hæc utraque qualia narraui-
 mus, apparuerunt. Ridicula profecto. Verum posteaquam eò deuenimus, ut quam cer-
 tissime fieri potest, quod hæc ita se habent, perspiciamus, minime desistendum. Per Iouem
 minime omnium. Age igitur, inquam ego, huc accede, ut uideas quot species im-
 probitas habet, ut mihi uidetur. Attende nunc. Nempe hæc digna spectatu. Sequore-
 quidem, dicas modo. Atqui tanquam est specula quadam, postquam huc ratiocinando con-
 scendimus, una mihi species uirtutis occurrit, prauitatis innumeræ. Ex quibus quatuor
 uirtutis innumere quidem modi potissimum sese offerunt, quorum meminisse oportet. Quomodo istud ais?
 Rerumpub. Quot sane rerumpub. modi sunt species suas habentes, totidem esse & animæ ipsius
 modi quinque apparent. Quot? Quinque rerumpub. quinque rursus & animæ. Dic quales. Unum
 que aliquem reipub. modum esse hunc assero, quem exposuimus. Duabus uero appellationi-
 bus declarari potest. Nam si inter principes ciuitatis unus quidam sit omnium præstantissimus,
 regnum uocabitur. Sin autem plures, gubernatio appellabitur optimatum. Vera narras.
 Hanc unam ideo speciem esse dico, quia siue plures gubernent, siue unus, nullus qui ita,
 ut diximus, educatus & eruditus fuerit, quicquam existimatione dignum in reipublicæ legi-
 bus permutabit. Neque enim consentaneum esset, inquit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALO-
 gum quintum de Iusto.

NON sum nescius fore nonnullos qui Apologiam à nobis expectent, qua quintum hunc Dialogum
 communionem omnium in ciuitate ponentem, defendamus contra calumnias, tum maledicorum,
 tum etiam ignorantium. Verum legant Platonem ipsum, precor, legant diligenter, ac sine inui-
 dia iudicent, Apologiam (scio quid loquar) nullam desiderabunt. Plato igitur Phœbeus huma-
 ni generis medicus, quum animaduerneret & singulos homines & familias & ciuitates semper
 & ubique grauius egrotare, neque ullis hæctenus ciuiliū medicorum medicamentis tot secula iam frustra curan-
 tium, uel liberari morbo, uel saltem leuari paulum, atque minimum conualescere, tam prudenter quam pie ad legem
 illam

illam se contulit præcipuam apud medicos, qua medicinae sanciant auctores, si quis medicamentis talibus, puta frigidis, diu adhibitis minime conualeſcat, eſſe tandem rite ad calida tranſeundum. Cognoscens ergo genus humanum per leges diſtribuentes propria toti ſeculis nihil proficere, inuero in deterius quotidie labi, non iniuria adamicitiam ſe tranſtulit leges cõmunia inter amicos omnia fore iubentes, ut diuifione diuifionisq; & miſerie ſublata caufa, cõcordiam, unionem, felicitatem cõſequeremur. Sed aliter rursus exordiamur. Socrates in principio quartæ diſciplinam educandæ iuuentutis cunctis legibus anteponeſ, raptim attigit, uideri optimam diſciplinam fore, ſi uxorum, filiorum, rerum communio fiat. At quoniam res eſt & noua quam plurimis & plurimis inaudita, reuocatur ad eam ſtatim in principio quinti declarandam apertius, & firmiter comprobãdam. Iam uero & ſi à Critia & Timæo didiceris diſciplinam ſimilem extiſſe quondam apud Græcos Aegyptiaſq; Athenas, neq; nimium admiraberis tanquam nouam, neq; diffidenter audies tanquam penitus arduam, neq; inuitus admittes quaſi nõ bonam. Mitto quod multi tradunt apud Boemos Placam urbem aliquando ſimiliter gubernatam. Atqui Diodorus inſulam in Oceano meridicem uerſus deſcribit, in qua præter cætera communes etiam ſint uxores, uiriq; philoſophie plurimum aſtologiaq; ſtudioſi. Pomponius quoq; Mela teſtis eſt Garamantes in extremis Aphricæ partibus communia habere in republica omnia. Similem præterea bonorum fuiſſe communionem inter philoſophos Brachmanas, Gymnoſophiſtas, Eſſeos, Pythagoricos, & deniq; inter ſanctos quondam Chriſtianæ reipublicæ fundatores, compertum habemus. Videmus quoq; ſeculis noſtris illos duntaxat religioſos ad uirtutem felicitatemq; accedere, inter quos nihil eſt proprium. At enim ſi uxorum te communio turbat, primo quidem permittito apud Platonem rite ex lege fieri, quod apud adulterinos ſacerdotes in commune fit ſacrilegio. Deinde Platonem ipſum audito prius quàm iudices, altius in ſua cauſa declamantem. In ſequentibus nota primo quidem Socraticam prouidentiam, peius eſſe cenſentem in legibus conſtituendis errare, quàm hominem interficere. Eiuſmodi namq; error multos per multa ſecula interficit animos ſimul & corpora. Deinde modèſtiam difficilia diffidenter aggredientem, & quaſi inuitam atq; compulſam. Tertio pietatem diuinum auxilium pro ſuo more in rebus grauib; inuocantem. Ac ne in legibus erret condendis, ab Adraſtia dea petit opem, cuius mentionem quoq; fecit in Phædro. Adraſtia hæc apud priſcos theologos eſt potentiſſima ineuitabilium regina legum, legum inquam tam Saturniarum ad mentes pertinentium, quàm Iouialium pertinentium ad naturas. Adraſtiam dico diuinam prouidentiam, quatenus nihil uel oculos eius ſubterfugere, uel manus poteſt effugere. Nec ab re ubi optat firmiſſimas leges condere, quas neq; obliuio deleat, neq; defraudet aſtutia, neq; uiolentia frangat, & omnino nullus deuitet, Adraſtiam obſecrat ineuitabilia ſancientem, quæ nullus queat effugere. Deinceps paulatim ad communem progreditur diſciplinam, à uirorum uidelicet inſtitutione ad inſtitutionem ſimiliter mulierum, mandans omnia priuata publicaq; tum pacis, tum belli ſtudia, mulieribus cum uiris communia fieri, ne mancum ſit genus humanum, eo tamen pacto ut in ſingulis grauiora uiris, leuiora mulieribus committantur. Similiter & alibi docet brachia quoq; ſic aſſueſcenda, ut ſinguli utriq; ſint dexteri. quos nominat amphidexteros. oſtendit autem id fore utile atq; poſſibile, & quo pacto fieri debeat. Deinde aliam adducit communionem, uidelicet uxorum atque filiorum. Et ibi aduerte quanta ordinis prouidentia conſtituat Magiſtratus, præſides nuptiarum, & ſacra, & tempora, & etates, cauens ne quid intemperate fiat, uel inutile ciuitati. Ac poſt generationem quàm diligenter de natis cogitet nutriendis, ita tamè ut neq; uir neq; mulier propriũ agnoſcat filiũ, neq; filius proprios genitores, neq; alios alij, ſed ſeniores opinari cogantur, omnes penè iuniores eſſe filios uel nepotes: iuniores uiciſſim ſuſpicari omnes ſeniores eſſe progenitores, æqualesq; ſimiliter eſſe fratres. Inter hæc ubi nutritionem eius ſpernit, qui uel præter legem, uel ex inutili natus fuerit, uel inutilis, intellige non eſſe perdendum, ſed in loco occultiori, uel in ſuburbij uilius nutriendum, extra exactiſſimam regulam illam qua nutriuntur hi qui aſſumendi ad cuſtodiam iudicantur. Illum uero inferiori addèdum regula ad minutura urbis uel agri miniſteria ſuo tempore tranſmittendum, uel fortè ad urbes aſtias tranſferendum ſtatim natum. Mox agnoſce communis charitatis inuentum, ubi ſic diſponit ſingula, ut ſinguli eadem uel re, uel perſona oculis demonſtrata, æque iudicent, dicantq; hoc eſt meum. Quumq; ſua cuiq; chariſſima ſint, ſinguli cuncta curabunt, præcipue quum ad eiuſmodi curam legibus quoq; magiſtratibusq; adducantur. Hinc ergo incuria & negligentia noſtra, qualis in omnibus eſt circa plurima, quaſi à nobis ſint aliena, tolletur. Tolletur & quotidiana fallacia quæ iudicium noſtrum in eo colendo quod proprium eſſe cenſemus, ſulte decipitur. Tolletur deniq; extrema perturbatio, ſollicitudo, miſeria quæ ex inſano priorum amore nos angit. Mitto quod adempta diſcordiæ cauſa & communis erit & integra charitas. Proinde attende quàm diligentes, quàm iuſtas, quàm mites ſtatuat belli leges, quæ præmia uictores maneat, diuinitas ſcilicet quedam. Tranſferri enim hos inquit, in beatos demones hominum curatores, & quaſi deos charos rite colendos. Quod uero de puerorum oſculis dicitur, iocoſum quiddam eſt Glauconis, & leuandi tædij gratia dictum. Adde & triumphale quiddam atq; feſtiuum. Reſtabat probandum, communionem hanc fieri poſſe, poſtquam fore optimam fuerat affirmatum. Primo igitur etiam ſi nequeat fieri, oſtendit ſe non fruſtra hanc in medium adduxiſſe, uidelicet tanquam exemplar in formandis ciuitatibus pro uiribus imitandũ. Deinde demonſtrat tũc demũ poſſe fieri quãdo philoſophi gubernabũt,

neq;

neq; prius requiem ullam fore malorum. Quamobrem ad formandos philosophos tanquam futuros ciuitatis gubernatores opportune descendit, docens quale sit philosophi ciuilis ingeniu, qualis affectus atq; disciplina. Principio quantum plebei circa percipienda sensibilia hæc inferiora auidi curiosiq; sunt, tantum ingenium philosophicum ad inueniendas ideales horum omnium rationes, auidum & propensum est, & sagax ipsius ueri uenator. Quonia uero uere quidem res ideæ sunt, naturales autem formæ sunt & imagines idearum, nõ iniuria plebeios inquit somnariæ, putantes quæ imagines sunt, esse res ueras. Philosophum uero solum inter alios uigilare. Et quoniam inter ens atq; nõ ens medium ponit, memento quinq; gradibus omnia cogitari. Et nõ ens quidem purum dici quicquid fingitur infra materiam. Ens uero purum, puram mentem, ideamq; existere. Animam cœlũq; ens dici simul atq; nõ ens, uidelicet propter motum, magis tamen esse quàm nõ esse. Materiam cõtra magis quodammodo nõ esse quàm esse. Sed quæ natura composita sunt sub luna, esse pariter atq; nõ esse. Circa ea quæ uere sunt cognitio ipsa uersatur Circa ea quæ uere nõ sunt, ignorantia. Circa ea quæ pariter & sunt & nõ sunt, se reuoluit opinio. Ignorantiã quidem & opinionem tum plebeis tribuit, tum Sophistis. Cognitionem uero, id est scientiam duntaxat philosophis. Quod autem scientiam opinionemq; potentiam quandã nominat, intellige potentiam nõ informem, sed partim naturali forma, partim habitu præditam. Præterea ubi de ideis agit, ad quas philosophi refertur scientia, more suo inquit bonum, pulchrum, iustum. Ternarius hic numerus, modis tribus exponitur. Primo bonum sit Deus, Pulchrũ mens angelica multiformis. Iustum cœlestis anima mundana iuste distribuens. Secundo bonum, forma ipsa actusq; diuine nature, Pulchrum eiusdem intelligentia. Iustum uoluntas eiusdem. Tertio bonum inter ideæ est exemplar formæ actusq; cuiusq; atq; nature. Pulchrũ exemplar ordinis qui ex qualibet forma in seipsa resultat. Iustum, exemplar ordinis qui à qualibet forma atq; re refertur ad alias. Quando uero ipsi bono subdit malum, pulchro turpe, iusto iniustũ, caue tria hæc opposte colles in ideis. Pone uero hæc tum in ipsa informitate & deformitate materie, quam in libro De scientia uocat exemplar diuinitatis expers, & in Politico dissimilitudinis locum: tum etiam in anima iam deprauata, & ad materiam omnino conuersa. Deniq; quod eunuchi ænigma a puerile tangit, est eiusmodi. Vir nõ uir, uidens nõ uidēs, percussit, nõ percussit, lapide nõ lapide, auem nõ auem, super arbore nõ arbore, id est, eunuchus luscus percussit pumice alam uestertiliõis super Sambuco. Sed id ridebis scio. Quod & ridiculi gratia est appositum.

Ænigma

DIALOGVS QVINTVS

DE IVSTO.

BONAM equidem ciuitatem huiusmodi rectamq; Rempubicã uoco, uirumq; talem bonum esse dico. Ac si recta hæc respublica est, alias prauas appello, utpote quæ circa ciuitatis ipsius gubernationẽ & priuatorum disciplinam aberrent, quæ quidem in quatuor speciebus prauitatis sunt. Quænã ista inquit. Tunc ego narrare pergebam, qua ratione mihi singulæ ex sese inuicem depẽdere uiderentur. Verũ Polemarchus, paulo enim à me longius aberat quàm Adimantus, Adimanti post tergum sedens extendit manum, prendensq; superne Adimanti palliũ circa humeros, & eum paulisper ad se traxit, & os ad aures eius admouit, submissa uoce susurrãs. Ex his autem quæ dixerit, nihil ipsi percepimus nisi id unum, quod ait, permittemus ne? aut quid agemus? Cui Adimantus altius respondens, minime inquit. Ad hæc ego. Quidnam istud est quod nõ uultis permittere? Te, inquit ille. Quid adeo? inquã ego. Declinare nempe nobis uideris, inquit, speciemq; totam disputationis huius non minimam subticere ne nobis exponas, atq; surripere: putasq; latere nos, quod male dixisti, de uxoribus quidem & pueris, constare scilicet omnibus omnia sicut inter amicos communia esse debere. An non recte õ Adimante, dixi inquam? Recte nimirum, inquit, sed quemadmodum in alijs, ita in hoc explanare oportet, qua ratione ita se recte id habeat, quis cõmunionis sit modus. Nã multi esse possunt. Ne igitur id prætermittas, quo minus nobis aperias quem tu potissimũ dicas. Profecto nos diu iam expectamus, sperantes expositurum te tam circa filiorum procreationem quæ sit generationis conditio, quàm circa nutritionem, quæ educationis futura sit ratio, qualisq; debeat esse hæc omnis quam tu dicis, uxorũ liberorumq; communio. Plurimum quippe, immo uero totum referre istud ad rempublicam ducimus, recte ne an non agatur. Nunc autem quum rempublicam aliam aggrediaris priusquam sufficienter tractaueris hæc, uisum id nobis est, quod & ipse audisti, ne te aliud quicquam aggredi permit-

permittamus, antequam hæc omnia quemadmodum cætera exposuiffes. Me quoque, inquit Glauco, uobiscum sentire existimate. Equidem & Thrasymachus in hoc proculdubio nos convenire, inquit, omnes ô Socrates, puta. Quid agitis obsecro, quid me ita reuocatis? quam grauem rursus tanquam à principio disputationem de Repub. suscitatis? Nempe ego quasi hanc iam peregiffem, mihi ipse congratulatus sum, satis esse factum existimās, si quis hæc boni consulat, sic hæc accipiens quemadmodum sunt dicta. Quæ uos nunc exi-
gentes, nescitis quam frequens disputationum instigetur examen. Quod ego tunc prospiciens, libens cessi, prætermisique, ne crebro nos tumultu turbaret. Quid uero, inquit Thrasymachus, conuenisse huc hos arbitraris, ô Socrates, ut aurum funderet, potius quam ut sermones audirent? Ut sermones audirent, inquam, sed moderatos. Modus uero & terminus horum sermonum audiendorum ô Socrates, inquit Glauco, omnis uita est uiris mentem habentibus. Sed nos quidem mitte, tu uero ne graueris, si tibi uideat, ea quæ perquirimus, declarare, quæ nostris custodibus circa mulieres & filios sit futura communio, quæ uero nutriendorum puerorum ratio eo ipso in tempore adhibenda, quod generationem inter & disciplinam labitur, quæ laboriosissima certe esse uidetur, conare nobis hæc aperire. Haud facile, inquam, ô uir beate, explicari hæc possunt. plures enim in his quam in superioribus insunt ambiguitates. Primo quidem an fieri hæc possint, dubitare. Quinetiam si possint, utrum optima ista sint, & quomodo, dubitabit. Quapropter difficultas hæc me dehortatur, uerentem ô dulcis amice, ne uotum quoddam & fictio esse mea hæc oratio uideatur. Ne pigeat, inquit, obsecro. neque enim auditores habes ingratos, uel incredulos, uel maleuolos. O uir optime, inquam ego, num ut exhorteris me, hæc affers? Nempe. Contra, inquam, omnino facis. Nam si ego persuadeam mihi nosse quæ dico, pulchre habet adhortatio hæc. Nempe tutum est & audendum, inter amicos prudentesque uiros uera quæ quis cognoscit, de maximis preciosisque rebus pronunciare. Cum diffidentia uero & ambiguitate uerba facere quemadmodum ipse facio, cauendum & fallax. Haud formidandum, inquam, ne risum audientibus moueam: nam puerile id quidem: sed ne à uero procul aberrans, & ipse falsitati succumbam, & amicos mecum traham in ruina, & in his una decipiamur, in quibus minime omnium errare conueniat. Adoro itaque supplex Adrastiam ob ea quæ dicturus sum Glauco. Reor enim minus eum delinquere, qui non sponte aliquem perimit, quam qui circa constitutiones de honestis & bonis, iustisque fallit. Hoc autem discrimen subire præstat inter inimicos homines quam amicos. Quare melius ô Glauco, me consolare. At enim ô Socrates, inquit Glauco, si quo pacto nos ex hac disputatione errare contigerit, absoluemus te uelut ab homicidio, & insontem in hac deceptione pronunciamus. Ergo audacter disputationem ingredi. Porro innocens est, inquit, qui illuc absoluitur, ut leges docent. Ergo & qui hic absoluit, innocens. Dic igitur, inquit, hanc ob causam. Dicere nunc rursus oportet, inquam, quæ forte deinceps dicenda erant. Fortè autem operapretium est, postea quam integrum uirile opus expressimus, deinceps quæ sunt mulierum referre, præsertim cum ad hoc ipse me cohorteris. Hominiibus quidem natis & eruditibus quemadmodum supra narrauimus, ut mea fert opinio, nulla est alia recta filiorum mulierumque adeptio atque usus, quam ea uia gradientibus, quam ipsi à principio ingressi sumus. Et enim conati sumus tanquam gregi custodes, uiros foeminae præficere. Nempe, inquit.

Sequamur igitur generationem, nutritionemque quam simillimam adhibentes, consideremusque utrum ita deceat, nec ne? Quoniam pacto, inquit. Ita, utrum inter canes gregis custodes, foeminas ipsas censemus unam eadem custodire debere quæ & mares, & unam uenari, ac cætera omnia communiter facere. An foeminas quidem intus quali domestica asseruare, tanquam ad forensia opera impotentes propter ipsum catulorum partum & nutrimentum: masculos autem labores subire, omnemque armentum curam gerere? Communiter his, inquit, omnia tribuimus, nisi quod foeminis ut imbecillioribus, maribus ut robustioribus utimur.

Fieri ne potest, ut animali aliquo ad eadem utaris, nisi eadem ratione nutriueris, erudierisque? Nullo modo. Si ergo foeminis ad eadem utemur ac uiris, in eisdem erudire decet.

Certe. Musica autem & gymnastica uiros in superioribus erudiuimus. Sanè. Mulieribus igitur artes hæc similiter & res bellicæ tribuendæ sunt, ad eademque uti his decet. Cōsentaneum istud quidem ex his quæ dicis. Forsitan multa præter consuetudinem ridicula uidebunt dicta circa ea quæ nunc induximus, si agantur uel dicant. Et maxime quidem,

Quid

Quid in his maxime ridiculum cernis? An quia nudas foeminas cōspecturus sis in palaestris cum uiris certātes, nō modo iuuenes, sed & uetulas, quemadmodū senes uiros in gymnasiis, quādo unā exercent, licet iam rugosi ueternosiq; sint? Ita per louem. Nam ridendum id quidem, ut nūc res sunt, uideatur. Nos igitur postquam dicere cōepimus, haudquaquē uereri debemus factorum hominum dicacitates, quotcunq; & qualescunq; iaciant aduersus huiusmodi mutationē, quam circa musicā gymnasticamq; inducimus, neq; minus circa armaturā equestremq; facultatem. Probe loqueris. Ergo postquā dicere cōepimus, pergamus ad legis seueritatem, rogantes istos ne solito more nugētur, sed seria cogitent, admonentesq; haud longum praterisse tempus, ex quo Gracis turpia & ridicula uidebātur, quæ hodie barbarorū plerisq; ridenda uidētur, nudos uidelicet spectare uiros: & quando primum exercitationes huiusmodi aggressi fuerunt, in primis quidem Cretenses, deinde etiam Lacedæmonij, licebat profecto urbanis uiris qui tunc erāt, hæc omnia carpere, an non putas? Equidem. Verum postq; ut arbitror, utentibus uisum est cōmodius nudato corpore quā operto homines exerceri, factū est ut quia optimum id fuerat ratione iudicatū, oculis ridiculum minime uideretur. Ex quo perspicuum est inanem esse eum hominem, qui deridendū quicquam praterq; quod est malum existimat, qui irridere res ipsas aggreditur, aliam quampiā sibi proponēs derisionis causam, q; quod insipidum atq; malum, aut honestum quicquam & studio dignū existimat, aliō respiciens quā ad bonum. Sic est omnino. An non in hoc primū conuenire oportet, utrum possint hæc fieri, nec ne? Cōcedere insuper cuiq; ut pro arbitrio aduersus hæc ambigat, siue ioco, siue serio, quis addubitare uoluerit, utrum in hominum natura possit foemina cum masculo in omnibus operibus cōmunicare, uel in nullo, uel in quibusdā ualeat, in alijs uero nequaquē, ipsaq; res militaris utro in genere horum sit? Nōne quisquis ita recte exorsus fuerit, ut decēs est, recte etiam peraget? Maxime. Vis ergo ut nos pro aliorum causa, nobis ipsis dubitationibus aduersemur, ne sine defensione, quæ sunt rationis alterius, oppugnētur? Nihil prohibet. Dicam igitur sub eorum persona hunc in modum. Nihil opus est ô Socrates atq; Glauco, ut alijs nobis repugnent. Nam inter nos statim à principio condendæ ciuitatis constitit, oportere secundū naturam unumquēq; unum quiddam quod suum esset peragere. Constitit, quid nī? Est ne igitur, ubi non longe mulier ipsa natura à uiro differt? Cur non differat? Ergo nōne opus utriusque aliud pro natura utriusq; est tribuendum? Proculdubio. Quid restat igitur, quo minus aberretis nunc, uobisq; ipsis contradicatis? quandoquidem asseritis uiros & mulieres oportere eadem operari, cum tamen natura ualde inter se discrepent. Habebis ne ô mirifice uir, quid ad ista pro nostra defensione respondeas? In præsentia quidē, inquit, haud satis facile, sed orabo te atq; oro, ut quid potissimum in nostri sermonis defensionē afferri possit, exponas. Hæc quidem ô Glauco, inquam, cæteraq; generis eiusdem permulta iam dudum prospiciens timidus atq; inuitus ad hanc legem descendebam de mulierum & filiorū adeptione atq; nutritione. Profecto, inquit, nō leue istud apparet. Non certe, sed ita res se habet. Siue quis in stagnum breue prolapsus est, siue profundū in pelagus, nihilominus aqua in media natat. Prorsus. An nō & nobis quoq; nandum, conandumq; ut disputationis undas incolumes euadamus, sperātes aut delphinum nos aliquem suscepturum subleuaturūq; aut aliam quandam occultā salutis causam nobis fore? Ita uidetur. Circumspice obsecro, si qua exitum nāciscamur. Attende itaq;. Conuenimus profecto naturam aliam aliud opus tractare debere: Mulieris autem & uiri diuersam esse naturam. Diuersas naturas in præsentia ipsdem studere rebus iubemus. In hoc illi nos accusant. Valde. Quam generosa ô Glauco, contradictoriæ artis potentia est? Cur, inquit? Quia uidentur mihi permulti etiā inuiti in eam incidere, arbitrarique nequaquē litigare, sed differere, ex eo q; nequeant secundum species diuidentes, quod illis propositum est, contemplari, imò uero secundū ipsum nomen contrarietatem propositi prosequantur, contententes potius inuicem q; disputantes. Contingit equidē multis, sed nunquid & nobis idem nunc accidit? Et maxime quidem. Videmur sanē in uitii contradictionem attingere. Qua ratione? Quod natura eadem opera eadē tractare non debeat, fortiter admodum & contentiose, si uerba inspicias, cōtendimus. Considerauimus autem nullo pacto quæ species alterius eiusdē uel naturæ sit, & quorsum respicientes

Taxatur e
lenchus fo
phisticus

spicientes tunc describerimus, quando diuersæ naturæ studia diuersa, eidem uero eadē attribuebamus. Certe nequaquā id cogitauimus. Cæterū licet nobis, ut uideatur, à nobis ipsi exquirere, nunquid eadem natura caluorū sit & comatorū, an cōtraria potius: ac postquā cōcesserimus esse cōtrariam, si calui coria incidant calceosquē cōficiant, haudquam sinere comatos homines eadem facere: sin autem comati, caluos nequaquā permittere. At risu dignum id esset. An ob aliud ridendum istud, quod tunc non omnino eandem & diuersam naturam posuimus, sed illam duntaxat dissimilitudinis & similitudinis speciem obseruauimus, quæ ad ipsa eadem studia pertinebat? Quemadmodum medicum & hominem habentem animum medicinæ studijs aptum, naturam eadem habere diximus, an nō censes? Equidem. Medicinæ uero aptum aliam, & aliam uirum promptum ad fabricandum. Omnino. Nōne & genus uirorū mulierumquē genus, si in arte aliqua aut studio nihil inter se differant, hoc utriusque assignandum esse dicemus? sin autem hoc ipso duntaxat discrepare inuicem uideantur, quod fœmina quidem concipit, uir gignit, nihilo magis admittemus ostensum fuisse quod ad id quo de nunc nos loquimur, à uiro fœmina differat, sed adhuc censebimus, tam custodes quæ mulieres ipsorum eadem apud nos exercere debere? Recte nimirum. Nōne post hæc iubemus eum qui contraria dicit, hoc ipsum nobis ostendere, ad quam artem, quod ue officium ex ijs quæ instituendæ ciuitati conducunt, nō eadem sit sed diuersa uiri mulieris ue natura?

Sic utique decet. Forte quod tu pauloante dicebas, alius quoque diceret: subito quidem quantum satis sit dicere, non facile esse: sin autem cogitetur, haud multū difficile. Diceret utique. Vis ergo oremus eum qui hæc nobis opponit, ut aures nobis præstet, attendatque si qua ratione illi ostendere queamus, nullum esse studiū ad res ciuitati subministrandas, mulieris propriū? Omnino. Age itaque ad eum dicamus, responde, nunquid ita dicebas, ad aliquod opus aliquem apto ineptoue à natura ingenio præditum esse ex eo intelligi, quod ille facile quicquam percipit, hic difficile: & ille si breue quid à quoquam didicerit, ex eo ipse plurimum inueniat, hic autem cum plura didicerit excogitaueritque, paulo post obliuiscitur: & illi quidem corporis membra sufficienter menti subseruiūt, huic autem repugnant? An alia præter hæc sunt, quibus hominem ad aliqua natura bene institutum, ab instituto male distinguis? Nullus alia dicit. Scis ne aliquid ab hominibus exerceri, in quo non omnia eadem uirorū genus & excellentius habeat quæ mulierū genus? an late uerbis uagabimur, texendi artificium commemorantes, placentarumque & obsoniorum confectionem in quibus aliquid mulierū genus esse uideat, ubi perridiculum sane apparet cum uincitur? Vera loqueris, quia longe in omnibus, ut ita dixerim, genus à genere superatur. Mulieres autem multæ multis uiris ad multa præstantiores. Vniuersum uero ipsum se habet ut dicitis. Nullum igitur est o amice inter eos qui ciuitatem curant, officium mulieris propriū quæ mulier est, aut uiri propriū quæ uir, sed æque dispersæ in animantibus utrisque naturæ: & omnium quidem operum natura compos est fœmina, omnium & uir est compos: in omnibus autem imbecillior fœmina. Sic est prorsus.

Num uiris omnia præcipiemus, mulieris autem nihil? At quomodo? Est utique ut nos asseremus, inter mulieres quoque alia medicinæ apta, alia minime: alia musica, alia natura à musica aliena. Quid nisi? Et alia quidem ad exercitationes gymnasticas & rem militarem prompta, alia uero ad hæc inepta. Sic arbitror. An non & una quidem sapientiæ studiosa est, altera sapiētiam spernit: & una elato animo, altera uero depresso?

Et hoc assero. Est ergo & inter fœminas quædam ad custodiendum idonea, quædam minime. An nō naturā quædam huiusmodi ciuitatem custodiētium uirorum elegimus?

Eiusmodi certe. Mulieris itaque & uiri eadem hæc natura ad ciuitatem custodiendam, nisi quod mulieribus ut imbecillioribus, uiris ut robustioribus est utendum. Apparet. Mulieres itaque tales eligendæ sunt, ut unæ cum uiris & colant & custodiant ciuitatem, postquā idoneæ sunt, & natura ipsis cognatæ. Prorsus. Studia uero nōne eadem naturis eisdem sunt tribuenda? Eadem. Longo tādē circuitu ad priora illa reuoluti sumus, cōcessimusque haud esse contra naturam ut custodū mulieres musica & gymnastica exerceant. Summoperè. Quare neque impossibilia, neque pro desiderio commēritia, lege statuimus, quando quidem secundū naturam legē tulimus. Imò quæ his temporibus contra hæc fiunt, multo magis præter naturam fiunt ut uideat. Videtur. Nōne

D d disceptan-

Sic legendū uideatur, quanquam aliter habet exemplar Græcum

Fœmina & uir æque ad omnia apti, sed fœmina imbecillior

disceptandum nobis erat, utrū possibilis & optima diceremus, nec ne? Erat. Quod possibilis quidem, cōstitit. Plane. Quod autē optima, post hęc asserēdum. Pater.

Ad hoc ut mulieres ad custodiā sufficiētes euadant, nō alia opus est disciplina q̄ ea qua uiros ad idem instruimus, præsertim cum eadem reperiatur in utrisq; natura. Non alia.

Quid porrò de hoc sentis? Quod petis. Quæro equidem utrū existimes inter uiros alios meliores, deteriores alios esse, an similes oēs. Nequaq; similes. In ciuitate igitur quam condidimus nunquid censes nobis præstantiores uiros effici custodes, eam quam dedimus disciplinam adeptos, q̄ coriarios peritia coriaria imbutos? Ridiculam rem quæris, inquit. Intelligo equidem. Quid autē? nōne & reliquorū ciuū hi optimi?

Et reliquorum. Quin & mulieres tales, erūt optimæ mulierū? Valde. Est ne aliquid melius ciuitati, q̄ uiros q̄ optimos, & mulieres optimas effici? Nō est. Hoc autem musica & gymnastica, ut supra narrauimus, perficere possunt. Proculdubio. Itaque nō solum possibile, sed & optimū quiddam ciuitati, lege statuimus. Ita est. Nudandum igitur corpus erit mulieribus custodū, quandoquidem pro uestibus uirtutem induent. Cōmunicandumq; in bello & alia omni ciuitatis custodia atq; tutela, neq; aliud agendum. Horum tamen officiorū leuiora quæq; propter generis imbecillitatem mulieribus tribuenda. Qui uero nudas riserit mulieres, optimi cuiusdam gratia ita nudatas, inane circa ridiculas nugas carpens sapientiæ fructum, neq; quid rideat, neq; quid agat, intelligit. Scite nanq; istud & dicitur & asseritur: quod utile quidem, honestum: noxium autem, turpe. Et maxime quidem. Hunc itaq; unum ueluti gurgitem enatasse dicamus, de mulierum lege tractantes, adeo ne omnino submergi cōtigerit, dum asseueraremus omnia communiter exercere debere custodes apud nos tam uiros q̄ mulieres. Imò uero sibimet oratio nostra consonuit, quod uidelicet & possibilis & utilia ferret. Profundum certe pelagus euasisti. Haud ingens id esse dices, cum deinceps quod sequit, uideris. Dic iam ut uideam. Hanc quidem & priores cæteras, ut puto, hęc quoq; lex

Mulieres
communes

sequitur. Quænam? Mulieres scilicet has horū uirorū omnes omniū esse cōmunes, nullamq; priuatim alicui adhærere, ac rursus cōmunes filios, neq; patrem filiū nosse, neq; filiū suū agnoscere patrem. Multo certe difficilius istud credit, quod uel possibile, uel utile sit. Haud quidem arbitror dubiū id cuiquā fore, quin utile sit, maximūq; bonum mulieres esse cōmunes, cōmunes & filios, si modo fieri possit. Verū arbitror plurimam in eo uersari controuersiam, nunquid fieri possit, nec ne. De utrisq; sanè summopere ambigetur. Dicitis utiq; sermonum cōspirationem. Ego autē rebar me iam ab altero liberatum iri, si tibi uisum fuerit utile esse. Nam reliquū mihi fore, ut perquirerem utrum possibile sit an non. At latere non potuisti, dum fugeres. Redde de utrisq; rationem. Sustinenda mihi certe pœna est, sed hoc mihi indulge. Sine enim paulisper meo me arbitratu reficiam, quemadmodum qui pigri mente sunt, pascere se cogitatione quotiens soli proficiscuntur solent. Etenim huiuscemodi homines, antequam compertum habeant quo pacto fieri possit quod petunt, omittentes hanc curam ne nimio labore grauentur, dum de possibili & impossibili deliberent, quasi id iam sit quod affectant, sibi persuadēt: ac deinceps reliqua digerunt, oblectanturq; dum cogitant qualia præsentē illo facturi sint, atq; ita torpentem animum etiam languidiorem reddunt. Haud secus & ipse pigresco, cupioq; in aliud tempus disceptationem illam differre possibiliane ista sint an non. In præsentia uero quasi possibilis sint admittens, perquiram si ipse permiseris, qua ratione hæc existentia principes ipsi disponent, quod ut omnium utilissime erunt ista si fiant, tam custodibus quam ciuitati. Hęc conabor equidem prius tecum considerare, illa uero postea, si concesso. Concedo equidem, considera iam. Arbitror igitur si modo erunt principes hoc nomine digni, eodemq; modo horum ministri, hos quidem uelle exequi quæ mandantur, illos autem præcipere, partim ipsis parentes legibus, partim imitantes, quatenus illis nos permiserimus. Probabile id quidem. Tu igitur legis conditor ipsis, quemadmodum uiros elegisti, ita & mulieres eligens, præbebis quo ad fieri potest cōsimiles inter se ingenio. Isti autem utpote ædes & comessationes communes habentes, propriū uero nihil taliū possidentes, unā habitabunt, & inuicem congregantes in gymnasiis ac reliquo uictu, ab innata, ut arbitror, necessitate ad mutuam trahentur commixtionem. An non necessaria tibi dicere uideor? Haudquaquam necessaria, geometrica

geometrica quadam necessitate, sed amatoriam, quæ multo acrior est quam illa ad persuadendum uulgo atq; trahendum. Nimirum uehementer, inquam ego. Verum post hæc ô Glauco, sine ordine denudari inter se, uel aliud quicquam facere, neq; sanctum est in beatorum hominum ciuitate, neq; iudices id permittent. Neq; enim iustum esset. Constat utiq; quod nuptias deinceps, quoad fieri potest, sacras instituemus. Essent autem sacra q̄ utilissima. Summopere. Quonam pacto utilissima erunt? hoc mihi dicas ô Glauco. Video equidem tuis in ædibus & uenatorios canes, & generosas aues frequentes. Nunquid ad istorum coitum generationemq; quandoq; animaduertisti? Quorsum istud?

Primum inter hos ipsos licet generolos, nonne sunt & fiunt præstantissimi quidam?

Sunt. Vtrum ex quibuscunq; æque fieri generationem permittis? An curas potius, ut ex optimis generentur? Ex optimis. Num ex tenerrimis quibusq;, an senio confectis? an atatis in flore potius constitutis? Ex his ipsis potius. Ac nisi hunc in modum generatio deducatur, longe deterius fore canum & auium genus existimas? Equidem.

Putas in equis cæterisq; animalibus aliter euenire? Absurdum id esset. Papæ ô dulcis amice, quam perspicacibus ac summis nobis est opus principibus, siquidem in hominum genere similiter se res habet. Habet utiq;, quid tum? Quia necesse est ut medicinis multis utantur. Quando enim medicinis nullis indigent corpora, sed uictus duntaxat institutionem exigunt, medicum certe debiliorem sufficere arbitramus. Cum uero medicinis est agendum, scimus fortiori quodam medico opus fore. Vera narras. Sed quorsum hæc? Nempe necessarium fore uidetur, ut frequenti mendacio & deceptione utantur principes ad subditorum utilitatem. Diximus autem supra huiuscemodi omnia pharmaci medicinarq; loco necessaria esse. Et recte quidem. In nuptiis itaq; & filiorum procreatione uidetur rectum hoc fieri non mediocriter. Quo pacto? Oportet profecto secundum ea quæ supra concessimus, optimos uiros mulieribus optimis ut plurimum congre-

di; deterrimos autem contra, deterrimis. Et illorum quidem prolem nutrire, horum minime, si armentum excellentissimum sit futurum. Et hæc omnia dum agantur ab omnibus præterquam à principibus ignorari, si modo armentum custodum debeat seditione care re. Probe admodum. Igitur festa quaedam erunt legibus designata, in quibus spon sos & sponsas congregabimus, sacra fient, & hymni à poetis nostris, celebratis nuptiis conuenientes. Numerum autem nuptiarum arbitrio principum concedemus, ut ad hostes ac morbos cæteraq; huiusmodi respicientes, eundem q̄ maxime ciuium numerum seruent, ne ue populosa ciuitas nimis sit quoad fieri potest, neq; uacua. Recte loqueris. Sortes igitur quaedam tali quodam artificio instituendæ, ut deterior ille in qualibet copulatione fortunam non principes culpet. Et maxime quidem. Enimvero his qui inter iu uenes præstantiores sunt in rebus siue militaribus, siue alijs quibusdã, munera ac præmia danda sunt, & talia permulta: quin & uberior mulieribus congregandi licentia, ut ex hac simul occasione filij plures quam ex alijs, ex his serantur. Probe. Itaq; filios qui ex his oriuntur, suscipient ij qui talibus præsident magistratus, siue uirorum, seu foeminarum, si ue utròrunq; communes enim uiris & mulieribus magistratus. Est ita. Accipientes utiq; præstantum hominum prolem, ad ouile portabunt, ad nutrices quasdam seorsum in ciuitatis parte aliqua commorantes. Eos uero qui nascentur ex deterioribus, siue etiam ex quibuscunq; alijs, sed membro aliquo manci, in abditis ut decet locis abscondent. siquidem debet custodum genus purum fore. Nutritionem præterea & hi curabunt. Matres enim ad ouile cum lacte exuberabunt, transmittent, procurantes ne ulla suum agnoscere ualeat. Ac si hæc minus suffecerint, alias insuper lacte plenas adhibebunt. Prouidebunt quoq; ut mediocre tempus in lacte sugendo seruetur. Vigiliis item laboresq; cæteros nutricibus imperabunt. Plurimum facultatis ad procreandam prolem custodum mulieribus tribuis. Sic decet. Sed age deinceps, quod maxime intendimus, percurramus. Diximus plane ex robustissimis oportere filios procreari. Diximus. An non tibi quoq; uidetur moderatum adulti roboris tempus esse mulieri quidem annos uiginti, uiro autem triginta? Quis horum modus? Vt uidelicet mulier à uigesimo atatis anno incipiens, usq; ad quadragesimum pariat: uir autem postquam acutissimum sui cursus uigorem transierit, annos scilicet triginta, inde usq; ad annos quinque & quinquaginta procreet. Profecto in ijs ætati bus uigor animi corporisq; consistit. Si igitur senior istis, siue iunior, generationem in

De nuptiis
& matrimo
nijs

Ætas gene
rationi apta

communi attigerit, prophanum & iniquum scelus hoc esse censebimus, quasi foetus in
 ciuitate seratur, qui si lauerit, orietur non sub sacrificijs quidem & uotis, quæ singulis in
 nuptijs peragent sacerdotes omnes tam uiri quàm mulieres, & ciuitas uniuersa, precâtes
 ut ex bonis meliores, ex utilibus utiliores, nascantur: imò uero sub tenebris ex acri qua-
 dam incontinentia. Recte loqueris. Eadem quoque erit habenda ratio de illo, qui cum
 adhuc in generandi ætate fuerit, princepsque non copulante, mulierem in ætate iam adulta
 constitutam attigerit. Nempe hunc asseremus puerum generare spurium, incestum, atque
 prophanum. Scite admodum. Quando igitur iam mulieres & uiri ætatem genera-
 tionis aptam egressi fuerint, licere uiris dicemus, cuicumque uoluerint, præterquam filia atque
 matri, & filiarum natis matris uel maioribus commisceri: licere & mulieribus cuilibet co-
 pulari, præterquam filio atque patri, ac superioribus & inferioribus eorundem. Cum uero hæc
 omnia mandauerimus, interdiciemus partum talem si contigerit, in lucem produci. Siquid
 autem coegerit, ita exponere præcipiemus, quasi eius nulla nutritio sit. Hæc quoque pro-
 be dicuntur. Patres uero & matres & cæteri cognati quos memorabas, quomodo inuicem
 discernentur? Nullo modo, sed omnes quicumque nascentur decimo mense, uel septimo
 ex ea die qua quis liberis operam dedit, masculi ab hoc filij, feminae filia nominabuntur.
 Nati autem eum patrem uocabunt, natorum similiter filios ille nepotes esse dicet, isti au-
 tem superiores auos & auias nominabunt: at eos qui illo tempore nascerentur, quo patres
 ipsorum matresque inuicem generabunt, fratres atque sorores. Atque ita quod modo dicebam,
 nullo modo se mutuo tangerent. Fratribus autem & sororibus lex cohabitationem con-
 cederet, si fors dederit, & Pythia simul per responsa firmauerit. Recte admodum. Ta-
 lis utique erit o Glauco, inter ciuitatis custodes mulierum filiorumque communio. quod au-
 tem congruat reliquo ciuitatis ordini, sitque admodum optima, oportet deinceps ratione con-
 firmare: aut quid agemus? Hoc omnino. An non conventionis huius hoc est princi-
 pium, ut a nobis ipsis sciscitemur, quid maximum bonum ad ciuitatis constitutionem in-
 ueniamus, ad quod respiciens legislator, leges condere debet, quid uel maximum malum?
 Consideremus deinde, an ea quæ modo narrauimus, ad boni ipsius uestigationem nobis
 conueniant, a mali autem uestigio dissonent. Maxime omnium. Habemus ne ullum
 perniciosius ciuitati malum, quam quod eam diuidit, & ex una plures facit: uel melius quic-
 quam eo quod ipsam uincit simul, & unam efficit? Non habemus. Nonne uoluptatis
 dolorisque communio unit, quando ciues omnes maxime ex earundem rerum accessu uel de-
 cessu pariter gaudent ac dolent? Et maxime quidem. Horum uero diuersitas eam dis-
 soluit, quando eisdem ciuitatis & eorum qui in ciuitate sunt casibus alij uehementer do-
 lent, alij gestiunt. Quid nisi? Ex hoc autem tale quid provenit, quando non simul in ci-
 uitate hæc uerba uulgantur, Meum scilicet, & non meum, ac de alieno eodem modo.
 Valde. In quacumque igitur ciuitate complurimi ad idem secundum eadem hoc dicunt,
 Meum & non meum, ea optime gubernatur. Prorsus. Et quæcumque quæ optime ut unus
 homo affecta sit. Porro quotiens alicuius nostrum percussus est digitus, tota corporis com-
 munio ad animam pertingens, in unam coordinationem eius quod in ipsa anima dominatur,
 sensit protinus, totaque simul afflictæ parte condoluit. Atque idcirco hominem dolere digitum
 dicimus. Eademque est de quauis alia parte & passione hominis ratio: de dolore uidelicet,
 cum pars aliqua dolet: ac de uoluptate, cum aliqua sui parte reficit. Eadem ratio certe:
 & quod quæris, ciuitas quæ optime regitur, que proxime ad hoc accedit. Quotiens, ut
 arbitror, ciuium cuique boni aliquid, uel mali continget, talis utique ciuitas suum esse clama-
 bit eum qui sic afficit, atque ideo tota uel lætabitur unam, uel dolebit. Necessè est ita in ci-
 uitate optimis legibus gubernata contingat. Sed hora iam est ut ad ciuitatem nostram re-
 deamus, & quæ nunc inter nos constituerunt, exquiramus utrum ciuitati huic conueniant ma-
 xime, an alteri potius. Licet prorsus. Sunt & in alijs ciuitatibus principes & populus,
 & in ista similiter? Sunt. Atqui omnes isti ciues se alterutrum appellabunt? Quid nisi?
 Sed præter ciuis nomen, quomodo in alijs ciuitatibus populus principes uocat? In plu-
 ribus quidem dominos, in populari autem gubernatione principes. At nostræ ciuitatis
 populus, quomodo ultra ciuis nomen principes nuncupabit? Seruatores auxiliariosque.
 Quo autem modo isti populū? Mercedis tributores & nutritores. Qui uero in alijs
 præsumunt, populū? Seruos. Principes ipsi se inuicem? Cõprincipes. Nostri autem?
 Concu-

Quæ affini-
 tas seruan-
 da sit

Nihil perni-
 ciosius ciui-
 tati quàm di-
 uisio, ut ni-
 hil melius
 quàm unio

Quam uim
 in ciuitate
 habeant uer-
 ba hæc meum
 & non meum

De nomi-
 bus ciu-
 um
 ac magistra-
 tuum

Concustodes. Putas esse aliquem inter aliarū ciuitatū principes, qui ex collegis aliū sibi propinquū, aliū extraneum uocet? Equidem multos. Propinquū igitur tanquā suum & putat & dicit: extraneū uero, ut non suum. Plane. E nostris autem custodibus, est ne ullus qui collegarū quempiam extraneum arbitretur ac uocet? Nullus. Cui cunq; em quis occurret, uel fratri, uel sorori, aut patri, aut matri, aut filio, aut filia, siue horum natis, seu maioribus putabit occurrere. Praclare loqueris. sed ad hoc quoq; responde. Vtrum ciuibus tuis nomina duntaxat inuicem propinqua familiaria lege statues? an praeterea propinquitatis officia, ut uidelicet ita se gerant, ut appellationis ipsius dignitas postulat, seruentq; erga parentes, quacumq; lex exhiberi illis praecipit, reuerentiam, curam, obediētiā: alioquin & deos & homines infensos habeant, utpote qui neq; sancta, neq; iusta agant, si contra fecerint? Alij ne in hac tua ciuitate sermones q; hi, cunctis ex ciuibus, protinus ad aures puerorū circūsonabunt, & aduersus parētes quoscūq; illis quis indicauerit, & aduersus alios genere proximos? Hi certe ipsi. Absurdū enim id esset, si domestica nomina tantū ore, sine officio proferrentur. In hac igitur ciuitate maxime omnium, uno aliquo bene uel male affecto, uno ore clamabunt omnes, Meum bene se habet, uel meum se habet male. Vera loqueris. Cum hac opinione ac uerbis huiusmodi sequi dicebamus, ut & uoluptates cōmunes sint & dolores. Et recte quidem.

In eo igitur maxime nostri ciues inuicem cōmunicabunt, q; meū dicent: ex qua cōmuniōne sequet, ut uoluptates & dolores communes habeāt. Penitus. Horū uero causa unā cum reliqua ciuitatis cōstitutione, est ipsa custodū circa mulieres filiosq; cōmuniō. Sic est omnino. Enim uero summū hoc ciuitati bonum esse confessi sumus, cum ciuitatem recte gubernatā similem esse diceremus corporis, cum singulis partibus suis circa uoluptatē & dolorem quoquo modo cōmunicantis. Et merito quidem concessimus. Maximi itaq; boni causa ciuitati nobis patuit esse ipsa inter auxiliarios mulierū filiorumq; cōmuniō. Valde. Atqui & superioribus hac consonāt. Diximus em neque domos proprias his esse debere, neq; agros, neq; possessionem aliquā, sed ab alijs accipere nutrimenta mercedem custodiae, & cōmuniter omnes cōsumere, si ueri custodes futuri sunt. Probe. Nonne quod ipse aio, & quae supra, & quae nūc inducta sunt, maxime faciunt, ut ueri hi custodes euadant, neq; diuidant ciuitatē, dum meum dicant non idem omnium, sed aliorum aliud esse, & alius in propriam domum trahat quocumq; seorsum ab alijs usurpare uoluerit, alius in suā ab alijs diuersam domū: & ex proprijs mulieribus ac filijs, diuersi diuersis latentur & doleant: imò uero ut ex una proprij eiusdem omnium sentētia, in idem tendentes omnes quo ad fieri potest, similibus uoluptatibus, & doloribus iisdem, siquid accidat, afficiant? Maxime. Quid autem: iudiciorū controuersia accusationesq; mutuae, nōne cessabunt omnes, quandoquidē nec proprium quicquā praeter corpus quisq; habeat, reliqua uero cōmunia? Vnde sequit, sine seditione illos fore, quātum ad eas lites attinet, quae pecuniarū, uel filiorum, uel propinquorū causa oriri solent. Necessesse est omnino hac abesse. Quin neq; de ui illata usquam contendetur. Nempe asseremus honestum & æquum esse, ut æqualem æqualis ab iniuria arceat, tutandis corporibus necessitatē imponētes. Probe. Atqui & hoc rectū lex hac continet, q; si quis alicui irascatur, iramq; explere cōtendat, minus ad maiores maiorū uel transibit seditiones. Sic est prorsus. Seniorē quippe lex nostra constituit praesse omnibus iunioribus, eosq; corrigere. Perspicuū id quidem. Constat praeterea q; iunior in seniore nisi iussu principū sauiet nunq; neq; cadere audebit, ut decēs est, neq; ignominia ulla afficere. Metus namq; & pudor custodes sunt ad hac prohibenda sufficientes. Pudor quidem nō permittet eos quos parētes suspiciant, uiolare. Metus autē ab iniuria absterrebit quosq; timentē scilicet ne ceteri omnes, partim ut filij, partim ut fratres, partim ut patres oppresso succurrant. Ita prorsus accidit. Omnino igitur ex his legibus ciues inuicem in pace uitam agent. Summopere. His aut inter se minime dissidentibus, haud metuendū est nequādō ciuitas alia uel aduersus hos, uel ipsi inter se pugnēt, seditionesq; moueant. Nō certe. Pudet referre, quia minus deceat, minutissima quaeq; mala a quibus liberi ciues erunt. Adulationes certe aberunt, quibus aduersus diuites inopes uti solent. Sollicitudines item indigentū atq; dolores, quibus in filijs nutriēdis, quae ēdisq; pecunijs propter necessariā domesticorum seruorumq; nutritionem uexantur, dum & foeno

Quādo optime ciuitas habet

Metus & pudor custodes sufficientes

ribus dant operam, & negant quæ acceperunt, & quæstui undecumque student. Seponunt præterea apud mulieres ministrosque permulta quæ ad tempus condantur. Nam quæ multa, & qualia in ijs homines patiuntur, o amice, & ipsa per se cuique patent, & illiberalia sunt, & indigna narratu. Patent plane uel cæco. Porro ab his omnibus liberi erunt, uitamque agent beatiorum beatissima illa eorum uita qui uicerunt Olympia. Qua ratione? Nempe illi ob exiguam eorum quæ hi possident partem, beati putantur. Nam & uictoria horum præclarior, & perfectior ex publico alimonia: horumque uictoria, ciuitatis totius est salus. Alimenta præterea & quæcumque alia ad uictum necessaria ipsi eorumque filij coronationis loco accipiunt. Honores insuper & præmia ab ipsa Repub. uiuētes consequuntur, & uita functi digna sepulchrorum suis uirtutibus monimenta. Hæc certe admodum egregia sunt. Meministi quod in superioribus nescio cuius oratio nobis obiecit, tanquam custodes minime beatos efficeremus: utpote qui nihil haberent, cum tamē liceret illis ciuium omnia possidere. Ipsi autem respondimus, in posterum nos sicubi contigerit, consideraturos: Nam in præsentia custodes quidē, reuera custodes facere nos, ciuitatem uero quoad possemus beatissimam: neque ad unam quandam eius partem, sed ad totam respicientes, beatitudinem illam exquirere. Memini equidem. Nunc certe auxiliariorum uita, quando longe præclarior ac melior quam eorum qui Olympia uincunt, apparet, nequaquam coriariorum, aut aliorum artificum, aut agricultorum uita similis esse uidetur. Non certe, ut & ipse arbitror. Veruntamen quod & supra dixi, par est ut hic repetam: quod si ita custos beatus fieri studeat, ut non sit custos, neque sufficiat ipsi uita adeo moderata & stabilis, & ut nos asserimus optima: sed insana & puerilis exorta felicitatis opinio, rapiat eum ob ipsam potentiam ad omnia quæ in ciuitate sunt sibi uendicanda: cognoscet Hesiodum sapienter illud dixisse, dimidium esse plus quam totum. Si me consultore utetur, hac in uita manebit. Probas igitur communionem, quam mulieribus cum uiris tribuimus, quoad disciplinam, filiorum susceptionem, custodiam ciuium, ut unam cum uiris in pace gubernent, in bello militent, custodiant unam, & canum instar uenentur, omniumque officiorum omnino quoad fieri potest, participes sint. Ac dum hæc agunt, optima agere illas concedis, neque contra naturam foeminae, qua instituta est ut cum mare comunice. Probo equidem.

Mulieres &
filios adul-
tos militare

Nonne restat deinceps ut id declarem, utrum esse possit hæc in hominibus quemadmodum in reliquis animalibus communitio, & quo pacto possit. Occupauisti prior quod ego interrogaturus eram. De re quidem bellica manifestum esse arbitror, quo pacto eam tractabit. Quonam pacto? Militabunt profecto communiter, tam mares quam foeminae, ducentque adultos filios secum ad prælium: ut quemadmodum aliorum opificum filij, & hi patrum suorum opera cernant, quæ ipsi quoque cum ad maturam ætatem peruenerint, effecturi sunt: atque insuper ut parentibus auxilio sint, ministrentque omnia quæ ad bellum spectent, patresque & matres curent. An non animaduertisti quod in artibus accidit, ueluti quam diu figulorum filij fingentes patres spectant, eisque ministrant, antequam ipsi quicquam fingant? Maxime. Nunquid diligentius illi quam custodes filios suos erudire debent peritia & inspectione operum cuique convenientium? Ridiculum id quidem esset. Quinetiam omne genus animantium natis presentibus ardentius pugnat. Est ita, uerum periculum est per maximum o Socrates, ne si forte, ut accidit in bello, fors aduersa contigerit, filios quoque secum perdant, ex quo ciuitas nimis multis orbata hominibus, resurgere rursus ad prælium nequeat. Vera loqueris. Sed tu forsan in primis ita se comparare quenque oportere existimas, ut nullum unquam periculum subeat. Nullo modo.

Quid? Nonne tunc in discrimen ueniendum, ubi qui se egregie gesserint, præstantiores euadent? Perspicuum est. Num parum interesse censes, indignum uel quod propter periculum suscipiatur, ut spectent, uel non spectent res bellicas pueri, qui milites futuri sunt? Immo uero referre ad id quod ais. Danda igitur opera est, ut bellum pueri spectent duntaxat, & qua ratione tuti sint, excogitandum, atque ita recte fiet. Nempe.

Principio parentes eorum haudquaquam ignari erunt, sed quo ad hominibus concessum est, ad discernendum perspicaces quibus in castris periculum insit, quibus non insit periculum. Verisimile id quidem. Ad tutiora itaque ducent eos, ad alia minime. Probe.

Deinde rectores illis præficient, non ignauissimos quosque, sed homines & usurerum & ætate idoneos duces & pædagogos. Ita decet. Verum multa dicemus præter opinionem

nem multis hominibus euenisse. Et maxime quidem. Horum causa ô amice, statim à teneris annis alæ quædam applicandæ puerulis, ut si quando opus fuerit, uolantes protinus aufugiât. Quomodo istud ais? Equitare cõsuefcant primis ab annis pueri: cūq; hoc didicerint, equis ad spectaculum bellī ducentur, non ferocibus quidem aut nimium bellicosis, sed q̄ uelocissimis, & habentis facile obsequentibus; atq; ita cõmodissime opus suum prospicient, securissimeq; euadent siquid aduersi contigerit, seniores duces sequentes. Scite admodum loqui mihi uideris. Quid de his quæ ad bellum attinent, dicendum? Quæ seruanda militibus ad se inuicem & aduersus hostes? Nunquid recte sentio, nec ne. Quidnam? Arbitror eum qui in acie ordinē deseruit, uel arma abiicit, uel tale aliquid propter timiditatem cõmisit, ad opificum ordinē uel agricultorū esse transmittendum. Sic decet. Eum uero qui uiuus ab hostib; captus fuerit, etiam gratis redere uolentibus, relinquendum, ut præda quomodocunq; libet, utantur. Omnino.

Pueri ducenti sunt ad spectandas pugnas

Qui autem egregie sese gerēs excelluerit, primo quidem in ipsa expeditiōe ab ijs qui unā militant adolescentibus ac pueris, sigillatim à quolibet coronādus, nōne tibi uidetur? Mihi uero. Quid? nōne & dexteras iungere illi debebunt? Et hoc. At hoc præterea tibi forsitan nō uidetur? Quid? Ut oscula à quolibet accipere debeat ac dare. Imò uero maxime omnium. Atqui & legi huic addendum existimo, ut quoad in ea expeditione fuerint, nemini reuere liceat, quemcūq; osculari ipse desiderauerit, ut si quis alicuius amore captus fuerit uel maris uel scemina, acrior sit ad uictoriā consequendam. Præclare. nam quod nuptiæ strenuis uiris facilius paratæ quàm alijs, & cooptiōnes frequentiores erunt, ut quàm plurimi ex his nascantur, iam dictum est. Diximus certe. Etenim secundum Homerum eiusmodi iuuenes iustum est maxime honorare. Nam ipse Atacem bello præcellentem, dixit assiduis ab humeris honoratū, quasi hic pubescenti homini ac forti conueniens sit honor, ex quo cum honore simul & robur augeatur. Recte admodum. In his ergo Homero parebimus. Etenim nos in sacris cæterisque huiusmodi uiros bonos quo magis excellent, eo magis & hymnis, & his quæ modo diximus, honestabimus, sedibus item & carnibus, plenisque pateris, ut & honorem unā uiros præstantes mulieresq; & exerceamus. Bellissime loqueris. Eum uero qui in militia quum se strenue gesserit, obiit, primum aurei generis esse dicemus. Maxime omnium. Deinde Hesiodo fide adhibita, asseremus, quicumq; hoc ex genere decedūt è uita, dæmones effici sanctos terrestres, optimos expulsos malorum, custodesq; mortaliū. Ita certe credemus. Consulemus ergo oraculum, quo pacto beatos diuinosq; uiros condere deceat, & quibus insignibus præcipue decorare, atq; ita condemus ut iusserit. Proculdubio. Reliquum itaq; tempus sepulchra eorum ueluti dæmonum colemus, atq; adorabimus. Eadem quoq; seruabimus erga illos, qui cū præcipua probitate pollere in uita iudicati fuerint, senio aut alio quodam modo è uita cesserunt. Decet sane. At quomodo aduersus hostes nostri se milites gerēt? Qua in re? In primis quidem de seruitute quero, utrum iustū esse censeas, ut Græci Græcas urbes in seruitutem redigant: an potius, ut neq; ab alijs fieri istud permittant, ac pro uiribus obtent, consuefcantq; Græcorum generi parcere, cauentes ne barbaris ipsi seruire cogantur. Omnino & ad omnia refert Græcis parcere. Ergo nostri exercitus neminem Græcum facere seruum debent, sed & Græcis alijs consulere potius, ut ipsi ab hoc caueant. Prorsus. Nam ita facilius ac fortius contra barbaros insurgent, & ab se inuicem abstinebunt.

Quid autem? spoliare mortuos præter arma, postquā uicerunt, honestum est, an non? An occasionem hoc præbet timidis, ne aduersus hostem aduentent, quasi magnificum aliquid moliantur, quando inter cadauera uoluntantur? At enim rapiendi cupiditate multi iam exercitus perierunt. Maxime. An non illiberale quiddam, cogitationisq; auaræ, muliebris, ac uilis esse uideēt cadauer expoliare, hostemq; putare mortuū corpus, cum aduersarius ipse abierit, eo quo pugnabat relicto? Num censes eos qui hoc agunt, differre à canibus aduersus iactos lapides irascentibus, eo qui iacit dimisso? Nihilò equidē differre arbitror. Quare à rapinis huiusmodi abstinendum est. uictoriæ namque obfunt. Abstinendum penitus. Neq; etiam in templum arma transferemus, ea Deo sacratu, præsertim arma Græcorū, si modo nobis curæ est cum Græcis alijs beneuolentia. Maxime uero formidabimus, ne scelus impiū sit, talia à proprijs in sacrum transfer

re, nisi quid aliud deus dixerit. Recte admodum. An tui milites, Græcorum quibuscum pugnabunt, agros depopulabunt, ac domos incendunt? Libenter quid tu de hoc sentis, audirem. Mihi quidem nihil tale uidetur agendum esse, sed fructus annuos duntaxat auferendos. Vis causam dicam? Equidem. Videtur mihi sicuti nomina hæc duo sunt, bellum ac seditio, ita & duo quædam duabus subesse differentijs. Dico autem duo hæc, aliud quidem proprium & cognatum, aliud alienum atque extraneum. Inimicitiam quæ inter nos est, seditionem: quæ inter extraneos, bellum uocant. Haud ab re est quod ais. Animaduerte nunc quid & hoc ad rem dicam. Aio equidem Græcos omnes inter se propinquos esse genere atque cognatos, à barbaris autem diuersos atque extraneos. Præclare loqueris. Quoties igitur Græcia aduersus barbaros, uel contra Græcos barbari ipsi pugnabunt, bellum gerere asseremus, & hostes esse natura, & has inimicitias bellum uocabimus. Quando uero Græci aduersus Græcos insurgent, dicemus eos natura quidem amicos esse, morbo autem laborare in hoc Græciam, & seditionibus agitari, & seditionem has inimicitias appellabimus. Assentior equidem. Si in seditiosa ciuitate utriusque factionis homines aduersariorum agros deturbarent, inflamarentque domos, uides quæ perniciosa futura seditio sit, neutrique illorum patriæ suæ cultores? Quippe si eam amarēt, nunquam certe auderent nutricem matremque uastare: sed satis esse factum putarent, si uictores aliorum raperent fructus, existimantes non semper se inuicem pugnuros, sed quandoque reconciliandos. Mitiorum profecto hominum hæc est sententia. Ciuitas hæc quam condimus, nonne Græca? Decet. Ergo & æqui & mites in ea ciues. Maxime. Quare Græcorum amici. Nempe omnem Græciam sibi coniunctam existimabunt, & sacra habebunt ut alij, inter se communia. Summopere. Itaque contentionem sibi aduersus alios Græcos exortam, tantum cum suis geri putabunt, seditionemque uocabunt, non bellum. Sic prorsus agent. Ergo tantum qui reconciliandi quandoque sint, altercabunt. Ita certe. Pia itaque sententia & temperato animo rem agent, non ad seruitutem aut necem respicientes, tantum qui hostes minime sint. Hoc utique modo. Non ergo Græciam, cum Græci sint, destruēt, neque domos incendunt, neque putabunt in singulis ciuitatibus omnes sibi aduersos esse & uiros, & mulieres & pueros, sed paucos admodum inimicos, eos duntaxat qui fuerint discordiæ causa. Quamobrem neque regionem deuastabunt eorum quasi ut plurimum amicorum, neque domos subuertent, sed eatenus decertabunt quatenus qui discordiæ causam dederunt, in fontibus poenas soluant. Assentior equidem ita esse Græcis pugnantibus repugnandum, contra barbaros autem, ita animatos esse debere, ut nunc Græci contra Græcos affecti sunt. Ponamus itaque legem hanc custodibus, ut neque populentur agros, neque igne ædes absument. Ponamus profecto, & hæc unam eum superioribus recte se habere, asseueremus. Sed mihi quidem uideris o Socrates, si quis te alia quædam narrare permittat, nunquam illius te recordaturum, quod in superioribus prætermittens, hæc omnia in medium adduxisti: quod uide licet possibile sit hæc rem perferri, & quo pacto fieri possit. Nam si extiterit, quod bona omnia ciuitati ipsi proueniant, non dubito; quin & ea etiam quæ tu prætermittis, quod uidelicet ciues illi contra hostes strenue pugnabunt, eo quod se inuicem nequaquam deserent, cognoscentes se inuicem esse propinquos, perque hæc nomina mutuo se uocantes, fratres, patres, filios. Quod si & foemine militent una, siue eodem in ordine, siue subsequenti acie, ut & terreant hostes, & cum necessitas postulauerit, uiris auxiliū afferatur, certe scio inexpugnabiles eos fore: & quot bona eos domi sequantur, etsi dicta omnia non sunt, intelligo. Verum tantum concedente me hæc omnia & alia permulta, si fiat hæc res publica prouentura, ne plura de ipsa superinducas: sed hoc ipsum iam conemur nobis persuadere, quod possibile sit, & qua ratione possibile hæc extare reipublice. Cetera uero mittamus. Subita quadam incurusione sermonem meum iterum inualisti, neque mihi ignoscis militiae laboribus iam defesso, neque aduertis forsitan quod uix me duobus est fluctibus emergentem, nunc in tertium retrudis pelagus profundissimum. Quod postquam uideris audierisque, dabis certe mihi ueniam, cognoscens haud iniuria extimuisse me sermonem adeo ab opinione hominum abhorrentem ingredi. Quo plura in hæc sententiam cogeres, eo minus dimitteris à nobis, quo minus ostendas qua ratione fieri possit hæc res publica. Quare dicas iam, nec ultra eum ceteris. In primis meminisse oportet, quod nos inquirentes quale quid iustitia & iniustitia sit, huc disputando deuenimus. Oportet sane, sed quorsum hæc? Nempe si quale quid iustitia sit conspexerimus, num uirum iustum censebimus

cēsebimus, nihilo debere ab illa differre, sed talem esse omnino qualis ipsa iustitia est: an satis esse factum putabimus, si quæ proxime ad eam accesserit, & maxime omnium illius sit particeps? Ita plane satis habere putabimus. Exemplis igitur causa quale quid iustitia sit, quesuimus, & qualis uir perfecte iustus si extet: In iustitia rursus qualis, & iniustus simus homo: ut quales ipsi quo ad beatitudinē & miseriam esse nobis cōtuentibus uiderentur, cogermur & de nobis ipsis fateri, talem nostrū quencq; sortem habiturum, quisquis ē nobis illis se præstiterit quæ simillimum. Non autem ob id perscrutati hæc sumus, ut monstrarem ea fieri posse. Vera hæc sunt. Censes aliquem ex hoc minus bonū fore p̄ctorem, quæ postquam humanæ pulchritudinis exemplar absolutū ædiderit, nihilquæ de specie prætermiserit, nequeat demonstrare, hominem talem reperiri posse? Nequaquam.

Nonne & nos præstantissimæ ciuitatis oratione exemplar effinximus? Prorsus. An igitur eo minus nos recte loqui existimas, si ostendere non possumus, talē extare posse ciuitatē, qualē ipso sermone depinximus? Minime. Sic utiq; se ueritas habet. Quod si & hoc præterea tui causa demonstrandū, quo modo, & secundum quid maxime effici possit, rursus ad hanc ostensionē hæc ipsa mihi fateare oportet. Quænam? Nunquid sic fieri quicquam possit ut dicitur, uel ita natura comparatum est, ut actio minus quam sermo ueritatem attingat, licet alicui non uideatur? Tu uero utrum das istud, an non?

Do equidem. Ne me cogas igitur ut qualia uerbis hæc figurauimus, talia penitus digito indicare debeam. Sed si ualeamus adinuenire qua ratione quæ proxime ad hæc accedat Reipub. institutio, fatendum est comperisse nos quemadmodum quæ tu præcipis, effici possunt. An nō satis esse factum duces si horum compos efficiaris? Nam ego quidem sat haberem. Ego quoq; conemur igitur declarare posthac, quid istud sit propter quod in ciuitatibus male agatur, quo minus sic regantur, & utrum unius cuiusdam exigui mutatione ciuitas ad hanc formam instituatur, quid uel illud sit: & nūquid maxime unius mutatione id fiat, uel saltem duorum, an plurium, sed quæ paucissimorum, & potentia minimo rum. Sic omnino. Vno quodam mutato ostendere id possumus quod caderet, quod quidem non est paruum, nec facile possibile tamen. Quid istud? Ad id redeo equidē quod ingenti fluctui cōparauimus. Dicitur igitur, quanquæ suspicor ne effusione peruicaciorum risu inundante penitus obruatur. Considera quod diciturus sum. Dic iam. Ni

si philosophi ciuitatibus dominentur, uel hi qui nunc reges potentesque dicuntur, legitime sufficienterque philosophentur, in idemque ciuili potentia & philosophia concurrant, neque quod nunc sit, à diuersis duo hæc tractentur ingenijs, non erit ciuitati, uel ut mea fert opinio, hominum generi requies ulla malorum, neque prius hæc respub. quæ uerbis exposuimus, orietur pro uiribus, & lumen solis aspiciet. Hoc est quod ego iam diu dicere uereor, quasi sit incredibile dictu. Nam haud facile persuadet, nullam aliam gubernationē priuatim uel publice futuram felicem. Ex hac tua oratione o Socrates, existimato laceffitos plurimos, nec uiles quidem homunculos, abiectis uestibus susceptisque undecumque cōtigerit armis, impetū in te facturos, & magnum quiddā conaturos. Quibus nisi oratione occurris, defendisque te: uere plurimis cōiitijs laceratus dabis pœnas. An non tu horū mihi causa es? Et recte quidē. Verum haud te prodam, imò certe defendā quibuscūque poterō. Possum certe beneuolentia exhortationibusque, ac forte diligentius quæ quiuis alius respondebo. Quāobrem tanquæ hoc defensore adiutus conare his incredulis demonstrare ita esse ut dicis. Annitendū profecto, postquæ & tu acriter propugnaturus uideris. Necessarium mihi uidetur, si eos effugere uolumus, declarare illis in primis, quales uiros esse philosophos arbitremur, cū illis exhibemus imperiū: ut his patefactis possit aliquis opē ferre, ostendens quæ hos quidem decet ex ipsa natura, & philosophiæ studium, & reip. administrationem attingere, alios autem nequaquam attingere, sed dūcētibus illis obtemperare.

Declarandū iam. Age hac me sequere, si quo modo exponere quod satis sit, ualeamus.

Duc. Nunquid admonendus es: an satis ipse meministi, quæ quando aliquē amare aliquid dicimus, uideat oportet si uere id dicis, nō partim illud diligere, partim minime, sed erga totū affici? Admonitione equidē egeo. Nam nō satis teneo Aliū quēuis potius docebat o Glauco, ita loqui. Virū autē amorī plurimū indulgentem ignorare nō decet, quæ omnes in ætatis flore constituti, puerorū amatorē quoquo modo stimulat atque cōcitant, cū digni cura ac dilectione esse uideant. An nō sic erga speciosos adulescentes affecti estis?

Alius

Aut philo
sophos re
gnare a ut re
ges philoso
phari oport
tere, si ciui
tas debeat
esse felix

Alius quia simus, gratiosus à uobis iudicatur laudaturque, aquilinum uero regium appella-
tis, Alius quia medius istorum est, concinnus admodum uobis esse uidetur. fuscus uiriles
uocatis; candidos, deorum filios. pallidum autem adolescentem quis, nisi amator ipse blan-
diens quodammodo, & suffusci appellatione appellauit, in ephebis scilicet pallorē facile
ferens. Et, ut summatim dicam, quascunque captatis occasiunculas, quo neminem omni-
no florentis ætatis adolescentem reijciatis. Si in me ostendere cupis quo pacto amato-
res afficiantur, disputationis gratia hoc accipio. Quid uini auidos: nonne similiter affe-
ctos uides: quodlibet uinum quacunque capta occasione uehementer expetere? Valde.

Quis philo-
sophus sit

Quinetiam animaduertisse te arbitror, quod ambitiosi homines, si exercitus totius præ-
fecturam assequi nequeunt, saltem tribuni effici uolunt: ac nisi à magnis uenerandisque ho-
minibus honorentur, honorem ab ignobilibus accipiunt, utpote qui honorē profus affe-
ctent. Magnopere. Fateberis hoc, an non? Num eum quem amare quippiam dicimus
omnem illam rem ardere dicemus: an partim exoptare rem eam, partim nequaquam fatebi-
mur? Omnem. Nonne ergo philosophum sapientiam studiosum esse dicemus, non hu-
ius quidem auidum, illius non, sed omnis potius sapientiam? Vera loqueris. Eum igitur
qui aliquam spernit doctrinam, præsertim dum est iuuenis, neque dum ratione delectum ha-
bet quid conferat, quid uel non conferat discernentem, nequaquam discendi cupidum, uel sa-
pientiam amatorem esse asseuerabimus: quemadmodum illum qui fastidit epulas, neque esuri-
re dicimus, neque epulas concupiscere, neque amatorem cibi, sed contemptorem uocamus.

Philosophi
ueri

Et merito quidem. Hominem uero ad quamlibet doctrinam degustandam propen-
sorem, ad discendumque promptissimum, & inexplebiliter inhiantem, merito philosophum nun-
cupabimus. Nonne? Nuncupabimus. At uero multi & absurdi quidem homines ta-
les esse comperientur. Nam qui spectaculorum auidi sunt, discendi cupidi omnes esse ui-
dentur: & ad audiendum curiosos homines, absurdum est philosophos dicere, qui ad ra-
tionem dicendi differendique haud libenter accedunt: uerum ad omnes choros protinus
audiendos quasi auribus mercede conductis, in Bacchanalibus obuerfantur, cantusque om-
nes, siue in urbe, siue in suburbis agantur, audire percipiunt. Nunquid istos omnes ac
alios talium quorundam percipiendorum cupidos, & artibus uilissimis incumbentes, phi-
losophos nominabimus? Nullo modo, sed philosophis similes. Veros autem philo-
sophos, quos appellas? Veritatis inspicendae cupidos. Recte quidem istud, sed quo-
modo dicis? Haud facile istud ad alios eloqui. Te autem hoc mihi daturum arbitror.

Philosophos uero
à philoso-
pho differunt

Quid potissimum? Postquam contrarium est turpi pulchrum, duo hæc esse. Quid ni?
Et postquam duo hæc sunt, singula unum erunt. Et hoc. De iusto quinetiam & in-
iusto, bono & malo, speciebusque omnibus ratio eadem. Nam quodlibet istorum, unum
ipsum est: corporum uero actionum & alterna communione passim apparentia, singula mul-
ta uidentur. Scite loqueris. Hac equidem ratione distingo, seorsum quidem quos
& illos de quibus est sermo, quos solos merito quis philosophos appellabit. Quo-
modo istud ais? Homines oculis & auribus dediti, pulchris uocibus, coloribus, & figuris,
& omnibus quæ ex talibus constant, admodum delectantur, ipsius autem pulchri natu-
ram cogitatio eorum non potest attingere. Sic est. Qui uero ad ipsum pulchrum ascen-
dere ualeant, & secundum seipsum inspicere, nonne rari? Rari admodum. Quires
istas pulchras existimat, ipsam uero pulchritudinem neque putat esse: neque si quis ducat, ad
perceptionem eius attingere potest: uere sapere tibi uidetur, an in somniis ludis? Conside-
ra itaque, somniare non id est, quando siue dormiens quis, seu uigilans quod alicui simile est,
non simile, sed ipsum esse censet cuius est simile? Somnia uidere hunc ego dicerem.

Somniant
quidam, non
philosophantur

Quid uero? qui contra affectus est, intelligitque quid ipsum pulchrum, ac discernere ua-
let & ipsum & quæ ipsius participant, adeo ut neque ipsum illa esse, neque illa ipsum putet, ui-
gil ne uiuit, an oscitans? Certe peruigil. Huius igitur cogitationem ut cognoscentis,
cognitionem iure uocabimus: huius tanquam opinantis, opinionem. Omnino. Si no-
bis succenseat is quem opinari dicimus non cognoscere, negetque nos uera loqui, qua ratio-
ne eum mitigabimus, sensimque & blande persuadebimus sanæ mentis eum non esse?
Oportet sanè. Aduerte quid ad eum dicemus: Si uis, sanè hunc in modum ab eo sci-
scitabimur, dicentes quod siquid nouit, nulla inuidia: sed gratum erit nobis & ipsum sci-
re ali-

De cogni-
tione & co-
gnoscibili

re aliquid, & quid sciat, nouisse. Sed mihi id dicas. Quicumq; cognoscit, cognoscit ne aliquid aut nihil? At tu mihi eius loco responde. Aliquid certe. Vtrū quod est an quod non est? Quod est. Quo enim modo quod non est, cognosci posset? SuffICIENTER istud constabit, si uaria sub ratione peruestiget, quod uidelicet omnino ens, omnino & cognosci potest: nullo modo ens, nullo modo cognosci. SuffICIENTISSIME. Siquid autem ita se habet, ut & sit & non sit, nonne mediū erit inter id quod est omnino, & id quod nullo modo est? Mediū. Circa id quod est, cognitio ipsa uersatur. Ignoratio ex necessitate circa id quod non est. Circa mediū istorū, mediū quoddam inuestigandū sciētiam inter & ignorantiam, siquid huiusmodi reperit. Prorsus. Num aliquid esse opinionē dicimus? Quid nō? Vtrū eandem potentiā cum scientia, an diuersam? Diuersam.

Ergo circa aliud quidem uersatur opinio, circa aliud autē scientia, uel secundū potentiā eandem, uel secundū eandem utraq; sui ipsius potentiā. Est ita. An nō scientia quidem circa id quod est, ea ratione qua ens est cognoscit? Imō uero necessariū esse censeo, ut prius ista distinguam. Qui? Dicemus utiq; potentias esse genus aliquod eorū quæ sunt, quibus & nos possumus quæcunq; possumus, & aliud, quodcunq; aliquid potest. Veluti uisum & auditū potentias quasdam uoco, si modo quod loquor intelligis. In telligo equidem. Audi quod mihi de his uidetur. Nam ego quidē ipsius potentiæ neq; colorem uideo aliquem, neq; figuram, neq; quicquam taliū, qualia plurium reliquorum ad quæ respiciens aliqua apud me distinguo, hæc alia esse, alia illa. In potentia uero ad illud solū aspicio ad quod est, quod ue agit: & hac ratione, quālibet ipsarū, potentiā nuncupauit: & illā quidem quæ ad idem tendit, idemq; agit, eandem uoco: aliā uero illā quæ ad aliud spectat, & aliud operat. Tu uero quid in his agis? Quod & tu. Age rursus ad hæc conuertere, o uir optime. Vtrum scientiam potentiā quandam esse dicis? an in genus aliud refers? Potentiā, & omnium profecto ualidissimam. Opinione uero, potentiā ne, an aliud quiddā esse dicimus? Potentiā certe. Nam quo opinari possumus, non aliud est quam opinio. At paulo ante confitebaris, non idem esse scientiā & opinionē. Quo pacto quis mentem habens idem asseret quod falli potest, & quod non potest? Optime quidē. Constat itaq; aliud esse apud nos ab opinione scientiā. Aliud plane. Vtraq; igitur circa aliud, aliud operari suapte natura potest. Necessesse est. Scientia quidem, circa id quod est, ipsum ens ut se habet cognoscere. Sane. Opinio autē opinari. Et hoc. An idē quod & scientia noscitur: eritq; idē quod opinione percipitur, & quod scientia? an potius impossibile? Impossibile certe ex his quæ concessimus. Siquidē circa aliud alia potentia ipsa ex natura uersatur: potentiæ uero utraq; sunt, scientia scilicet & opinio: alia item utraq; ut est dictum. Ex his autē fieri non potest, ut idem sit quod scientia comprehenditur, & quod opinione concipitur. Nonne igitur si ipsum ens cognitione percipit, id quod concipitur opinione, aliud quiddā præter ipsum ens est dicendum? Aliud. Nunquid nō ens opinatur? an impossibile est opinari nō ens? Sic autē cogita. Nonne quisquis opinatur, ad aliquid opinionem dirigit? an possibile est opinari quidem, opinari autē nihil? Impossibile. At unum aliquid opinatur, quisquis opinatur? Procul dubio. Quod uero non est, nō unū aliquid, sed nihil potius est dicendū.

Prorsus. Non enti quidē ex necessitate ignorantiam tribuimus, enti uero cognitionem. Recte admodū. Ergo neq; ens, neq; non ens opinatur. Sic est. Quare nec ignorantia neq; cognitio erit opinio. Non, ut uidetur. Num extra hæc est supergrediens uel cognitionē perspicuitate, uel obscuritate ignorantia? Neutrū istorū. An forte tibi uideat opinio cognitione obscurior, ignorantia clarior. Maxime. Inter utraq; igitur iacet. Certe. Media ergo istorū erit opinio. Media. An non supra diximus, siquid appareret tale ut simul esset & non esset, illud inter uere ens, & omnino non ens esse ponendū? neq; scientiam ad illud, neq; ignorantiam pertinere, sed quod mediū inter ignorantiam rursus appareat & scientiam? Scite. Nunc autem apparuit mediū istorū esse, quod opinionem uocamus. Plane. Illud itaq; nobis, ut arbitror, restat inueniendum, quod utriusq; sit particeps, ipsius esse scilicet & nō esse, neutrumq; illorū sincere dici debeat, ut si nobis pateat, opinabile quiddā merito nūcupemus, extremis quidem extrema, medijs autem media tribuentes. An non ita? Ita prorsus. His ita suppositis percontabor eum, qui ipsum pulchrū, & pulchritudinis ideam unam esse negat,
semper

Circa aliud
sciētia, circa
aliud opi-
nio

semper eodem modo secundum eadem se habentem: multa uero pulchra esse dicit, & pulchris rebus spectandis deditus, nullo modo admittit unum esse pulchrum, unum iustum, similiterque de cæteris, percontabor inquam hunc in modum. Est ne aliquid ex hisce multis pulchris uir optime, quod non turpe etiam uideatur? Itemque ex iustis quod non iniustum: & sanctis, quod non prophanum? Non, sed necesse est pulchra ipsa turpia etiam & quocumque alia interrogas, apparere. Quid multa dupla? num minus dimidia quam dupla uidentur? Nihilominus. Et magna insuper & parua, leuia ite & graua, numquid magis talia quam contraria uocabuntur? Non, sed singula semper utraque participabunt. Vtrum est magis quam non est unumquodque multorum, id ipsum quod quis illud esse dicit? Simile hoc est ijs quæ in conuiujs ad utramque partem plerumque dicuntur, & ænigmati puerorum circa eunuchum de uespertilionis percussione, quomodo & in quo illum auem arguunt percussisse. Hæc enim ambigua sunt, neque esse, neque non esse ipsorum aliquid, neque utraque, neque neutra firmiter responderi potest. Habes ne qua ratione his utaris? Vel convenientiorem positionem istorum inducere potes, quam mediam inter essentiam et non esse? Neque enim obscurior quam non ens apparebit ad hoc ut minus sit, neque clarior quam ens, ad hoc ut sit magis. Vera loqueris. Inuenimus igitur, ut uidetur, quod multa illa quæ multis pulchra, aut alia quoquo modo existimantur, media inter omnino ens & omnino non ens uoluuntur. Inuenimus plane. Confessi autem antea fuimus, quod si quid tale apparuerit, non cognitione, sed opinione percipi dicendum: & cum medium peruagetur, media comprehendere potentia. Concessum fuit. Eos igitur qui pulchra hæc multa conspiciunt, ipsum uero pulchrum non uident, neque eum sequi possunt qui ad id perducatur, & multa contuentur iusta, ipsum autem iustum minime, & alia similiter, eos opinari cuncta dicemus, cognoscere autem nihil eorum quæ opinantur. Necesse est.

Quid eos, qui ipsa quæque contemplantur, semper eodem modo secundum eadem se habentia, nonne cognoscere potius quam opinari? Necesse est & hoc. Nonne amare hos & admirari ista dicemus, in quibus ueritate cognitio: illos autem, in quibus opinio? An non recordamur quod uoces & colores quosdam, & talia quædam, diximus hosce diligere & intueri, ipsum uero pulchrum quod aliquid sit non admittere? Recordamur. Quare non aberrabimus, si istos φιλοσόφους, id est, opinionis amicos, potius quam philosophos appellauerimus: quanquam acriter succensent nobis, si ita dicamus. Non si mihi pareant. Nam ueritati irasci nefas est. Itaque eos qui ipsum unumquodque per se ens admirantur & diligunt, philosophos, non φιλοσόφους uocabimus. Ita decet, inquit.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN
dialogum sextum de iusto.

M leges omnes uel optime absque probatissimis magistratibus mortue sint, magistratus autem optimi uel absque legibus scriptis ipsi sint uiue leges, merito Plato noster, quemadmodum alias exposuimus, in excellenti republica non in condendis legibus, sed in formandis magistratibus omni diligentia elaborat: atque id quidem non solum a tenera ætate, uerum etiam ab ipso sætu studio se contendit, quo ex electis seminibus, continuatque cultura ad optimam frugem perueniat. Quoniam uero hos appellat custodes, custodum autem maxime proprium est prospicere atque circumspicere, idcirco ingenium præcipue philosophicum, omnium sine controuersia perspicacissimum eligit ad humanum gregem custodiendum. Quippe cum soli huius oculo pateat boni ipsius iustitiæque exemplar, ad cuius imaginem bene, iuste, beate pingenda sit ciuitas. Præterea pertinet ad custodem esse ueridicum, liberalem, temperatum, fortem, iustum, magnanimum, mansuetum. Eadem quoque probabit propria esse philosophi, ut denique concludatur custodiendi officium præ cæteris philosopho committendum. Quamobrem eiusmodi esse naturam philosophi, primo probabit: deinde quia generosa natura absque recta cultura, et semper inutilis fit, et sæpissime noxia, tradet excolendi huius ingenij disciplinam. Interea uero de spurio et adulterino tractat philosopho, legitimum philosophum simulante. Itæ de abusu quodam philosophandi. Rursus de philosophandi forma ad illum præ cæteris pertinente, qui rempublicam sit quandoque rector. Docet autem philosophi maxime proprium esse, perpetuum ueritatis ipsius circa res æternas anorem. Ideoque et amorem temporalium et mendacium a philosopho maxime omnium alienum. Ostendit præterea philosophi mentem in ipsa ueritatis indagatione se iungi a corpore, atque ex quadam sui cognatione diuine menti coniungi, ac per insitas sibi ab initio formulas idearum, ideas ipsas attingere, ab eisque ipso contactu lumem excutere, quo mox facta fecundior concipiat, imò facta ualidior pariat ueritatem, id est, per ipsas suas conceptiones ideis undique congruat.

Tu uero

Tu uero hic aduerte intelligendi actum, quemadmodū in Symposio, generationem partumq; uocari. Quod quidem cum Christiana consentit theologia, ostenditq; non imaginariam tantum, uerumetiam naturalem quandam in esse menti formam atq; ueritatē. Proinde ingenium eiusmodi, & raro admodum, & in paucis nasci putat, & tunc quidem multis, tum conditionibus indigere, tum obstaculis impediri. Præcipue uero deprauari sermone et opinione uulgi, multoq; magis uulgi eiusdem opera. Rursus à uulgaribus præceptoribus, qui & ipsi uitam orationemq; suam uulgo quasi adultores accommodant, similemq; tradunt auditoribus disciplinam. Et uide quàm cōgrue Plato uulgi uasto comparat bruto. Item ciuitates omnes nauibus casu quodā rectis à nautis gubernandi prorsus ignaris, uirumq; peritia gubernatoria præditum deridentibus. Nota optima queq; siue natura, siue fortuna munerat, si uel negligenter culta fuerint, in mala: uel male culta, in pessima tandem euadere. Præterea quod interdum, quamuis admodum raro, aliquis in ciuitate male disposita, quales esse omnes iudicat, uir magnus probatissimusq; appareat, id non arti, non nature, sed diuinitati duntaxat attribui. Vbi uero de Momo reprehensionis deo mentionē facit, intellige Momum esse diuinam curam prospicientem quid reprehendi potuisset in singulis, si aliter quàm sunt facta fuissent, ideoq; ita singula disponentem, ut iure reprehēdi nō possint. Assignat proinde causas quibus ortæ in philosophos sint calumnie, quasi uel mali sint, uel inutiles reipublicæ. Primo quidē multi quotidie ad philosophiæ studium ineptissimi, tam prauo ingenio, quàm paruo iudicio, nō parua tamen ambitione uel auaritia philosophiā inuadunt, ac prehensant, ex eiusq; commercio opiniones procreant adulterinas, atque deridendas, malis præterea moribus facultatem dedecorant philosophicam. Deinde si qui ad id studium nati sunt, uel statim educatione cōsuetudineq; improba deprauantur, uel si moribus integri perseuerant, non tamen conuenientibus disciplinarum gradibus instruuntur: uel instructi quidem, ad rempublicam non admittuntur, uel ipsi potius publicis se fluctibus immergere nolunt, certa timentes pericula, desperantesq; se posse inter homines passim corruptos sanis consilijs ciuitati prodesse. Inter hæc animaduerte actiue uitæ procellas, contemplatiue tranquillitatem, excelsam philosophi mentem, mortalium contemptum, studium diuinorum, formulam quandam pro ætatis gradibus doctrinarum. Omnino autem simili ratione erudit philosophum atq; ciuem, neq; id quidem iniuria. Afferit enim in Politico & Sophista eundem esse uirum regium, & ciuilem atq; philosophum. Oportere uero probat in hoc cōcurrere duo quædam genera rarissime in hominibus concurrentia. Naturam uidelicet ingenio acutam, contemplationi aptam, ueritatis auiditate flagrantem, unā cum natura graui, ad agendum strenua, boni publici prouida. Ingenium eiusmodi per omnes disciplinarum gradus perducit, ut patebit in septimo. Iubet quoq; exerceri ciuilibus actionibus, atq; inter uoluptates, dolores, labores, pericula, uelut aurum igne diligenter examinari atq; probari, prius quàm ciuitatis gubernacula sibi credantur. In primis autem ipsius boni scientiam omnium præstantissimam huic iudicat necessariam, affirmans quemadmodum res omnes absque boni possessione inutiliter possidentur, sic rerum quoq; omnium artiumq; cognitionem absq; ipsius boni intelligentia esse prorsus inutilem, neq; posse ciuem uel priuata uel publica ad bonum rite redigere, nisi quid bonum sit, ratione cognouerit. Et si diuini huius boni scientia uideri Aristotelico potest superflua ad rempublicam humanis moribus gubernandam, necessaria tamen est ad hanc ipsam gubernationem, per quam Plato in superioribus inquit, conandum esse, ciues Deo similes amicosq; reddere. Subiunxit præterea gubernatorem circa singula bona ad bonum ipsum disponenda & cecutire, & casu quodam ferri, nisi primam ipsam boni perspexerit formam, omnium exemplar causamq; bonorum. Vt autem animaduertas Aristotelem in Ethicis circa ideam boni aduersus Platonem ludere, lege Platonis uerba diligentissime, ac plane perspicies ideam boni non esse speciem hanc, aut illam, hic aut ibi, sed ipsam eminentissimam diuinitatis secunditatem, per omnia sese potenter, suauiter, salubriter propagantem. Cuius imaginem quandam in mūdo uisibili solem uult esse uisibilem, uires suas similiter per omnia diffundentem. Verum ante hunc quem uidemus solem, Plato alterum in mundo cogitat inuisibili, imaginem dei patris primam, uerumq; filium. Ideo filios dixit boni, ut super uisibilem hunc imaginariumq; filium posses inuisibilem & archetypum contemplari. De hoc patre atque filio in Epistola ad Hermian legimus. De hoc Platonis Philo in libro De causis, inquit: Conandum est in primis ad ipsum ens, id est de quo dicitur, Ego sum qui sum, ascendere. Aut saltem ad ipsius imaginem sacratissimamq; rationem, uerbumq; primogenitum. Per eiusmodi rationem atque uerbum fieri omnia secundum Heraclitum & Platonem, Amelius Platonis asserit, utiturq; testimonio Ioannis Euangelistæ. Item in Epinomide testatur & Plato. Et quamuis Platonis nonnulli Dei patris filium Deum per substantiam à patre, Arianorum more distinguant, præsertim Iulianus in libro De sole: Iuliani tamen præceptor Iamblichus Aegyptiorum adducit mysteria, in quibus patris & filij diuersa quidem ratio, sed eadem uidetur esse substantia. Sed audi mysterium. Primus deus & unus primi patris est dei, quem gignit in solitaria suiipsius permanens unitate. Est autem exemplar filij qui nominatur suimet filius, sui pater atque unipater, deus uere bonus. Ille enim fons est idearum: à quo utique uno, deus per se sufficiens, seipsum explicauit in lucem. Propterea sufficiens per se nominatur suiq; pater. Est enim hic principium, deus deorum, unus ex uno, super essentiam omnem, principiumq; essentiæ. Mysterium hoc Iamblichus testatur esse Mercurij: Quemadmodum uero ipsum bonum sit super uoluptatem, & mores, & sapientiam, Plato hic signifi-

cat breuiter. Super uoluptatem quidem, quia si uoluptas ipsa bonum ipsum esset, nulla uoluptas mala esset & non xia. Item super mores: quonia multi satis circa mores habere se putant, si mores honestos uideantur habere. Quod autem iudicant uerum esse bonum, non opinione quaerunt, sed re ipsa prorsus habere. Praeterea super scientiam, quia neq; quolibet modo, neq; qualibet scire praecipue optas, sed bene potius atq; bona. Alioquin scientiam aut res spuis, aut negligis. Neq; dicas ipsum bonu esse boni scientia, ne per ide stulte definias ide. Rursus super intellectu. hic enim assidue bonum quaerit. Ipsum uero bonum, non quaerit bonum. Adde & super ueritatem. Quod enim magis iudicas bonum, magis & eligis. Morbum uero damnumq; minus uerum eligis potius quam magis uerum. Deniq; super ens. Nam ut bene sis, esse desideras. Sed & de his, & quemadmodum boni ipsius lumine omnia uera intellectu intelligat, in Theologia latius disputamus. Sequitur distinctio rerum in genera duo, uisibile & inuisibile, & utriusq; in duo, scilicet antecedens atq; sequens, similisq; perceptionis humane distinctio. In quibus Brentianum sequitur, & Archytam, sed elegantius simul & latius explicat.

DIALOGVS SEXTVS DE IUSTO.

VALES philosophi sint, inquam ego, & quales qui alieni a philosophia, o Glauco, uix tandem longa oratione constitit. Erat fortassis, inquit, haud facile paucioribus explicare. Non, ut apparet. Platino uero id, ut arbitror, eluceret, si hoc duntaxat solum enarrare oportuisset, neq; per alia multa peruagari, si quis ostendere uelit quonam uita iusta ab iniusta distet. Quid posthac nobis restat agendum?

Quid aliud quam quod deinceps sequitur? Postquam philosophi sunt qui attingere possunt id quod semper secundum eadem eodem modo se habet: qui uero id nequeunt, semper autem per multa mutabiliaq; uagantur, philosophi non sunt: quosnam ex his duces esse ciuitatis oportet? Quo pacto ad hoc recte possumus respondere? Quicumq; custodire leges possunt, & ciuitatis officia, his gubernacula sunt reipublicae committenda. Probe. At perspicuum est, utrum caecum an acute cernentem esse oporteat, cui mandemus aliquid seruandū. Quidni perspicuum? Videtur ne tibi a caecis differre, qui cognitione in unaquaq; re eius quod uere est, carent: neq; perspicuum ullum habent in animo exemplar: neq; possunt tanquam pictores ad exemplar uerissimum respicientes, referentesq; ad illud, & ipsum quam syncerissime contuentes, ita demum leges hic ferre de pulchris, iustis & bonis, si oporteat, & latas leges custodire atq; seruare? Profecto non longe differunt. Num istos potius ad custodia eligemus, q̄ eos qui unumquodq; quod uere est, cognoscunt, peritia quoq; aut alia quauis in parte uirtutis nihilo inferiores existunt? Absurdum esset utiq; alios quosuis eligi, praecipue si caetera nequaq; desint. Hoc certe maximo superat. An non istud iam dicemus? quonam pacto ijdem poterunt illa simul & haec habere? Omnino. Quod ergo in huius disputationis exordio diximus, naturam ipsorum perdiscere in primis oportet: atq; arbitror, si de illa inter nos satis conueniat etiam hoc conuenire, fieri scilicet posse ut ijdem haec assequantur, neq; alios praeter hos ciuitatis duces esse debere. Quonam pacto? Hoc itaq; inter nos primum constat de philosophorum ingenijs, quod semper eam diligunt disciplinam, qua illis notior fiat natura illa quae semper est, neq; generatione & corruptione mutatur.

Propria philosophorum ingenijs

Constet. Quinetiam quod eam totam affectant, neq; sponte partem eius ullam spernunt, nec paruam, nec magnam, neq; honorandam, neque uilem, quemadmodum supra de ambitiosis & amore captis praediximus. Recte. Praeterea & hoc animaduerte, num quid necesse sit naturae eorum inesse qui tales futuri sint quales narrauimus? Quale istud?

Vt mendacij omnis natura experti sint, neq; sponte mentiantur unquam, sed omnem oderint falsitatem, diligant ueritatem. Probabile est. Non solum probabile est o amice, sed penitus necessarium, eum qui ex natura ad aliquid amore afficitur, quicquid cognatum & familiare est amato, diligere. Scite. Num familiarius aliquid sapientiae quam ueritas reperitur? Nihil. An ergo possibile est naturam eandem esse philosophicam & mendacem? Nullo modo. Ergo discendi cupidum necesse est statim a pueritia ueritatem omnem summopere affectare. Prorsus. Quem uero ad certum quiddam ardentem rapiunt cupiditates, huic ad alia cupidines remissiores sunt, cum alio tanquam riuuli defluant

Null

Nulli dubium. Quicumque igitur ad disciplinas & cætera talia omnia desiderio flagrat, puram ipsius animæ expetunt uoluptatem, corporis autem oblectamēta despiciunt, nisi quis fictus, sed uerus philosophus sit. Summopere necessarium istud. Temperatus itaque uir talis erit, neque pecuniæ cupidus. Nam ad quemuis pertinet potius quam ad hunc cumulantis pecunijs inhiare, cuius gratia cæteri maxima cum iactura pecunijs quærēdis insudant. Ita est. Præterea considerandum, quoties naturā eius qui philosophus sit, & eius qui non sit, discernere cupis. Quidnam? Ne forte latens quædam insit illiberalitas. Nam aduersa omnino est pusillanimitas animo uniuersum ipsum semper diuinum atque humanū indagaturo. Vera loqueris. Nempe cui cogitationis adest magnificentiā, & totius temporis totiusque substantiæ contemplatio, humana uita magnum quid uideri non potest. Non profecto. Num Martem hic terribilem æstimabit? Minime.

Timidæ itaque illiberalique naturæ philosophia uera non conuenit. Non, ut mihi uideatur. Vir autem modestus, non quæstui deditus, non pusillanimis, non superbus, non timidus, non in cōmercijs difficilis erit, aut iniustus? Nullo modo. Quinetiam quum discernere cupies, quis animus philosophus sit, qui non, statim à teneris annis id obseruabis, nunquid iustus & mitis, an iniquus atque agrestis. Maxime. Neque hoc, ut arbitror, prætermittes. Quidnam? Vtrum ad percipiendū uelox, an tardus, num cæses quempiam illud unquam diligere, quod cum aggreditur, summa cum difficultate agit & uix tandem parum quid proficit? Nunquā profecto. Quid si nihil seruet eorum quæ discit, obliuiscaturque omnium, nonne erit scientia uacuus? Vacuus. Cū uero irritus illi labor omnis suscipiatur, an nō cogetur tandem seipsum & actionem talem odisse? Nihil prohibet. Obliuosum igitur animum legitimorum philosophorum ingenijs conuenire nequaquam existimemus, sed admodum memorē. Ita prorsus. Absona præterea & inconcinna natura ad intemperiem semper trahit. Semper. Veritatem uero an cum in temperie & immoderatione congruere putas, an cum temperie potius? Cum temperie. Ergo compositā & gratam præter cætera cogitationem huic ingenio tribuamus, quod suapte natura propensum esse uolumus ad ideam cuiusque, quod uere est, inspiciendam. Nempe. An non tibi uidemur singula percurrisse quæ necesse est cōtinuata serie sibi inuicem succedentiā animo ei competere, qui ueritatem rerum perfecte sit consecuturus? Ita prorsus. Non potes quoquo modo studiū id damnare, quod nullus sufficienter exequi potest, nisi natura sit perspicax, memor, magnificus, graciosus, amicus familiarisque ueritatis, iustitiæ, fortitudinis, temperatiæ. Ne Momus quidem id carperet. Nonne his solis eruditione tandem, & atate prouectis rempublicā præbebis administrandam? Ad hæc Adimantus, Nemo o Socrates, posset, inquit, contradicere. At uero sic afficiuntur qui audiunt ea passim quæ tu narras. Putant enim interrogandi respondendique imperitiā à ratione in singulis quæ rogantur, paululum se abductos, collectis tandem erroribus, errorem ingentē contrariumque quiddam ei quod prius asseruerāt, asserere. & quem admodum qui talis ludere nesciunt, ab his qui in eo ludo periti sunt, tandem usque adeo coercentur & concluduntur, ut quod ferant, nequaquam habeant: ita & seipsos putant cogitandem concludique, nec habere quod dicant, uerbis ueluti calculis circūscriptos: quandoquidem uerum nihilo hic magis sit quam illic. At uero, ad hæc nostra quidem diceret enim tibi quispiam, his quæ proponuntur, uerbis aduersari non posse: re autem ipsa compertum habere, quocumque philosophiæ studium aggressi, ita in eo uersantur, ut non eruditionis gratia degustatis philosophiæ præceptis, iuuenes adhuc inde discedant, sed diutius immorētur: eos ut plurimum absurdos admodum euadere, & à rebus hominum alienos, ne iniquissimos dixerimus. Si qui uero præstantiores uideantur, tamen hoc studio quod ipse laudas, ita inquinari, ut inutiles euadant ad rempublicam gubernandam. Censes, inquam, illos qui hæc aiunt, mentiri? Haud noui equidem, sed quid ipse sentias, libenter audirem. Audies certe, si id roges, quod uera loqui mihi uideatur. Qua ratione igitur recte id dicitur, quod nō prius erit ulla malorum requies ciuitatibus, quam in ipsis philosophi dominantur, quos reipublicæ inutiles esse fatemur? Quod petis, responsione indiget per imaginem quandam inducta. At tu per similitudinē loqui, ut arbitror, non conueuisti. Esto, inquam, an mordes, cum me in sermonem impuleris adeo demonstrata difficilem? Audi ergo similitudinē, ut apertius cognoscas quam lubricæ similitudinē

bus utar. Vsq̄e adeo durum est quod præstantes in philosophia uiri in gubernanda re publica patiuntur, ut nihil aliud sit unum quod hoc patiat. Quare oportet hoc ex multis colligendo, comparare cum his deniq̄, & de eis rationem reddere. Veluti quum pictores tragelaphos, & cætera huiusmodi multiplicia figmenta depingunt. Finge animo quendam nauis aut classis gubernatorē huiusmodi magnitudine & robore corporis reliquos nautas excedentem, surdum uero & caligantibus oculis, & mente gubernationis inscia: nautas autem de gubernatione inter se certantes, dum unusquisque putet se imperio dignum, quanq̄ nec artem didicerit unquam, nec præceptorem in ea re ullum possit ostendere, neq̄ quo tempore didicerit, assignare queat: negantes quin etiam artem illam doceri posse, eumq̄ qui doceri posse contendat, ferro petentes. Ipsos autem cogita circa gubernatorem illum confluere, obsecrare, obnixè contendere, qui ipsis gubernacula tradat. Vbi si non ipsi, sed alij persuaserint, cæteros uel perimere, uel è nauis eijcere: ac postremum generoso illo nauis principe mandragora aut mero prius occupato, gubernationē nauis arripere, præsentibus rebus uti, uino & epulis indulgere, ac ita gubernare ut huiusmodi homines uerisimile est. Omnes præterea eum laudare, eum nautam & gubernatorem uocare, eum que ad nauem regendam spectant callere, quicumq̄ ad usurpandū nauis principatum, uel persuasione, uel uī, gubernatore submoto opitulari ipsis possit: eum uero qui id nequeat, tanquam inutilem uituperare: ueri autem gubernatoris officium ne cogitare quidem: quod uidelicet ad eum spectet rationem habere anni & temporum, cœli, siderum, & uentorum, & omnium quæ ad artem illam attinent, si dux nauis est reuera futurus: ut uero gubernet, seu uolentibus quibusdam, siue inuitis, huius ipsius artem nullam putantes accipi posse simul & gubernatoriam facultatem. Hæc si in nauis ita habeant, an nō uerum gubernatorem censet ab illis qui talibus uehuntur nauibus, inanem & curiosum rerum sublimium inspectorem, & nauis ipsi inutilem uocitari? Et maxime quidem, inquit Adimantus. Haudquaquam opus esse arbitror, inq̄ ego, ut tibi latius explicem, quem admodum ad propositæ comparationis imaginem ita in ciuitatibus affecti ciues sunt aduersus ueros philosophos, ut in huiusmodi nauibus ad uerum gubernatorem nautæ. Intelligere enim te existimo. Summopere. Primū itaq̄ illi qui admiratur philosophos in ciuitatibus minime honorari, imaginem hæc expone, & persuadere conare, multo mirabilius fore si honorarentur. Faciam equidem. Adijcias & hoc præterea, uera loqui eos qui dicunt inutiles esse uulgo eos qui philosophiæ studio pollent. uerum quod inutiles sint, non esse ipsos in causa dicito, sed eos potius qui his philosophis non utuntur. Neque enim naturæ consentaneum est, ut gubernator quasi indignus nautas oret, quo eius se gubernationi committant, uel sapientes ad diuitum fores accedant. Sed qui hoc primus iactauit, profecto mentitus est. Reuera autem ita natura comparatum est, siue diues, seu pauper ab aduersa ualetudine teneatur, ut necessario fores medicorum perat, & omnes qui superioris gubernatione indigent, domos adeant hominū gubernare potentium, non gubernatores, si modo alicuius precij sint, orent ut ab his gubernentur inferiores. Quin si eos qui his temporibus respub. administrant, cum eis comparaueris nautis, quos modo commemorabamus, nō aberrabis: ac si illos qui ab ijs appellantur uani, & superstitiosi reconditarum rerum indagatores, ueris gubernatoribus comparabis, recte quidem facies. Recte, inquit, admodum. Ob has igitur causas in his quoq̄ haud facile est ut honestum studium ab his probeatur, qui contrarijs sunt moribus assueti. Maxima uero & uehementissima philosophiæ calumnia oritur, propter eorum mores qui philosophiæ studia profitentur. Ferunt quippe hi qui philosophiam criminantur, ut ipse ais, plurimos eorum qui ad philosophiam se conferunt, prauos admodum esse: si qui uero eorum cæteris excellunt, esse inutiles: atq̄ ego hæc tibi concessi, nōne? Vtq̄. An non causam exposuimus, ob quam legitimi philosophi esse inutiles uideantur? Certe. Quis autem & plurimi prauis sint, uis ne deinceps aperiam? quod ue philosophiæ culpa nulla est, pro uiribus declarem? Volo equidem. Pergamus ad hæc, repetentes quod supra induximus, qualem esse natura oporteat eum qui honestus sit bonusq̄ futurus. Dux autem eius in primis erat, si memoriæ tradidisti, ueritas quam sequi omnino ac passim debet: aut si uanus sit, ueræ quoq̄ expers philosophiæ sit oportet. Ita prorsus est dictū. Vnum hoc igitur alienum est omnino ab ijs quæ nunc de ipso existimantur. Alienissimum.

An non decenter hunc in modum eius causam defendemus: dicentes hominem scientiæ cupidum ita natura institutum esse, ut ad id quod uere est, semper contendat, neque moras trahat in his singulis ac plurimis circa quæ uersatur opinio, sed ultro progrediens non ante quiescat quam propriam cuiusque naturam ea animi uis attigerit, qua id apprehendere conuenit. Conuenit autem uis quadam cognata. Qua cum adhaerit, seque ei quod uere est, miscuerit, atque inde reuera intelligentiam ueritatemque generit, cognoscet utique uerum, uereque uiuet atque aletur. Ex hoc denique partu molestia eius omnis cessabit, prius uero nequaquam. Probe admodum ista dicuntur. An hic ullo modo amabit mendacium: uel omnino potius oderit? Oderit certe. Nempe ubi dux ueritas est, malorum chorum subsequi, ut arbitror, non dicemus. Quo enim pacto? Imò uero syncerum sequi iustumque morem. hunc quoque dicemus subsequi temperantiam? Scite. Quinetiam reliquum naturæ philosophicæ chorum quid opus est à principio recedere? Recordaris enim quod cum his congruit, ut dicebamus, fortitudo, magnificentia, acumen ingenij atque memoria. Quum uero tu obiecisses, quod quilibet necessario fateri cogeretur quæ dicebamus, uerbisque nostris omiſſis, conuersus ad eos de quibus erat sermo, diceret uidere se illos partim inuitiles, partim omni prauitate corruptos: nunc sane nos huius calumniæ causam perscrutari cœpimus, & cur multi eorum mali sint, atque hac de causa rursus legitimum philosophorum naturam repetiuimus, necessarioque hanc definiuimus. Est ita. Quarendum est deinceps qua ratione in multis natura philosophi deprauantur. (paruum autem quidam nos subterfugit.) Nempe & hoc animaduertendum, quos uidelicet non malos quidem, sed inuitiles uocant. Deinde etiam qualia hominum ingenia sint, quæ hanc imitantur naturam, eiusque opus usurpant, & indignum se studium ac supra uires aggredientia, delinquant sæpe, & opinionem philosophiæ passim quam narrabas inducunt. At quas deprauationes dicis? Ostendam si potero. profecto id arbitror nobis quemlibet concessurum, ingenium tale quale descripsimus, & omnibus hisce præditum, quibus perfectus indiget futurus philosophus, raro in paucisque oriri. An non ita existimas? Maxime. Atque horum etiam paucorum uide quam multi sint maximique interitus? Quinam? Nam quod præter cætera auditu mirabile est, unumquodque eorum quæ in philosophi ingenio nuper probauimus, habentem inquinat animum, & plerumque à philosophia detorquet, fortitudinem dico, & temperantiam, & cætera quæcumque narrauimus. Absurdum hoc quidem auditu. Præterea quæcumque bona uulgo dicuntur, deprauant animum atque impediunt, forma, diuinitas, corporis uires, & genus in ciuitate potens, & cætera generis eiusdem. Habes enim quandam eorum quæ dico formulam. Habeo equidem, ac libenter exactius quæ dicis audirem. Vniuersum ipsum recte comprehendito, ac tibi perspicuum apparebit: neque absurda tibi quæ de his dicta sunt, uidebuntur. Quomodo istud præcipis? Scimus enim omne semen & plantarum et animalium, quod non fuerit ea quæ cuique conuenit nutritione potitum, neque tempore, neque loco, quo generosius ac uehementius, eo pluribus opportunis carere. bono namque malum contrarium magis quam non bono. Quid ni? Est igitur, ut arbitror, consentaneum, naturam optimam, si sub aduersa forma nutriatur, deteriores euadere quam ignauam. Est utique. Hac itaque ratione dicimus Adimante, animos præstantissimo ingenio præditos, si male fuerint educati, pessimos fieri. An putas infanda scelera, & extremam nequitiam ex ignauius ingenio quam generoso educatione corrupto procedere? Imbecillum uero naturam, ingenium uel bonorum, uel malorum quandoque causam fore? Non certe. Si ipsa igitur natura philosophi conuenientem nanciscitur disciplinam, necesse est eam semper proficiendo ad omnem peruenire uirtutem. Sata autem si fuerit, genitaque peruerse atque ita nutrita, ad contraria omnia rursus delabitur, nisi forte deorum aliquis eam adiuuerit. An tu quoque putas, quemadmodum multi, uerum esse quod dicunt quosdam adolescentes à sophistis corrumpi, corruptores uero eorum sophistas quosdam esse priuatos: ac non eos potius qui ita loquuntur, maximos esse sophistas credamus, qui doceant, talesque prorsus unumquemque & senum & iuuenum, & uirorum & mulierum reddant, quales uolunt? Quando id potissimum, inquit. Quando, inquam, frequenter multi uel in concionibus, uel iudicijs, uel theatris, uel castris, uel alio quodam hominum ingenti cœtu confidentes, eorum quæ dicta facta ue sunt, alia uituperant, alia laudant, ad utraque ingenti cum tumultu acrius efferunt;

Epilogus

De non ueris philosophis

dum explodunt, & applaudunt summo quodam strepitu & clamore: unde parietes quoque & laquearia circumresonant altius, suoque sonitu uehementer exaugent laudantium ipsorum uituperantiumque tumultum: tunc adolescentem illum quo animo (quemadmodum dicitur) hac in turba esse censes: uel quam priuatam disciplinam rumoribus hisce puras oblistere, quo minus ab huiusmodi uituperationibus, laudationibusque diluta dispersaque eo protinus feratur, quod fluctus hinc deuehit: Vnde eadem quae & illi ut honesta approbabit, eadem quoque reprobabit ut turpia. Iisdem praeterea quibus illi incumbet studiis, eorumque euadet per similes. Neesse id omnino est, o Socrates. Nondum tamen uehementissimam induximus necessitatem. Quam? Quam operibus inferunt, non persuadentes uerbis praecipitantes sophistaeque isti. An non cernis quod hominem illis non obsequentem infamia notant: iactura pecuniarum, & mortis supplicio damnant? Summo pere. Quem igitur alium sophistam putas, aut quos alios priuatos sermones aduersari istis & resistere posse? Nullius certe orationem. Nullius sane. Quin & his reniti summa stultitia est. Neque enim fuit unquam, nec est, nec erit mos alius ad uirtutem institutus, praeter istorum disciplinam. humanus, inquam, o amice. Nam diuinum quidem, iuxta prouerbiū, excipiamus. Certo enim id scito, quisquis immaculatus & integer ex hac constitutione rerum publicarum euaserit, talem diuino auxilio euasisse. Haud aliter mihi uidetur. Istud praeterea tibi uideri debet. Quidnam? Quisque eorum qui priuatim accepta mercede homines erudiunt, quos quidem sophistas & æmulos artium appellant, nihil aliud docendum putat, quam multorum sententias in quibus consentiunt, quoties congregantur, atque hanc sapientiam uocat: ueluti si quis uasti cuiusdam animalis bruti, robusti admodum, & ab homine enutriti, iras & cupiditates singulas obseruauerit, quae ueritate adire hoc deceat, quae attrectare, item quando uel ferocius est, uel mitius, & ex quibus causis talis fiat. Voces item quas in singulis quisque solet exprimere, quibus praeterea uocibus aliorum irritatur id animal uel placatur. Postquam uero ob diuturnam consuetudinem percepit singula, peritiam huiusmodi sapientiam uocet, & tanquam arte quadam collecta ad docendum se conferat, reuera ignorans quae potissimum harum opinionum cupiditatumque, honesta uel turpis, bona uel mala, iusta sit uel iniusta. Nominet uero singula ad ingentis bestiae illius opinionem, bona uidelicet quibus delectatur ipsa, mala quibus offenditur: nec aliam prorsus ullam de his afferat rationem, sed quae necessaria sunt, iusta nuncupet & honesta: quo uero boni ipsius necessarii uel natura differat, neque ipse perspexerit unquam, neque alijs ostendere possit. Siquis, inquam, ita affectus sit, nonne per louem absurdus praecipitator esse tibi uidebitur? Mihi uero. An differre tibi ab hoc ille uidetur, qui multorum uariorumque hominum in unum convenientium iram & uoluptates callere, sapientiam esse ducit, siue in pictura, siue in musica, siue in administranda reipublicae disciplina? Patet enim quod si quis cum his uersetur, eisque ostendat uel poesis, uel alterius artis opus, uel ad rem publicam attinens ministerium, exhibeatque uulgo iudicandi operis autoritatem, ultra necessaria, Diomedea, ut aiunt, necessitate cogetur ea facere quae isti probauerint, quod uero bona haec reuera atque honesta sint, an audisti quandoque ipsorum aliquem rationem uerisimilem assignantem? Nec audiui quidem unquam: nec, ut arbitror, audiam.

Hac intuitus omnia, recordare & illud: Num potest uulgus, uel alio dicente admittere, uel ex se attingere ipsum per se pulchrum, non autem multa haec pulchra, & de caeteris eodem modo, non quidem esse singula haec quae patent multa, sed ipsam unam cuiusque naturam? Minime. Philosophus ergo uulgus esse non potest. Non. Quinetiam necesse est ab eo philosophantes uituperari. Neesse. Et a quibusque populo placere uolentibus. Patet. Ex his ergo quam rationem seruandi ingenij philosophici uides, ut suo in studio perseuerans, ad finem philosophandi deueniat? Sic autem ex his quae dicta sunt, cogita. Concessum est, discendi acumen, memoriam, fortitudinem, magnificentiam ad hoc ingenium pertinere. Plane. Nonne statim apud omnes talis, in cunctis primus erit, praesertim si corpus natura nactus sit animo conforme? Nihil prohibet. Volent igitur & domestici omnes, & ciues ad sua negocia peragenda hoc uti cum adoleuerit.

Sic certe. Quare precibus, supplicationibus, honoribus, blandimentis praecipitabunt futuram ipsius uirtutem atque potentiam. Ita fieri solet. Quid hominem talem arbitraris tunc effecturum? praesertim si ampla in ciuitate natus sit, & in ea diuitijs insignis ac genere

genere, honesta præterea indole sit atq; procerus, nonn e immensa spe elatum iri hunc cen-
tes: putantem se ad res tam Græcorum quàm Barbarorum gerendas sufficere. Vnde &
seipsum extollere, fastidioso habitu lasciuientem, inaniq; fastu, & insana inflatum super-
bia. Vehementer. Siquis hominem sic affectum amice moneat dicens, mentem ip-
sum nequaquam habere, egere tamen: sed eam à nullo comparari posse, nisi se eius ade-
ptioni subiiciat, an facile illum tantis occupatum malis, præstare inuenti aures putas?

Longe abest. Sin autem bonitate naturæ, & innato quodam erga rationes affectu in-
ductus aliquis auscultet fleaturq; & ad philosophiam trahatur, quid eos facturos existi-
mamus, qui putant monitoris illius usu & consuetudine adolescentem corrumpi? Non-
ne & loquendo & agendo omni studio certaturos, ut nec adolescens monitis pareat, nec
exhortator ille aliquid persuadeat, eum tam priuatis insidijs quàm publicis accusationi-
bus insequentes? Valde necessarium est. Restabit ergo huic ulla ad philosophandum
facultas? Exigua plane. Vides ne haud ab re nos supra dixisse: philosophicæ naturæ
partes, si peruersa adhibita sit educatio, causas esse quodammodo ut quis ab eo studio a-
uertatur: quinetiam impedimento esse ea quæ uulgo bona putantur, diuitias scilicet, &
omnem huiusmodi suppellectilem? Recte nimirum est dictum. Hic est o mirifice uir
interitus & corruptio talis ac tanta naturæ ipsius ad excellens officium optimæ, quæ qui-
dem rara admodum, ut diximus, reperitur. Atq; huius ingenij sunt hi uiri qui nefaria sce-
lera patrât, & priuatim & publice: atq; item qui sunt & priuatis, & ciuitatibus bonorum
ingentium autores. Exile uero ingenium nihil unq; uel priuatim uel publice magnum
efficit. Vera nimirum loqueris. Cum pleriq; ad philosophandū natura idonei ab hoc
studio detorquentur, philosophiamq; imperfectam & desolatam destituunt, uita m neq;
decentem, neq; ueram ducunt: philosophiam uero tanquam cognatis orbatam, alij qui-
dam ea certe indigni aggredientes, dedecorant ipsam nimium, eaq; afficiunt infamia, quæ
notari ipsam à detractoribus illis cōmemorabas, obijcientibus quod eorum qui philoso-
phiæ dant operam, nonnulli paruifaciendi sunt, multi uero nequissimi. Dicta certe hæc
sunt. Ac merito dicta. Conspicientes profecto alij pleriq; homunculi sedem hanc ua-
cuam quidem, præclaris tamen cognomentis dignitateq; illustrem, instar eorum qui ex
carcere ad templa confugiunt, libenter ex artibus ad philosophiam profiliunt, quicunq;
præsertim in artiuncula sua excellent. nempe philosophia quanquam ita se habet, artibus
tamen cæteris dignitate & magnificentia præstat. Quam affectât pleriq; natura quidem
imperfecti, & artibus opificijsq; sicuti corpora læsi, sic & animos mechanicis ministerijs
depressi atq; fracti. an nō necessarium est? Maxime. An censes eos aspectu quic-
quam differre à fabro ærario, diuite paruo caluoq;, qui è uinculis exijt, balneisq; se lauit,
& noua se ueste tanquam sponsum ornauit, & filiam domini sui inopia pressi, nec alium
cui daret habentis, in matrimonium sibi coniunxit? Haud longe differre existimo.

Qualem ex his prole nasci putandū est? nonne notham scilicet & abiectā? Necessè
est omnino. Homines autem disciplina indignos, quoties ipsi præter dignitatem adhe-
rent, quales cogitationes opinionesq; producere dicimus? nonne, ut nominare decet, so-
phismata? nihilq; legitimū, nihil dignum, nihil prudentiæ ueræ conueniēs? Sic omni-
no dicendum. Itaq; pauci admodum restât homines, Adimante, qui digne in philoso-
phia uersentur: hiq; sunt qui bona indole nati ac bene enutriti, ocium ad philosophiā uel
exilio deprehensi nāciscuntur, unde philosophiæ aduersis occupationibus liberi, natura
duce suis in studijs perseuerant: uel quum magnificus quidam animus angusta in urbe na-
tus, spretis reipublicæ ipsius muneribus, ac multo magis contemptis reliquarum artium
opificijs, pro naturæ dotibus ad philosophandū se confert. Foret autem & Theagis fami-
liaris nostri frenum ad cohibendum satis ualidum. Theagi enim nostro omnia ita sunt, ut
à philosophando excludant. Corporis uero debilitas ipsum à rebus ciuilibus prohibet.
Daemonis autem nostri signum referre nunc non decet. Vel enim cuiusdam alteri dunta-
xat, uel nulli superiorum contingit. Horum uero paucorum quicunq; gustant quàm dul-
cis hæc sit ac beata possessio, & insaniam plurimorum uident: quia uidelicet nullus, ut
breuiter ita simpliciterq; dicam, recte quicquā in rebus publicis agat, neq; socius aliquis
& adiutor reperiatur, qui cum defendendæ iustitiæ curam suscipiens aliquis, sospes eua-
dat: sed tanquam homo in bestias incidēs, cum nec unā iniuste agere uelit, nec solus ipse

omnibus feris possit resistere, antè pereat quàm quicquam uel ciuitatem, uel amicos su-
uet, atq; ita & sibi & alijs sit inutilis. Hæc, inquam, omnia quicunq; diligenter animad-
uertunt, quietem agunt, & sua duntaxat curant: ac uelut in procella, dum & turbo agita-
tur, & uenti perflant, & offunditur puluere cœlum, intra parietes tuti permanent: aliosq;
intuiti nequitia inuolutos, satis habituros se putant, si puri ipsi ab iniustitia & iniquis faci-
noribus uixerint, & exactis uitæ curriculum bona cū spe hilares p̄ijq; decesserint. Haud
parua certe is egerit, qui ita uitam transiget. Neq; maxima tamen, si nactus non fuerit
conuenientem sibi rempublicam. Nempe in ea & ipse proficiet, emicabitq; magis, & pri-
uata simul publicaq; seruabit. Hactenus quam ob causam philosophia calumniam subiit,
quod ue iniusta ea calumnia sit, satis dictum arbitror, nisi aliquid ipse forsitan adieceris.

Nihil ad hæc ego præterea dicerē. Sed earum quæ nunc extant rerum publicarum quam
potissimum philosophis conuenire putas? Nullam prorsus, atque idcirco conqueror,
quia nullam uideo ex his quæ nunc extant rerum publicarum institutionem ingenio phi-
losophi dignam. Quamobrem mutari hanc naturam ac uerti necesse est. Utq; peregri-
num semen in alienum solum iactum debilitatur, ac degenerans ad indigenam uertitur
loci seminisq; naturam: ita & hoc genus propria nunc amissa uirtute, in alienam speciem
permutatur. Sin autem optimam rempublicam nanciscatur, sicut & ipsum est optimum,
tunc demum diuinum quiddam se esse, reliqua uero humana omnia, tam ingenia quàm
studia, declarabit. Videris autem mihi statim quænam ista res publica sit, quæsiturus.

Haud recte præfagisti. Non enim hoc abs te desiderabam, sed nunquid hæc ipsa sit quæ
in condenda ciuitate induximus, an alia? Quo ad alia quidem hæc ipsa, hoc autem tunc
etiam dictum est, oportere aliquid inesse semper in ciuitate, quod rationē reipublicæ ean-
dem habeat, quam & tu legislator habebas, dum leges conderes. Dictum plane.

Non satis tamen explicatum. Quippe nos oratio uestra deterruit, obijciens prolixam
hanc & arduam demonstrationem fore. Nam quod sequitur haud dictu facile est omnino.

Quid istud? Qua potissimum ratione ciuitas philosophiam suscipere debeat, adeo
ut non perdatur. Nam magna quælibet fallacia esse solent, & ut uere proverbio fertur,
Prouerbiū præclara difficilia sunt. Veruntamen quum istud inter nos constet, finem iam accipiat
demonstratio. Facultas forte deerit mihi, uoluntas certe nunquam. Tu uero præsens
studium meum intelliges. Aduerte age, & nunc quàm prompte & intrepide sim dictu-
rus, quod contra ac nunc fit, ciuitatem oporteat studium hoc attingere. Quoniam pa-
cto? Equidem hoc tempore adolescentuli quum statim à teneris annis inter rei familia-
ris quæstuarieq; negocia difficillimam huius studij partem aggrediantur, paulo post di-
scedunt, etiam qui sapientiæ apprime studiosi fore existimantur. Difficillimam uero par-
tem, inquam, peritiam differendi. Deinde uero si ab alijs id agentibus, acciti auditores fie-
ri patiantur, magnum quid cogitant, exequendumq; obiter putant. In senectute uero, ex-
ceptis paucis, multo magis quàm sol Heraclitius extinguuntur, quum nunquam iterum
accendantur. Quid ergo agendum? Contra omnino. Nam iuuenes ac pueros pueri-
lem disciplinam philosophiamq; tractare conuenit, corporumq; quatenus adolescant
firmenturq; ad philosophiæ ministerium, curam agere: procedente uero ætate, in qua a-
nima iam perficitur, exercitationes augere. Cum autem uires ex uetustate defecerint, tunc
à ciuilibus militaribusq; laboribus liberi tanquam emeriti & imunes ad uotum uiuāt,
nulloq; certo officio sint adstricti, quicunq; feliciter uicturi sunt, & post migrationem ani-
mæ, sortem suscepturi anteaactæ uitæ conuenientem. Prompte admodum reuera lo-
qui mihi uideris, ô Socrates. Arbitror autem plurimos quum hæc audiuerint, promptius
quoq; repugnatos abs te minime persuasos. Et in primis Thrasymachum id acturum
existimo. Ne mutua inter me & Thrasymachum beneuolentiæ insidieris. Nam nu-
per amici effecti sumus, nec eramus antea inimici. Neque uero antè desistemus, quàm
huic & alijs persuadeamus, ut saltem agamus conferens aliquid ad eam uitam, in quam
quum peruenerint, hæc dicta reperient. Breue ad tempus dixisti. Immo uero ad nul-
lum, si ad uniuersum id conferatur. Quod autem multi his quæ dicta sunt, fidem non præ-
stent, nihil mirum. Nunquam enim quod modo dictum est, euenisse uiderunt, sed tā-
lia quædam uerba potius de industria in similitudinem quandam composita, non casu ut
nunc concurrentia. Virum autem quoad fieri potest uirtute perfectum, ac summopere
factis

faciis & dictis tali quadam in ciuitate potentem, nunquam aut unum, aut plures inuisti sunt. An putas? Nullo modo. Neque unquam o beate, sermonibus aures adhibuerunt honestis ac liberis, quibus obnixè & omni studio noscendi gratia uerum inquiritur. Hæc autem plena uersutis, & subornata litigiorum machinamenta nihil aliud appetentia quam opinionem, inanem gloriam, contentionem, tam in iudicijs quam priuatis colloquijs, omittuntur. Non certe. Quamobrem cum hæc ipsi præuideremus metueremusque, ueritate coacti diximus, neque ciuitatem ullam, neque rem publicam, neque uirum perfectum fore prius quam paucis hæc philosophis, qui nec mali, nec inutiles sunt, ut uulgo existimantur, necessitas quædam forte contigerit, ut seu uelint, seu nolint, ciuitatis curam suscipiant, uel à ciuibus exaudiantur, uel saltem his qui dominantur, aut eorum filijs, diuina quadam inspiratione, ueræ philosophiæ uerus amor inhæserit. Quod autem horum uel alterum, uel utraq; impossibilia sint, demonstrari non posse arbitror. Alioquin iure ipsi irrideremur, quasi res pro animi uoto effingentes. An non ita? Ita prorsus. Si quando igitur olim infinito tempore antea, uiri in philosophiâ præstantes necessitate impulsî, rempublicam gubernarunt, uel hæc temporibus regunt barbarica quadam in regione nobis inaccessiblei, uel in futurum administrabunt, in hoc certe rerum statu proculdubio asseueramus rempublicam supra descriptam, fuisse, esse, ac fore. Quando ciuitati hæc Musa præsit, fieri certe id potest, neque nos impossibilia fingimus. Difficilia tamen hæc esse à nobis quoque concessa fuerunt. Mihi quoque ita uidetur. Adde forsitan, uulgo id non uideri. Forte. Ne usque adeo uulgus culpes, o uir beate. Verum quid eos opinaturos existimas, si non contentionis studio, sed amicis monitis, dissoluta philosophiæ aduersa calumniam, ostendas quos potissimum uiros appellas philosophos, & ut nuper distinguas, & ingenium ipsorum & studium, nec te suspicentur eos dicere, quos ipsi cogitant: uel si ita conceperint, falli eos opinione dixeris, nec ad proposita responderet an censes, inquam, aduersus mitem uirum irritari aliquem? aut hominem sine inuidia & malignitate, uiro non inuido inuidere? Equidem pro te respondeo, non in multitudine hominum, sed in paucis admodum, adeo imitem inesse naturam. Idem & ipse cogito. An & hoc cogitas? Causam ob quam multitudo philosophiam iniquo animo fert, eos esse qui cum inepti ad philosophiam sint, eam professi homines, conuictis passim lacestant, & quasi inimicitijs delectentur, semper de hominibus obloquuntur, rem agentes philosophiæ minime congruam. Omnino. Neque enim uiro illi o Adimante, qui omnem mentis aciem ad ea quæ uere sunt direxit, ocium superest, quo negocia hominum inferiora respiciat, cumque illis pugnant, inuidiam sibi & maleuolentiam confleret. Sed ea quæ semper eundem seruant ordinem contemplatur, quæ neque inferunt inuicem, neque patiuntur iniuriam: omnia uero ornate, & secundum rationem disposita sunt. Atque hæc imitatur, sequi illis quam simillimum reddit. An putas fieri posse, ut illud non imitetur aliquis, cui cum amore admirandus adheret? Nullo modo. Quare quum philosophus diuino atque decoro frequenter adhæreat, diuinus ipse atque decorus, quoad homini possibile est, efficit. Calumniam uero in omnibus multa. Sic est omnino. Si ergo necessitate aliqua inducatur, ut ea quæ illic intueretur, ad mores hominum priuatim & publice transferat, neque se tantum, sed & alios formet, nunquid inertem temperantiæ, iustitiæque, & uniuersæ popularis uirtutis opificem, fore ipsum existimas? Minime. Si sentiat uulgus uera nos de hoc perhibere, an philosophis succenset? nobisque non credet dicentibus, non aliter ciuitatem fore beatam, quam si eam qui diuino utantur exemplo, pictores forment? Nequaquam succenset, si senserit. Verum quem pingendi modum dicis? Cum pictores hi ciuitatem, & mores hominum, quasi tabulam quandam acceperint, in primis eam purgabunt, quod nequaquam facile est. An nescis hoc præcipue ab alijs philosophos discrepare, quod neque priuatum, neque ciuitatem tangere, neque leges condere tentant, antequam uel hæc purgata susceperint, uel ipsi purgauerint? Et recte quidem. An non describere eos post hæc putas reipublicæ formam? Quid ni? Deinde agentes hæc, ut arbitror, ad utraq; frequenter respicient, ad illud scilicet quod natura iustum, honestum & temperatum existit, ceteraque huiusmodi, atque iterum ad humana: & ad superioris illius exemplar humana disponent, ex hominum officijs naturam humanam contemperantes, ad figuram eius, quod Homerus quoque cum in hominibus sit, dei speciem & imaginem similitudinemque appellauit

appellauit. Scite. Partim ergo debebunt philosophi, partim etiam colorabunt, quousque humanos mores quam maxime fieri potest Deo in amore coniunxerint. Pulcherrima nimirum hæc est pictura. An persuademus illis, quos inuehi in nos dicebas, talem esse rerum publicarum pictorem, eum uirum quem supra apud eos laudauimus, illique indignati sunt quod huic ciuitatem gubernandam committeremus, nunc uero equiori animo hoc audiunt? Et maxime quidem, si sapiunt. Qua nunc in parte nobis aduersabuntur? Vtrum eorum quæ uere sunt, ueritatisque ipsius amatores non esse philosophos asserent?

Absurdum quidem id esset. An forte negabunt naturam philosophorum quam narrauimus optimi ipsius esse familiarem? Neque hoc quidem. Quid uero? hæc congruis instructam officijs, absolute bonam fore, ac præ cæteris sapientiæ proximam, reuent? Vel eos probabunt magis quos ipsi se creuimus? Nequaquam. An succensibunt adhuc dicentibus nobis, quod nisi philosophorum genus ciuitatis suscipiat gubernacula, nec ciuitati, nec ciuibus erit requies ulla, finisque malorum? nec res publica quam oratione describimus, in lucem exorietur? Forte minus. Vis ne dicamus eos non parum, sed profusus mites persuasosque fuisse? ne forte erubescens aliquid aliud confiteatur. Absque dubio. Hoc igitur isti persuasi iam sint. De hoc autem quis ambiget, quin regum potentiumque uirorum filij philosophi nascituri non sint? Nemo. Possit autem quis adijcere, quod etiam si tales nascantur, inquinari eos necesse sit. Quod enim seruari à maculis purum, arduum sit, nos quoque concedimus. Quis autem illud insuper addet? in omni tempore ex omnibus hominibus ne unum quidem unquam integrum immaculatumque eua dere posse? Nullus hoc dixerit. At uero unus natura sic institutus, ciuitatemque nactus obedientem, sufficiens est ad hæc omnia perficienda, quæ nunc ut impossibilia reprobantur. Sufficiens utique. Pono, si princeps aliquis leges & officia quæ narrauimus, mandet, haud impossibile est ciues his obsequi uelle. Non certe. Atqui sentire & alios eadem quæ & ipsi sentimus, num mirum, aut impossibile est? Non, ut arbitror. Quod autem optima hæc sint, si quidem possibilia, satis supra est, ut arbitror, disputatum. Satis. Quare ex his quæ dicta sunt, sequitur, ut optima futura sint quæ de legibus ferendis prædiximus, si agantur: difficilia item factu, non tamè impossibilia. Sequitur plane.

Postquam uix tandem finem his imposuimus, ad reliqua iam pergendum, qua ratione uidelicet, quibus uel disciplinis & studijs instructi erunt huius nostræ reipublicæ seruatorum, & qua in ætate singuli singula exercebunt. De his certe iam dicendum. Haudquaquam sapienter à me dictum est, cum in superioribus reliquerim matrimoniorum difficultatem atque molestiam, filiorumque procreationem, & constitutionem principum. noscebam enim quam inuidiosa res esset, factuque difficilis, uel omnino uera. Nunc autem nihilominus transigere hæc cogimur: atque ea quidem quæ ad mulieres ac filios pertinent, iam peregrinamus: quæ uero ad principes, tanquam à principio rursus percurrenda uidentur. Diximus autem, si memoria tenes, amatores eos ciuitatis esse oportere, in uoluptatibus doloribusque probatos, atque ex hoc proposito, neque laboribus, neque metu periculorum, neque mutatione alia dimoueri. Eum uero qui hoc nequeat, abdicare oportet: at illum qui passim syncerus & incorruptus euadit, tanquam aurum in ignis examine comprobatum gubernandæ ciuitati præficere, muneribusque ornare & uiuentem & mortuum. Præmia uero talia sint, qualia communiter dicta sunt, breuiter hoc percurrente, & quasi tergiuersante sermone: quippe cum res, ut nunc sunt, mouere timeremus. Vera loqueris. Memini equidem. Verebar enim, o amice, quæ ausus sum dicere. Nos uero in præsentia id asserere audeamus, quod custodes diligentissimi, optimi debent esse philosophi. Ratum id habeatur.

Animaduerte quam pauci tales erunt. Illius siquidem naturæ partes quam inesse illis oportere diximus, unà raro concurrunt, & ut plurimum disiunctæ nascuntur. Quo pacto id ais? An ignoras quod iidem homines, dociles, memores, ingeniosi, acuti non sunt, ac etiam fortes atque magnanimi, ut moderate, tranquille, constanter uiuant? Tales siquidem uiri acuminis ipsius seruire quocumque contigerit, proferuntur, stabilitatis omnium & grauitatis expertes. Vera loqueris. Habitus autem ipsi animorum stabiles, & à leuitate penitus alieni, quorum in grauitate maxime confidendum, utpote qui in bello intrepidi sunt, ut in his immobiles sunt, ita ad disciplinas tardiores & hebetes. Torpent siquidem atque oscitant, quoties eis est contemplationi inuigilandum. Est ut dicis. Nos autem

tem

tem in superioribus principem oportere diximus, utrorumque optima ratione participem esse. Alioquin non esse illi supremam disciplinam exhibendam, neque honores magistratusque impertiendos. Recte. Nonne raro hoc eventum existimas? Raro admodum.

Examinare igitur futuri principis oportet ingenium in his quae supra diximus, laboribus, timoribus, voluptatibus. Addimus praeterea, quod supra dimisimus, oportere uidelicet illud in disciplinis plurimis exercere: ut pateat nunquid maxime ipsius doctrinae percipiendae sit compos, an deficiat potius, quemadmodum qui in alijs operibus trepidat, atque deficiunt. Ita certe inuestigare decet. uerum quam maximam doctrinam uocas? Meministi puto cum tres in anima species posuissemus, quid iustitia esset, temperantia, fortitudo, sapientia, nos definientes, inuicem conuenisse? Si non recordarer, haud dignus essem qui reliqua abs te audire. An & illud memoria tenes, quod ante haec dictum fuit? Quid nam? Diximus certe ampliori quodam alio orationis circuitu exactius ea posse cognosci: uerum commodius esse, ut demonstrationes superioribus magis consentaneas induceremus. Quod & uos sufficere respondistis. Atque ita tunc ea pingui Minerua, ut mihi uisum est, tractata sunt. Sinaut placet uobis, ipsi hoc dicite. At satis mediocriterque dictum & mihi, & alijs est uisum. Sed in his rebus o amice, modus quamcumque ueritatis partem omiserit, immoderate fit. nihil enim deficiens ullius est mensura. quam nonnullis quandoque uideat sufficenter statim esse tractatum, neque longiori inquisitione opus esse. Per multis id propter socordiam accidit. Vitium hoc a custode ciuitatis & legum debet esse alienissimum. Consentaneum. Ergo amplior quidem amici huic agendus circuitus, neque breuior discendo quam exercitando impendenda est opera: alioquin, ut paulo ante diximus, ad summam penitusque necessariae doctrinae finem nunquam perueniet. An haec maxima non sunt? Estque aliud insuper iustitia, & ceteris quae narrauimus excellentius? Nempe praestantius. Et horum quidem ipsorum nequaquam decet adumbrationem quandam qualem nunc, aspicere: sed absolutam rationem comprehendere. An non ridiculum id est, in rebus minimis omne studium ponere, & obnixae contendere, quo quam diligentissime & sincerissime peragatur: in maximis autem leuem operam satis esse putare? Ridiculum profusum.

At enim putas aliquem quietum, nisi abs te nunc exquirat, quamnam disciplina illa sit, quam maximam uocas, & circa quid uersetur? Non equidem. Sed & ipse interroga, quamquam sapenunero te arbitror audiuisset. Nunc autem uel non aduertis, uel potius interturbare me tuis scrupulis cogitas. quod ego potius arbitror. nam sepe audisti boni ideam esse maximam disciplinam. Qua quidem & iusta, & alia si utantur, utilia, & conducibilia fiunt. Atque hoc ferme dicere me uelle scito, & istud praeterea, quod ipsam non sufficienter agnoscimus. Sin uero ipsam nescimus, & sine ipsa alia quam maxime nouerimus, scito nullam ex alijs nobis utilitatem fore: sicut neque prodesset nobis quicquam, quod sine bono possideremus. An maius quid esse putas, sine possessione boni alia omnia possidere, quam sine boni ipsius & pulchri intelligentia, cetera intelligere? Non certe. Pluribus uero bonum uoluptas uidetur, elegantioribus sapientia. Proculdubio. Quinetiam & hoc nosti, quod qui sapientiam bonum existimant si interrogent, quamnam potissimum sapientiam, declarare nequeunt, sed coguntur tandem boni sapientiam dicere. Quam ridicula responsio. Cur non ridicula uideat, si cum nos uituperent quod ignoremus bonum, de bono rursus nobiscum tanquam intelligentibus illud loquantur? Aiunt enim bonum esse, sapientiam boni, quasi nouerimus. quid ipsi dicant, cum boni nomen pronunciant. Vera loqueris. Qui uero bonum uolunt, praeterea esse definiunt, nunquid minus eriant quam ceteri? Nonne & isti cogunt fateri uolunt, praeterea esse malas? Valde. Eadem igitur & bona esse & mala, fateri cogunt. An non? Plane.

Nonne constat plurimas circa hoc & maximas ambiguitates consurgere? Constat. Nonne & hoc perspicuum, quod quae iusta, & honesta uidentur, etiam si non sint, multi eligunt agere, possidereque, & uideri hominibus haec habere: nemo autem satis habere se putat, si quae bona duntaxat uidentur possideat, sed quae reuera bona sint, omnes quarunt, opinio nem uero in his quisque continet? Et maxime quidem. Bonum quidem anima omnis expetit, eiusque gratia agit omnia, auguras esse aliquid: dubitat tamen, neque sufficenter quid sit comprehendere potest, neque fidei stabili inhaerere, quali utitur circa alia: atque idcirco & in alijs fallit, cum quid utile sit iudicare pergit. An circa id cum tale sit ac tantum, similiter cecos esse debere dicemus illos quoque praestantissimos in ciuitate uiros, quibus uniuersa comitemus

Idea praestantia et utilitas in cognoscendis rebus

timus? Minime omnium. Reor equidem, eum qui nesciat, ut nunc fere accidit, qua ratione iusta & honesta, bona sunt, haud multi faciendum sane custodem seipsum exhibere posse. Auguror autem neminem ipsa prius quam bonum sufficienter cognosciturum. Scite auguraris. Perfecte igitur disposita nobis erit respublica, si custos horum peritus eam reget. Ita necesse est. Verum tu o Socrates, utrum bonum ipsum dicis esse scientiam, uel uoluptatem, uel aliquid aliud praeter haec? Iam diu compertum habeo Adimante tibi non satis fore, si sententias aliorum retulero. Haud certe mihi uidetur o Socrates, opiniones aliorum referre posse, suam uero nequaquam, hominem praesertim tam diu in his uersatum. An decere putas, ut de his quae quis ignorat, quasi sciens loquat? Nullo modo quasi sciens, sed ut quasi ex opinione proferens quae sentit. An nescis opiniones omnes absque scientia turpes esse, quarum quae optima, caecae sunt? an eos qui absque intelligentia uerum aliquid opinantur, differre ab illis existimas, qui licet caeci sint, recto tamen tramite gradiuntur?

Nihilo. Vis ergo turpia contemplari caecae & obliqua, cum liceat ex alijs perspicua pulchraque audire? Age per Iouem Socrates, ne desistas, cum ad calcem fere perueneris. Sufficiet enim nobis, si quemadmodum de iustitia temperantiaque & alijs tractauisti, ita quoque de bono tractaueris. Mihi quoque o amice ualde sufficiet. At uereor ne uires deficiat, atque ego supra uires ausus, ineptior appaream, risumque audientibus moueam. Caterum o uiri felices, quid ipsum bonum sit, in praesentia dimittamus. Est enim, ut mihi uidetur, praesentem supra contemplationem. Quis autem appareat boni ipsius filius, quisque simillimus ei sit, si uobis placet, dicam: sin minus, dimittam. Dic age, patrem uero postea declarabis.

Vellem equidem, ut & ipse explicare possem, & uos percipere, non solum boni partus, ut nunc, sed ipsum bonum. Hunc ergo ad praesens partum boni ipsius filiumque accipite. Caute tamen ne incius ipse uos decipiam, uanam reddens de filio rationem. Cauebimus pro uiribus. Dic modo. Dicam equidem, si prius repetamus inuicem confirmemusque quae supra memorata sunt, & alias saepenumero dicta. Quenam? Multa quidem pulchra & multa bona, & singula similiter esse dicimus, & oratione distinguimus. Dicimus profecto. Atqui & ipsum pulchrum & ipsum bonum inducimus, ac similiter in omnibus quae ut plura ponebamus, unum rursus ponimus secundum ideam unam cuiusque tanquam una sit, & quod unumquodque est, appellamus. Vera haec sunt. Et haec quidem uideri dicimus, non autem intelligi: ideas autem intelligi, non uideri. Sic est omnino. Quae potentia est multis quas habemus, quae patent oculis cernimus? Visu. Nonne & auditu quae audiuntur, & alijs sensibus omnia quae sentiuntur? Quid nisi? Nunquid animaduertisti quam perfectam sensuum auctor uim fabricauit ad id quod uidere, & id quod

uideri dicimus? Non satis. Sic autem considera. Est ne auditui, atque uoci alio genere opus ad hoc ut ille quidem audiat, haec audiat? Quo tertio absente, ille non audiet, ista non audietur. Nequaquam. Arbitror equidem, neque alijs multis, ne dicam nulli, tali quodam opus esse. An tu talem aliquam uim reperis? Minime. An non aduertis uisus ipsius & eius quod uisui subiacet uim, tali aliquo indigere? Quo pacto? Praesente oculis uisu, ipsisque ad spectandum directis, praesente item colore, nisi adsit & genus tertium proprie ad hoc natura aptum, neque uisus uidebit quicquam, neque uideri colores poterunt. Quid

nam id esse dicis? Quod tu lumen uocas. Vera loqueris. Profecto uisibilis ipsius uis, & uidentis potentia, iugo quodam aliorum omnium coniugationum maxime honorando iunctae sunt, non exigua quadam specie, si modo contemnendum non est lumen. Longe abest ut contemnendum sit. Quem potissimum deorum coelestium huius causam putas, cuius lumen efficit ut & uisus noster quam optime cernat, & oculis obiecta cernantur? Quem tu putas & alij. Nempe de sole interrogas. Ita uero ad hunc deum se uisus habet. Quo-

modo. Visus sol non est, neque oculus cui inest uisus, sol est. Non certe. Sed ex omnibus sensuum organibus id maxime solis particeps. Multum sane. Nonne & uim quam habet, ex sole infusam seruat? Profus. Quinetiam sol uisus non est. Causa uero ipsius est, ab eo prospicitur. Sic plane. Hunc me uocare boni filium dicito, quem ipsum bonum

in hac secum genuit comparatione consimile: ut quemadmodum ipsum in loco intelligibili ad intellectum & ea quae intelligunt, se habet, sic & iste in loco uisibili ad uisum se habeat, & ad ea quae uidentur. Quo pacto? latius explica. Oculi porro, quoties non ad ea uertunt, quorum colores diurnus fulgor illuminat ostenditque, sed ad illa quae nocturnis radijs

attin

Quaestio de bono difficillima

Filius boni, hoc est sol

De medio inter sensum & sensibile

Lumen medium inter uisum & uisibile

Sol ut intercedat inter uisum & uisibile

Quomodo bonum genuit filium simile

attinguntur, cæcutiunt hallucinanturq; & prope cæci esse uidentur, ac si purus in illis uisus non insit. Sic accidit. Quotiens uero ad ea quæ sol illustrat, perspicue cernunt, ipsedem ipsis in oculis esse uisus apparet. Est ita. Sic & de animo cogita. Quando enim illi inhæret in quo ueritas & ipsum ens emicat, intelligit illud cognoscitq; & intellectum habere uidetur. Sed cum ad id fertur, quod tenebris est permixtū, quod uidelicet generat atq; corrūpitur, eius obtunditur acies, opinionesq; uersat uarias, ac mentis expers esse uidetur. Sic apparet. Illud igitur quod ueritatem illis quæ intelliguntur præbet, & intelligenti uim ad intelligendū porrigit, boni ideā esse dicito, scientiæ & ueritatis quæ per intellectum percipitur, causam. Cum uero adeo pulchra duo hæc sint, cognitio scilicet ac ueritas, si bonum ipsum aliud quàm ista & pulchrius æstimabis, recte putabis. Et quemadmodum lumen ac uisum solis speciē quandā habere existimare decet, solē uero ipsum esse nequaquam: ita cognitionem & ueritatem, boni ipsius speciē habere quidē aliquā, esse uero ipsum, minime. Augustior enim est ipsius boni maiestas. Decus narras inæstimabile, si scientiā quidē & ueritatem præbet ipsum, uerum decore hæc superat. Neq; enim uoluptatem ipsum esse dicis. Bona uerba quæso. Atq; ita planius eius imaginem contemplare. Quomodo? Solem quidem dices, ut arbitror, ijs quæ uidentur non modo uidendi præbere potentiam, uerum etiā generationem, augmentū, nutritionem, cum ipse tamen generatio non sit. Quo enim pacto? Atq; ita dicas bonum ijs quæ cognoscuntur dare, òn modo ut cognoscantur, sed esse insuper & essentiam elargiri, cum ipsum essentia non sit, sed supra essentiam, dignitate ipsam & potentia superans. Aede pol mirabilis hic excessus. Huius certe tu causa es, qui me compulisti ad ea quæ mihi de hoc uiderentur, aperienda. Neq; dum etiā desistas, sed absolue præcipue solis cōparationem, siquid est prætermisum. Atqui multa prætermittuntur. Ne minimum quid omittas. Reor equidem multa præterea superfore, ueruntamen quotcunq; ad præsens referri poterunt, haud sponte dimittā. Ita precor. Cogita duo hæc esse, & unū quidē in genere locoq; intelligibili regnare, alterum in uisibili, ne sub cœlo inquiring, uidear te circa nomen decipere. Attamē species duas habes, uisibile scilicet & ipsum intelligibile.

Habeo equidem. Perinde ac si acceperis lineam in duas æquales sectā portiones, & utranq; rursus partem simili ratione diuiseris: ita nūc oblatū tibi genus unū uisibile, intelligibile alterum, in duo rursus secundū claritatem, & obscuritatē utranq; distingue. In genere quippe uisibili portio una imagines cōtinebit. Voco autē imagines, primum umbras. Deinde simulacra quæ in aquis apparent, & quæ in corporibus dēsis, lenibus, tersis ac lucidis, & omne quodcunq; tale, si tenes. Teneo. Portio uero altera cōprehendet ea quorum hæc similitudines quædam sunt, animalia uidelicet quæ apud nos sunt & plantas, & uniuersum fabricæ genus. Sic pono. An uis præterea secundum uerum & non uerum dicere genus hoc distingui? ut quæadmodū se habet quod opinione fingitur ad id quod scientia noscitur, ita simulacrum ad illud cuius est simile? Valde. Considera iterum intelligibilis sectionē. Quo pacto? Unū quidē ipsius genus est quod inquirat animus his utēs uelut imaginibus quæ prius diuisa sunt, compulsus ex suppositionibus non ad principium, sed ad finē procedere. Alterū uero, quod excogitat animus, ex suppositione procedens ad principium non suppositū, nec imaginibus utēs quibus ad genus alterum uti solemus, sed in ipsis speciebus per ipsas progrediens. Haud satis quæ dicis intelligo. At enim facilius per hæc intelliges. Arbitror te non latere, quod qui circa geometriā & arithmetiā & cætera generis eius uersantur, supponunt quidē par & impar, & figuras ac tres species angulorū & horum similia in argumentationibus singulis, & his positīs tanquam cuilibet manifestis, rationē de his nullā exigendā putant. Atq; hinc incipientes ad aliā iam descendunt, & ad illud tandē perueniunt quod quærebant.

Prorsus id noui. Enim uero & illud nosti, quod & supradictis speciebus utuntur, deq; illis uerba faciunt: quanquam non ad eas mentē dirigūt, sed ad illa potius quorum ista simulacra sunt, ad quadrangulum ipsum uidelicet, ipsumq; diametrum, non ad ea quæ scribunt. Et in alijs eodem modo, speciebus quidē hisce quas describunt figurantq;, quarum & umbræ sunt, & in aquis imagines, tanquam imaginibus quibusdā utūtur, affectantes illa cōspicere, quæ nō aliter quàm cogitatione percipiuntur. Vera loqueris. Hanc generis intelligibilis speciē supra dicebā, ad cuius inuestigationē cogi animū suppo-

Ff sitionibus

Vt uisus ad solē, ita anima & intellectus ad bonum & intellectum

sitionibus uti, ad principium non euntem, utpote qui supra suppositiones ascendere nequeat, utaturque imaginibus his quæ ex inferioribus sunt ad superiorum similitudinē comparatæ, atque ita opinione conceptæ distinctæque sunt, quasi ad illa perspicue conferant.

Intelligo equidem dici abs te quod in geometria & alijs eius germanis artibus fieri solet. Alteram intelligibilis partem ad illud referre me scito, quod ipsa ratio per demonstrandi facultatem attingit, dum suppositiones non pro principijs habet, sed reuera pro suppositionibus accipit, tanquam gradibus quibusdam & adminiculis utens, quousque ad illud quod non supponitur, ad principium uidelicet ueniens uniuersi ipsum attingat, & rursus adhæreat illis quæ principio hærent, atque ita ad finem usque perueniat, nullo prorsus sensibili utens, sed ipsis speciebus, per ipsas, atque ad ipsas progrediens. Intelligo tandem, quanquam minime sufficienter, ut cuperem. Videris enim mihi magnū opus proponere. Moliris quidem differere, partem illam uere existentis & intelligibilis generis, quam per demonstrationis scientiam speculamur, illa esse clariorem quam ex illis scientijs quæ artes appellant, inuestigamus. In quibus pro principijs suppositiones habentur, & qui ista considerant, cogitatione coguntur non sensibus intueri. Quoniã uero ad principium non ascendunt, sed ex suppositionibus indagant, intellectum circa hæc habere tibi nequaquam uidentur, licet cum principio intelligibilia sint. Videris autem mihi geometricarum & similiarum rerum habitum, cogitationem potius appellare quam intellectum, quasi cogitatio inter opinionem & intellectum medium teneat. Sufficienter admodum percepisti. Atque ad has quatuor proportionales, quatuor itidem animi affectiones accipe. Intelligentiam quidem ad supremum ipsum, ad secundum cogitationem, ad tertium fidem, ad postremum uero assimilationem siue imaginationem. Hæc præterea inuicem alternæ ratione proportionis ordinata, ut ita hæc claritatem participant, quemadmodum illa circa quæ sunt, ueritatem. Intelligo equidem, & quod dicis admitto, & ut iubes ita dispono.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN
dialogum septimum de iusto.

APIENTES Diuino ingenio præditi omne mentis studium à terrenis ad coelestia, à mobilibus ad immobilia, ab his quæ sentiuntur, ad illa quæ superant sensum, pro uiribus conuerterunt. Considerantesque mundi machinam et unam esse, & mirabiliter ordinatam, neque tamē ex seipsa posse consistere, cum ex diuersis componatur atque mutetur, merito cognouerunt ab alio dependere: ab alio inquam uno atque sapientissimo, qui & unum cōficiat opus ex multis, & id unum ubique ordinet sapienter, regat præterea & potenter, opus uidelicet ingens atque multiplex, motu quidem perpetuo, atque rapidissimo, non tamen aberrante reuolutum: ducat quoque benignissime singula ad bonum mirificatum comoditate tum facilitate currentia. Quamobrem communi quadam conceptione deum esse pariter consenserunt, unum uniuersi regem potentem & sapientem atque clementem: quem & terreni reges, rerumque publicarum gubernatores pro uiribus debeant imitari. Post communem hanc de deo conceptionem gemina rursus uia ad deum ceperunt planius atque propius proficisci: per alteram quidem negando, per alteram referendo. Nam illa quid ipsum bonum, id est, quid deus non sit argumentantes, probauerunt neque esse quicquam ex his quæ capiuntur sensibus, neque ex his quæ mente comprehenduntur. In hac autem & creaturas ad creatorē, & uicissim creatorē referentes ad creaturas, excogitauerunt qua ratione & creator singula faciat atque perficiat, & creaturæ ad ipsum sese uel habeant, uel imitari, uel consequi possint. Hæcenus procedere philosophantis ingenium Plato noster & in Parmenide monstrat, & libro superiore cōfirmat. Quod Dionysius quoque Arcopagita maxime cōprobat. Procedere inquam hucusque tū radio quodam ab initio menti semel infuso, tū accedente lumine diuinitus mentes assidue collustrante. At uero quid ipsum in se bonum sit, id est diuina substantia, quemadmodum et in Parmenide, & hic ostendit, nemo per eiusmodi uias assequi potest. solum uero per has illuc denique peruenire, ubi diuinum bonum ob solam benignitatem suam amatorē suum propius accedentem & propria luce format, & calore fouet, & potestate transformat mentē, tum demum cognoscentē deum cum ipsa iam facta sit deus. Quod quidem in epistolis quoque significat. Postquam uero deum philosophus contemplatus fuerit coelestia gubernantem, tunc solum, & solus poterit terrena diuinitus gubernare. Qua quidem in re Plato Minoem laudat ab Ioue prius cōtemplando petentē leges quam ad homines promulgaret. Mitto quantum multi laudēt Scipionē, quod Ioue magistro ad rempublicam accedebat. Quid de Numa Pompilio dicam, ciuitatē religiosis legibus gubernantem? Nonne & Mosaicæ leges quibus dei populus diuine gubernaretur, deo ipso docente ad homines peruenērūt? Hinc Aristoxenus narrat philosophorum Indorum mysteria, quibus cōtinetur, absque diuina regula et hac quidem à deo demonstrata, non posse quicquam uel priuatim uel publice recte feliciterque unquam administrari. Quoniã uero idem Aegyptij cō-

pertum habebant, solis philosophis, & his quidem absolutis atque insuper sacris regni gubernacula concedebant. Atque usque adeo putabant nihil absque diuino auxilio posse feliciter agi, ut omnia publica à sacris uotisq; auspiciarentur. Nihil rursus absque diuina quadam inspiratione intelligi posse adeo asseriebant, quemadmodum refert Iamblicus, ut omnes apud illos philosophantium libri Mercurij dei nomini sint ascripti, quasi non hominum sint inuenta, sed dei. Quod Timæus quoque significat dicens philosophiam donum esse diuinum. Ciuilem quoque peritiam esse diuinum munus in Protagora & Politico docet. Atque ut ad hunc septimum redeamus, non admittit quenquam ad hanc suam reipub. gubernandam, nisi quem constiterit diuina quadam tam indole quam educatione utrunque donum diuinitus accepisse: quem solum ubique legitimum ciuem philosophumq; appellat. Sed cur diuino ad id munere opus esse dicit? Mitto nunc alias rationes. Quia uidelicet cum difficillimum cuique sit seipsum feliciter gubernare, certe impossibile est ciuitatem, ex tam multis diuersisq; compositam, cui & quotidie innumerabiles incertiq; imminet casus, beate unquam absque deo beatitudinis autore componere. Hinc factum est ut quaelibet ciuitas proprium quoddam nomen agnouerit, quasi patronum. huius uero numinis uicarium et interpretem esse Plato uult ciuitatis gubernatorem, qui instar numinis & diuina contempletur, & humanis inde prouideat. Quamobrem malos homines quasi diuini muneris omnino expertes à reipub. procul expellit. Solos autem accipit bonos. Neque tamen omnes. Nam ignaros theologiae appellat cecos atque somniantes, utpote qui rerum imagines pro rebus accipiant: stultum uero censet ciuitatis custodiam cecis somniantibusq; commendare. At uero theologos, qui nullum adhuc humanarum rerum usum teneant, non prius ad publicas res gerendas admittit, quam priuatis leuioribusq; tractandis assuefecerit. Concludit interea nulli magistratum esse dandum, nisi cuius uita sit melior magistratu, ipsumq; magistratum neque petat neque etiam appetat. Tu uero ubi Plato in erudiendo ciuili philosopho imaginem proponit speluncae, & uinculorum, & luminis cuiusdam, umbrarumq; & aquae, speluncam intellige hunc quem uidemus mundum, si ad mundum inuisibilem comparetur. Vinculum uero corpus humanum, siue potius perturbationem animi corpori alligantem. Umbras autem res omnes quae sensus mouent. Sunt enim haec uerarum rerum, id est idearum umbrae. Quod autem dicit animum non absque offensione repente tum ab inuisibili mundo descendere ad uisibilem, tum uicissim ascendere, duobus more Platonico modis potes accipere: tum in hac uita, quando uidelicet absque medio ab hoc humanorum studio, ad ipsum supremum diuinorum studium, atque contra transitur: tum inter hanc uitam atque alteram. Quando scilicet anima uel impura à corporis tenebris ad diuinum migrat lumen, sub quo caligat prorsus & cruciatur: uel à diuino lumine in corpus elementale descendens diu caecit atque turbatur. Memento uero luminis proprium esse omnia facere atque demonstrare: idque est triplex, diuinum, intellectuale, uisibile. Diuinum appellari solis utriusque solem. Intellectuale, solem angelicum nominari, solis mundani solem. Uisibile denique lumen, esse caelestem solem eiusque fulgorem. Quemadmodum uero fulgor à caelesti sole per omnia se diffundens, est imago actusque solis: ita & lux quae inest soli, imago est actusque mentis angelicae. Lumen deinde in angelo diuini luminis actus est & imago. Et quemadmodum uisibile lumen in natura perspicua duntaxat recipitur, sic inuisibile in perspicaci natura. Tres eiusmodi soles Iulianus Platonius in libro De Sole describens, addit ex Phoenicium theologia, uisibile lumen esse diuinum angelicæque intelligentiae actum quendam perennem per solarem fenestram ad oculos emicantem, atque inde per materias passim perspicuas quasi conuenientes sibi diffusum. Ceterum ne diffidas lumen hoc apparens esse luminis non apparentis imaginem, scito id lumen non esse corpus. Corpora enim absque offensione infectioneq; penetrat. Item non fieri propriam compositi corporis qualitatem. Alioquin & propriam requireret qualitatem elementorum calidam siue frigidam in eo precedentem, quod ipsum sit suscepturum, & recedente sole ad tempus in perspicuo remaneret. Itæ dimensionem propriam non astringi. Non enim tempore peruenit, uel partem nunc illuminat, & post partem. Adde quod amplius absque sui dissipatione implet, uicissimque in angustum sine uel sui uel uasis contractione momento se colligit. Neque proprie corporeum est, sed inter incorporea & corporea medium, & profecto propria caeli qualitas, cuius natura incorporeis est quam proxima. Communicatur quoque elementis duntaxat perspicuis, in hac ipsa perspicuitate caelo similibus: perspicuis inquam primo lumen, deinde calor: opacis autem calor primo, lumen uero non prius quam per calorem ad naturam perspicuam redigantur. Corporibus autem opacis, in quibus natura terrea dominatur, non infunditur. Non quia penetrare non possit, quandoquidem & crystallum penetrat opacis multis solidius: sed quia natura terrea à natura caelesti alienissima caelestis qualitatis capax esse non potest. Communicat tamen opacis calorem ut dixi, non tam proprium caelo quam lumen. Caelum enim quia lucet, ideo calet. Quod autem lumen à caelo in perspicua nostra diffusum, solis imago rursus debeat appellari, hinc apparet, quod ipsum est imaginum omnium communis propriaque origo. Imagines enim rerum sub ipsius fulgore resultant, ipsumque est imago tam potens, ut appareat non solum quando à speculati corpore resilit, sed etiam quando à sole profilit: quod ceteris imaginibus minime conuenit: omnes tamē incorporeae sunt: siquidem per totum momento se fundunt, eodemque in puncto absque mutua confusione sunt multae. Incorporeum ergo est et lumen, cuius id uirtute perficitur. Proinde momento solis radium secum ferre actum lucis uimque caloris. Ac per lucem quidem referre diuinæ & angelicæ intelligentiae claritatem. Per calorem uero utriusque uoluntatis charitatisque affectum. Cum uero superi, quemadmodum & artifices, opera per uoluntatem potius quam

per intelligentiam agant, merito uisibilis hic radius ex inuisibili illorum radio profluens, per calorem agit singula que gignuntur, potius quam per lucem. Immo uero per lucem agit, sed rerum imagines spirituales, per calorem uero corporeas qualitates. Calorq; hic ita dependet à luce, quemadmodum in diuinis per intellectum idealiter representantur omnia, per affectum inde surgentem omnia generantur. Nos uero hinc admoniti si natura terrea lumē cœleste non recipit, terrenos à nobis affectus longius expellamus, ut diuino lumine impleamur. Ac si ultimū corpus nō accipit primi lumē, nisi caleat inde prius simileq; reddatur, eia nos quoque mentium ultimi flagremus prius amore prima, ut amore purgati factiq; similes luceamus deinde diuinitus, ac pleno iam lumine gaudeamus. Sed reliqua iam huius septimi perstringamus. Quoniā igitur triplex lumē est, ut diximus, uisibile scilicet, & intellectuale super uisum, & diuinum super intellectum, ideo Plato in tribus gradibus mentionem hic facit de lumine, scilicet in caeuerna, in nocte, in die: tria uidelicet lumina illa significans, Ter quoq; mentionē facit de aqua, in caeuerna, in nocte, in die. sicut enim lumen & facit & demonstrat omnia, sic aqua lauat omnia atq; representat. per primum quidem significat mores, per secundum uero cōtemplationem. Et utrumq; tribus gradibus peragit. Nempe per moralē ter lauat & purgat, primo quidem amputando secundos motus per uirtutes ciuiles, deinde eosdem per uirtutes purgatorias extirpando, tertio per uirtutes animi iam purgati motus primos absolutissime moderando, unde iam ad exemplares que in deo sunt, uirtutes perueniatur, præsertim per cōtemplationem. Cuius quidem tres sunt gradus, quos refert aqua ter nominata, quatenus ipse imagines representando, refert intelligentiā. Diuina siquidem in tribus, ut ita dixerim, aquis representari uidentur. Primo quidē licet confusius, in rationibus phisicis: Secūdo distinctius in mathematicis: Tertio clarissime in metaphisicis penitus absolutis. Formas quidem phisicas Plato omnino materiales appellat. quia & cōmuni & propria materia indigent, & absq; illa cogitari non possunt. Mathematicas uero formas non adeo materiales, quia & propria non egent materia, sed aut cōmuni tātū ut dimensiones, aut nulla, ut numeri: atq; hæc sine materia licet excogitare. Diuinas deniq; formas omnino immateriales existimat, resq; ueras, quarū imagines quidē sunt mathematicæ formæ, umbra uero res naturales, mysteriū uero hoc est Pythagoricum. Cum ergo animaduertet Thaletem, Democritum, Anaxagoram, tā negligētes in rebus diuinis fuisse, quam diligentes in naturalibus, Pherecydem contra & Pythagoram Pythagoreosq; omnes mathematicorū principes, pariter summos extitisse theologos, moribusq; diuinos, merito partim ratione, partim experientia conclusit curiosum naturalium studium animam sepius à diuinis auertere. Quam & Salomon propterea occupationem pessimam iudicauit, & miseros qui nimium occuparentur in ea. Eosdem in Phædone Socrates detestatur, eos in quā qui naturalium effectuum causas, duntaxat ad qualitates quasdam elementales curiosius referentes, in eiusmodi principio & sine quiescunt, neq; summum uniuersi principium finemq; perquirunt. Quamobrē septimus hic liber ubi animam ad summum bonum solemq; id est deum, ideamq; diuinam quasi stellas conuenientibus perducit gradibus, nullam in ipso ascensu naturalis peritiæ efficit mentionem. Sed mathematicos quosdam gradus ad diuina cōmodius perducentes adducit in mediū: inter quos duo sunt puri. Arithmetica enim circa puros uersatur numeros, & geometria circa puras dimensiones. Tres uero gradus sunt mixti. Nam Musica numeris addit uoces motusq; ad auditū præcipue pertinentes. Stereometria uero dimensionibus addit pondera. Astronomia numeris dimensionibusq; cœlestes sphaeras motusq; metitur. Utitur autem Plato naturali peritiā in descensu potius quam ascensu, quemadmodū in Timæo & Philebo atque Parmenide, & alibi sepe docet. In descensu enim per diuinas naturalium causas, naturalia uult principalia demonstrari. In ascensu uero per anxiam naturalium curam, tanquā à diuinis ualde remotam, diuertere ab illis animā putat potius quam cōuertere. Omnino autē & actiones omnes etiā si honestissimæ uideantur, nihili pendit, nisi ad diuini boni imitationem consecutionemq; cōducant: & speculationes similiter omnes uel negligit, nisi ad diuinum bonum inueniendum conferant, uel etiam detestatur, si quo pacto nos inde diuertant. Proinde totum philosophiæ studium esse uult à sensibilibus conuertere ad intelligibilia, ad ipsumq; bonū, quod intelligibilium lumen est supremū, ascendere. Atq; quemadmodum se habet uisus ad uisibile summum, id est solem, sic intellectum ad summum intelligibile lumen, scilicet deū se habere. Ergo sicut sol generat oculū, & generando uim uidendi largitur, & genito actum uidendi continue præstat: sic deus & intellectum creat, creandoq; intelligendi uim præbet, & creato continue actum intelligendi. Rursus quemadmodū circa oculum nihil opus est ab arte fieri, nisi purgare ipsum atq; conuertere: ita circa intellectum duo duntaxat præstat philosophia, purgando scilicet ipsum tum à perturbationibus, tum à falsis opinionibus, atq; conuertendo per rationes exhortationesq; à sensibilibus formis ad intellectuales nobis insitas formas, perq; has ad formas intelligibiles, id est ideas. Rursus per ideas ad diuinam mentem, qua comprehenduntur idee, ab hac deniq; ad diuinum bonum, idearum principium atq; lumen. Cum ergo dicit animam à lucerna ad lunam, à luna ad solem attolli, significat à formis naturalibus ad mathematicas, ab his ad diuinas deniq; eleuari, non docendo quidē, diuina enim ut tradit in epistolis, doceri non possunt, sed purgando potius atq; conuertendo. Nam his peractis, sicut sol qui est uisibile lumē, monstrat oculo uisibilia, ita ipsum bonum quod intelligibile lumen est, intelligenda intellectui patefacit. Sed de his in Theologia nostra latissime. Itaq; nemo mirari debet Platonem, doctrinali scribendi ordine uti rarius, purgatorio uero atq; exhortatorio

tatorio, id est conuersorio semper. Post hæc nota ex eorum numero quæ sentiuntur, illa potissimum intelligentiã excitare, quæ haud plane per sensum à suis oppositis discernuntur, ideoq; intelligentia indigent discernente. Item numeros non esse corporeos. Siquidem nihil aliud numerus est quam unitas repetita. Vnitas autem nõ est corpus: non enim in partes diuiditur: quæ si fingatur diuidi, non secatur, sed potius multiplicatur: multiplicatur inquam in seipsam, non in partes ullas: pars enim qualibet toto solet esse minor. Nulla uero unitas uel maior uel minor est unitate. At qui hæc ipsa unitas numerusq; ad incorpoream nos essentiam erigunt: similiter quoque figuræ quarum ratio uera in mente reperitur potius quam in corpore. Similiter astronomia ex ordine cæli motoris ratione indagare uidetur. Eum Plato astronomũ negat superna suspicere, qui ab ipso cælo non prospexerit super cælũ, præsertim quia cælestia cum integrum non impleant ordinem, nimirum à superiore quodam & integro ordine pendent. Deridet & musicum nisi à consonantia uocis ad intellectualem se recipiat consonantie rationem. Deniq; dialecticam, id est metaphysicam siue theologiã omnibus facultatibus anteponebat, & ducẽtem omnes, & ad suũ officium utentem ministerio singularum. Officium uero eius esse, per totam ipsius quod dicitur ens, progredi latitudinem, atq; ad ipsum bonum totius entis causam se conferre, & in ipso entium ordine quid unumquodq; sit definire, rationem cuiusq; essentia assignando, quid uel quælibet sequatur essentiam demonstrare. Cæteras autẽ facultates præ huius nobilitate iudicat esse seruales. Aut enim ad opiniones hominum declinant, uel ad generationes compositionesq; inferiorum, uel ad cultum eorum quæ gignantur: aut saltẽ & si ad incorporea sese pro uiribus erigunt, nihilominus circa illa quodammodo somniãt. Quales esse inquit mathematicas disciplinas. Mox uero duo subiungit genera, essentiam scilicet, atq; generationem. Ad illam quidem intelligentiam, ad hanc autẽ opinionem existimat pertinere. Rursus in intelligentia scientiã quidem dicit essentiam consequi ad dialecticũ pertinentem, cognitionẽ uero sequi essentiã, & ad mathematicũ attinere. In opinione similiter fidẽ imaginationemq; connumerat: & per illam quidem corpora percipi, per hanc uero imagines corporũ atq; umbras. Deinde concludit cæteras facultates absq; dialectica esse cæcas. Atq; eas simul & dialecticam insuper uanas esse, nisi ipsam boni ideam perspicue nouerint, perq; ipsam in singulis sciãt à falsis uera bona discernere. Eum uero qui boni ignoraerit rationẽ, & insonijs hic illudum turbari, & ad inferos descendente illud magis atq; uexari. Subdit eum hominem esse claudũ qui ad alterutrũ siue ad agendum siue ad speculandum ineptus sit atq; imperitus. Quapropter ad gubernandũ eligit illos, qui ad utrumq; & apti natura sint, & disciplina sufficienter instructi. Interea nota mendacẽ quasi mancũ & mutilatum à rep. excludendum. Mendacem uero nominat, & qui dedita opera mentitur alijs, & qui per ignorãtiã mentitur ipse sibi. Memento & labores animi grauiores esse q̃ corporis, ideoq; in iuuentute discendũ, liberalesq; disciplinas procul à seruitute docendas. Neq; tamen dialecticam adolescentibus esse tradendam. Quod Philebus quoq; nos docet. Nã ut Phædrus quoq; distinguit, duo nobis omnium insunt duces, innata uidelicet cupiditas uoluptatum, & acquisita quedam per educationem opinio, dictans honesta et iusta nobis à legibus definita in omnibus esse seruanda. Duo uero hi duces sepius in contraria distrahunt. Quoniam uero differendi facultas si tradatur adolescentibus, opinionem honesti debilitat, unde euadunt intemperantes, immo & superbi & impij, ut in Philebo quoq; & Legibus legitur, idcirco ante trigesimum etatis annum in mathematicis erudiendi sunt, atq; in publicis negotijs per interualla pariter exercendi. Cũ uero ad trigesimum peruenerint, ad dialecticã admittendi, ita tamen ut rursus per interualla reuocentur ad publicas actiones. Tu uero differendi industriam à forma quidẽ sua Dialecticam nomina, ab exordio Logicam, à fine metaphysicam atq; Theologiã. Scito & ad eiusmodi dialecticã finem quasi diuinum homines in quinquagesimo etatis anno uocari, propterea quod ad diuinorum intuitũ purgata mente opus est atq; serena. Interea hic animaduerte quod & hic & in Theologia sepius usurpamus, à Platone notari tria quedam, radium scilicet, lumenq; & lucem. Radium quidem esse singulis mentibus sicut & oculis proprium & naturaliter insitum, Lumen uero cunctis oculis esse commune. Lucẽ deniq; diuinam præesse lumini mentium omnium communi, quemadmodum lux in sole præest lumini oculorum æque communi. Concludit ciuem postquam boni ipsius lucem & per radium inde sibi naturaliter insitum & per lumen eiusdẽ rursus infusum fuerit cõtemplatus, oportere ciuitatem ad boni ipsius exemplar pro uiribus gubernare.

DIALOGVS SEPTIMVS

DE IVSTO

OSTHÆC Naturam, inquam, nostram quod ad eruditionem & rudita Specus Platoni
tem attinet tali quadam imagine contemplare. Finge animo subterraneũ tonis
specus instar domicilium, cuius ingressus longissimus uersus lumen in an
trum totum pateat. In eo homines nutritos à pueritiã ceruicem & crura ita
deuinctos, ut & immobiles permanere cogantur, & ad anteriora solum
prospicere, capita uero uinculis astricta circumagere nequeant. Post tergum autem su-
perne ac procul ignis fax suspensa sit, interq; ignem & uinctos homines uia superior
Ff 3 paulo

paulo, secus quam paries sit constructus exiguus, sicut plerumque praestigiatoribus septa quaedam super quibus sua miranda demonstrant, coram spectantibus opponuntur.

Esto inquit. Cogita rursus homines intra parietem ferentes uasa uaria, supra parietem eminentia, statuasque hominum & aliorum animalium lapideas & ligneas imagines, modisque uariis fabricatas. Atque, ut consentaneum est, qui haec circumferunt, partim sileant, partim loquantur. Quam portentosa haec signumeta sunt. At similes isti nobis sunt. Nam primum quidem putas istos aliud quicquam uel suis ipsorum uel proximorum hominum uidere praeter umbras quae ab igne in aduersam speluncae partem cadunt? Nihil aliud, quando nunquam in uita mouere capita potuerunt. Quid autem eorum quae circumferuntur, nonne umbras duntaxat? Nempe. Si ergo inuicem loqui liceret, nonne umbras rerum nominibus appellandas esse putare eos credamus? Necessesse est. Quod si echo ex aduersa parte carceris resonaret, quoties praetereuntium aliquis loqueretur, putas ne ipsos alium quaequam quam transiuntium umbras loqui existimatos? Non per iouem. Omnino igitur isti nihil uerum esse nisi fabricatarum rerum umbras arbitrantur.

Ita prorsus necessesse est. Contra uero nunc animaduerte qualis foret eorum a uinculis solutio, ignorantiaeque curatio. Nempe si quis eorum solueretur, cogereturque repete surgere, collum uertere, ambulare, lumem ipsum aspicere, doleret protinus, nec propter splendorem intueri posset illa, quorum umbras ante cernebat. Huic si quis nugae hactenus spectauisse dicat, nunc autem rebus ueris esse propinquiores ueriusque inspicere, ac praetereuntium quemque monstrans, quid sit quae fuerit, nonne uacillaturum putas, arbitraturumque ueriores esse quae ante cernebat, quam quae nunc ostenduntur? Multum. Et si coegerit eum lumen aspicere, nonne dolore oculorum affectum iri putas? oculosque ad ea quae facile prius uiderat, retorquere, certiora ea existimantem quam quae subito tum offerebantur? Ita nimirum. Si uero quis eundem per aspera atque ardua sursum traheret uiolenter, neque permitteret quicquam aspicere antequam ad solis lumen extraxisset, nonne dolere ipsum & agrefere dum raptaretur, existimas? & cum ad lumem euectus fuerit, oculos splendore suffusum haerere, nihilque ex his posse conspiciere quae uera nunc ab hominibus existimantur? Nihil certe subito. Consuetudine igitur primum opus, si supera inspecturus sit. Umbrasque primum facilius intuebitur, post haec in aquis hominum ceterorumque imagines. Ipsa uero deinde quae in caelo sunt, & ipsum caelum nocte facilius contemplantur, dum astrorum & lunae lumen spectabit, quam si solem ipsum die solisque fulgore intueatur. Proculdubio. Atque ita demum solem ipsum suspiciet, neque iam in aquis & aliena in regione simulacra ipsius spectabit, sed ipsum secundum seipsum in sede propria speculabitur & qualis sit cognoscere poterit. Necessesse est. Animaduertet tandem ipsum esse, qui tempora & annos temperat, qui omnia regit quae sub caelo sunt, qui omnium quae ante ab ipsis uisa sunt, modo quodam est autor. Certum est huc illum hisce gradibus ascensurum. Quid si habitationem pristina memoria repetat, & illorum hominum sapientiam atque uincula? an non censes eum beatum se loci mutatione existimaturum, illos autem miseraturum? Et maxime quidem. Praeterea si qui honores ibi inuicem exhibebantur & laudes, dabanturque praemia illi qui transeuntia quaelibet acute cerneret, recordareturque maxime quae ex illis priora, quae posteriora, quae pariter progredi soleant, atque ex his futura optime praesagiret, haec ne desideraturum putas? beatosque illos qui apud eos honorantur & dominantur existimaturum? uel quod ait Homerus malle, in alieno scilicet rure serui alicuius exortis mancipium effici, & quidlibet perpeti potius quam opinionibus istis illud, & in ea miseria uersari.

Arbitror eum quaecumque alia potius quam uitam eiusmodi electurum. Hic si rursus descendat, & sedem quam antea nanciscatur, nonne cum repete a sole discesserit, tenebris offundetur? Vehementer. At si umbras illas discernere oporteat, deque ipsis disceptare cum illis qui perpetuis uinculis pressi sunt, proferendaque sententia sit eo ipso in tempore, quo oculi ipsius hallucinantur, antequam acies expurgetur, quod quidem non breui fiet, an non risum concitabit? eique ab omnibus dedecori dabitur, quod postquam sursum ascendit, corruptis reuersus est oculis? diceturque nunquam ad supera contendendum esse, & eum qui soluere tentet & sursum ducere si deprehendatur, protinus occidendum. Tota haec imago o amice Glaucoco referenda est ad illa quae supra dicta sunt. Carcer quidem is ad eam quae cernitur oculis, mundi machina: fax uero ignis in specu, ad solis potentiam: postremo si ascensum ad supera, eorumque

Declaratio
similitudi-
nis specus

eorumq; conspectū, rite ad eum qui ad intelligibilem regionē tendit, ascensum retuleris, ut ego quidem spero non aberrabis, postquā sententiā meā audire desideras. Deus autē nouit an uera sit. Quæ igitur mihi apparēt, huc tendunt. Nempē arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius ideam supernā existere, uixq; uideri: si autē uisa fuerit, asserendū eam omnibus omnium rectorū atq; bonorum causam esse, cum ipsa in loco uisibili lumē creauerit, & luminis autorem: in ipso uero intelligibili regnet ipsa, ueritatēq; & mentem protulerit. Quam nosse necesse sit omnē quicunq; sana mente quicquā uel priuatim uel publice est acturus. Ita & ipse cogito utcunq; possim. Age & hoc considera: neq; mireris, quod hi qui huc descendūt nolint humana tractare, sed ipsorū mentis acies semper ad supera dirigatur. Probabile quippe id est, siquidem superiorem imaginē sequitur.

Probabile fanē. Quid autē hoc? Mirandū putas, si quis à diuinis spectaculis ad humana hæc mala prolapsus ineptior sit ad agendū, rideaturq; præsertim si ante quā præsentibus tenebris assuescat, dū adhuc titubat, cogatur uel in iudicijs uel alibi de iusti umbris, aut statuis illis quarum umbræ hæc sunt, certare, deq; eorū qui iustitiā ipsam nunquā uiderunt persuasione iudicijsq; differere? Nullo modo mirandū. Verum si mentem quis habuerit, recordabitur quod duobus modis & duabus ex causis turbari oculi consueuerunt: & cū ex lumine ad umbram descendimus, & cum ex tenebris in lucē prodimus: eodemq; modo affici animū arbitrabitur, quotiens turbatum uiderit, & ad aliquid cernendum hebetiorem. Ideoq; haud temere in risum prorumpet, sed diligenter inquirat, utrum à lucidiori uita descendens, nouis tenebris obruatur: uel ab insipientia plurima ad fulgidum spectaculum surgens, sub corusco nimis splendore deficiat. Et huius quidē affectum probabit, uitamq; eius beatā fore censebit: illius miserebitur: aut si forte ridere uolet, haud tam inepte hunc ridebit, quā eū qui à lumine superno deciderit. Consentaneum. Hæc igitur si uera sunt, ita de his cogitandū est, eruditionē non esse talem qualem aliqui prædicant, pollicentur enim animo scientiæ prorsus experti se scientiā tradituros, quasi oculis cæcis uisum. Profitentur certe. Præsens autē ratio nobis innuit, primum uim quæ est in animo cuiuscunq;, deinde instrumentum, quo rem discere quisq; potest, perinde ac si oculū impossibile esset aliter q̄ una cū toto corpore ad clarū obiectū ex obscuro cōuertere: ita tota mente à generatione usq; ad id quod ens dicitur circūagere oportere, ut quod clarissimū est possit speculando transcendere. hoc autē ipsum bonum esse dicimus. Nempē. Ad hoc igitur ipsum eruditio cōpetens, erit facultas quædam animi dirigendi, ut ipsius oculus quāfacillime & efficacissime cōuertat. quæ huic oculō aciem uisumq; non dabit, sed eum potius cū uisum quidē habeat, neq; tamē recte cōuersus sit, neq; quod decet aspiciat, conuertere omni machinatione contendet. Ita uidetur.

Cætera igitur quæ uirtutes animæ nuncupant, in hoc uident uirtutibus corporis similes. Nam cum natura non insint, paulatim cōsuetudine & exercitatione cōparari uident. Sapientia uero maxime omnium diuiniore cuiusdam uirtus existit, quod uim quidē suam nunquā amittit, ab ipsa uero circūductione utile & cōferens, ac inutile rursus noxiumq; euadit. At nondū animaduertisti, q̄ acute uidet celeriterq; discernit illorū animula, qui licet mali sint, tamen sapientes habentur, ea ad quæ conuersa est, tanquā aciem habeat nequaquam hebetem, sed prauitati seruire coacta sit? Atq; idcirco quo acutius inspicit, eo plura peragit mala. Omnino quidē. Si ab hoc ingenio statim à pueritia amputentur quæ sunt generationis affinia ceu plumbea pondera, quæ comestionibus & huiusmodi uoluptatibus & libidinibus atq; delicijs inhærentia mentis aciem ad inferiora detorquet, cōfestim expeditus eius intuitus, & ad ea quæ uera sunt conuersus, ipse scilicet idē & in eisdem hominibus tam acute illa discernet, quā hæc quibus in præsentia est intentus.

Probabile est. Quid istud? Nonne probabile ac necessariū ex prædictis, neq; rudes homines & ueritatis ignaros rēpub. sufficiēter administrare, neq; eos qui semper in studijs literarum uersati sunt? Propterea quod illi quidē finem sibi certū non proposuerunt in uita, ad quē respiciētes oportet omnia agere quæcunq; agāt & priuatim & publice. Hi autē haud sponte tractabunt ciuilia, existimātes se etiā hac in uita à negotijs humanis semotos, in beatorū insulis habitare. Vera narras. Nostrū igitur qui cōdidimus ciuitatem, erit officium, optimas hominū naturas impellere ad eā quam supra diximus maximā disciplinā, bonumq; cognoscendū, adeo ut & sursum ascendant, & postq; ascenderit ac

qui malus est & sapiens habetur, eo plura peragit mala quo acutius cernit

fatis inspexerint, ne ipsis quod nunc concedit, permittamus. Quid istud? Ut in eo uidelicet studio permaneant, neque uelint rursus ad homines istos carcere clausos huc descendere, neque laborum istorum honorumque seu uiliores seu preciosiores fuerint participes esse. An ipsis iniuriam inferemus, cogemusque eos deteriore uitam subire, cum frui meliore possint? Oblitus es o amice hoc legi curam non esse, ut unum quoddam genus in ciuitate in primis sit beatum, sed ut tota ciuitas. Profecto ad hoc ciues ipsos persuasione & impulsione conciliat, facitque ut mutuo sese adiuuent, communemque pro uiribus utilitatem colant. Nempe lex ciuili coetu homines congregat, non ut permittat unumquemque quod lubet ferri, sed ut ipsis ad copulam ciuitatis utatur. Vera loqueris. Id me fugerat. Considera itaque Glauco, quemadmodum philosophos qui apud nos reperiuntur, iniuria nulla afficiemus. Sed cum cogemus eos aliorum curam gerere, iure in hunc modum dicemus: quod uidelicet quicumque in alijs ciuitatibus philosophi reperiuntur, ob hanc causam merito administranda Reip. labores refugiunt, quia in qualibet ciuitate ipsi per se nascuntur, Rep. non curante. Par autem est ut quod per se nascitur, cum nulli pro alimentis acceptis sit obnoxium, nulli exhibeat nutrimenti mercedem. Nos autem uos tam uobismet quam reliquis ciuibus tanquam in apud examine duces ac reges creauimus, melius perfectiusque quam ceteri eruditos, aptioresque ad utramque curam suscipiendam. Descendere ergo uicissim debetis singuli in aliorum hominum coetum, & ad obscura inspicienda assuefieri. Nam cum assuefacti fueritis, multo acutius illa cernetis quam qui in eis quotidie obuersantur, & quaelibet simulachra quae & quorum sint agnosceritis, ut qui reuera noueritis, quae honesta, iusta, bonaue sint. Atque ita nobis una ac uobis ciuitas quasi uigilantibus recteque sentientibus colitur, non tanquam somniantibus quemadmodum nunc plurimae habitantur, ab his uidelicet, qui de umbris inter se decertant, deque principatu tanquam maximo bono contendunt. Veritas autem ita se habet. Ciuitas profecto in qua ciues ad expetendos magistratus minime ambitiosi sunt, optime & procul a seditionibus permanet: contra uero, quae aliter affectos habet ciues. Sic est prorsus. An reuertentur monitus nostros alumni, cum hac audiuerint: nolentque uicissim singuli ciuitatis administrationem suscipere, sed in contemplationis otio diutius commorari? Minime. Nam iusta uiris iustis praecipiemus. Sed omnino tanquam ad rem necessariam ad magistratum accedet eorum quisque, contra ac illi qui nunc in singulis ciuitatibus dominantur. Nempe sic res se habet o amice. Si uitam inuenieris eorum qui magistratibus praefuturi sunt, ipsis magistratibus meliorem, tunc primum tibi optime instituta ciuitas elucebit. In ea siquidem sola uere diuites dominabuntur. non auri dico, sed cuius oportet uirum beatum, diuitem esse, uitae probae atque prudentis. Sin autem inopes, bonisque proprijs uacui ad publica aduentauerint, bona illinc rapere cupientes, ciuitas illa felix esse non poterit. Nam ubi de principatu contenditur, cum proprium hoc sit & intestinum bellum, tum eos qui ita pugnant, tum reliquam ciuitatem perdit. Vera narras. Habes aliquos qui ciuiles honores spernant, praeter ueros philosophos? Non per louem. At enim magistratus dandi sunt hominibus imperij minime cupidis. alioquin similtas inter amulos orietur. Certe. Quosnam igitur alios ad custodiam ciuitatis induces, praeter eos qui optime haec intelligunt, per quae rite ciuitas colitur, habentque & honores alios, & uitam ciuili praestantiorē? Nullos equidem alios.

Vis ergo nunc inquiramus, quo pacto tales in ciuitate uiri euadant? & qua ratione eos aliquis in lumen educat: quemadmodum ab inferis ad deos ascendisse aliqui memorantur. Quid ni uelim? Haec, ut uideretur, non erit testae reuolutio, sed animae circūductio a nocturno quodam die ad eius quod uere est contemplationem. Quae quidem ascensum ueram philosophiam esse dicemus. Omnino. An non inuestigandum est quae disciplina potissimum hanc habeat facultatem? Quid ni? Quanam igitur erit o Glauco disciplina, per quam animus ex his quae fluunt, ad ea quae uere sunt, reducatur? Nunc interim dum loquor cogito. Nonne enim eos esse belli athletas diximus: sed necessarium dum iuuenes sunt, tales esse. Diximus plane. Oportet ergo hanc praeterea superiori addere disciplinam quam quaerimus. Quam potissimum? Quae scilicet non inutilis sit bellicosis hominibus. Oportet sane, siquidem est possibile. Gymnastica porro & musica in superioribus a nobis sunt eruditi. Ita prorsus est actum. Gymnastica quidem circa id quod augefcit & deficit, uersari uideretur. Nam incrementum corporis & decrementum consi-

derat

derat. Apparet. Hæc ergo non erit ea quam quarimus disciplina. Non. An forte genus illud musicæ, quod supra narrauimus? At erat illa quidem, si tenes memoria, proportione quadam gymnasticæ correspondens, cōsuetudine moribusq; custodes erudiens, præbensq; secundū harmoniā, cōpositionem & concinnitatē quandā potius quam scientiam, & secundum rhythmum modulationē numerosamq; decentiā. Quinetiā in oratione alia quædā generis eiusdē continet, tam quo ad fabulosos sermones, quam quo ad ueros. Cognitio uero talis cuiusdam boni quale tu nunc inuestigas, in ea nulla prorsus existit. Diligenter admodum me cōmonuisti. Nā reuera tale nihil habere cōperta est. Cæterum ô beate Glauco, quænam talis erit facultas? Etenim artes mechanicæ illiberalesq; omnes esse quodāmodo uisæ sunt. Quid nī? At uero, quæ nā alia præterea restat doctrinā à Musica, & gymnastica, artibusq; diuersa? Age itaq; si nihil ab his seorsum accipere possumus, aliquid saltem ex ijs quæ per omnia discurrūt, accipiamus. Quid nā?

Cōmune scilicet illud quo omnes utuntur artes, cogitationes, atq; scientiæ, quod cuiq; in primis necessario est discendū. Quale istud? Leue hoc & puerile, cognoscere scilicet unum, duo, tria, quod summam numerum & cōputationē uoco. An non ita natura comparatum est, ut omnis ars atq; scientiā cogatur horū particeps fieri. Et maxime quidem Nonne res bellica etiam? Necessarium est omnino. Ridiculum ducem Palamedes Agamemnonem fuisse passim in tragœdijs ostendit. An ignoras quod se profiteatur numeri inuentorem, asseritq; apud Troiam belli acies ordinasse, nauesq; & reliqua omnia numerasse, quasi horū numerus ante fuisset incognitus, & Agamemnon, ut uidet, neq; quot pedes haberet, agnouerit? siquidem erat cōputationis ignarus. Qualē itaq; tūc fuisse ducem existimas? Absurdum equidē, si uera hæc erant. Necessariā ergo numerorum cognitionem militi esse dicemus, ut & numerare & cōputare ualeat. Maxime omnium, si modo ad ordinandas acies omnino rudis esse non debet. Imò uero si homo futurus est. An tibi in hac disciplina quod mihi uenit in mentem? Quid? Videtur natura ex eorum numero esse, quæ ad intelligentiā homines eleuant, qualia nos perquirimus. Cumq; talis sit ut omnino mentem ad essentiam attollere possit, nemo ut decet hæc uti cognitione uidetur. Quæ ratione id ais? Conabor equidem sententiam tibi meā explicare. Animaduerte obsecro quemadmodum mecum ipse genera rerū ita distinguo, ut quædam ad intelligentiā ducant, qualia nos dicimus, quædam minime: & quæ dicā confirmata, uel nega, ut clarius dignoscamus, an hoc tale sit, quale uaticinor. Ostendeam. Ecce ostendo: si modo res quæ sensus mouent, uides partim tales esse ut ad considerandum intelligentiā minime prouocēt, utpote quæ sufficienter sunt à sensibus iudicata: partim tales ut prouocent, quasi sensus in eis nihil sincere diiudicet. Quæ prouocul admodum prospiciuntur dicis, & quæ quodammodo adumbrata sunt. Haud satis quænam dixerim coniecisti. Quænam igitur? Ea porro inquam mentē minime prouocant, quæcunq; in contrarium simul sensum non incidunt. Quæ uero incidunt in contrarium, prouocant, postquā sensus nō hoc magis q̄ contrariū monstrat, siue eminus seu cōminus intueatur. Sic autē quod dico, magis tibi patebit. hos utiq; tres esse digitos dicimus, pollicem, indicem, ac medium. Planē. Ita me loqui existimato, quasi proxime uideantur. Atq; id in ipsis considera. Quid? Digitus quidem esse similiter quisq; eorū apparet, atq; ad hoc nihil interest, siue medius offeratur, siue postremus, albus seu niger, pinguis aut tenuis, & quicquid generis eiusdem. In omnibus siquidem huiuscemodi nō cogitur animus intelligentiā ad disceptandum prouocare, quid ē multis sit digitis. Neq; enim sensus ei simul significauit digitū contrariū esse quā digitū. Non certe. Merito igitur quod tale est, mentem nec mouebit, nec excitabit. Merito. Ipsorum uero magnitudinē & paruitatē nunquid aspectus satis cernit? nihilq; ad eum refert, siue in medio quædam illorum iaceant, siue in extremis? Eodemq; modo pingue, tenue, uel molliem & duritiem tactus ipse? Atqui & alij sensus nunquid non imperfecte talia quædam declarant? Vel sic agit eorū quisq;? Nam primū quidē sensus qui ad durū attinet, cogitur & ad molle pertingere, animoq; ita renunciat, quasi idem & molle & durū esse senserit.

Ita certe. An non necessarium est in rebus huiusmodi animum dubitare, quid significet duri hic sensus, si quidem idem molle insuper asserit? Item sensus ipsius grauis & leuis, quid graue & leue, si leue graue esse, & graue leue significat? Absurde profecto hæc ad animum

Arithmetica & computatoria sunt necessariae militi

Repetit alius rem

ad animum interpretationes deueniūt, & consideratione indigent. Merito igitur in his rebus primo quidem animus nititur rationē & intelligentiā prouocans considerare, nunquid unum, aut duo sint singula quæ nunciantur. Cur non? Nonne si duo apparent, alterum & unū apparet utrunq;? Ita. Si ergo unū utrunq;, ambo autē duo, separata duo intelliget animus. Nam si indistincta perceperit, non duo, sed unum intelliget. Recte.

Magnum quidē & paruum, aspectū uidere dicimus, nō discretū aliquid, sed cōfūsum. an non? Planē. Propter huius autē declarationē, magnum rursus & parū intelligentia cogitur intueri, nō cōfusa, sed distincta potius contra ac sensus. Vera loqueris. Hinc ad sciscitandū protinus incitatur, quid magnū sit, quid parū. Maxime uero. Atq; ita aliud quidem intelligibile, uisibile aliud nuncupauimus. Scite admodum. Hæc sunt quæ nuper differere aggressus sum, quod uidelicet quædam animum ad intelligentiam erigunt, quædam minime, quod ue ea erigunt, quæ in sensus unā cum suis contrarijs incidunt: quæ uero non ita, mentem non fuscitant. Intelligo iam, atq; ita mihi uidentur. Quid uero numerus & unū? Vtro in genere tibi esse uidentur? Haud intelligo.

Commodā
philosopho
Arithmeti-
cam primo
omnium

At ex supra dictis animaduerte. si enim sufficienter ipsum secundum seipsum inspicitur, aut alio quopiam sensu unum cōprehenditur, haud quaquā ad essentiam mentem ducit, quemadmodum de digito diximus. sin autem aliquid semper contrarium illi simul suboritur, adeo ut nihil magis unum quā contrarium uideatur, iudicis discretione iam indiget, cogiturq; in ea animus dubitare atq; perquirere, & mouens in seipso intelligentiam, sciscitari quidnam unum ipsum est. Atq; hoc pacto unius cōsideratio ex eorū numero erit, quæ attollunt animum, conuertuntq; ad eius quod uere est, contemplationem.

At enim tale non nihil habet unius inspectio. Simul namq; ipsum ut unum cernimus, & ut multitudinem infinitā. Si unū id patitur, idem omnis numerus patietur. Absq; dubio. Enim uero cōputandi & numerandi scientia omnis circa numerū. Maxime.

Hæc autē ad ueritatem conferre uidentur. Mirū in modū. Hæc itaq; disciplina ex earum genere erit quas quarimus, militi quidem cognitu maxime necessaria ad acies ordinandas, philosopho autem ut e fluctibus generationis emergat, essentiamq; attingat, sine qua disciplina computare ratiocinariq; non poterunt. Est ita. Custos autē nofter & miles est & philosophus. Nempe. Conueniens utiq; institutio erit o Glauco, persuadere illis qui ciuitatis muneribus functuri sunt, ut se ad computandi scientiā conferant, neq; rudes adhuc inde discedant, sed persequantur quoad ipsa mente ad numerorum naturam contemplandā perueniāt, non uendendi emendiq; gratia, tanquā mercatores uel caupones: sed ut ad bellum instructi sint, facileq; animū a generatione ad ueritatē essentiamq; conuertant. Præclare loqueris. Atqui his ita de ratiocinandi disciplina dictis, equidē mecū ipse cogito quā numerorū cognitio decora sit utilisq; nobis passim ad id quod uolumus, si quis eam cognoscendi, non cauponandi gratia sequitur. Quare ratione? Hoc ipsum inquam, quod modo diximus, quod uidelicet uehementer subleuat animum deq; ipsis numeris differere cogit, nullo modo admittentem si quis disputando pro numeris corpora quæ & uidentur & atrectantur, induxerit. Nosti enim quemadmodum qui in his periti sunt, quotiens aliquis ipsum unum uerbis discerpere nititur, subrident protinus, neq; hoc tolerant: Verum si tu secas, ipsi multiplicant, cauentes nequando ipsum unum non unum appareat, sed particulæ plurimæ. Vera loqueris. Siquis eos ita percontetur, o mirifici uiri, quibus de numeris disputatis, quibus unū tale inest, quale uos traditis, æquale scilicet unum quodq; est, & omne penitus omni, neque minimo quouis discrepans, partē tamē nullam continens in seipso: Quid eos ad hæc o Glauco existimas responsuros? Reor equidem responsuros illos, de ipsis se numeris loqui, qui cogitari duntaxat possunt, aliter autē atrectari nequaquam. Cernis igitur o amice, hanc reuera peritiam huius disciplinæ nobis necessariam esse? quādoquidē ut apparet animū ad hoc inducit, ut ipsa intelligentia utatur ad ueritatem ipsam percipiendam. Vehementer id efficit. An & hoc aduertisti, q; homines natura arithmetici ad omnes doctrinas, ut ita dixerim, acuti uidentur. Quinetiam si qui ingenio tardiores huic se studio dederint, si nullam utilitatē aliā susceperint, tamē hoc assequuntur, ut acutiores quā antea sint. Sic est. Sed enim haud facile multa reperies, ut existimo, quæ maiori cum difficultate quā ista discantur. Non profecto. Propter omnes quas adduximus rationes, haud quaquā ne gligenda

Homines
natura arith-
metici ad
omnes do-
ctrinas sunt
apti

gligenda hæc sunt, sed in his præcipue erudiendi qui optimis sunt ingenijs. Assentior equidem. Hoc itaq; nobis ita positū sit: post hoc quod huic proximū est, cōsideremus nunquid nobis conducatur. Quid istud? num Geometriam dicis? Hanc ipsam. Quatenus enim ad bellicam rem confert, eatenus certe nobis cōuenit. Nam ad castra ponēda, regionem occupandam, colligendas turmas, uel etiā spargendas, & ad cætera machinamenta, quibus circa acies, uel in obsidione, uel itinere uti solēt, permultū interest Geometricus ne aliquis sit, an nō. Ad hæc utiq; exigua quædam Geometriæ Arithmeticæq; particula sufficit. Inquirendū est autē, utrū diuturnius studium uberiorq; perceptio conferat ad ideā boni facile dignoscendam, conferunt uero ad hoc omnia, quæ animū illuc conuertunt, ubi est essentiæ beatissimū, quod ipsi est penitus cognoscendū. Recte.

Geometria
an utilis sit

Ergo si essentiam intueri Geometriæ studiū cogit, conuenit quidem: si autem generationem, non cōuenit. Ita dicimus. Profecto nobis hoc nō negabūt quicunq; uel paululum quid Geometriæ gustarunt, quin hæc scientia cōtra omnino se habeat quā de ea loquantur, qui in ipsa uersantur. Quonam pacto? Quippe ridicule admodum & quasi coacti sæpe loquuntur. Nam uelut operatores quidam operisq; gratia uerba faciunt, dum & quadrare aiunt, & perducere, atq; addere, cæteraq; similiter. Doctrina uero hæc omnis cognitionis gratia quaeritur. Sic est omnino. An non id quoq; nobis est concedendū? Quid? Quod quaeritur cognoscendū illius gratia quod semper est, non eius quod & oritur quandoq; & interit. Concedendum planē: nam Geometria eius quod est semper, cognitio est. Attollet igitur o generose uir ad ueritatem animū, atq; ita ad philosophandū præparabit cogitationem, ut ad supera cōuertamus, quæ nūc contra q; decet, ad inferiora deicimus. Quā maxime fieri potest. Quā maxime igitur præcipiendum est, ut qui præclarissimam hanc habitāt ciuitatem, nullo modo Geometriam spernant: nam & quæ præter ipsius propositum quodammodo esse uidentur, haud exigua sunt. Qualia? Quæ tu circa rem bellicam cōmemorabas. Scimus quinetiam ad disciplinas omnes facilius perdiscendas interesse omnino, attigerit ne Geometriā aliquis, an non. Profus. Hanc ergo doctrinam secūdo loco discendam iuuenibus. Statuamus. An tertio in loco ponemus Astronomiam? Quid censes?

Quo pacto
conducatur
Geometria
ad philoso-
phandum

Ponendam equidem: nam mutationes opportunitatesq; temporū præsentire non minus rei militari quā agriculturæ nauigationisq; conuenit. Quā dulcis uir es. Nempe uereri uideris, ne multi te putēt inutiles disciplinas inducere. Est autē non leue istud sed difficile admodum persuadere, quod ex huiusmodi disciplinis instrumentum quoddam cuiusq; animi expurgatur reuiuiscitq;, quod ante ex alijs studijs infectum occæcatumq; fuerat, cum potius id seruandū sit, quā oculatorū corporis decem milia. Solo enim hoc inspicitur ueritas. Eis ergo qui idem hoc sentiunt, mirum in modum bene loqui uideberis. Qui autem id nunquam excogitarunt, merito nihil te dicere arbitrabuntur, aliam enim ab ipsis utilitatem æstimatione dignam non cernunt. Hic ergo tu uideris utris cum potissimū differas. An forte cum neutris, uerum tui gratia maxime uerba facis, neq; tamen ulla detineris inuidia, si quis aliquam ex his utilitatē capiat. Hoc potius eligo, me scilicet gratia in primis interrogando & respondendo differere. Age igitur inquam, retrogredere: nam nūc haud recte quod Geometriæ succedit accepimus. Quare? Quia post planum, statim solidum illud quod circūfertur accepimus antequā ipsum secundū se ipsum cōprehenderemus. Decet autē statim post augmentum secundum tertium capere: est autem hoc circa cuborum augmentū, atq; id quod profunditatis est particeps.

Vide ut tem-
pore Socra-
tis non erat
mathemati-
ce pars, que
de corpori-
bus, reperta

Est certe. Sed hæc o Socrates nondum reperta uidentur. Huius duæ sunt causæ, quia uidelicet nulla in ciuitate hæc honorantur: & cū inuentu difficilia sint, haud ardentur quaeruntur, & qui ista perquirunt, duce indigent, sine quo minime reperirent. Quem esse primo difficile est: deinde etiam si sit, dum tamen ita se habent ut nunc qui hæc indagant, fastu elati nequaquam parerent. Si autem ciuitas tota huic operi præsideat, honorifice deducens, & isti obtemperabunt quidem, & hæc sedulo studioseq; discussa, clarius emicabunt. Quippe etiā nunc quanquā & uulgus hæc cōtemnit & prohibet, & qui hæc perscrutantur, qua ratione utilia sint ignorant, tamen ui gratiæ cuiusdam ualent. Neque mirum si hæc ita apparuerint. Nempe quod gratum est, id præcipuum, sed mihi apertius quæ nunc dicebas explana. Studium quod circa planum uersatur Geometriam uocabas

bas

bas. Equidem. Post Geometriam continuo Astronomiam ponebas. Sed paulo post retro retulisti pedem. Enimuero quo magis propero, eo peruenio serior. Nam cum mox illi succederet facultas illa quae de augmento in profundum agit, quia ridiculosa eius habet inuestigatio, eam transgressus post Geometriam, Astronomiam protinus attigi, quae in profundum ipsius agitatione consistit. Probe loqueris. Ergo quarto in loco ponamus Astronomiam, tanquam adsit ea facultas quae nunc fuerat praetermissa, si modo in ciuitate suscipiatur. Sic decet. Atque eam Astronomiae laudationem o Socrates, in qua tu me interpellasti quasi importunus ipsam extollerem, ex tuo progressu nunc prosequor. Nam cuique patere existimo hanc animi oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum perducere.

Fortem hoc omnibus praeterquam mihi perspicuum. Quoniam mihi quidem non ita uidetur. At quoniam modo? Porro ut nunc eam tractant, qui philosophiae ipsam iungunt, ad inferiora descendere animi oculos mihi uidetur. Qua ratione id ais? Non ingenerose mihi uideris tecum ipse supernorum intelligentiam definire. Costat enim quod si quis laquearia uariis coloribus depicta suspiciens quicquam perceperit, eum non oculis intueri sed intelligere arbitraberis. Ac forte recte sentis, ego autem inepte. Reor equidem nullam aliam disciplinam ad supernam inspectionem animi excitare, nisi eam quae circa essentiam & id quod uideri non potest uersatur. Quod si quis sursum inhians nunquam conuersus deorsum, sensibile aliquid percipere studet, discere ipsum nequaquam assero. Scientiam enim adipisci hunc nego, & eius animum non sursum sed deorsum aspicere censeo, etiam si resupinus in terrae litore uel maris aequore iacens, quicquam perceperit. Haud iniuria me corripuisti. Verum quae ratio descendae Astronomiae praeter eam quam isti sequuntur, si eius nobis cognitio sit ad ea quae dicimus profutura? Haec utique. Existimandum est has quae in caelo sunt uarietates, postquam in loco uisibili sunt, si ad ceteras eiusmodi comparentur, optime integerrimeque dispositas: sin autem ad ueras, longe deficere. Veras inquam uarietates & motiones, quibus ipsa quae uere est uelocitas, & ipsa quae uere est tarditas in uero numero, uerisque figuris omnibus & inuicem feruntur, & quae insunt ferunt. Quae quidem omnia ratione & cogitatione comprehendere possunt. usum uero nequaquam. Quid censes? Idem prorsus. Nonne igitur coelestium uarietate utendum est uelut exemplo quodam ad supernarum rerum contemplationem? perinde ac si quis uideat figuras a Daedalo uel alio artifice uel pictore egregie compositas & elaboratas. Nempe si esset is qui eas uidet Geometriae peritus artificium ipsum laudaret, ridiculum tamen esse censeret si quis attentius talia considerare tanquam in ipsis ueritatem aequalium, uel duplorum, uel alicuius proportionis alterius reperiturus. Cur non absurdum id uideatur. Idem quoque facturum putare debemus uerum Astronomum quando motus siderum intuebitur: arbitraturum scilicet quoad in operibus huiusmodi possibile est, quam pulcherrime ab ipso caeli conditore & caelum ipsum & quae in eo sunt, fabricata: absurdum tamen existimaturum si quis noctis ad diem comparisonem, horumque ad mensum, mensisque ad annum, & aliorum astrorum inuicem & ad ista, semper similiter fieri censeat, neque unquam quoquo modo mutare tenorem cum & corpus habeant & uideantur, quaeraturque in his omni studio ueritatem. Mihi certe in praesentia te audienti idem uidetur.

Itaque propositionibus utemur ut in Geometria, ita & in ipsa Astronomia: & quae in caelo sunt, dimitemus, si modo ita percepturi sumus Astronomiam, ut quod in nobis sapientiae copos natura existit, utile ex inutili efficiatur. Quanto amplius laborum imponis astronomo, quam hodie imponit uulgo. Arbitror autem & alias nos praecipere eodem modo debere, si qua ex nobis tanquam legum conditoribus sit utilitas prouentura. Aequam nunc ex convenientibus disciplinis commemorabis? Nullam ad praesens habeo, quam commemorarem, inquit, Attamen non unam tantum, inquam ego, sed plures species motus nobis praebet. Omnes quidem depromere, qui sapiens est, poterit. Quae uero mihi occurrunt, duae sunt. Quales? Vna quidem Astronomiae consimilis & aequipollens. Qualis inquam? Quemadmodum ad Astronomiam oculi, sic ad harmonicum motum uidentur aures fabricatae. Unde & has inuicem esse germanas scientias, & Pythagorei putant, & nos o Glaucos assentimur. Vel quid nam agemus inquam ego. Ita prorsus, inquit.

Nonne quia grande hoc opus est, eos percontabimur, quo pacto de ipsis loquuntur, & nunquam aliud praeter ista, nos autem ad haec omnia nostrum illud seruabimus? Quid? Ne quando dent operam ut nostros alumnos quicquam ex his minus perfectum doceant, quod non illuc

non illuc tendat semper quò proficisci omnia debent, quemadmodū pauloante de Astro-
nomia narrauimus. An ignoras quòd circa harmoniā tale aliquid agunt? Nam dum con-
centus & tonos qui percipiuntur auribus, metiuntur & comparant, irritò labore quem-
admodum Astronomi tempus conerunt. Per deos ridicule admodum isti crebrius uo-
ces frequentāt ingeminantq̄, & aures propius admouent, uelut è uiciniorē loco uocem
ipsam rectius uenaturi. Atq̄ eorum alij dicunt in medio adhuc sonitum aliquem se audi-
re, minimumq̄ esse interuallum hoc, quo metiri quis debeat: alij uero ambigunt, quasi so-
nus iam similis audiatur. & utriq̄ aures menti præponunt. Tu uero, inquam ego, uti-
les ne eos musicos uocas, qui chordas iugiter uexant examinātq̄, & clauiculis tum inten-
dendo, tum remittendo pulsationes contorquent? Sed ne longius similitudo in pulsatio-
ne quæ plectro fit, & illa iactantia peruicaciaq̄ chordarum accusanda prouehatur, imagi-
ni huic finem imponam: aiocq̄ non hos, sed illos potius, ut de harmonia dicant, rogandos.
Nam idem faciunt quod & illi qui in Astronomia uersant. Nempe numeros eos se cōtati-
tur qui in concentibus ad aures pertinentibus insunt, sed ad inuestigandū inde non tran-
seunt, qui consonantes numeri sint, qui non, & quam ob causam utriq̄ sint tales. Rem-
egregiam narras. Adde & utilem ad boni ipsius pulchriq̄ indaginem, quæ si aliter quæ-
ratur, sit prorsus inutilis. Probabile istud quidem. Arbitror autem supradictorū om-
nium tractationem, si mutuam ipsorum cōmunionem cognitionemq̄ attigerit, inuesti-
gaueritq̄ quæ secum ista inuicem ratione cohærent, ad ea quæ expetimus conducturam,
neq̄ frustra in his homines, sed utiliter admodum uersaturos: inutiliter autem, si aliter a-
ctum fuerit. Atqui & ego ita uaticinor, sed magnū est quod iubes, ô Socrates. Quid?
initium, inquis, an aliud quiddam? An ignoramus hæc omnia ipsius legis, quam discere
debet, initium esse: nondum enim dialectici de his rebus differere tibi posse uidentur.

Non per louem, nisi perpauci quidam omnium quos unquam cognouerim. At enim
nisi quis, inquam, & accipere possit & reddere rationem, nunquā sciet quicquam eorum
quæ esse dicimus cognoscenda. Nunquam prorsus. Nōne hæc iam lex est, ô Glau-
co, inquam, quæ per differendi artem ostenditur: quam rursus intelligibilis cum sit, ea uis
imitatur aspectus, quam supra diximus, ad ipsa iam animalia sese conuertere, & ad stellas,
& ad ipsum deniq̄ solem? Haud secus cum quis ad differendum se cōfert absq̄ sensibus,
ratione duntaxat ad ipsum quod est, quodlibet nititur: qui si non destiterit prius, quam i-
psum quod est bonum, intelligentia ipsa perceperit, tunc demum ad finem intelligibilis
ipsius ita peruenit, ut ille alter ad uisibilis finem ascendit. Omnino sic accidit. Nō-
ne dialecticam hanc progressiōnem uocas? Quid prohibet? Atqui quemadmodū so-
lutio illa à uinculis, conuersioq̄ ab umbris ad simulacra ac lumen, & ex antro ad solis lu-
men exitus, ibiq̄ animalium & plantarum inspectio, solisq̄ & siderum in aqua propter im-
becillitatem oculorū intuitus, ipsum quod in corporibus est clarissimū ad id conuertunt,
quod est in corporali & uisibili regione omnium fulgentissimū: Ita omnium supradictarū
artium studium deducit animum per umbras non simulacrorū, sed eorum potius quæ ue-
re sunt: diiudicareq̄ eas facit, ad aliud quoddam lumen tanquam ad solem, habetq̄ uim
quandā extollendi id quod est in animo præstantissimū, ad contemplationem eius quod
in ordine rerum est optimum. Equidem sic accipio: quanquā mihi talia hæc esse uiden-
tur, ut neq̄ facile admitti possint, neq̄ facile reijci. Veruntamen cum non in præsentia so-
lum audienda, sed deinceps sapius repetenda sint, his ita positis, ut nunc traditum est, ad
ipsam iam legem deueniamus, atq̄ ita eam percurramus, ut proœmium iam trāsegimus.
Quare dic amabo, quis potentia differendi modus, & quas in species distribuitur, & quæ
uia sint. hæc namq̄ sunt, ut uideretur, quæ illuc perducunt. quò quisquis peruenierit, illic de-
mum tanquam in itineris termino requiescet. Nondum ô amice Glauco, assequi pote-
ris. Profecto quātum in me est, nihil tibi deerit studiij, quo uoti compos efficiaris. Neque
imaginem amplius eius quo de agimus, sed rem ipsam uerā qualis mihi uideretur, aspicias.
Vtrum autem reuera talis sit, nec ne, haudquaq̄ affirmare decet. Sed illud duntaxat asse-
uerandum, quod tale aliquid est cognoscendū. nōne? Nihil prohibet. Quinetiam
& istud, q̄ sola differendi facultas homini in his quæ diximus, erudito id ostendet. Aliter
uero cognosci penitus impossibile. Hoc quoq̄ asseuerandū. Nemo autem aduersabi-
tur nobis dicentibus, q̄ differendi facultas duntaxat conat ordine certo circa unūquodq̄

Dialecticā
esse necessa-
riā philoso-
pho

De ratione
differendi

Gg quid

Culus artis
fit diffinire

quid ipsum sit inuenire. Siquidē cætera artes, aut opinionēs hominū cupiditatesq; respiciunt, uel ad generationes & compositiones, uel ad culturam eorum quæ generantur & componuntur. Reliquæ uero, quas diximus uerarum rerum quoquo modo participes esse, Geometria scilicet, eiusq; comites, circa ipsam essentiam quodāmodo somniāt, sincere autem quicquam ab illis cerni impossibile est tantisper dum suppositionibus hærent, easq; ratas & immobiles ad eò seruant, ut illarum rationem reddere nequeant. Nam ubi principium quidem ponitur id quod est ignotum, finis autem & media ex ignoto tracta, inuicem connectuntur: collectam inde assertionem quonam pacto scientiam uocemus?

Nullō. Dialectica uero sola sublati suppositionibus omnibus, ad ipsum principium ut compertum habeat, pergit, ac reuera animi oculum cœno barbarico obrutum, paulatim sursum trahit, ac ducit, tanquā adutricibus ac ministris quibusdam utens his artibus quas narrauimus. Eas porro nos sæpe scientias propter cōsuetudinem nominauimus. Indigent autem alio nomine clariore quidem quā sit opinio, obscuriore uero quā scientia. Cogitationē certe nos in superioribus earum notionem cognominauimus. Neq; tamen est de nomine cōtrouersia inter eos quibus de rebus tātis, quantis nobis ad præsens est discrepatio. Non certe. nam solam exigunt ad rerum habitū interni conceptus expressionem. Placet igitur quemadmodū supra, primam partem uocare scientiā, secundam cogitationem, tertiam fidem, postremam imaginationem uel assimulationē. Et ambo illa simul intelligentiam, hæc autem ambo simul opinionē: & opinionem quidem circa generationem, intelligentiam uero circa essentiam esse. Quod autem est ad generationem essentia, id ad opinionem intelligentia. Quod uē intelligentia est ad opinionem, id & ad fidem scientia, & ad imaginem deniq; cogitatio. Comparationem uero illorum in quibus ista uersantur, diuisionēq; utriusq; geminam, opinabilis scilicet intelligibilisq; o Glauco, omittamus, ne prolixior de his oratio q̄ de superioribus habeatur. Equidem quantum mea mens potest, reliqua consequi libet. An non dialecticum uocas eum qui rationem cuiuslibet capit essentia? Illum uero qui hanc rationem non habet, quatenus nec sibi, nec alteri potest reddere rationem, eatenus intelligentiam circa hoc habere negabis?

Certe non aliter est dicendum. De bono etiam similiter iudicandum. Nam quicumque boni ideam ratione definire non potest, à cæteris omnibus eam distinguens, & tanquam in prælio per omnia penetrando, cætera cuncta reiicere, non secundū opinionem, sed secundum substantiā arguens & refellens, perq; hæc omnia stabili & inconcussa progredi ratione: hūc tu ita affectum, neq; bonum ipsum dices cognoscere, neq; aliud quicquam bonum: uerum si quod fortē simulacrum attigerit, opinione potius quā scientia illud attingere, atq; hac in uita insomnijs dormitatem illudi, & antequam expergiscatur, ad inferos descendente, extremo tandem occupari sopore. Per Iouem omnia hec profus asseuerabo. Cæterum liberos tuos quos nunc oratione instruis, siquādo re ipsa erudires, ut arbitror, nō permittes maximarum rerum in ciuitate potestatem habere, dum linearum instar non possent cuiusq; reddere rationem. Non certe. Legem itaq; feres, qua iubeamur eam potissimum disciplinam capeffere, ex qua ad interrogandum & respondendum ut scientem decet, aptissimi sint. Tecum unā istud præcipiam. An ergo uidetur tibi doctrinis omnibus dialectica uelut apex esse præposita, nec ulla doctrina ulterius ac eminentior reperiri, sed hic iam doctrinarū omnium esse finis? Mihi quidem uidetur. Restat ergo deinceps aperiendum quibus distribuendæ hæc disciplinæ sint, & quomodo. Videlicet. Recordaris in prima illa optione quales delegerimus principes?

Quid nī recorder? Quo ad alia quidem naturas illas eligendas existimato. Nam & grauissimos homines et fortissimos decet eligere, & quoad fieri potest speciosissimos. neque solum quærendi sunt homines generosi, atq; terribiles, sed qui insuper eas habeāt naturæ dotes, quas disciplina hæc exigat. Quas? Acumen, inquam, facilitatemq; ingenij oportere ad doctrinarū perceptionem adesse. Magis enim absterret animum disciplinarum quā gymnasiarū corporis, difficultas. Siquidē magis proprius illi labor est, qui soli competit, quā qui corpori etiam est cōmunis. Vera loqueris. Quærendus itaq; uir est memoria ualens, integerrimus, tolerantissimus. Nam quem alium censes libenter labores corporis subiturū, tamq; arduum doctrinæ meditationisq; studium ad finem usq; profequiturū? Neminem prorsus nisi qui optima natura sit præditus. Ex eo quippe

error

Vide præstā
tiam scien-
tiæ, diuinæ

errore, ut supra dicebam, aduersus philosophiam oborta est infamia, quod non pro dignitate ipsam attingunt. Neque enim a spuris, sed legitimis est atrectanda. Quo pacto?

Principio ad labores suscipiendos claudus esse non debet quisquis est philosophiae sacris initiandus, ut partim eos adeat, partim recuset. Contingit autem hoc, quotiens aliquis gymnasiis & uenationi & reliquis corporis exercitationibus deditus, disciplinarum studium refugit, neque audiendo delectatur, nec inquirendo, sed omnem hanc odit curam. Claudus praeterea & ille est, qui exercitationibus animi delectatus, contemnit alias. Vera narras. An non & quo ad ueritatem similiter mancum eum ponemus animum qui uoluntarium mendacium odit, & aegre fert ipse secum, & alijs mentientibus indignatur, inuoluntarium uero mendacium facile tolerat: & si ignorare aliquid deprehendatur, haud grauer perfert, sed libenter ueluti sus in ignorantiae sordibus uolutatur? Omnino quidem.

Quinetiam circa temperantiam & fortitudinem magnificentiamque, & reliquas uirtutis partes non minus obseruandum est quinam legitimus sit, qui spurius. Quando enim haec minus considerant, & priuati, & ciuitas, ignari utuntur mancis & spuris ad quodcumque istorum contigerit, priuati quidem amicis. Respublica uero principibus. Sic accidit profus. Nobis haec omnia praecauenda sunt. Nam si homines quo ad corporis ac mentis habitum integerrimos ad tantam doctrinam exercitationemque ducemus, atque erudiemus, et ius ipsum nobis minime succensebit, & ciuitatem Rempublicamque seruabimus. Sin aliter affectos homines ad ista ducemus, contraria faciemus omnia, & philosophiam multo etiam magis dedecorabimus. Turpe quidem id esset. Mirum in modum. Caeterum nonnihil mihi in praesentia risu dignum contigisse uidetur. Quid istud? Latuit me nimirum, quod iocabamur, quare acrius egi quam deceret. Quippe inter loquendum ad philosophiam ipsam conuersus, eam dedecore affectam aspexi. Quod & grauer perpeffus fuisset uideor, & his qui in culpa sunt, tanquam indignatus seuerius haec dixisse. Non per loquem, ut mihi audienti uidetur. Mihi tamen dicenti sic apparet. Hoc autem ne nos fugiat, quod in priori electione senes eligimus, in hac uero nequaquam licebit. Neque Soloni credendum est, hominem senescentem posse in dies plurima discere, qui minus id potest quam Quae aetate ad discendum apta

Quae aetate ad discendum apta

currere. Iuuenibus enim conueniunt multi maximique labores. Necessesse est. Illa igitur quae ad Arithmeticam & Geometriam omnemque doctrinam eam pertinet, quae dialecticam antecedere debet, pueris tradenda sunt, atque is docendi modus accipiendus est quo minime coacti ad discendum esse uideantur. Cur istud? Quoniam non decet liberum hominem cum seruitute disciplinam aliquam discere. Quippe ingentes labores corporis ui suscepti, nihilo deterius corpus efficiunt. Nulla uero animae uiolenta disciplina est stabilis. Vera loqueris. Ergo non tanquam coactos pueros in disciplinis o uir optime, sed quasi ludentes enutrias, ut & magis ad quod quisque natura sit aptus, possis agnoscere. Quo pacto pueri sint docendi

Quo pacto pueri sint docendi

Consentaneum est quod dicis. An non recordaris a nobis in superioribus dictum, pueros esse equis spectandi gratia in castra ducendos, & si tuto id tentari possit, propius admo uendos, ut catulorum instar sanguinem incipiant degustare? Recordor equidem. Quicumque uero ad hos labores, disciplinas, pericula, promptiores, acrioresque apparer, in numerum aliquem seligendi sunt. Qua in aetate? Quando a necessarijs negocijs exercitationibusque soluti sunt. In hoc siquidem tempore siue biennium sit seu triennium, facere aliud nequeunt. Labor enim ac somnus disciplinis aduersi sunt. Et simul haec examinatio aliarum non minima esse uidetur, qualis uidelicet quisque in gymnasiis ipsis apparebit. Quid nunc? Post id tempus quicumque ex uiginti annis ut caeteris prestantiores electi fuerint, maioribus quam caeteri afficiantur honoribus: & quae disciplinae istis in pueritia sparsim ostensae sunt, una his iterum offerantur, ad ipsam disciplinarum inter se cognationem & ipsius quod uere est naturam conspiciendam. Sola haec cognitio quibuscumque traditur, stabilis permanet. Atque & hac experientia cognoscitur maxime qui ad dialecticam optime a natura est institutus, qui non. Nempe quisquis ad hoc dignoscendum est perspicax, dialecticus est: qui uero hebes, nequaquam. Teneo equidem. His igitur animaduersis oportebit eos qui apprime tales in ipsis reperientur, stabiles in disciplinis, constantes in bello, in alijs legitimis officijs perseverantes, postquam trigessimum egerint, ex electis praelectos in maioribus honoribus constituere, & ipsa differendi facultate diligenter examinare, quis eorum potest sine oculorum & aliorum sensuum ministerio, ad ipsum quod uere existit

cum ueritate trāscendere. In quo maxima ô amice, opus est cautione. Cur nam inquit?

Non animaduertis inquam, quātum nunc malum circa differendi peritiam inoleſcat?

Quale istud, inquit. Iniquitate prorsus abundant, inquam, Summopere, inquit.

Mirum aliquid perpeti ipsos existimas, nec ignoscis? Qua ratione maxime? Si quis
 Quæ res stu supposititiuſ puer multis in delicijs à nobili familia nutriatur, inter aduatores compluri
 dia remorē mos: adultus autem perſentiat quod ex eis quos parentes existimat natus non fuerit, ue-
 tur ros tamen genitores nuſquam reperiatur: nunquid uaticinari potes qualis huic animi affe-

ctus futurus ſit erga aduatores, & erga eos qui ipſum ſuppoſuerūt, tam eo tempore quo
 nihil de ſuppoſitione ſuſpicabatur, quā poſtquam rem ipſam agnouit? An uis præſagiū
 meum audire? Volo equidem. Vaticinor itaq; illum dum ſuppoſitionem penitus ig-
 norabit, magis eos honoraturū quos parentes & propinquos existimat, quā aſſentato-
 res: minusq; eos ſi quando egeant neglecturum, tardioſemq; fore ad iniuriam ipſis infe-
 rendam, uel conuictum dicendū, magisq; illis in rebus grauib; quā aduatoſibus pari-
 turum. Veriſimile quidem. Sin perſenſerit, hos certe minus honorabit curabitq;, aſ-
 ſentatores uero magis quā antea colet, illis propenſius obſequetur, ad eorum exemplū
 uitam inſtituet ſuam, cum illis palām ac libere conuerſabitur. De his uero quos parentes
 & propinquos putauerat, niſi alioqui probo natura ſit ingenio, nihil prorsus curabit.

Omnia prorsus ut narras, contingerent. Sed quid hæc ſimilitudo ad eos qui diſputatio-
 nes ſectantur? Audies modo. Sunt nobis à pueritia opiniones de honeſtis iuſtisq; offi-
 cijs, ſub quibus tanquam parentibus educati ſumus: his paremus, has præ cæteris hono-
 ramus. Sunt plane. Offerunt ſe nobis & uoluptates, quæ ad contraria nos alliciunt:
 & dum animæ blandiuntur, ad illa detorquent. Non tamen ab his ſectantur, qui uel pau-
 lo quā cæteri moderatioſes ſunt, ſed illa ueluti paterna colunt, eiſq; obtemperant. Sic
 euenit. Si dialectica uis aggreſſa aliquem ita affectum interroget quid honeſtum ſit, ac
 reſpondentem id quod ex legiſlatore perceperat, ratio confutet, crebrisq; & uarijs redar-
 gutionibus eò deducat, ut opinetur illud non magis honeſtum eſſe q̄ turpe, deq; iuſto ac
 bono ſimiliter arguat, & de cæteris quæ ſummo in honore ante habebat, pari ne illa poſt-
 hac honore & obſeruantia proſequaturū putas? Minori admodum puto. Quando
 igitur neq; iſta quis cenſet domeſtica ut antea uel honorāda, neq; reperit uera, in uitā po-
 tius blandam quā in aliam, ut conſentaneum eſt, prolabitur. Veriſimile id quidem.

Ex iſto igitur fiet iniquus. Neceſſe eſt. An non merito ut nuper dicebam, affe-
 ctio eorum qui ita ſe ad differendum comparant, talis eſt, ut plurimam exigat ueniam?

Et miſericordiam inſuper. Ut igitur miſerabilis hic euentus uitetur, triginta annos
 nati duntaxat, caute admodum dialecticas argumentationes deguſtent. Ita prorsus.

An non hæc prudens cautio eſt, ut eas uidelicet iuniores homines non attingant? Ne-
 que enim te latet, ut arbitror, quod cum primum adoleſcentuli diſputationis artiſtium
 guſtant, eo protinus quaſi ludo quodam ad reſellendum utuntur, eosq; qui confutant a-
 lios, ſtudioſe ſectantes, & ipſi alios quoq; redarguunt, ac diſtrahendis lacerandisq; proxi-
 mis catulorum more aſidue delectantur. Mirum in modum. Cum uero plures con-
 uicerint, & à pluribus ipſi conuicti fuerint, eò conſeſſim deueniunt, ut ex priſtinis opinio-
 nib; ratam nullam habeant. Atque ex his & ipſi & omnis philoſophia apud alios calu-
 mnam reportarunt. Vera refers. At uir natu grandior, ab hac infania diligentius de-
 clinabit, ac hominem inueſtigandæ ueritatis gratia differentem imitabitur potius, quā
 eum qui iocandi cauſa uerſutis captiunculisq; incumbit. Quin & ipſe modetiſſe ſe ſe ge-
 ret, & diſputandi ſtadium ex infami reddet illuſtrius. Scite. Ad eiufmodi præterea
 cautionē, ſuperiora dicta ſunt omnia: oportere uidelicet moderatos & graues eſſe illos,
 qui ad diſputationis ſtadium aſciſcuntur, neq; communicandum eſſe id ineptis homini-
 bus, & ut nunc ſit, omnibus quoſcunq; ſors obtulerit. Summopere. Si quis diſputa-
 tioni diligenter aſidueq; det operam, nihil ue agat aliud niſi quod uiciſſim quandoq; gy-
 mnaliſis corpus exerceat, huic ad perceptionem huiufmodi anni duplices ſuperiorum ſuf-
 ficient. Nunquid ſex dicis? an quatuor? Quinq; adhibeas. Deinde ad antrum illud
 erunt iterum deducendi, cogendiq; eos principatus aſſumere qui ad bellum ſpectant, &
 ſiqui ſunt iuuenum principatus, ne uſu rerum ab alijs ſuperentur. Atque in his quoq; e-
 xaminandi ſunt, utrum conſtantes permaneant, dum trahuntur undique, aut nutent.

Quot

Quot autem annos istis ascribis? Quindecim. Quum uero ad quinquagesimum an-
nū peruenerint, quicumq; integri inter eos rebusq; gestis & scientijs præcellentes appa-
rent, ad finem iam perducendi sunt, cogendiq; ut animi radiū ad supera dirigentes, ipsum
quod omnibus lumen præbet, suspiciant: quumq; ipsum bonum nouerint, exemplo il-
lius freti ciuitatem, priuatos, seq; ipsos per omnem sequentem uitam, & singula uicissim
exornent. Ac plurimum quidem in philosophia uersentur: cum uero ad magistratus ac-
cerentur, in ciuilibus negocijs inuigilent, sigillatimq; gubernent reipublicæ gratia, ita
ut non tanquam bonum aliquid & optandum ministeriū, sed necessarium potius exequi
uideantur. Atq; ita quum alios similiter ipsi instruxerint, eos uicissim reipublicæ custo-
des relinquent, ipsi uero in beatorum insulas transmittentur. Monumenta uero illis & sa-
cra tanquam dæmonibus si Pythias oraculo confirmauerit, publice dicabuntur: sin mi-
nus, saltem ut beatis atq; diuinis. Mirificos prorsus ô Socrates, principes quasi sculptor
figurasse uideris. Quod de uiris dixi, idem & de mulieribus intelligendum. Neque pū-
tes ô Glaucō, magis me de uiris quam de mulieribus fuisse loquutum, quæcunq; uideli-
cet natura aptæ ad hæc officia sunt. Recte se id habet. siquidem pariter in omnibus, ut
narrauimus, cum uiris communicabunt. Num concedis nos de republica omnia non
quali pro desiderio effinxisse, sed pro ueritate loquutos, difficilia quidē factū, possibilia
tamen, ea dumtaxat ratione qua diximus? Quando scilicet homines reuera philosophi,
uel unus, uel plures nacti in ciuitate potentiam, præsentis honores despicient, illibera-
lesq; eos & nullius existimabunt: ipsum autem quod rectū est, & honores qui ab eo pro-
ficiscuntur, plurimi facient, maximum uero & summopere necessarium quod iustum: &
huic ministrantes, idq; adaugentes ciuitatem suam rite disponent. Quo pacto? Om-
nes quicumq; in urbe decem annos impleuerint, in agros transmittent: filios autem ipso-
rum suscipientes, procul ab his moribus quibus hodie parentes utuntur, moribus legi-
busq; suis educabunt, quales uero sint, enarrauimus. Atq; ita celerrime atq; facillime ea
ciuitas & respublica orietur, quam supra diximus, si quando extiterit, beatam fore, & ge-
nus hominum in quo condita fuerit, plurimum iuuaturam. Maxime quidem. Atq; ut
constitui possit eiusmodi ciuitas, si quando constituatur ô Socrates, adinuenisse uideris.

Nōne ergo abunde, tum de hac ciuitate, tum de homine eius persimili iam nobis di-
ctum? Constat enim qualem eius similem esse debere dicemus. Constat plane, & quod
quæris, finem mihi iam habere uideatur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALO-
gum octauum de Iusto.

OCRATES perfectam reipublicæ formam septem iam Dialogis absoluit, septenario Pallæ-
dis numero consecratam. Eamq; tum regiam, tum optimatum appellat gubernationem. Optima-
tum quidem, quoniā in ea plures uirtute præclari publicis funguntur muneribus, Senatūq; con-
stituent. Regiam uero, quoniā & una omnium ad publicum bonum est uoluntas, una mens qua
si regina, & si quis inter eos probitate est singularis, singulariter honoratur. Neque tamen huic
tantum tribuitur, ut absque Senatu, id est, probatorum omnium numero possit publica permutare. Reliquum erat
post optimam & beatam reipublicæ formam in medium inferiores adducere. Has autem numerat quatuor. Primā
quidem esse uult eam, in quam optima mox degenerat, quam nominat ambitiosam. Secundam uero potentiam pau-
corum ex ambitiosa nascentem. Tertiam popularem ab hac procedentem. Quartam postremo tyrannidem ex po-
pulari præcipue pullulantem. Quoniā uero rerum publicarum formæ à formis proueniunt animorum, quinque
deinceps animorum affectus & habitus, totidemq; ciuitatum & similes esse similiter nominatos mira quadam ar-
te describit. Summatimq; regium animum optimum esse concludit atque beatissimum, & similem similiter ciuita-
tem. Tyrannicum uero pessimum atq; miserrimum. Ciuitates quoq; à tyrannis oppressas, pessimas similiter atque
miserrimas. Medios autem animos gubernationesq; medias modo quodam medio se habere concludit. Ex omnibus
his apparet quā perniciosa tam in ciuitate quā in animo sit iniustitia, & utrobique iustitia quā salutaris. Vbi-
que autem permutationes tam animorum quā ciuitatum ex alijs formis in alias mirabili explicat diligentia. Præ-
cipue uero mutationem beate reipublicæ, & ut ita dixerim, aureæ in ambitiosam siue argenteā, siue ferreā, ab al-
tiori ducit exordio, fingitq; Musas id tanquam oraculum effundentes, siue potius confundentes. Profecto si beata
respublica proprio defectu in deteriorem labi non potest, & tamen quandoq; labitur, communi quodam defectu
et causa labitur. Qua quidem in re Aristotelicas ridere licet calumnias. Neq; enim debuit Aristoteles in quinto Po-

liticorum à Platone suo, immo nusquam suo, propriam beatæ reipublicæ permutandæ exigere causam, quum nulla sit propria, sed cõmuni debuit esse cõtentus. Quemadmodũ enim homo et ualidissimus & temperatissimus, sic & eiusmodi ciuitas non tam propria quàm cõmuni causa morbi laborat, id est, fatali quodam ordine, ita per cælestes circuitus qui intra lunã sunt, perpetuo se reuoluent, ut quæ certis spherarum cõfigurationibus temporumq; curriculis composita sunt, quandoq; dissoluantur aduersis. Quoniam uero eiusmodi cause assignatio presentis ciuiliq; facultatis terminos procul excedit, ideo Socrates uaticinio musarum utitur. & profecto ita utitur, ut & nobis ad hæc interpretanda opus sit Apollinis uaticinio. Nec immerito Tullius ubi rem esse obscurissimam breuiter uult exprimere, id inquit numero Platonis obscurius. Neq; miror Theonem Smyrnæum mathematicæ in primis Platonicæ professorem eiusmodi mysterium tanquã inexplicabile astute prætermisisse. Quod quidem Iamblichus Chalcidæus dum explicare uoluit, implicuisse uidetur. Quid uero si in eiusmodi uerbis plus difficultatis sit quàm ponderis? Quippe quum & ipse fingat Musas tragica quadam tumiditate nugantes perterrentesq; animum puerilem atque simplicem, stuporemq; adducentes. Deniq; qualecunq; id sit opportunius ex cõmentarijs in Timeum expositionem nostram accipies. Cæterum moralia hæc præcepta cõsidera. Impossibile est diuitias honorari in ciuitate simul atq; uirtutem. Item tradere diuitioribus reipublicæ gubernacula perinde est ac si nauis nõ peritiori in nauigando, sed locupletiori gubernanda tradatur. Nempe & hæc & illa periclitabitur. Rursus custos contra omnia uitia tutissimus est scientia. Præterea contrarij unius summum, alterius est principium. itaq; extrema libertatis licentia, extrema seruitutis est principium. Sicut in qualibet qualitate, rerumq; & temporũ excessus omnis uerti proxius in contrarium consueuit. Idem in epistolis ait, moderatam probans ante omnia libertatem.

DIALOGVS OCTAVVS

DE IVSTO.

ISTO inquam, constitit equidem inter nos ô Glaucò, in ciuitate optimè instituta cõmunes esse debere mulieres & filios. Communem quoq; omnem eruditionem. Cõmunia similiter omnia, tum belli, tum pacis officia. Reges autem ipsorũ esse homines debere in philosophiæ & rei militaris studio præstantissimos. Constitit plane. Quin & hæc concessimus, quod scilicet cum tales principes iam fuerint constituti, in expeditionem euntes, habitationes militibus quales prædiximus, assignabunt, cõmunes scilicet omnibus, in quibus nihil cuiusquam sit proprium. Neq; de habitatione solum, uerum etiam de supellectili & possessionibus si recordaris quales debeant esse, conuenimus.

Memini equidem, inquit, censuisse nos nihil eorum quæ nunc possident alij, esse ab aliquo possidendum, sed tanquam belli athletas atq; custodes in mercedem custodiæ annua ab alijs alimenta suscipientes, eos oportere & sese & ciuitatẽ tueri. Probe, inquam. Sed postquã hæc absoluius, repetamus iam unde hinc digressi sumus, ut per eadem rursus proficiscamur. Haudquaquam difficile istud. fermè enim quemadmodum nunc, quasi de ciuitate satis egisses, adiecisti, quod talem ciuitatem bonã uocares qualẽ descriperas, bonumq; uirum quicumq; illius foret persimilis: cum talem posses adhuc, ut apparuit, meliorem ciuitatem uirumq; referre. Dixisti præterea si hæc recta sit respublica, cæteras aberrare. Reliquarum uero rerũ publicarũ, ut memini, species esse quatuor, de quibus uerba facere oporteret, earumq; defectus inspicere, & homines ipsarũ similes declarare: ut eos omnes intueri, & quis optimus sit uir, quis pessimus declarantes, consideremus nunquid uir optimus felicissimus, pessimus autem sit miserimus, an se res aliter habeat. Cum uero abs te ipse quærerem quas potissimũ quatuor respublicas diceres, tunc sanè Polemarchus & Adimantus mihi sermonẽ interruperunt, unde tu orationem sumens huc deniq; peruenisti. Recte admodũ meministi. Ergo rursus tanquam luctator eandem ansam præbe, & me idem interrogante, conare nunc eã dicere quæ tunc eras declaraturus. Si quidem potero. Equidẽ audire percipio, quasnam respublicas quatuor supra dicebas.

Haud difficile istud audies. Sunt enim quas dico, illæ quæ & nomina habent, ipsa uide licet quæ à multis laudatur Cretensis & Laconica. Secunda uero secundo loco laudata ea quæ paucorũ potentia nominatur, plurimis plena malis respub. Item quæ ab hac differt plurimũ, eamq; sequitur, gubernatio popularis. Præterea generosa tyrannis, ab his omnibus differens, quartus ciuitatis extremusq; morbus. An aliam habes reipub. formã, quæ

quæ in perspicua & distincta quadam ratione sit sita. Nam & minores quidam principatus, & regna uenalia, & tales quædam ciuiles potentia inter hæc quodammodo medium obtinent. Quarum non pauciores inter Barbaros quam inter Græcos reperiuntur.

Multæ certæ, & absurda memorantur. Totidem quoque sunt hominum quodammodo species atq; mores. An ex quercu forte existimas, aut silice respub. fieri potius, q̄ Quot mores hominū totidē resp. ciuium moribus, qui quocunq; fluxerint, cætera secum rapiunt? Ex moribus procul dubio. Quare si gubernationum species quinque sunt, priuatorum quoq; animorum affectus quinque erunt. Nil obstat. Virum certe similem optimatū gubernationi uidimus, quem bonum, & iustum recte asseruimus. Vidimus. Deteriores deinceps narrare decet, contentiosum ambitiosumq; hominem secundū Lacedæmoniorum rempub. institutum: præterea paucorum imperij cupidum, & popularem hominem, & tyrannicū: ut iniustissimum discernentes, cum iustissimo comparemus, perfecteq; cognoscamus, quomodo summa meraq; iustitia ad summam se ac meram iniustitiam habeat, quo ad hominis iusti, uel iniusti beatitudinem, uel miseriam pertinet: ut uel Thrasymacho obtēperantes, iniustitiā prosequamur: uel presentibus rationibus persuasi, iustitiam. Ita prorsus agendū. Num sicuti cœpimus ante in rebuspub. mores animaduertere quam in priuatis personis, quia illic magis pateant: ita & nunc in primis consideranda est ambitiosa respub. cuius nullum habeo nomen præter ambitiosam potentiam, & principatum: post eam uero uirum talem considerabimus: deinde paucorum potentiam, talemq; uirum: postea multitudinis gubernationem, & hominem popularem: demum tyrannide pressam ciuitatem considerantes, & inde tyrannicum cognoscentes animum, conabimur ea que proposuimus, sufficienter diiudicare? Recte in hunc modum inspectio iudiciūq; procedet. Age itaq; explicare conemur, quo pacto ambitiosum imperium ex optimatum gubernatione nascatur. Quin hoc simpliciter uerum est, omnem rempub. ex eo quod dominatur, mutari, quando in ipso seditio oritur: dum uero secū ipso consentit, etiam si ualde exiguum sit, mutari impossibile est. Est ita. At uero quonam pacto ō Glauco, ciuitas hæc nostra è suo statu mouebitur: principes, & defensores inuicem, & inter se dissident? An uis imitantes Homerum Musas oremus, ut nobis explicent, qua ratione seditio primum incidat? Dicamusq; ipsas tragicorum ritu, nobiscum ueluti pueris iocantes nugantesq; ita loqui, ut dum nugantur, serio agant, magnūq; quiddam loquatur? Quonam pacto? Ita ferme. Difficile quidem est ita constitutā ciuitatē à suo statu moueri. Verum cum omne quod genitum est, corruptioni sit obnoxium, talis etiam constitutio semper manere non poterit, sed soluetur. Solutio uero hæc est: non solū circa plantas, sed terrena etiam animalia, fertilitas, & sterilitas animæ, corporūq; contingit, quando reuolutiones singulis circuloꝝ cōiunxerint ambitus: his quidem que breuis sunt æui, ambitus breuiore, cōtrarijs uero cōtrarios. Illi uero quos ad ciuitatis gubernationē educauistis, quāuis sapientes fuerint, nihilo magis uestri generis uel foecundam uel sterilem generationem, ratione una cum sensu assequantur, sed latebit eos opportunitas generandi, & plerunq; cum non opportunum fuerit, gignendis filijs operam dabunt. Est autem ei quod diuinitus generandum est circuitus, quem numerus continet perfectus. Humanæ uero genituræ is utiq; in quo primo augmentationes superantes, & superate tres distantia, atq; quatuor terminos accipientes, similitium & dissimilitium, & crescentium & decrecentium, cuncta correspondentia, & comparabilia inuicem effecerunt, quorum sesquitertia radix quinario coniuncta duas harmonias præbet ter aucta. Vnam quidem æqualem æqualiter, centū centies. Alteram uero æqualis quidem longitudinis, sed oblongiori, centum quidem numeroꝝ ex diametris cōparabilibus inuicē quinarij, indigentibus uno ex singulis, duobus uero qui inuicem dici nequeant, centum uero cuboꝝ trinitatis ipsius. Vniuersus autē hic numerus geometricus talem auctoritatem habens ad potiorem deterioremq; generationem uim habet. Quod si ciuitatis uestre custodes ignorauerint, nec opportuno in tempore sponsas spōsis cōiunxerint, haudquaquā ingeniosi felices uel pueri inde nascetur. Ac licet maiores ipsi eos cōstituant principes, qui inter illos præstantiores fuerint: tamen quia indigni erunt parentū successionē, in ipsis magistratibus subiectos negligent, neq; musicæ curam ut decet habebunt, neq; gymnasticę, unde iuuenes nimis erunt à musica alieni. Ex his autem principes constituentur negligētiores quam de-

Respub. ambitiosa

Ex gubernatione optimatum ambitiosum imperium quomodo oriatur

Mutatio Rerumpub. quomodo fiat.

cet ad examinandum genera illa quæ apud Hesiodum, & quæ apud uos referuntur, aureum scicet genus, argenteum, & æneum atq; ferreum. Quoniã uero mixtum erit argento ferrum, & æs auro, dissimilitudo & inæqualitas discors exorientur. Quæ ubicunq; nascuntur, bellum semper & inimicitias pariunt. Genus autem huiusmodi hominum ubicunq; adest semper seditionibus agitatur. Recta admodum respondere illas dicemus.

Neesse est enim cum Musæ sint. Quid uero post hac Musæ dicent? Postquam orta seditio fuerit, utraque genera ferentur, ferreum quidem & æneum ad quæstum, agrorumque & domorum possessionem, aurique & argenti copiam, Quod uero inest aureum, & argenteum, quasi non inopi sed opulenta natura, ad uirtutem statumq; pristinum, pugnantia uero inuicem & in contraria retrahentia in medium tandem conuenient, ut diuisis agris & domibus priuatim quæque possideantur: illi uero qui ante ab eis seruabantur tanquam liberi, amici, & nutritores in seruitutem redigantur, & uelut subditi atq; serui, belli custodiaq; ipsorum curam gerere cõpellantur. Hinc & mihi certe uidetur mutatio hæc accidere. Hæc utiq; gubernatio inter optimates, & paucorum potentia erit media. Erit certe. Mutabitur quidem ita. Cum uero in id fuerit permutata, quem potissimum gubernationis modum seruabit? Vel constat quod partim priorem rempublicam imitabitur, partim paucorum potentiam, utpote quæ in medio locata est, partim etiam quiddam sui proprium obtinebit? Ita profus. Et priorem quidem imitabitur in eo quod principes honorabuntur, & milites ab agricultura mechanicisq; artibus & alijs quæstibus abstinebunt, & communia fient conuiuia, gymnasticisq; ludis, & belli certamina frequentabuntur. Profecto. Sui autem ipsius propria, talia quædam habebit, quod sapientes metuet ad principatus admittere, quia non simplices neq; integerrimos huiusmodi uiros, sed mixtos possideat: & animosiores potius simplicioresq; homines ad gubernandũ asciscet, qui ad bellum potius quàm ad pacem nati uideantur: Dolos quin etiam, & machinamenta belli plurimũ faciet, semperq; pugnet? Certe. Atqui pecuniarum cupidi erunt isti, quemadmodum qui in paucorum potentia uitam agunt, & tenebris obruti aurum & argentum rusticius honorabunt, utpote qui araria propriosq; thesauros habeant, quibus ista recondant, ac etiam circumsepta domorum ceu proprios nidos, in quibus multa cum mulieribus & alijs pro libidine erogabunt Vera loqueris.

Nõne & in rebus proprijs parci magis erunt quàm deceat? quippe qui magnificiant pecunias, nec palam acquirant: in alienis autem propter libidinẽ profusiores, & clanculum uoluptatibus indulgebunt, haud secus legem passim refugientes, ac pueri patris aspectum, non persuasione, sed ut educati, ex eo quod ueram musicam quæ cum sermonibus & philosophia coniuncta est, neglexerint, multoq; magis ac prius gymnasticã quàm musicam honorauerint? Rempub. ex malo bonoq; mixtam refers. Mixta est profecto: præ cæteris autem in ipsa propter animositatis iracundięq; imperium, contentionis ambitionisq; studia inualescunt. Vehementer. An non hæc respub. ita coalescet, talisq; erit, quantum licet sermone reipub. figuram non summa omnino diligentia describere, quia sufficiat ex ipsa descriptionis summula uirum iustissimum iniustissimum ue discernere, sitq; ferme opus inextricabile, si quis omnes respub. omnesq; mores nullo penitus prætermisso enarrare aggrediatur. Probe. Quis igitur secundum hanc rempub. uir? quomodo efficitur? qualis existit? Reor equidem, inquit Adimantus, similem esse Glauconis huius, cõtentionis gratia. Fortassis, inquam ego, in hoc est similis. Verum in his haud natura similis esse uidetur. In quibus? Contumaciorẽ sane esse eum neesse est, & à musica quodammodo alieniorem, musicæ tamen cupidũ: & audiendi quidẽ studiosum, rhetoricum uero nequaq;. Atqui & aduersus seruos agrestis erit huiusmodi uir, haud seruos despiciens quæadmodum uir tolerabiliter eruditus: erga liberos autẽ erit mitis: erga principes quidem obediens maxime, sed & principatus & honorũ auidior, oportere existimans non arte dicendi, uel alia quauis simili facultate, sed rebus bellicis, similibusq; excellere & cæteris præesse, cum sit & gymnasticæ & uenationis admodum studiosus. Est certe, inquit, mos hic illius reipublicæ. Nõne & pecunias iste in iuuentute contemnet: quo uero senescet magis, eo magis pecunias diliget, ex eo quod auarę naturæ sit particeps, neq; sit integer ad uirtutẽ, quia ab optimo custode deficiat? A quo nam, inquit Adimantus. Ratione & operatione inquã musicæ cõmixta, quæ sola cum
adest

adeſt, per omnem uitam uirtutē in eo cui præeſt ſeruat. Præclare loqueris, inquit. Eſt utiq; talis adoleſcens ambitioſi imperij cupidus, tali ſimilis ciuitati. Prorſus. Efficitur autem hic talis hunc in modum interdū: uidelicet cum iuuenis aliquis filius eſt patris boni in ciuitate non bene gubernata habitātis, honores, principatus, & iudicia fugientis, & reliquam huiuſcemodi negociorū curā, libenterq; ſe ſubiicientis, ut labores uitet. Quo nam pacto efficitur? Quando ſcilicet matrem audit ægre ferentem, quod maritus magiſtratibus minime fungatur, & idcirco inter alias mulieres ſeſe cōtemptam haberi: tum in dignantem quoties uirum aſpicit pecunijs cumulandis minime indulgere, neq; pro illis uel priuatim uel in iudicijs & publice contendentem ſollicitūq; ſed ad hæc omnia negligentiore, talemq; ut ſecum ipſe uiuat ut plurimū, uxorē uero nec aſpernetur quidem, neq; admodum colat. Ex quibus ſæpe filio mater prædicet ignauum eſſe patrem nimisq; remiſſum, & alia, quæcunq; de talibus garrere mulieres cōſueuerunt. Multa profecto, inquit Adimantus, talia ſuiq; ſimilia obloqui mulieres ſolent. Neq; te latet quod & ſerui, & domeſtici, præſertim qui maxime uidentur eſſe beneuoli, talia quædam auribus puerorum ſæpe inſuſurrant. Et ſi quem uiderint, uel pecunias patri debentem, quem ipſe nequaquam conueniat, uel in alio quodam iniuriantem, edicunt puero ſiquando uir eua-dat, hæc omnia ulciſcatur, uirq; magis ſit quam pater extiterit. Idem ille filius domo egreſſus alia horū ſimilia multa audit, uidetq; homines ſcilicet qui ſua in ciuitate officia colūt aliorum minime curioſi, ſtolidos uocitari, penitusq; contemni: horū uero diſſimiles honorari laudariq;. Cum hæc adoleſcentulus audit, uidetq;, ruruſq; patris ſermones audit, & ſtudia uidet proxime præter ſtudia cæterorū, ab utriſq; attractus: à patre quidē rationalis eius uis fouetur & augetur, ab alijs autē concupiſcendi & iracēdi natura. Quapropter cū nō malo ſit ingenio natus, mala tamen cæterorum cōſuetudine uſus, & in medium ab his tractus, mediæ ſe cuidam potentiæ contentioſæ iracundiæq; ſubiicit, ſitq; uir elato animo, gloriæq; cupidior. Naturam huius ſufficiēter enarraſſe mihi uideris. Habemus itaq; ſecundam rempub. uirumq; ſecundum. Habemus profecto. An non poſt hæc Æſchylī illud dicimus: Alterum hominem alteri ciuitati conuenientem? Imō uero ſecundum ſuperiorem illam ſuppoſitionem, alteram ciuitatem alteri cōgruam? Ita prorſus.

Quæ uero huiuſcemodi rempub. ſequitur, paucorum ut arbitror, potētia eſt. Quam potiffimum reipub. inſtitutionem paucorum uocas potentiam. Eam in qua magiſtratus à cenſus æſtimatione ciuibus tribuuntur, & in qua diuites dominātur, pauperibus uero nulla reipub. eſt communio. Intelligo equidem. Nōne dicendum, quo pacto à gubernatione ambitioſa in hanc tranſgreſſio fit? Dicendum certe. Vel cæco id quidem perſpicuū eſt, quo pacto tranſgreſſio fiat. Quonam pacto? Ærariū illud cuiuſq; auro plenum, talem perdit rempub. Nam primum quidem nouos ſumptus reperiunt, & ad leges deducūt, quibus neq; ipſi neq; mulieres ipſorum obtēperant. Conſentaneū id quidem. Deinde alter alterius exemplo & æmulatione perciti multi tandem tales euadunt. Veriſimile. Hinc effuſius ad pecunias cumulādas delapſi, quāto id precioſius æſtimant, tanto uirtutem exiſtimant uiliorē. An nō ita uirtus à diuitijs diſcrepat, quaſi utraq; in lance ſtateræ ſint poſita, ſemperq; in contrariā partē declinent? Ita prorſus.

Quando igitur in ciuitate diuitiæ ac diuites honorantur, uirtus probiq; uiri deſpiciuntur. Conſtat. Incendunturq; ad ea ſtudia omnes quæ in honore ſunt, eaq; frequētant: quæ uero nullo honore cēſentur, apud quoſq; iacere ſolēt. Atq; ita ex uictoriæ honorisq; cupidis, quæſtus & pecuniarū auidi tandē efficiuntur. Et diuites quidē uiros laudant, & admirantur, & ad magiſtratus euehūt, pauperes uero deſpiciūt. Omīno ſic accidit. An nō & lege ſtatuunt principatus fines, dū ſtatuunt ubi maior eſt pecuniarū copia, ibi talē principatū eſſe maiorē: ubi minor, cōtrā minorē: prohibētq; aliquē imperare, qui non ad certum aliquē cenſum peruenerit? Hæc aut uir armisq; efficiunt: aut poſtq; metū incuſſerint, talem conſtituerunt rempub. Nōne ita? Ita prorſus. Conſtitutio quidē, ut ita dicā, hæc eſt. Eſt certe. Sed quiſnā reipub. modus? quīue defectus ſunt, quos habere eam rempub. dicebamus? Principio qualis ſit præſcriptus hic in ea terminus, aſpice. Siquis in nauis gubernatione, à cenſus æſtimatione gubernatores eligat, pauperē uero licet gubernandi peritiorē haudquaſ; admittat, quid ex hoc ſequuturum cenſes? Ut male nauem ducant. An non eodē pacto in quouis alio principatu? Sic equidem arbitror.

Sic

Ex optima
tū rep. quō
fiat cēſu po
tētū reſpub.
De diuitijs
& uirtute

Sic ne in omnibus præterquam in ciuitate: An & in ciuitate præterea? Multo etiã magis, quoniam hæc grauissima est, & maxima gubernatio. Vnum quidẽ hunc & tantum paucorum potentia defectum patitur. Apparet. Quid autem hoc? Nunquid leuius? Quale istud? Quod necesse est non unam hanc, sed duas esse resp. unã quidem pauperum, diuitũ alteram, & homines intra mœnia eadem habitantes sibi inuicẽ semper insidiari. Certe non leuius istud. Sed neq; hoc pulchrũ est, bellum scilicet gerere nõ posse: quia coguntur, siue populo utantur armato, eum formidare magis quã hostes: si ue non utantur, reuera in ipso prælio paucorum potẽtia studiosi uideri: ac etiã pecunias in eum usum erogare detrectabũt, utputa homines auari: istuc inquam an decorum est?

Non certe. Nunquid recte fieri illud existimas, quod supra uituperauimus, ut in huiusmodi ciuitate iidem homines in diuersis simul officijs occupent, terrã colãt, pecunias cumulent, militent? Nullo modo recte. Vide utiq; si horũ malorum omnĩ hæc prima id grauissimum patitur. Quale id? Vt liceat cuiquam sua omnia alienare, alteri uero illius omnia possidere: atq; ei qui alienauit, habitare in ciuitate, dum nulla ciuitatis pars existat, neq; nũmularius, neq; opifex, neq; eques, neq; armiger, sed pauper & egenus passim cognominatus. Prima hæc certe. Hoc profecto in ciuitatibus quæ paucorũ subijciuntur imperio, minime prohibetur. neq; enim alijs opulentiores essent quã decet, alijs profus mendici. Recte loqueris. Hoc autem considera: nunquid quando diues huiusmodi erogabat, conducebat ne magis ciuitati ad ea quæ paulo ante dicebamus: an uidebatur quidem e principum numero esse, reuera autem neq; princeps, neq; minister erat, sed priorum cõmodorumq; consumptor. Sic utiq; uisum est. Erat autem nihil aliud q; consumptor. An uis dicamus, quẽadmodũ in fauo fucus ortus examinis apum morbus est, ita & hominẽ huiusmodi domi natum, pestem reipub. fore? Prorsus inquit o Socrates. Nõne uolatiles fucos omnes sine aculeis deus fecit? hos autem terrestres, partim sine aculeis, partim diris armatos aculeis cernimus. Et ex his qui aculeos nõ habent, inopes tandem in senectute fiunt: aculeis autem instructi sunt hi qui uocãtur malefici. Vera loqueris. Cõstat ergo in ciuitate, ubi mēdicos uides, & fures inesse clam, & latrones & sacrilegos, & horum omnĩ scelerum auctores. Constat certe. Nõne in ciuitatibus quæ reguntur à paucis, egenos inesse uides? Omnes ferme, exceptis principibus. An non igitur arbitramur, maleficos in ea esse multos aculeis ipsis armatos, quos diligentia ac ui principatus detinet? Arbitramur plane. Nõne ob prauã educationem, & disciplinẽ defectũ, & iniquã reipub. dispositionẽ, homines ibi tales euadere asseremus. Asseremus. Talis utiq; erit ciuitas paucis subiecta principibus, totaq; premetur malis, forte etiã pluribus. Sic ferme. Constituta iam nobis sit ea resp. quã paucorum potentia uocant, à census estimatione principes eligentẽ: post hæc autẽ inuestigemus quo pacto uir aliquis similis istius efficiatur, & postq; similis est effectus, qualis sit.

Sic prorsus. Nõne hac ratioẽ maxime ex ambitioso in paucorũ imperij cupidũ transit? Quare? Quando ibi adolescens aliquis primo quidẽ patrem imitatur suũ, eiusq; uestigia sequitur: deinde ipsum aspicit, ut qui in ciuitatem tanq; in scopulum offenderit, subito ex culmine dignitatis prolapsus seipsum suaq; omnia dispergentẽ, siue post belli expeditionẽ siue alterius magistratus maximi dignitatẽ, in iudiciũ ab insidiatoribus tractũ, à calumniatoribus circumuentũ, eiectum, depressum, patrimonio spoliatum. Consentaneum quidem. Ille o amice hæc intuitus atq; perpessus, amisso patrimonio, propter formidinem, confestim ex animi throno ambitionem illam & audaciam deijcit, & humilior propter paupertatẽ factus sese ad quãstum conuertit, & angusto admodũ animo aride nimium & parce uiuens, seq; in obeundo negotio uexans pecunias cõgregat. An non huiusmodi hominẽ tunc existimas in ea animi sede auaritia & lucri cupiditatẽ locare? eiq; in animo regiũ locũ concedere? ornãmētisq; regijs exornare, coronis, balteis, fibulis, fimbrijs, ense Persico? Equidẽ. Atq; hic quidẽ rationalem uim, & animositatis ardorem hinc inde depositã seruire huic cogit, & nihil aliud inquirere, & cõsiderare permittit, q; unde ex paucioribus pecunijs plurimã cõgregentur: hæc autẽ nihil aliud mirari, & colere q; diuitias atq; diuites, neq; dignitatẽ ex re alia quã ex pecunijs quærere, & si quid aliud ad id conferat. Nulla certe alia mutatio est usqueadeo uelox & uehemens ex iuvene ambitioso in pecuniã cupidũ. Nõne igitur hic paucorũ imperij studiosus est? Mu

Fucorũ duo
genera
Vbi mendici
uidentur
fures esse &
latrones &
omniũ scelerũ
auctores

est? Mutatio quidem ipsius ex homine similis est illius Reipublice ex qua paucorum potentia extitit. Consideremus utique nunquid similis sit. Consideremus. Principio in eo quod pecunias multifacit, similis erit. Quid nunc Quinetiam & in eo quod parcior est, & ad lucrum avidior, solasque necessarias cupiditates explet, ceteris vero sumptibus nequaquam indulget, sed alias appetitiones tanquam superuacuas cohibet. Magnopere. Aridior itaque & squalidior uiuit, undique summa parsimonia rem familiarem augens, coaceruando intentus thesauro, quos quidem homines uulgus probat. an non hic erit uir talis Reipublice similis? Mihi quidem uidetur. Pecunia itaque maxime honoratur & ab hoc, & ab omni ciuitate. Neque enim hic, ut arbitror, disciplinae applicuit animum. Non, ut opinor. Neque enim caecum sibi ducem praeposuisse. Optime quidem. hoc autem animaduerte. Nonne furorum naturae similes cupiditates ob disciplinae defectum inesse dicimus, partim mendicas, partim maleficas, ut quidem ab alia diligentia detentas? Et maxime quidem. Scis ne quod inspiciens, ipsorum maleficia cernes? Quoniam? Ad orphanorum tutelam, & siquid ipsis tale contingit, quo licetiam plurimam ad iniuriam nanciscantur. Vera narras. An non id constat, quod in alijs commercijs uir talis, in quibus probus habetur, cum iustus esse uideatur, aequitate quadam uitae ceteras cupiditates prauas quae in ipso sunt, cohibet: non idcirco obtemperans, quia non praestet, neque ratione mansuefaciens, sed necessitate ac metu circa reliquam substantiam contremiscens? Summopere. Enim uero o amice, in multis eorum reperies, quando aliena oportuerit erogare, fuci per similes cupiditates. Maxime. Non igitur seditione intestina is carebit, neque unus quidam erit, sed duplex, habebitque in se cupiditates ut plurimum cupiditatum dominatrices, meliores scilicet deteriorum. Est ita. Quamobrem modestior hic alijs multis erit. Consentientis tamen & compositae mentis uera uirtus longe hunc effugiet. Mihi quidem uidetur. Quinetiam ad certamen erit tardior uir parcus quoties priuatim in ciuitate de uictoria aliqua honesta, & magnificentia erit certandum, cum pecunias erogare nolit decoris et contentionum huiusmodi gratia, metuens prodigas libidines suscitare, prouocareque ad propugnandum contendendumque. Cum paucis eorum qui circa se sunt, optimatum ritu pugnant, ut plurimum uinci patitur, & diuitias auget. Summopere. Nunquid ultra diffidimus, ad ciuitatis eius exemplum quae gubernatur a paucis, hominem parcum atque auarum institutum esse? Nullo modo. Post haec inuestigandum uidetur, quo pacto popularis gubernatio constituitur, & quae sit eius conditio, ut eandem in tali homine conditionem recognoscentes, eum in iudicium deducamus. Ita sane iter nobis inceptum similiter peragemus. Nonne hunc in modum ex paucorum potentia in populari gubernationem ciuitas permutatur, ex eo quod ciues optimum esse proposuerunt, ut quae ditissimi sint? Quo pacto? Quia principes in ea propter diuitias dominant, prodigaliter dissolutorum uenenum lege prohibere negligunt, ut emptionibus & foenoris eorum usurpantes bona, opulentiores etiam honoratiorisque euadant. Maxime omnium. Constat itaque impossibile esse in ciuitate diuitias honorare simul, & temperantiam possidere, sed necessarium est ad alterius aestimationem alterum semper istorum negligi. Constat plane. Dum igitur in paucorum potentia iuuentutis educationem negligunt, permittuntque ad libidinem uiuere, cogunt saepenumero homines non ingenerosos ad paupertatem redigi. Maxime. Sedent, ut arbitror, isti in ciuitate aculeis armati, partim alieno ere grauati, partim ignominia afflicti, partim utrisque malis oppressi, insidiantes illis quos sua nouerunt possedisse, atque alijs, atque idcirco res nouas quotidie molunt. Est ita. Homines autem auari, dum lucro incumbunt, hosque non animaduertente uidentur, & reliquorum insuper ut quisque maxime cedit, maxime argento immisso uulnerantes, & patri natos foenusque plurimum reportantes, ita fucis egenisque hominibus ciuitatem replent. Maxime. Neque uolunt tanti mali incendium ita extinguere, ut non permittant quemque res suas pro arbitrio agere. Neque ita rursus & secundum alteram legem talia quaedam prohibentur. Secundum quam potissimum?

Secundum eam quae post illam proxime sequitur, cogitque ciues uirtutis curam suscipere. Si quis enim multa ex uoluntarijs commercijs sui periculo tractare iubeat, non usque adeo impudenter pecunias congregabunt, paucioraque in ciuitate mala nascentur talia qualia diximus. Sic omnino. Nunc autem his de causis principes subditos sic in ciuitate disponunt: seipsum uero, & suos, & iuniores, delicatos, & molles, & secordes reddunt, nullum aut animi,

aut cor-

De popula-
ris gubernationis
constitutione, &
conditione

aut corporis laborem tolerantes, uoluptatibusq; & doloribus succumbentes. Prorsus.

Et ipsi quidem tales euadunt, ut nihil aliud præter quæstum æstiment, neq; maiorē uirtutis curam habeant q̄ mendici. Sic certe. Ita igitur instituti, quotiens congregiunt inuicē principes ac subditi siue in itineribus, siue in alio quopiam cōmuni cōmercio, atq; opere, aut circa spectacula ad exercitum uel nauigantes unā, uel militantes, uel etiam in ipsis periculis sese inuicem spectantes, nullo modo in his pauperes à diuitibus despiciuntur, sed frequenter homo pauper, macer, cutimq; sole duratus cum in acie ad opulentum collatus est, in umbra molliter enutritū, atq; obeso corpore oneratum, eumq; inspicit anhelantem & anxium, nōne censebit ignauia cæterorū uiros huiusmodi diuites fieri; alterq; alteri ubi priuatim cōuenere, narrabunt locupletes illos suos crassosq; homines precij nullius esse? Noui certe ita eos solere. Nōne igitur quemadmodū debile & ualitudinarium corpus, uel minima mutatione extrinsecus iniecta in morbos incidit, sæpe etiam nulla extrinsecus re nocēte, ipsum intra se dissidet: ita & ciuitas malis h̄sdem affecta parua occasiōe, aliunde sibi, uel his ex optimatū, uel illis ex populari republica auxilium adiungentibus, ægrotat, & secum ipsa dissentit. Sæpe etiam absq; externorum opera, seditionibus agitatur. Prorsus. Popularis utiq; gubernatio fit, ut arbitror, quando pauperes superantes, diuites partim necant, partim in exilium pellunt, reliquos autem equis reipub. honoribus muneribusq; afficiunt, atq; ut plurimum in ea sorte magistratus obtinunt. Huiusmodi certe est popularis ciuitatis cōstitutio, siue armis fiat, seu metu descenditibus alijs. Quænam erit igitur horum ciuū uita? qualis gubernatio? Constat enim q̄ uir talis popularis aliquis apparebit. Perspicuum. An non primum quidem liberi erunt omnes, ciuitasq; libertatis plena, summaq; licētia pro libidine omnia omnes audebunt? Fertur equidem. Vbi autē licentia, ibi quisq; arbitrato suo uitam instituet. Patet. Omniformes in hac ciuitate nascuntur homines. Valde. Videtur utiq; hæc omnium esse rerumpub. pulcherrima: atq; ut pallium uarijs depictū coloribus, speciosissimum esse uideat, ita ciuitas ista diuersis ex moribus uaria, pulcherrima prorsus apparet: ac perinde ut pueri & mulieres uarietate distinctis opificijs & spectaculis delectantur, sic multi propter hanc uarietatem pulcherrimam arbitrantur. Et maxime quidem. Atqui facile est ō beate in hac ciuitate rempub. quærere. Quamobrem? Quoniam omnia rerumpub. genera propter licentiā habet: ac uidetur necessarium illud qui rempub. instituere cupit, quod modo nos fecimus, popularem ciuitatē ingressum, eam reipub. constitutionem quæ magis placeat sibi, deligere, quasi rerumpub. nundinas adeuntem, atq; ita eligentem, ciuitatis modum statuere. Fortè exempla huic nequaq; deerunt. Quid uero? an nō dulcis hæc prima fronte atq; diuina uidetur uita, ut neq; cogaris in hac ciuitate magistratibus fungi, nec etiam si ad id sufficias, neq; parere si nolis, neq; bellū gerere alijs bellum gerentibus, neq; pacem agere agentibus alijs, nisi id placeat? Vel etiā si qua te lex imperare uetet, & sententias ferre: nihilominus & imperes, & sententias feras in iudicio: modo tibi hoc uisum fuerit? Fortè sic primum uidetur. Quid autem mansuetudo damnatorum quorundam? nōne decorat? an nondum hac in ciuitate uidisti homines morte, uel exilio condemnatos, nihilominus urbem incolere, ac prodire in medium, & sæpe quasi nemo id uideat, aut curet, instar heroum quorundam per urbem incedere? Vidi equidem multos. Indulgentia uero ipsius nimia, & sine ulla obseruatione negligentia eorum quæ nos dicebamus, rem ipsam honestantes, quando ciuitatem constituebamus: q̄ uidelicet nisi forte quis excellenti sit ingenio præditus, nunq; uir præclarus euadet, nisi à prima pueritia statim honestis sese exerceat ludis, & eiuscemodi omnia frequēter exerceat, tanq; quæ alto animo hæc pessundat omnia, ea inquam, negligentia nihil pensi habet ex quibus studijs aliquis se ad ciuilia conferat, sed honorat, si quis duntaxat ametur à uulgo. Valde admodum generosa. Hæc utiq; habebit & horum similia, gubernatio popularis, eritq; ut apparet, dulcis reipublica, & sine duce, ac uaria æqualitatē quandam similiter æqualibus inæqualibusq; distribuens. Manifesta admodū narras. Contemplare quisnam uir talis priuatim sit. an fortè primo inuestigandū est, quemadmodū in reipublica fecimus, quonam pacto talis efficiatur? Ita prorsus. Nōne ita maxime accidit, ut auari patris & paucorū potentia cupidi filius aliquis sub parentis moribus nutriatur? Quid ni? Hic uoluptates suas coercet, quæcunq; ad sumptus alliciunt, non ad lucrum

lucrum, quæ quidem uoluptates non necessariae appellantur. Manifestum est. Num lubet, ne in ambiguitate uersetur, ut in primis quidem quæ necessariae sint cupiditates, quæ non necessariae, discernamus? Lubet equidem. Necessariae quidem ille merito uocarentur, quas amouere non possumus, & quæ cum percipiuntur, nos iuuant. has enim ambas quærere naturam nostram necessarium est. Nonne? Maxime. Iure igitur eas necessariae appellabimus. Iure. An non recte eas necessariae esse negabimus, quæ remoueri possunt si quis assuescat à teneris, quæ uè cum adsunt, nihil afferunt boni, imò plerumque nocent? Præclare quidem. Accipiamus earum exemplar, ut quæ utraq; sint, cognoscamus, & figura quadam eas inspiciamus. Sic oportet. Cupiditas utiq; comedendi, cibiq; & obsonij usq; ad salubritatem, & bonam corporis ualitudinem, necessaria est. Arbitror. Certe cibi usus duplici de causa necessarius, & quia sine ipso uita non sufficit, & quia utilis. Ita est. Aliorum uero condimentorum, quatenus ad bonam corporis ualitudinem confert. Prorsus. Sin aut nihil confert uel horum uel aliorum appetentia superuacua, tum etiam coerceri à teneris potest, obstat aut & corpori & menti ad prudentiam temperantiãq; merito non necessaria nominabitur. Merito. Has igitur sumptuosas cupiditates, illas uero quæstui deditas, quia conferant ad agendum, uocabimus. Quid ni? Idemq; de ueneris alijsq; dicemus. Idem. Profecto, quæ fucum paulo ante nominauimus, hunc esse dicebamus qui talibus uoluptatibus, & libidinibus plenus est, & cupiditatibus non necessarijs est mancipatus: eum uero qui necessarijs, parcum, & paucorum potentie cupidum. Proculdubio. Rursus dicimus quæadmodum ex paucorum potentie cupido popularis efficitur. Videtur aut mihi hoc pacto, ut plurimum fieri.

Quonam? Quando iuuenis, ut modo diximus, nutritus ruditer, & aride nimium, fucorum mel gustat, adhæretq; ardentibus uehementibusq; & callidis animalibus, quæ possunt omniformes & uarias uoluptates undiq; comparare: hinc utiq; existima eam oriri mutationem, quæ iste ex paucorum potentia quæ in eo est, transit in popularem. Necessarium est. Nunquid quemadmodum ciuitas mutabatur, dum extrinsecus præsidium alterutrius partium præstaretur, à simili simile: ita adolescentis mutatur ingenium, dum rursus externarum cupiditatum species cognata & similis, alteri cupiditatum speciei earum quæ in eo sunt, suffragatur? Prorsus quidem. Quod si quæ suppetiæ ingenio eius paucorum imperij studioso, si uè à patre, seu à domesticis alijs ferantur, admonitionibus, increpationibusq; seditio, & reluctatio, & pugna in ipso ad seipsum tunc nascatur. Quid ni? Et quandoq; ut arbitror, popularis conditio paucorum statui cedit, & nonnullæ cupiditates partim intereunt, partim excidunt, pudore aliquo in animo iuuenili exorto, unde rursus excolitur.

Fit nonnunquam. Rursus præter eas quæ exciderunt cupiditates, aliæ coalescentes cognatae propter incitiam paternæ educationis multæ uehementesq; fiunt. Sic certe fieri consueuit. Trahunt porrò ad se consuetudines, ac dum clam serpunt, magnum ex crescunt in numerum. Quid prohibet? Tandem iuuenilis animi arcem occupant, presentientes uacuum esse doctrinarum, honestorumq; officiorum, & uerarum insuper rationum. Qui sane optimi omnium custodes seruatoresq; in hominum priorum mentibus existant. Sum moperere. Falsæ uero, & superbæ petulantesq; rationes & opiniones eorum in locum succedentes, eundem talis hominis locum obtinent. Maxime. Nonne iterum ad lotophagos illos accedens, manifeste istuc habitat? Ac si ab amicis subsidium aliquod laboranti meliori animi eius parti submitatur, superbæ petulantesq; rationes claudentes regni in eo muri portas, neq; subsidium ipsum admittunt, neq; legatos priuatorum seruum monitus excipiunt, sed ipsæ prælio superant, & pudore quidem appellantes fatuitatem, in exilium turpiter expellunt: temperantiam uero ignauiam uocantes, reprobantesq; efficiunt: modestiam quoq; in moribus, & in sumptibus moderationem, tanq; rusticitatem & illiberalitatem penitus detestantur & fugant, & ipsæ unã cum multis futilibusq; cupiditatibus inualescunt. Magnopere. Cum hæc depulerunt ex eius animo quæ occuparunt & purgarunt, magnis impensis iam initiato, post hæc petulantiam, licentiam, prodigalitatem, impudentiam, splendidas ingenti caterua coronatas deducunt, extollentes applaudentesq;: dum petulantiam quidem, ingenuam educationem: licentiam uero & libertatem & prodigalitatem, magnificentiam: impudentiam fortitudinem uocant. An non ita quodammodo iuuenis transit ex innutrita necessariarum cupiditatum affectione, in resolutam licentiam non necessariarum futillumq;

Quæ uoluptates necessariae, quæ non

uoluptatū? Plane id constat, inquit ille. Viuit deinceps talis, ut arbitror, nihilo magis necessariorum quā superuacuarum uoluptatū gratia erogās pecunias, labores, exercitationes. Verum si ita fortunatus est, ut neque ultra modum debacchetur, sed senior factus, & ingenti uoluptatum turba adueniente, non omnes, sed aliquas admittit, exclusis interim ceteris: nec ingressus illis totum se dat, sed ita uiuit, ut æqualiter singulis impertiat se: ei que fortè tum incidit, uelut magistratui summo imperium sui committens dum ea expleatur, & rursus alteri nulla neglecta, dum unamquāque apud se alat. Sic accidit. Hic quidē rationem ueram nō accipit, neque in custodia tuā arcem admittit, si quis dixerit uoluptates partim esse bonarū honestarūque cupiditatum, partim uero malarum, & illas exercendas esse, & honorandas: has contra, moderandas & cohibendas. Verum omnibus his annuit, affirmatque similes omnes esse, & pariter honorandas. Profecto quisquis ita affectus est, id agit. Nōne ita indies uiuit, ut incidentibus presentibusque semper cupiditatibus obsequatur: dum uidelicet aliās ebrietati modulationibusque indulget, aliās a que potu contentus est & inedia: interdū uero gymnasticæ studijs se exercet, nonnunquam remissiori animo torpet: quādoque philosophiæ attingit studia sæpe etiam se ad rempub. cōfert, prodiitque in mediū, quicquid obtulit fors, & dicens, & faciens: ac si quādoque milites admirat, ad eos fertur: sim mercatores, ad hos rursus adueniat, neque ordine ullo aut necessitate uitam suam dirigit, sed iucundā & liberalem, & beatam hanc uitam appellans, hanc assidue colit. Scite uitam popularis hominis nullum delectū uiuendi habentis, narraſti. Abitor equidē plenum hūc diuersis pluribusque moribus esse, pulchrūque & uarium quē admodum ciuitatem illam uideri, quem sanè multi atque multæ feliciter uiuere arbitrarent, cū rerum pub. atque morū in se multa exempla contineat. Ita est nimirū. Esto nobis uir talis populari reipub. similis, utpote qui popularis merito nomine. Esto. Reliquum est, ut de præclara illa reipub. uiroque præclaro dicamus, tyrannide atque tyranno. Omnino. Age uideamus o dulcis amice, quisnam tyrannidis ipsius sit modus. Principio quod ex populari oritur, ferme est perspicuū. Manifestum. Eadem igitur ratione ex populari tyrannis oritur, qua ex paucorū potentia, popularis. Quare? Quod sibi ciues in paucorū potentia tanquam bonū proposuerūt, per quod & paucorū potentia inoleuit, id erat diuitiarū copia. Nōne? Istuc ipsum. Inexplebilis itaque diuitiarū sitis, ceterorūque officiorum negligentia propter ipsum quæstum eam perdūt. Verum id quidē. Quinetiam eius quod in populari bonum censei, cupiditas inexplebilis, ipsam quoque peruertit. Quid in ea potissimum censei bonū dicis? Libertatem. Nam istud in populari ciuitate censei præclarissimum audies. Ideoque in hac sola habitare par est eum uirum qui natura sit liber. Certe nomen istud libertas, in hac ciuitate frequentius prædicat. Nōne quod dicturus eram, huius ipsius cupido insatiabilis, ceterorūque negligentia hanc mutat rempub. cogitque tyrannide indigere? Quo pacto? Quando uidelicet popularis ciuitas sitiens libertatē, malos pincernas præidentes nanciscit, & ea profusius que decet, sese ingurgitās debacchatur, & principes uelut rigidiores & tyrannicos accusans punit, nisi mites admodū sint, plurimumque licentiæ cōcedant. Sic profus accidit. Atque eos qui principibus, parent, obiurgat tanquam seruales & precij nullius homines: principes autem subditis pares, & subditos pares principibus, priuatim & publice laudat atque honorat. an nō necesse est hac in ciuitate ad summam libertatē homines peruenire? Proculdubio. Atque hanc insitam obedientiæ impatientē licentiam, o amice, priuatas irrepere in domos, seque usque ad bruta protēdere? Quo pacto hoc dicimus? Quale uidelicet, si pater filio fiat similis, filiosque metuat, & filius patri sit par, neque uereat parētes, neque metuat, ut sit maxime liber: inquilinus præterea ciui, & inquilino ciuis æquet, peregrinusque similiter. Sic accidit. Hæc utique & alia nonnulla minora similia his eueniunt. Nempe ea in urbe præceptor discipulos timet, eisque blandit, discipuli præceptores spernūt, & similiter pædagogos: atque ut summatim dicā iuniores senioribus se similes præstant, uerbisque & operibus aduersant. Seniores autem iuniorū gerunt uicem, & tanquam scurræ facetijs eos delectant, ne se ueri imperiosi que uideantur. Maxime. Vulgi autē libertas extrema, o amice, tali in ciuitate quāta, quando quidē empta mancipia nihilominus libera sunt que emptores: & quāta mulieribus erga uiros, uirisque erga mulieres æqualitas libertasque sit, ferme dicere oblitus sumus. An non secundū Æschylum dicemus, quod nunc nobis in buccā uenit. Sic profus inquit, atque ego.

De tyrannide
& tyranno

ego quidem ita dico: profecto bestia quae ab hominibus nutriuntur, quanto liberiores hac in ciuitate sint quam alibi, nemo nisi expertus crediderit. Nam & catellae, ut habet proverbium, perinde acheræ sunt. Et equi, & asini tanta per vias libertate progredi consueverunt, ut in obuium quencq; impetum faciant, nisi cesserit. Caeteraq; omnia summa aguntur licentia. Meum certe mihi narras insomniū. Nam mihi rus proficiscenti frequenter ista contingunt. Vides quo tandem omnium supradictorum summa contendat? Ita siquidem hinc delicatus ciuium animus redditur, ut si quis paulum quid seruitutis afferat, egre ferant, neque tolerant. Demum vero leges omnes tam scriptas quam non scriptas contemunt, ne quis illis praesit dominus. Manifestum id quidem. Haec o amice, egregia illa & elegans respublica est, ex qua ut mihi uidetur, tyrannus nascitur. Elegans certe, sed quorsum haec?

Morbus porro qui in paucorum potentia serpens, eam labefactauit, idem & in hac pullulans excrefcensq; nimia ex licentia, popularem ciuitatem iugo seruitutis subigit. Ac summam excessus omnis uerti penitus in contrarium consuevit, in temporibus, in arboribus, in animalibus, & in rebusq; maxime. Haud iniuria. Nimia enim libertas haud in aliud uidetur quam nimiam in seruitutem conuerti, & priuatim, & publice. Certe id consentaneum. Quare non ab re dicebam non ex alia republica quam populari tyrannidem surgere: extrema ex libertate, grauissimam & acerrimam seruitutem. Sic ostendit ratio. At non hoc ut arbitror, ipse quaerabas, sed quinam morbus idem in paucorum potentia populariq; gubernatione innatus eam in seruitutem redigit. Vera narras. Dicebam utiq; ociosorum & prodigiorum hominum genus partim fortius & uirilius esse, partim ignauius: & illud quidem ducere, hoc autem sequi. quos quidem homines fucis in superioribus comparauimus: illos quidem fucis aculeatis, hos autem aculeis carentibus fucis. Et merito. Isti quidem in quacumq; fuerint ciuitate eam turbant, quemadmodum pituita ac bilis corpus. Quos oportet bonum medicum & legum fundatorem, non minus quam solertem apum cultorem, eminus praecauere, primum quidem ne orientur in ciuitate: ac si orientur, ut cum ipsis fauis protinus excidantur. Ita prorsus agendum. Sic igitur accipiamus, ut perspicacius quod quaerimus, cognoscatur. Quo pacto? Trifariam popularem ciuitatem, ut re ipsa est, partiamur. Vnum quidem hoc genus in ea propter licentiam nascitur, non minus quam in paucorum potentia. Est ita. Longe autem acrius in hac quam in illa. Quare ratione? Ibi quia contemtuus est, & priuatum uiuit, imbelles propter delidiam fit. In populari autem id genus omne exceptis paucis praesidet, & quod in eo acerrimum dicit & agit: aliud autem iuxta tribunalia inharens susurrat, nec tolerat, si quis alia dixerit. Quapropter omnia ab hoc genere paucis exceptis in ciuitate huiusmodi administrantur. Et maxime quidem:

Aliud igitur tale semper ex multitudine excernitur. Quales? Omnibus enim quaerendum consistantibus, qui natura elegantissimi sunt, ut plurimum ditissimi efficiuntur. Consentaneum. Hinc utiq; mellis copia & uberior & facilius fucis exprimitur. Quomodo enim ex his qui pauca possident copia mellis exprimeret? Diuites, ut arbitror, tales fucorum herba uocantur. Sic ferme. Populus autem tertium erit genus, quodcumq; ipsi sua diutaxat curant, nec alienis se implicant, haud multum pecuniosi. Quod quidem genus & plurimum est & in populari ciuitate principalissimum, quotiens congregatur. Est certe, at non frequenter id facere uult, nisi particeps mellis efficiatur. Nonne semper est particeps, quatenus hi qui praesident, expoliant diuites, dispertiantq; populo, sibi uero ut plurimum usurpant? Profecto ita fit particeps. Coguntur itaq; repugnare hi qui spoliati sunt, pro uiribus apud populum tum dicendo, tum agendo. Quid nisi? Occasionem itaque ab alijs acceperunt, cum ipsi non cuperent, rerum nouandarum, nempe ut insidiantur populo, & ad paucorum imperium intendat animum. Cur non? Tandem uero postquam populum uiderunt non sponte, sed per inscitiam a calumniatoribus seductum conari ipsis iniuriam inferre, tunc sane uelint nolint, reuera paucorum potentiae studiosi euadunt, haud ultro uolentesq; sed quod illis hoc malum ingerat fucus stimulan ac pungens.

Valde quidem. Accusationes igitur, litigia, contentionesq; mutuae oriuntur. Et maxime. Ideoq; populus consuevit unum aliquem sui defensorem creare, eumq; nutrire, & uti magnam efficiat, conseruere. Consuevit certe. Ex quo patet tyrannum ex radice tutoria pullulare. Certum id quidem. Quae nam origo mutationis ex tutore in tyrannum, an uidelicet postquam coepit qui praesit id agere, quod circa templum Lycæi Iouis in Arcadia fa-

bula refert? Quidnam? Quod quisquis humana uiscera cum aliarum uictimarum in ci-
 fa uisceribus forte gustarit, lupus fieri cogitur. Nonne fabulam audiuiti? Equidem.

Lupus ex
 homine

Eodem modo & hic cuius imperio uulgus omnino obtemperat, cognato non abstinere sanguine: sed falsis, ut solent, confictis criminibus in iudicium trahit eos a quibus timet, & iniusta se caede cruentat uiri uitam extinguens, gustansque lingua impura & prophano ore generis proximi sanguinem: ac nonnullos pellit, necat alios, suasorem se aris alieni decidendi, agros distribuendi praebens. Quare necesse est eiusmodi hominem uel ab inimicis interfici, uel tyrannidem exercere, lupumque ex homine fieri. Necesse est omnino. Hic quidem aduersus opulentos homines seditiosus. Certe. Nonne ab inimicorum uel huic periculum imminet, qui si expulsus, inuitis redierit inimicis, tyrannus effectus reuertitur?

Constat. Ac si eum calumnijs publicis expellere nequeunt, uel occidere, uiolentam illi mortem intentant, clamque insidiantur. Ita certe fieri consuevit. Hinc illa solita tyrannis postulatio sequitur. Nempe omnes qui huc ascenderunt, custodes aliquos corpori, ut auxiliator populi saluus sit, solent a plebe requirere. Maxime. Dat itaque eos plebs de illo nimis sollicita, de se autem nimis securo. Magnopere. Cum haec uir pecuniosus animaduertit, qui ob pecunias plebi hostis est, tunc certe iuxta oraculum Croeso datum calculosum ad Hermum fugit, neque moratur, neque timidus dici ueretur. Haudquaquam secundo iterum ueretur. Sane quisquis comprehensus fuerit, ultimo supplicio afficitur. Necesse. At populi ille defensor magnus magnifice haudquaquam se se gerit, sed alios prosternit plurimos, ipse in curru ciuitatis consistit tyrannus ex tutore effectus. Quid prohibet? An uis enarremus beatitudinem uiri huius, & ciuitatis in qua uir talis innascitur? Prorsus quidem. Principio quidem omnes salutatur, aridens quibuscumque obuius fuerit, & nomen tyranni recusat, pollicetur multa, & priuatim, & publice, aere liberat alieno, agrosque distribuit populoque & familiaribus suis, ac denique omnibus mansuetus & mitis esse simulat. Necesse est. At cum primum externos hostes partim sibi conciliauit, partim extinxit, rebus iam pacatis, statim ut populus duce semper indigeat, bellum aliquod nititur excitare. Consentaneum est. In quo illud insuper efficit, ut qui sub eolsunt plurimis exhausti sumptibus, ad quotidianum uictum conuerti cogantur, minusque aduersus tyrannum insidias meditentur. Patet. Quinetiam si quos agnouerit liberali esse ingenio praeditos, talesque ut imperium eius recusaturi uideantur, ut ad eos extinguendos occasionem habeat, hostibus obicit. His de causis necesse est tyrannum semper noua bella mouere. Necesse. Qua dere ciues sibi infensos reddit. Summo opere. Verisimile est, ut nonnulli eorum qui tyrannidi suffragati sunt, & apud tyrannum plurimum possunt, audacter tam inter se quam cum eo quaeruntur, improbet, praesertim si qui altiori animo sint. Verisimile. Consentaneum est, ut hosce omnes tyrannus e medio tollat, si modo sit dominaturus, quousque neminem relinquat amicorum uel hostium qui alicuius momenti sit. Manifestum id quidem. Acute igitur inspicere illum oportet, quis fortis, quis magnanimus, quis prudens aut diues sit. Nempe usque adeo beatus est, ut seu uelit, seu nolit his inimicus futurus sit, eisque insidietur, quousque ciuitatem purgauerit. Egregiam sane purgationem narras. Contrariam plane medicorum purgationi. Siquidem medici a corpore quod deterrimum est, abstergunt, quod uero optimum est relinquunt. Contra tyrannus efficit. Ille quidem sic facere cogitur, si modo sit dominaturus. Beata nimirum necessitate astrictus est quae illi praecipit, ut uel cum plurimis improbis uitam agat, a quibus etiam odio habeatur, uel omnino non uiuat. Talis profecto eius conditio est. Nonne quo infensiores habet ciues, dum haec agit, eo pluribus & fidelioribus satellitibus indiget? Quid prohibet? Quinam igitur huic fideles maxime? Unde illos accerset? Vitro aduolabunt undique multi mercede pellecti. Fucos iterum mihi uideris per Canem quosdam dicere, externis & uarijs ex gentibus confluentes. Vere tibi uideor.

Quis autem ex indigenis? Nonne aliquis si uoluerit? Quo pacto? Scilicet si proprijs seruis sublati uoluerit ciues aliquos liberare, & satellitibus suis asciscere. Maxime quidem, quoniam fidelissimi sibi hi sunt. Quam praecelaram narras tyranni possessionem, si quidem talibus amicis fidisque hominibus utitur, cum priores illos perdidit. Attramen talibus utitur. At qui mirantur eum amici tales, conuersanturque cum eo noui ciues, boni autem uiri oderunt ac fugiunt. Quid uetat? Non temere igitur tragodia sapiens artificium

ciū esse, atq; in ea Euripides excellere uidetur. Quamobrē? Quod & hoc profunda mente cecinit, sapientes tyrannos esse sapientum consuetudine, dixitq; hos sapientes esse qui cum his conuersantur. Quinetiam tyrānidem tanquam rem diuinam extollit: aliaq; permulta hic, alijsq; poetæ. Enimvero poetę tragici utpote sapientes nobis ignoscent puto, & illis qui perinde ac nos rempublicā administrāt, si eos in nostram rempub. nō admittamus, tyrannidis scilicet laudatores. Ignoscent, ut arbitror, quicunq; inter eos uiri elegātiōres sunt. Ceteras uero circumeunt ciuitates, turbam congregantes egregijs grandibusq; & probabilibus uocibus quibus precium nō deest, respublicas in tyrannidē trahunt, & popularem statum. Vehementer. Nōne pro his precium capiunt, honoranturq;, in primis quidem ut uerisimile est à tyrannis, deinde etiam à populari illa republica? At uero quo altius ascendunt in arduum rerumpublicarum uerticem, eo magis eorum deficit honor, ut qui defessus crebriore anhelitu progredi non ualeat. Ita nimirum. Sed ne postquam huc digressi sumus, longius progrediamur, dicamus unde tyrannus exercitum illum suum præclarum, uarium, temperq; diuersum alat. Constat in primis quod siquæ sunt sacræ opes in ciuitate, eas surripiet, cōsumetq; quousq; illa sufficient quæ uenduntur, dum leuiora exigit à plebe tributa. Quid si opes hæ defecerint? Patet quod ex paternis aletur & ipse & collegæ ipsius contubernalesq; & scorta. Intelligo equidem quod populos qui tyrannum genuit, ipsum amicosq; eius enutriet. Ita cogitur. Quid uero si succenseat populus, dicatq;, haud æquum esse ut adultus filius à patre amplius enutriatur, sed contrā à filio pater: neq; se ad hoc eum creasse, ut adulto iam filio, pater ipse, seruis eius seruiens, & ipsum nutriat, & ipsius seruos, & alios præterea omnes undiq; confluentes eius astipulatores, uerum ut à diuitibus his qui præclari & boni existimantur in ciuitate, hoc præside liberetur: atq; ita iubeat populus abire illum è ciuitate, eiusq; amicos, perinde ac pater filium domo unā cum debachantium turba depellens? Agnoscat per louem tunc demum populus qualis ipse & quali bestia delectatus sit, dum eam generaret atq; educaret, tum quanto ipso debiliore potentiorē ei eicere tentet. Quid ais? Audebit tyrannus patri uim inferre, & si non obtemperet uerberare? Immo uero. nam auferet arma. Patricidam ergo dicis esse tyrannum, durumq; senectutis educatorem. Atq; ut uidetur, hæc proprie est tyrannis, utq; fertur, populus seruitutis liberorum hominum fugiens fumum, in flammam seruilis dominationis incidit, loco ingentis illius & importunæ libertatis, durissimam acerbissimamq; seruatorum subiens seruitutem. Ita nimirum accidit. An non igitur probe à nobis dictum fuerit, si sufficienter pertractatū dicamus, quo pacto tyrannis ex populari gubernatione nascatur: & nata quomodo est, qualis sit? Valde quidem sufficienter.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGO
nonum de Iusto.

SOCRATES quāplurima de regia optimatum uita tractauit, multa etiam de contraria eius tyrannide disputat, ut & illam tanquam beatissimam cōprobemus, et hanc reprobemus quasi miserissimam. Quod nō solum agitur in octauo, sed nono insuper agitur de tyrannide, qua scilicet ratione potissimum fiat ex populari, qualis quoq; sit, quā noxia, quā infelix: quo uidelicet primam quæ in animo sit tyrannidem, totis uiribus deuitemus, uicissimq; regnum animo intimū complectamur. Per hæc statim ad primum redibit disputationis uniuersę propositum. Quo utiq; statuit demonstrare iustitiam non opinione duntaxat humana esse laudabilē, sed etiam ipsa sui natura & honesta mirum in modum & saluari esse ante omnia uenerandam. Iniustitiam quoq; non ob metum uel legum uel infamie solum uituperandā esse, sed etiam propter ipsum maleficæ naturæ suæ uenenum procul effugiendam. Iustitiam uero cum nominat, aliās legalem communemq; designat iustitiam, uirtutem scilicet uniuersam sub legum prouidentia institutam: aliās iustitiam magis propriam siue distributiuam, per quam & in ciuitate pro meritis honores, premia, pœne distribuuntur, et in anima partibus anime pro dignitate naturæ actiones & munera tribuuntur: siue cōmutatiuam, per quam & in ciuitate æquo & legitimo precio res, uel rebus, uel pecunijs cōmutantur, & in animo ita quasi similiter cōmutantur officia, ut quantum ratio inferioribus consuluit, tantundē uires inferiores pro rationis imperio necessaria submitrent. Inter hæc nota tyrānicū animum ita perturbatum esse, ut proprie iudicetur libidine perditus et temulentus, & furiosus atq; inhumanis. Quippe cum quasi fera inhumanibus ijs libidinibus rapiatur, quarum seruitatem ceteri

solum somniantes interdum experiuntur. Quæ uero hic ad falsitatem & ueritatē & uaticinium somniorum pertinent, in theologia abunde tractamus. Considera quā diligēter mala cōnumerat omnia, quibus ciuitas oppressa tyrannide premitur, quā uic apte totidem mala ac etiam plura in tyranni animo numerat, adeo ut nihil miserabilius possit effingi. Mox disputationem totam huc tendentē, ut sapiens iustaq; uita uitæ contrariæ præferatur, in tria redigit capita. Primum esse uult, quod hactenus est tractatum, ex cōparatione uidelicet insipientis iniustiq; hominis ad ciuitatem quandam nulla sapiētia & iustitia gubernatā. Vbi profecto apparet & ciuitatē illam, & hominem æqua ratione pessime et infelicissime se habere. Secundū uero caput nunc aggreditur, distinctionem illam partium animæ repetens in ratiocinandi & irascendi & concupiscendi naturas: quibus tres quoq; uitas accommodat, philosophicam, ambitiosamq;, & cupidam. cupidam inquam pecuniarum gratia uoluptatum, ideoq; auara etiam nominatur. Tres similiter disponit partes in ciuitate, magistratus, milites, quæstuarios. Probat deinde uitā uirtute præditam magis eligendam esse quam uitiosam, præterea quod sit reuera suauior. Nempe cum trium illorū quilibet uitæ suæ uoluptatē cæteris præferat, solus id philosophus potest recte diiudicare. Opus enim est ad iudiciū experientia, prudentia, ratione. Principio quantum ad experientiam pertinet, philosophus quidem et sui propriā, & aliorum uoluptates est expertus: quo fit ut facile quæ sit præferenda, cognoscere possit. Cæteri uero philosophatū gaudia nunquam degustauere, ideoq; uoluptates suas cum philosophantis gaudio comparare nō possunt. Præterea solus philosophus perfecta pollet prudentia, et assignandarū industria rationum, quæ quidem duo reliqua sunt ad iudicium necessaria. Cum ergo philosophus sapientis iustaq; uitæ gaudia ambitiosæ libidinosæq; uitæ anteponat oblectamenti, iure ex ipsius iudicis ueri sententiā uitam uirtute rectam uitæ uitio dissolutæ anteferre debemus. Tertium deniq; caput inde potissimū exorditur, quod in solo sapiente iustiq; uiro uoluptas uera reperiri potest. In cæteris autem uoluptatem falsam & umbratilem esse constat. Quod quidem ita probatur. uoluptates ut plurimum uehementes repletionis quædam sunt indigentie. Atq; ubi & quod impletur & quod implet uerius perfectiusq; est, impletionis modus purior atq; efficacior: ibi uerius est uoluptas, et perfectior et ingentior. Cum igitur intellectus ueritasq; intelligenda ueritatem perfectioremq; naturā habeāt, quā sensus atq; sensibile, ac ueritas interius penetret intellectum quā sensibile sensum, & sine mixtione doloris accedat, sequitur uoluptatē intelligentiæ ueritatem esse atq; perfectiorem. Inter hæc casu quodam nescio quid interserit mathematicum, cuius declarationem ex commentarijs in Timæum accipies opportunius. Attende deinceps ad illam animæ naturæ figuram. In qua sub multiplicis bestie nomine intellige concupiscendi naturam: sub figura leonis, irascendi uigorem: sub forma hominis rationem. Et uide quā expresse depingat ambitiosi, iniusti, libidinosi hominis uitam, imò miseram seruitutem. Item ibidem accipe formulam, qua possis transitum animarum in bestias ita interpretari, ut in bestiarum affectus & habitus potius quā in corpora migrare dicantur. Præterea memeto, quemadmodum in corpore perspicacia sensus, sanitas, robur, pulchritudo, non opinione, sed natura sunt bona, eorumq; contraria mala similiter: sic in anima prudentiā, temperantiā, fortitudinem, iustitiā naturaliter esse bona, naturaliter quoq; horum contraria mala. Deniq; accipe totius uitæ formam, per quam ita corporea cuncta disponas, ut animi temperantiæ consonent. Atq; eatenus eligas singula, quatenus conferant ad animi sanitatem: & contra quæ hanc impediunt, procul effugias, habites semper mentis arcem, atq; ab ea nullis aut illecebris, aut minis te præcipitari permittas. Cum uero & te ipsum & alios ita formare uolueris, suspice perspicuum reipublicæ huius exemplar in cælo: in cælo inquam, id est, ordine celestium motionum, atq; altius in mente diuina: ut inde tandem ad ipsius imaginem, te ipsum primo, deinde familiam, tertio ciuitatem iuste feliciterq; componas.

NONVS DIALOGVS

DE IUSTO.

De uoluptatibus distinctis

DINCEPS considerandum restat, inquam ego, qua ratione uir tyrannicus ex populari fiat, qualisq; sit, & nunquid uitam ducat miserā, an beatam. Certe id reliquū est, inquit ille. Scis quid adhuc desiderem? Quid? Nondum sufficiēter distinxisse uidemur, quot sint, & quales cupiditates. Ac nisi id constet, obscurior erit eius quod quærimus inquisitio. Opportunū uero adhuc erit. Prorsus quidē. ac uide quid in eis nosse uelim. est autem tale. Earum uoluptatum cupiditatumq; quæ non necessariae sunt uidentur mihi quædam legibus repugnantes, omnibus inesse quidem: legibus autem & melioribus cupiditatibus pariter cum ratione castigatæ, in quibusdam hominibus uel omnino obsolescere, uel adeo reprimi, ut raræ admodum exilesq; reddantur: in alijs autem uehementiores frequentioresq; euadere. Quas potissimum istas uocas? Quæ in somnis sæpius excitantur, quoties animi pars illa, quæ rationis particeps mansuetatq; & illius

illius domina est, dormit: ferina autē & agrestis, cū sit immoderato potu atq; pastu repleta, exultat, tentatq; excutere somnum, & solitis libidinibus indulgere. Tunc quippe nihil est quod non audeat, ueluti soluta & libera omnibus uerecundia prudentiaq; preceptis: ut aut cum matre corpus miscere uideatur, aut cum quouis alio homine uel deo, saepe & belua, atq; etiam trucidare aliquem, & impie cruentari, & à nulla prorsus uoragine abstinere: nec ut breui complectar, ab ulla insania uel impudentia temperare. Vera nimium loqueris. At cum quis recte moderateq; habens, quieti se tradiderit, ea parte animi in qua est ratio, excitata & recta, saturataq; bonarum cogitationum epulis, & ad seipsam cōtemplando cōuersa: ea uero quæ uoluptate alitur, nec inopia pressa, nec satietate affluenti, ut quiescat maxime, neq; optimam partem illam aut gestiendo, aut mœrendo perturbet, sed sinat eam per seipsam solam ac puram considerare, indagare atq; percipere quicquid ignotum hactenus uel præsentium, uel præteritorum, uel futurorum: illa etiam tertia parte animi, in qua irarum æstuat ardor, sedata atq; restincta, usque adeo ut nulli insensata quiescat: atq; ita in quibus partibus quidem duabus pacatis, mente uero erecta, somno se comparet: tunc demum mens pura ueritatem attingit, neq; insomniorum uisa nefaria sese obijciunt. Sic prorsus existimo. Quid plura? Id summatim uolumus: Vnicuiq; inesse speciem quandam cupiditatum diram, agrestem, atq; iniquā, atq; etiam in his qui inter homines maxime moderati uidentur. Quod in somnis fit manifestum. Numquid igitur dicam, & utrum consentias tu uideris. Consentio equidem. Recordare qualem uirum esse diximus popularem. Erat aut is, qui ab ineunte ætate sub parco nutritus est patre, qui lucri cupiditati indulgit solum, cæteras uero nō necessarias, sed ludi ornatusq; comites spreuit. Nōne ita? Ita prorsus. Conuersatus deinde cum elatioribus uiris, plenisq; libidinibus his quas modo narrauimus, declinare cœpit ad petulantiam omnē, eorumq; mores, paternæ parsimonie odio. Cum uero ingenio meliore esset q̄ corruptores, utrinq; distractus, mediam nactus est utriusq; moris affectionem, moderate utranq; secutus ut ipse putat, neq; illiberalem neq; dissolutam uitam agens, ex paucorū potentie cupido mutatus in popularem. Erat utiq; & est circa huiuscemodi uirū hæc opinio. Pone rursus huius iam natu grandis filium, primis ab annis paternis moribus imbutum. Pono. Ponas iterum eadem huic accidere quæ patri contigerat, ut ad omne trahatur flagitium, & lasciuientis uite licentiā, quam tamen hi qui uiuunt, integram nominent libertatē: pater aut aliq; domesticus istis cupiditatibus, quas in medio quodam esse diximus suffragentur: alij itē opem suggerant. Vbi uero iam sperauerint uehementes illi incatantores, nutu toresq; tyrannidis, adolescentē se non aliter cōtinere posse, amorem in eo aliquē quibusdam machinationibus excitēt, præsidem tutorēq; otiosorū, & ad libidinē illi subministratium desideriorū, alatum certe, & ingentē fucum. Nunquid aliud amorē talium esse putas? Nihil aliud. Quādo uero circa ipsum susurrantes cupiditates aliæ refertæ nido re, unguētis, coronis ac mero, resolutisq; consuetudinum talium uoluptatibus coaugent prorsus aluntq; desiderium illud, atq; ita fucō aculeum addunt: tunc iam hic animi præses furit omnino, dementiaq; feruet: atq; stipatus inde satellitibus, stimuloq; percitus, si quas intra se frugales & uerecundas opiniones cupiditatesq; offenderit, protinus extirpat expellitq; quousq; temperatiā omnē animo eiiciat, seq; noua insania repleat. Egregie tyrannici uiri refert originem. Nōne & olim hanc ob causam amor tyrannus est dictus?

Videtur plane. Et ebrius uir, o amice, nōne tyrannicum gerit animum? Sane. Quinetiā furiosus & extra se positus, non solū hominibus, sed & dijs imperare cōtendit, speratq; se id consequuturum. Vehementer. Tyrannicus autem o beate, uir reuera fit, quādo uel natura uel studijs uel ambobus temulentus, amori obnoxius, furiosus euadit. Prorsus ita se res habet. Ita igitur talis uir, ut apparet, efficitur. Viuit autē quo pacto? Id uero, ut aiunt qui iocantur, mihi tu dices. Dico equidē. Post hæc, ut arbitror, festis indulgēt bacchanalibus, comestationibus, scortis, cæterisq; huiuscemodi omnib⁹, hi quorum tyrānus amor intus animi incolens penetrat, regit omnia. Necesse est. Itaq; multæ profecto diesq; noctesq; uehementes cupiditates multorū indigæ pullulant. Multæ quidem. Cito igitur si qui proventus extiterint consumuntur. Quid ni? Post hæc utiq; scœnora, & patrimoniū dissipatio. Proculdubio. Quando uero deficiunt omnia, necesse est cupiditates uociferari atq; cōqueri, quæ quidē frequētes ardētesq; in nido ani

mi delitescunt: eos autem ueluti stimulis quibusdam percussos, libidinibus scilicet alijs, præsertimq; amore aliarum omnium tanquam satellitum duce, iactari efferriq; ad explorandum si quis quicquam possideat, quod uel fraude surripit, uel ui eripi possit. Maxime. Quapropter coguntur uel undiq; usurpare, uel ingentibus stimulis & doloribus cruciari. Coguntur plane. Num quemadmodum nouæ cupiditates ipsius adultæ, pristinas exuperarunt, & quæ illarum erant, usurpare: ita & ipse iultum esse censebit, ut ipse iunior plus habeat q̄ parentes, & si portionem suam consumpserit, paterna insuper erogat. Cur non? Quod si parentes illi nequaquam permiserint, principio furari, eosq; decipere aggredietur. Omnino. Sin istud non poterit, rapiet iam, uimq; parentibus inferet. Sic arbitrator. Ac si pater materq; senes, o mirifice uir, resistent repugnentq;, nunquid eos uerebitur, atq; ita se continebit, ut nihil agat tyranicum? Patri equidem ac matri sic affecti hominis timeo. Per Iouem, o Adimante, inquam ego, nunquid gratia nuper amatae cuiusdam concubinae non necessaria, amica iam olim necessariamq; matrem, aut gratia speciosi alicuius nuper amati adolescentis non necessarij, deformem & necessarium senem patrem, & amicorum omnium antiquissimum, tibi uir talis uidetur uerberibus obiecturus, eosq; illis subiecturus, si eandem in domum induxerit? Per Iouem, omnino. Quam beatum esse uidetur tyrannicum filium genuisse. Non multum. Quid uero? cum parentum suppellectilis non sufficiet, in eoq; iam erit examen confertissimum uoluptatum, an non primo parietem alicuius perfodiet domus, uel nocte serius euntis pallium rapiet? deinde etiam templum aliquod expoliabit? atq; in his omnibus eas quas olim a pueritia de honestis & turpibus, quasi iura quaedam quibus iudicabatur, opiniones habuerat, illæ quæ nuper seruitutem exierunt, tanquam satellites stipantes amorem, unâ cum eo iam superabunt: quæ quondam dormiente illo per infomnia tantum soluebantur, cum adhuc sub legibus paternisq; præceptis populari in seipso institutus esset conditione: tandem uero amoris tyrannide irretitus, qualis raro erat in somnis, talis semper erit uigilans: Nam cæde impia nulla abstinabit, nec ingluuie, nec facinore: sed tyrannice in ipso amor omni cum licentia & transgressione uiuens, utpote qui solus sit dominus, subiectum sibi hominem tanquam ciuitatem imprudenter ad omnia rapiet: unde & seipsum & turbam suorum satellitum nutriet, partim extrinsecus ingressam ex improba quadam consuetudine, partim intrinsecus ex eisdem moribus ab ipso solutam & manumissam. Nonne hæc talis hominis uita? Hæc prorsus. Ac si pauculi tales in ciuitate sint, reliqua uero multitudo omnis modesta, quia istic locus non sit, profecti, tyrannum alium stipabunt: acceptaq; mercede, sicubi ei bellum est, iuuabunt, si uero locus ipsis sit in eadem istic ciuitate mala multa committent. Qualia? Furabuntur, parietes perfodient, marsupia incident, expoliabunt prædabunturq;, sacra rapient, captos homines seruire cogent, necnon calumniabuntur quandoq; si dicendo ualent, periurijq; decipient homines, & muneribus corrumpentur iudices. Minuta hæc dicis mala, si pauci tales sint? Hæc quidem si ad maiora cõparentur, dicuntur exigua. Atq; hæc omnia ad tyrannum comparata malicia miseriaq; ciuitatis haudquaquam, ut prouerbio dici solet, ad scopum accedunt. Quoties enim in ciuitate tales multi reperiuntur, eosq; alij sequuntur multi, sentiuntq; ingentem snorum copiam, tyrannum procreant inscitia plebis, eum præ cæteris, qui inter illos ita est affectus, ut in animo suo tyrannum habeat potentissimum. Consentaneum id quidem. Tyrannus quippe is erit potissimus. Nonne facile id sit, si cesserint omnes? Sin autem ciuitas tyranno huic obstiterit, tunc sanè is quemadmodum in superioribus patrem matremq; subegit, sic rursus & patriam pro uiribus subiget, alios inducens iuuenes, hisq; seruire coget olim sibi charam patriam matremq;, ut more Certensium loquar, tam educatione quam habitu: atq; is erit cupiditatis eius hominis finis. Sic prorsus. Nonne isti tales priuatim fiunt antequam dominantur? Principio cum his conuersantur ut plurimum, qui blandiuntur illis, & in omnibus assentant. Ac si qua re indigeant, idem & ipsi agunt, submittunt se, & quacumq; gerunt personam tanq; domestici. Voti uero compotes cum facti sunt, extraneos se esse declarant. Et maxime quidē. Omnē ita ætatē agunt. Amici quidē nemini unq;, semper autem dominantes alicui, uel alicui seruientes. Libertatē uero et amicitiam ueram nunq; ingenium tyrannicum gustat. Maxime. Nonne huiusmodi homines iure infidos nominabimus? Iure. Quinetiam iniustos quam maxime fieri potest, si modo in superioribus recte inuicem

vicem quale quid iustitia sit concessimus. Recte quidem. Concludamus igitur, qui sit uir pessimus. Est autem is qui talis est uigilans, qualē supra figurauimus somniantem.

Omnino. Talis utiq; fit, quisquis cum natura tyrānicus maxime sit, ut solus domine tur assequitur, & quo diutius in tyrannide uiuit, eo magis est talis. Ita necesse est, inquit Glauco, partibus respondendi susceptis. Quisquis iniquissimus apparet, & miserrimus apparebit: & qui diutissime maximeq; potitur tyrānide, maxime & diutissime iniquissimus reuera est & miserrimus. Multis autem multa uidebuntur. Ita se hęc habere necesse est. Tyrānicus uir ciuitati tyrānide oppressæ simillimus. Popularis uir populari, ceteriq; similiter. Quid ni? Sicut se habet ad ciuitatē ciuitas uirtute & felicitate, ita uir quoq; se habet ad uirum. Nihil prohibet. Quomodo se habet tyranno subiecta ciuitas ad eam quę regi paret, qualem primo descripsimus? Contrā omnino. Nam una quidem optima, altera pessima. Haud interrogabo quam dicas. Constat enim. Verum de beatitudine atq; miseria eodem modo an alio iudicas? Neq; uero tyrannicę ciuitatis speciem admiremur, ad solum tyrannum respicientes, aut ad eos paucos qui cum eo rerum potiuntur, sed ut decet omnem penitus ciuitatem ingressi, lustremus singula, & ad cuncta conuersis oculis feramus sententiam. Probe admones. Constat autem apud quemlibet nullam ciuitatem tyrannide pressa esse miseriorem: nullamq; rege gubernata, beatiorē esse. Si idem circa uiros obseruari iuberem, num recte præciperem? uidelicet si censeam ei iudicium permittendum, qui cogitatione possit tyranni mentem irrepere, ac mores penitus introspicere, neq; ut pueri solent, exteriora intuens obstupescat, dum tyrannicam illam aspicit pompam, quā procul illi intuentibus frequēter ostentant, sed perspicaciter iudicet. Si inquam eum nobis audiendum censeam, qui discernere ualeat, quiq; unā & habitauerit, & domesticis actionibus interfuerit, tum qui nouerit quo pacto erga familiares singulos ille sit affectus. Nam in his maxime qualis sit apparet, omnem scilicet tragicum exutus apparatus: rursusq; popularibus in periculis. hęc omnia dignoscētem si iubeam declarare quo pacto se ad alios tyrannus habeat, quod ad beatitudinem miseriamq; pertinet: nunquid recte iuberem? Recte admodū & ista iuberem. Vis'ne fingamus & nos ex eorum numero esse, qui iudicare possint, atq; illis adhæserint, ut aliquē habeamus qui ad ea quę interrogamus respondeat? Volo equidem. Age itaq; sic cōsidera similitudinem, memoriam repetens & ciuitatis, & uiri, atq; ita sigillatim uicissimq; utriusq; affectus animaduerte. Dic quales. Principio, liberam ciuitatem tyrannicam dices, an seruam? Maxime omnium seruam. Attamen in ea dominos ac liberos inspicias. Plane, sed exiguū quidem istud: uniuersum uero, ut ita dicam, in ipsa & præstantissimū genus, turpiter ac misere seruū. Si igitur ciuitati uir similis, necesse est in illo eundem esse ordinē, multaq; illiberalitate & seruitute eius animū opprimi, easq; animi partes seruire, quę præstantissimæ sunt: exilem uero partē, ignauissimā, dementissimāq; dominari. Necessariū. Quid porro? Seruum an liberum huiusmodi animū appellabis?

Seruum. Atqui serua & tyranno subdita ciuitas, minime quę uult agit. Nimirum.

Tyrannicus igitur animus minime quę uult efficiet, ut sic de toto animo dicam: sed stimulo semper percitus uiolento, perturbatione pœnitentięq; redundabit. Quid ni? Tyrannicā ciuitatē, diuitem'ne, an pauperē esse necesse est? Pauperē. Animum quoq; tyrannicū, mendicū semper & inexplēbilē necesse est esse? Est ut dicis. Metu uero sollicitari an nō necessariū est ciuitatē talem, talemq; uirum? Valde. Lamentationes præterea, suspiria, fletus, angustias censes in alia ciuitate frequentiores te reperturum? Nullo pacto. In homine insuper alio talia quædam plura inesse putas q̄ in tyrānico isto, qui cupiditatibus amoribusq; insanit? Quonam pacto? Profecto ad hęc respiciens omnia, ceteraq; generis eiuidem, ciuitatem tyrannicā ciuitatū omnium esse miserrimā iudicasti. An nō recte? Summopere. Verū de uiro rursus tyrānico quid ais, quoties eadē hęc animaduertis? Lōge cunctōrū dico hūc esse miserrimū. Hoc nō recte dicis. Quā obrē? Nondum hic est, ut arbitror, talis maxime. Quis ergo? Iste forsitan tibi hoc inferior esse uidebitur. Quis inquam? Qui cū natura tyrannicus sit, uitam nō agit priuatam, sed est infelix, & sorte quadam eo deducitur, ut tyrannide potiatur. Ex his quę dicta sunt, uera te loqui cōiecto. Ita est. Verum talia quædā non opinari oportet, imò uero diligentissime ratione talis inuestigare. De maximo enim quodam nobis disceptatio est

est, bona scilicet uita, ac mala. Scite. Attēdite itaq; si quid dicam. Videtur enim mihi ex his de hoc esse considerandū. Ex quibus? Ex unoquoq; scilicet priuatorum, quotcunq; ita diuitijs abundant ut multa habeāt mancipia. Isti nanq; id tyrannis habent simile, quod multis imperant. Interest autem, quod tyrannus pluribus dominatur. Interest utiq;. Nosti quod hi securi cum familia uiuunt, neq; famulos metuunt? Nempe. Quid enim metuant? Nihil. Sed nunquid causam tenes? Equidem, quoniā uidelicet ciuitas uniuersa singulis priuatorū succurrit. Præclare loqueris. Quid si quis deorum uirum unū cui quinquaginta uel plura mācipia sint, educat e ciuitate unā cum uxore ac liberis, constituatq; in solitudine cum rebus suis omnibus, atq; mancipijs, ubi liberorū hominum nullus ferre huic auxilium possit, quali eum & quanta formidine uexatum iri existimas, ne forte mancipia ipsum & filios & uxorem interimant? Summa, ut arbitror. An non cogetur seruis quibusdam blandiri, polliceriq; multa, & manumittere, cum sibi nihil opus sit? Vnde & ad ministros suos ipse adulator erit. Cogetur penitus uel ita facere, uel perire. Quid? si alios adhuc deus in ea regiōe disposuerit proximos illi cōplurimos, qui nequaquā sustineāt ut alter alteri dominetur, ac siquidē deprehenderint sibi dominium uendicantē, supplicijs extremis afficiant? Deteriorem admodum eius conditionem fore censeo, si hostium uallo includatur. An nō tali quodam carcere clausus est tyrannus, natura talis existens qualem in superioribus explicauimus, multis uidelicet diuersisq; timoribus & amoribus agitatum? Cum uero ingenio sit apprime cupido, huic soli neq; egredi usquam licet, neq; inspicere quæ liberis hominibus lubitum est: sed intra ædium parietes formidolosus ueluti mulier cōmoratur, inuidens ciuibus alijs siquis extra moenia spatietur, & boni quicquam spectat. Sic prorsus. An non ab huiuscemodi malis plura insuper incurrit uir ille, qui male seipsum gubernans, quem & tu modo miserimum iudicabas tyrannicum, haudquaquā priuatus uiuit, sed fortunæ uel quadam ut tyrannidem exerceat cogitur: cumq; sibi ipsi imperare non possit, alijs imperare contendit: perinde ac siquis imbecillo corpore, & suis se uiribus non sustinente, cogatur ut quietem agat secum ipse nunquam, sed aduersus alia corpora certet ac pugnet. Simillima inducis o Socrates atq; uerissima. Nōne igitur o amice Glauco miserabilis omnino hæc est conditio, duriorq; uita est hominis nacti tyrannidē, ea uita quam tu supra durissimam iudicabas? Valde. Est autem re ipsa, quamuis alicui non uideatur: uere tyrannus uere seruus, extremæ adulationi seruitutiq; astrictus, libidinīs nequissimorum hominum adulator: qui appetitus suos explet nunquam, sed plurimis indiget semper, atq; inops reuera esse apparet, siquis penetralia animi ipsius inspexerit. Pauore quinetiam perpetuo territus, & sollicitudine angustiaq; uexatus, si modo ciuitatis eius statui cui præest, ipse est similis. Similis autem existit. An non? Et maxime quidē. Præter hæc uiro huic illa etiam tribuemus quæ antea memorauimus, quod necesse sit eum & esse prius, & postea multo magis cum tyrannidē est adeptus, inuidum, iniustum, expertem beneuolentiæ, impium, omniscq; nequitia sentinam ac fomitem fieri, ex hisq; cunctis esse miserimum, atq; alios etiam qui adhærent ipsi, similes reddere. Nullus mentis compos hic contradixerit.

Age, quemadmodū iudex omnia circumspiciens de singulis iudicat, ita tu in præsentia proferas, qui tuo iudicio primus beatitudine, qui secundus: ceterosq; gradatim qui in numero quinque sunt, enarra: Regium, honorifici imperij studiosum, paucorū potentia cupidum, popularē, atq; tyrannicū. Ac facile iudiciū istud. Nam uelut sim ingressus, istos quasi choros uirtute & prauitate, beatitudine & huic contrario inter se cōparo atq; iudico. Num præconē conducemus: an ego hæc potius pronuntiabo? Aristonis filium iudicasse uirum optimū, & iustissimum esse, beatissimum, eumq; esse dixisse hominem maxime omnium regium, seq; ipsum regentē, pessimum uero & iniquissimum, esse miserimum, talemq; eum esse qui maxime tyrannus sit, seq; ipsum & ciuitatē tyrannide premat?

Ita sit promulgatū. Nunquid adijciam, siue lateant sic affecti homines, siue non lateant homines pariter atq; deos? Adijce. Esto igitur. Etenim una hæc demonstratio sit: secundā uero si uideat, hanc conuenit intueri. Quenā ista? Postquā sicuti ciuitas tres in species diuisa est, ita & cuiusq; anima trifariam diuidetur, ut arbitror: atq; hinc demonstratio secunda nascetur. Quenam? Hęc. Cum tres animę partes sint, tres quoq; uoluptates esse uidetur, sua cuiusq; partis propria. Cupiditates quoq; totidem & principatus.

Quo

Cur paterfamilias nihil metuat multitudinē seruorum

Misererrima res tyrannus tyrannidem nactus

Quo pacto? Partem unam dicimus qua homo discit, Alterā, qua irascitur. Tertiam uero propter uarietatem uno non potuimus proprio ipsius uocabulo nominare, sed ex eo quod in se cōtinet maximum uehementissimumq; cōcupiscibile appellauimus, propter uehementiam earum cupiditatum quæ ad cibum potumq; & uenerea rapiunt, & ad ea quæ ista sequuntur: nec non auarum cognominauimus, quoniam pecunijs maxime huiusmodi cupiditates explentur. Recte. Ac si uoluptatem affectumq; eius lucri dixerimus esse, in unam maxime summam reducemus orationem, ut aliquid nobis certum ipsi significemus, quoties id ipsum partem hanc animæ dicimus. Atq; si totum hoc pecuniarum & lucri cupidum nominemus, recte admodum appellabimus. Mihi quidem ita uideatur. Quid uero? Irascendi natura nōne ad potētiam, uictoriam, gloriam, trahit tota.

Magnopere. Si igitur eam contentiosam ambitiosamq; appellabimus, nūquid recte?

Rectissime. At uero partem illam qua discimus, constat cuiq; omnem ad ueritatem inuestigandam semper anniti, pecuniarumq; & gloriæ minimam curam habere. Omnino. Si tertium hoc discēdi cupidum & philosophum nominabimus, haud ab re erit nomen impositum. Est ut ais. Nōne dicimus in animis quorūdam unam illarum partium dominari, in alijs aliam, quancunq; contigerit? Dicimus. Propterea dicimus tria hominū prima genera esse, philosophū, contentiosum, auarū. Prorsus. Voluptatum quoq; species tres hęc subiectas, cuiq; suam. Omnino. Si unūquemq; istorum seorsum interroges, quæ uita istarum dulcissima, suam quisq; cæteris anteponet. Auarus quidem lucri ipsius cōparatione, honorū uel disciplinarū oblectamenta nullius existimabit, nisi quid forsan ad argentum conferant. Vera loqueris. Ambitiosus autem quæstus delectationem molestam putat, rursusq; eam quæ discendo percipitur, nisi doctrina inanem & umbratilem hominū pariat gloriam. Ita res se habet. Philosophum quoq; ponamus cæteras uoluptates floccipendentem, dum eas ad iuge discēdi gaudium, quo ipse fruitur inuestiganda ueritate, comparat: cæteras autem non necessarias uocantem, quia illas secuturus nō sit nisi necessitas cogat. Bene id nosse oportet. Quando igitur cuiusq; uitæ uoluptates ipsaq; uita in contentionem uenient, non de hoc quod est honestius aut turpius uiuere, uel melius, aut deterius, sed de suauiori pacatioriq; uitę statu, qua ratione discernemus cuius sit sententiā uerior? Haud satis habeo quid respondeā. Sic autem animaduerte. Quanam iudicare oportet, quæcunq; recte dī iudicāda sunt? Nōne peritia, prudentiā, ratione? An habet quisquā alia, quibus melius iudicet? Nullo modo.

Attende igitur: Cum tres sint, quisnam horū maxime expertus est omnes quas narrauimus uoluptates? Vtrum auarus discendo qualis sit ueritas, magis tibi uideatur expertus discēdi iucunditatem, quā philosophus lucri? an potius contra? Permultum interest. Philosophum nanq; necesse est uoluptatē alterius a pueritia degustasse. Auarum autem haud quaquā necesse est in ueritatis inuestigatione quanta insit oblectatio percipisse, expertūq; fuisse. Imò uero si nitatur, non facile istud assequitur. Longe igitur avaro philosophus utrarumq; uoluptatū experiētia præstat. Longe. Ambitiosus uero nunquid magis sapientiæ quā philosophus honoris oblectamenta gustauit? Honor quidem omnes eos sequitur, si propositum sibi officium exequantur. Etenim diues a multitudine honoratur, & fortis & sapiens. Quapropter omnes quāta prouenit ex honore uoluptas usū ipso intelligunt. Quanta uero sit in ueritatis cōtemplatione suauitas, solus philosophus sentit. Igitur quantum ad experientiam attinet, optime philosophus præ cæteris iudicat. Valde. Quinetiam unā cum prudentia solus erit expertus. Nihil prohibet. Præterea organum illud per quod iudicandum est, non auari aut ambitiosi hominis, sed philosophi est instrumentum. Quale istud? Per rationes enim esse diximus iudicandum. Diximus. Rationes autē præcipue philosophi sunt instrumenta. Patet.

Si diuitijs lucroq; optime unumquodq; iudicaretur, quæ laudaret uel improbaret uir quæstui deditus, necesse esset hæc esse uerissima. Penitus. Si autem honore, uictoria, fortitudine, quæ ambitiosus & ad uictoriam ardentissimus iudicaret. Constat. Postq; uero experientia, prudentia, ratione, necesse est quæ philosophus & rationum uir studio sus laudat, esse uerissima. Quare cū tres uoluptates sint, uoluptas partis ei? qua discimus erit utiq; suauissima, eiusq; dulcissima uita, in quo hæc pars dominatur. Nihil obstat.

Nempe Philosophus apud quē uere iudicandi est autoritas, suam laudat uitam. Quam uero

uero secundam esse uitam, aut quam secundam uoluptatem arbiter ille ponat. At constat quod bellicosi ambitiosique hominis. Propinquior enim illi hæc quam avari. Postremam igitur lucri cupidi uitam locare uidetur. Quid nisi? Duo hæc itaque sibi inuicem ita succedunt, bisque iustus iam uicit iniustum. Tertium uero Olympicorum ritu, seruatori & Olympio Ioui tribuens, contemplare nullius præterquam prudentis uoluptatem ueram prorsus existere, neque synceram, sed umbratilem atque inanem, ut ego ex sapientum aliquo audisse mihi uideor: atque hic erit grauissimus iniusti casus atque ruina. Mirum in modum.

De medio
inter uolu-
ptatē & do-
lorem

Verum quo pacto istud ais? Ita certe inueniam, te respondente perquirens. Quære. Dic obsecro, nonne dolori contrariam dicimus uoluptatem? Dicimus. Medium quinetiam quoddam ponimus, quod neque lætari est, neque dolere? Ponimus. Et cum medium sit, quietem uacationemque animi ab utroque? Nonne ita hoc dicis? Ita plane. Meministi qualia esse solent ægrotantium uerba, dum morbo laborant? Qualia dicis? Nihil esse dulcius sanitate, sed eos latuisse aiunt quod dulce id sit, antequam ægrotarent. Recordor equidem. Necnon acerbissimis doloribus uexatos homines exclamantes audis, nihil esse dulcius quam ea afflictione uacare. Audio. Quinetiam alijs permultis huiusmodi afflictionibus cruciatis homines audis, dum cruciatur, uociferantes, asserentesque dulcissimum esse nullo dolore affici, presentique molestia esse liberum, non autem dicunt dulcissimum esse lætari. Nempe hæc illis quies tunc forte gratissima. At uero cum lætari quis desinit, uoluptatis cessationem illam molestam existimabit. Fortè. Quies igitur illa quam paulo ante utrorumque mediam esse diximus, quandoque utraq; erit, tum dolor scilicet, tum uoluptas. Videtur. Num fieri potest, ut quod neutrum est, sit utraq;? Non, ut arbitror? Atqui quando in animo uoluptas est, aut dolor, ambo motus quidam insunt?

Utique. Tertium uero illud quod neque dolor est, neque uoluptas, nonne quies aliqua & istorum medium esse nuper apparuit? Plane. Quo pacto igitur recte putabimus, non dolere quidem suaue, non lætari uero acerbum esse? Nullo. Istud igitur non est, sed apparet, si ad molestum quidem conferas iucundum, si ad iucundum uero, molestum: idque tunc medium est, & quies. Neque uisa huiusmodi ueri quicquam de uoluptate nobis offerunt, sed deceptione quadam proueniunt. Sic monstrat ratio. Vide igitur uoluptates quæ dolorem nullum sequuntur, ne sepius id in presenti disputatione ita natura comparatum existimes, ut uoluptas quidem doloris, dolor uero uoluptatis priuatio sit. Quorum inquit, & quas uoluptates dicis? Multæ quidem & aliæ sunt, sed præsertim, si animaduertere uis, uoluptates quæ circa olfactum fiunt: hæc namque nullo prius antecedente dolore, repente ingentes proueniunt: & cum cessant, dolor eas nullus sequitur. Verissima narras. Ne credamus igitur doloris cessationem, puram uoluptatem esse: neque dolorem, uoluptatis absentiam. Non. At uero earum quæ per corpus ingrediuntur in animum, uoluptatesque dicuntur, ferme maximæ quæque ac plurimæ tales sunt, ut dolorum liberationes sint.

Sunt profecto. Et quæ circa hæc futura ab expectatione nascuntur, prægustationes quædam uoluptatis, atque doloris, eodem modo se habent. Eodem. Scis quales hæc uoluptates sunt, & cui maxime similes? Cui? Putas aliquid in natura esse supremum, infimum, medium? Equidem. Censes aliquem cum ab infimo ad medium fertur, aliud arbitrari quam ad summum ascendere? & dum stat in medio, deflectitque oculos illuc unde uenerat, alibi esse opinari quam in supremo, cum id quod reuera est summum non cernat? Per Iouem, non aliter hominem talem opinaturum existimo. Si iterum deferatur, deorsum ferri opinabitur, ac uere putabit? Quid nisi? Nonne hæc illi eam ob causam contingunt omnia, quia nondum expertus est quid uere supremum sit, quid medium, quid uere infimum?

Manifestum est quidem. Nunquid ergo miraberis, si ueritatis imperiti homines, tum de multis alijs non recte sentiunt, tum etiam circa uoluptatem & dolorem, horumque medium sic afficiuntur, ut quoties in dolorem incidunt, uere iudicent, doleantque reuera: quoties uero a dolore surgunt in medium, & repletionem & uoluptatem assequi arbitrentur? Et quemadmodum qui iuxta nigrum, solum aspiciunt fuscum, quoniam non uident album, clarissimum illud existimant: ita & qui doloris uacuitatem comparant cum dolore, ueram autem experti non sunt uoluptatem, iudicando decipiuntur? Per Iouem non istud mirabor equidem. Imò uero si contra eueniret, potius mirarer. Sic autem considera. Nonne fames ac sitis & cætera generis eiusdem uacuitates quædam sunt corporis ipsius

ipſius habitudinis? Quid ni? Ignorantia uero & imprudentia uacuitas quædã eſt habitus animi. Maxime. Impletur autem & illud dum alimẽta capit, & hic dum intelligentiam. Quid ni? Quænam repletio uerior? Vtrum quæ per ea fit quæ magis ueriusq; ſunt, an quæ per alia? Quæ per ea quæ magis ſunt. Quænam cenſes purioris eſſe ſubſtantia? Nunquid cibi, potus, obſoni, alimentorumq; quorumcunq; genera? An ueræ opinionis ſpecies, ſcientiaq; & mentis, ſummatimq; uniuerſæ uirtutis? In hunc autem modum iudica. Quod inhæret ſemper ſimili immortalisq; & ueritati, ac etiam tale exiſtit, & in tali quodam fit, magis eſſe tibi uidetur: an illud potius quod re nunq; ſimili atq; mortali, nec non eſt tale, & in tali quodam efficitur? Longe præſtat quod ſemper ſimili eſt cognatum. Eſſentia utiq; rei ſemper ſimilis nunquid eſſentia magis eſt q; ſcientia particeps? Non. An ueritatis? Neq; hoc. Sin autem ueritatis minus, nonne & eſſentia? Neceſſarium eſt. Nonne cõmuniter omnia circa corporis cultum genera minus ueritatem eſſentiaq; participant generibus his quæ circa animi cultum uerſantur? Minus. Nunquid & corpus ſimiliter minus q; animus? Et corpus. Nõne quod repletur his rebus quæ magis ueriusq; exiſtunt, quod ue magis ueriusq; exiſtit, magis quoq; repletur, q; quod his rebus impletur quæ minus ſunt, ipſumq; eſt minus? Quid prohibet?

Si ergo repleti rebus naturæ conſentaneis, eſt iucundum, ipſum utiq; quod reuera uerioribusq; rebus impletur, naturalius ac uerius uera afficit uoluptate. Quod autẽ ea quæ & minus ſunt, & minus uera ſunt, accipit, minus uere firmiter ue repletur, fallaciorisq; & fallioris uoluptatis particeps. Neceſſe eſt omnino. Homines igitur prudentia uirtutisq; expertes, & epulis rebusq; ſimilibus dediti, deorſum feruntur, ruruſq; ad medium uſq; perueniunt, & circa hæc per omnem uitam oberrant: ſuper hæc uero emergunt nunquam, & qd uere ſummũ eſt, nequaq; ſuſpiciunt, neq; ad ſupera euehuntur, neq; uera ullare quandoq; fruuntur, neq; ſtabilem puramq; guſtant uoluptatẽ: ſed ueluti pecora humum proni ſpectant, uentriq; obediẽtes paſcendo coeundoq; atatem conterunt, proq; his rebus uberius potiundis calcibus inter ſe & cornibus ferreis, unguibusq; decertant, ſe ſe inuicem ob inexplebilem libidinem trucidantes, utpõte qui neq; ueram & firmam ſui partem, neq; pabulis ueris implent. Omnino õ Socrates, uulgi uitam quaſi quodã pan dis oraculo. Hos neceſſe eſt uoluptates doloribus mixtas proſequi, quæ ſimulachra uoluptatis ueræ & umbræ ſunt, uſque adeo inuicem doloris comparatione mutua inquinata, ut & uoluptates & dolores ex ea comparatione uehementiores appareant, amoresq; ipſarum huiuſmodi uoluptates rabidos inſipientibus pariant, inflammentq; ad pugnam. Quemadmodũ Steſichorus Troianos inquit ueræ ignaros Helenæ de imagine ipſius inuicem decertaffe. Neceſſariũ eſt omnino ita id ſe habere. Quid uero circa iracẽdi naturam? Nonne & alia quædam horum ſimilia contingant neceſſe eſt, quando quis id ipſum peragit, uel inuidia propter ambitionem, uel uolentia propter contentionis cupiditatem, uel ira propter morum difficultatẽ abſq; ratione ac mente ſequens honoris, uictoria, iraq; expletionem? Talia neceſſe eſt & hic fieri. Aſſerere igitur audeamus, quod & circa partem quæſtus auidam, & aliam uictoriae ſtudioſam, quæcunq; appetitiones tales ſunt, ut ſcientia rationiq; obtemperent: easq; uoluptates ſequantur & capiãt, quas ratio ipſa cõcedit, ueriſſimas utiq; uoluptates quoad earum natura uerarum uoluptatũ eſt capax, adipiſcentur, quippe cum pareant ueritati, ac inſuper ſibi proprias uoluptates percipiant: ſiquidem quod cuiq; optimum, id & maxime proprium. Proprium maxime.

Quãdo igitur totus animus cũ ea parte in qua eſt philoſophia, procul ab omni ſeditio-
ne cõſpirat, tunc euenit ut quæq; pars officio ſuo fungat, & iuſta ſit, & proprias ſibi uolu-
ptates atque optimas, adde quoad fieri poteſt ueriſſimas, conſequatur. Valde. At ue-
ro cum partium reliquarũ aliqua ſuperat, id protinus euenit, ut neq; ipſa ſui propria repe-
riat uoluptatem, et partes alias cogat alienam minimeq; ueram uoluptatẽ ſequi. Sic acci-
dit. Nõne quæ longiſſime à philoſophia rationeq; diſtant, maxime talia quædam effici-
unt. Proſus. Longiſſime autem diſtat à ratione, quod & à lege & ordine. Videli-
cet. Lõgiſſimo aut interuallo ſeiunctæ eſſe uifæ cupiditates illæ amore ardẽtes atq; ty-
rannicæ. Omnino. Minimo aut diſcrepare apparuerunt regia appetitiones & mode-
rata. Ita. Tyrannus igitur à uera & propria uoluptate procul admodũ erit: Rex autẽ
illi q; proximus. Neceſſe. Amariffimã ergo tyrannus uitam aget: Rex uero dulciſ-
ſimam

Quod cuiq;
optimũ, id
maxime pro-
prium

simam. Necessè id prorsus. Scis'ne quanto uiuit tristior rege tyrānus? Sciam certe, si dixeris. Cum tres cupiditates sint, & una quidem legitima sit, adulteræ duæ, adulterarum tyrānus suprema fortitus fastigia, dum legem fugit & rationem, seruis quibusdā & satellitibus uoluptatibus se cōmiscet, & q̄ longiūssimo interuallo à uoluptate legitima sit seiunctus, haud facile aliter, nisi forsan hunc in modū exprimi potest. Quemadmodū?

Iustus uir in
iustū quan-
tum superet
uoluptate

Ab homine paucorū imperij cupido, tertius apparuit esse tyrānus. Medius nanq̄ istorum uir popularis erat. Ita est. Cum tertio itaq̄ uoluptatis, quod ueritatē quidem attingit, simulacro post illū congregitur, si uera in superioribus diximus. Sic est dicendū.

Quinetiā paucorum potentia deditus, tertius à rege est, si in eodem optimate ac regem locamus. Tertius utiq̄. Tripli igitur triplum, numero quidem à uera uoluptate tyrannus distat. Apparet. Planum itaq̄ simulacrū secundū longitudinis numerū tyrannicæ uoluptatis est. Prorsus. Secundū potentiam uero & tertiuū augmentum, manifestum est quanto discrepet interuallo. Manifestum quidem computatori. Siquis conuerso ordine quantum uoluptatis ueritate superat rex tyrānum, quaesuerit, peracta multiplicatione, inueniet regem uitæ dulcedine superare tyrannum, & tyrannum uitæ amaritudine regem, gradibus uigintinouē & septingentis. Mirabile nimirū interuallū hoc inter iusti & iniusti uiri uitam quo ad uoluptatē atq̄ dolorem cumulauisti. Verus hic certe & conueniens uitis hominū numerus; siquidem ipsis conueniunt dies, noctes, mensesq̄ & anni. Conueniunt quidē. Atqui si in tantū uoluptate bonus iustusq̄ uir malum & iniustum exuperat, mirum certe est quanto etiam magis ornamento, decore, uirtuteq̄ uitæ exuperabit. Mirum certe. At enim postquam huc disputando deuenimus, repetamus quæ à principio dicta sunt, ex quibus ad ista delati sumus. Dictum quandoq̄ fuit iniuste agere illi prodesse, qui cum omnino iniustus sit, iustus tamē existimatur: an non ita dictum? Ita. Ad hæc igitur ita in præsentia differamus, postquam unā conuenimus, quam uim & iusta & iniusta habeat operatio. Quo pacto? Imaginē animæ figuremus, ut qui illa dixit, qualia dixerit, recognoscat. Qualem? Talem aliquā, quales quondam memorantur fuisse naturæ Chimæræ ipsius, Scyllæ & Cerberi, & aliæ multæ, in quibus feruntur uariæ in eodem formæ congenitæ. Feruntur quidem. Finge itaq̄ figuram unam bestia uariæ admodum, & capita circū multa habentis, capita in quā, partim bestiarum domesticarū, partim agrestiu, quæ & permutare & producere ex se hæc omnia possit. Noui pictoris artificiu narra, tamē cū ad fingendū sermo q̄ cera facilius sit, fingatur. Vnam præterea his adiunge superne leonis formā: huic unam insuper hominis. Et amplissimū quidem primum sit, angustius uero secundū atq̄ tertium. Facilia quidem ista, quare & formata sint. Coniūge igitur hæc tria, ut ad unum conficiendum inuicem cohærescant. Iuncta sunt. Circumpone extrinsecus ipsis hominis unius imaginē, ut illi qui nequeat interiora inspicere, sed exterius duntaxat cernat operimentū, unum animal, homo scilicet uideatur. Circūdedi. Dicamus itaq̄ illi qui asserit prodesse homini huic iniuste agere, iuste uero uiuere nequaq̄ prodesse: eū nihil aliud asserere nisi si prodesse illi ut bestia illam multiplicē pascat & leonē, & fortiorem illam leonemq̄ efficiat: hominē uero perire fame permittat atq̄ eneruet, usque adeo ut propter imbecillitatē trahatur quocunq̄ cætera illa rapiunt, neq̄ alterum cū altero mansuefaciat, inuicē ue conciliet, imò sinat singula se inuicem moribus lacerare, ac pugnantia mutuo deuorare.

Omnino hæc diceret, quisquis laudaret iniuriam. Ergo si quis dicat officia iusta prodesse, hæc agēda dicēdaq̄ monebit, ex quib. homo ille huiusmodi animalis interior, summam potentiam cōsequatur, feræq̄ illius pluribus capitibus redimitæ, tanq̄ colonus curam habeat, domestica quidem capita fouens, irrigans & nutriens, agrestia protinus amputans, dum leonis naturā ad hoc adiutricē accipit, cōmuniterq̄ curat omnia, & inuicē mutua beneuolentiā sibi conciliat. Profecto hæc ait, qui iustum laudat. Omni itaq̄ ratione qui iusta laudat, uera loquitur: qui uero iniusta, mentitur. Nam & quoad uoluptatem, & quo ad decus, & quo ad emolumentū, iusti laudator uera pronūciat: uituperator autem neq̄ ueri quicq̄ affert, neq̄ nouit quod improbat. Nullo modo ut mihi quidem uideat. Mitibus itaq̄ uerbis illi persuadeamus: neq̄ enim spōte delinquat: sic interrogantes. O beate uir, nōne & honesta uitæ instituta & turpia, ob talia quædā esse dicimus? Honestam quidē, quæ partem naturæ ferinam homini, imo fortassis diuino subiiciunt: turpia uero

uere, quæ agrestî domino mancipant mansueta. Consentiet, nec ne? Cōsentiet, si mihi crediderit. Est ne aliquis cui prosit ex hac ratione iniuste aurum usurpare, siquidē accidit, ut dum accipit aurum, præstantissimam sui partē ignobilissimæ seruire cōpellat? Etenim si accipiens aurum, filium suū, uel filiam mācipiū efficeret agrestîū & improborum hominum, haudquāq; accepisse prodesset, neq; etiā si multū caperet: si aut partem sui diuinissimam, parti prophanissimæ scelestissimæq; seruire cogit, neq; misericordia tangitur, nōne erit miser? ac multo cum grauiori sui perniciē, aurî muneribus est corruptus, quā Eriphyle, quæ ut perderet uiri sui uitam monile illud accepit? Valde quidem, ut ego tibi pro illo respondeam. Nōne & intēperantiā olim appellatam tali quadam de causa putas, quoniā in ea, dira illa ingensq; & multiplex fera ultra quā deceat uagatur? Patet. Contumaciā uero & insolentiā improbat, quando leoninum & serpentinum illud genus ita superat, ut præter omnē modestiā inualecat? Prorsus. Delicata uero mollities in huius ipsius libera nimium relaxatiōe, quando in ipso timiditatem & ignauiam procreat, reprehenditur? Quid nī? Assentatio insuper illiberalitasq;, cum aliquis hunc ipsum animositatis uigorem turbulentæ multipliciq; bestię submittit, ac propter quæstum, eiusq; inexplebilem cupiditatē deijcit, atq; ita à primis annis assuefacit, ut ex leone in simiā uertatur. Magnopere. Mechanicus uero mercenariusq; affectus cur infamis habetur? Tunc certe hæc in nobis infamia sunt, quando quis partis optimæ speciem natura sortitus est imbecillā, adeo ut bestijs quæ in eo sunt dominari non possit: colere uero tantum & possit & studeat, & earum blanditias solum nosse.

Videtur. Nōne ut huiusmodi uir à tali quodam duce regatur, à quali & optimus quisq; regitur, seruum ipsum esse debere dicimus optimi uiri, diuinumq; in seipso imperatorem habentis: neq; ad subiecti iacturam, parere illum debere superiori cōsemus, quem admodum de subditis omnibus Thrasymachus existimabat: sed quia præstat cuiq;, diuino sapientiēq; principi subijci, maxime quidem si talem in seipso principē habeat: si non habeat, principi huic saltem exteriori: ut omnes simus, quoad fieri potest consimiles & amici, eidem principi subiecti? Recte nimium. Perspicuū quidē ex lege fit, quod tale quiddā ipsius est consiliū, cum omnibus ciuibus æque prospiciat: tum illud etiā in pueros in perium idem ostendit, quo prohibentur sui iuris esse tantisper dum & in ipsis quem admodum in ciuitate Rempub. constituamus, optimamq; ipsorū partem colentes, ex optima nostri parte exterioris huius principis loco similem quendam in ipsis custodem sibi ipsi imperantem creemus, ac tum demum liberos esse permittamus. Constat plane.

Qua igitur ratione ô Glauco prodesse alicui asseremus iniuste uel intemperate, uel turpiter aliquid facere, ex quibus operibus deterior erit, dum pecunias ampliores, aut aliam quamuis potentiam consequetur. Nulla. Quo pacto iniurianti prodesse dicemus, ut & lateat omnes, & non det pœnas? Nōne qui latet, etiā fit deterior? hominis autem deprehensi castigatiq;, pars illa ferina sedatur & mansuescit, domestica uero pars liberatur. Et animus totus in naturam optimam restitutus, eo preciosiorem sumit habitum, temperantiā & iustitiā cum prudentiā adipiscens, q̄ corpus cum robur & formam tum sanitatem cōsequitur, quo anima est corpore preciosior. Sic est omnino. Quam obrem quicunq; mentis est compos, huc omnem instituet uitam. Nempe in primis eas disciplinas plurimi faciet, quæ talem animum ipsius efficiunt, cæteras autem spernet.

Manifestum. Atqui neq; corpus colet & nutriet, ut ferinæ irrationaliq; uoluptati indulgeat, neque ad sanitatem id referet, neq; studiosè id quæret, ut robustus, uel sanus sit, uel formosus, nisi unā cū his colat & tēperantiā, ita ut corporis harmoniam propter animi consonantiā modere. Ita prorsus, siquidē reuera futurus sit musicus. Sed neq; uulgæ æstimatione cōmotus, ordinē, cōcordiamq; in pecunijs possidendis, cumulandisq; mirabitur, in infinitum ueugebit, infinitis malis obnoxius. Non certe, ut arbitror.

Verum ad interiorē sui Remp. semper respiciēs cauebit ne quid in ea loco suo moueat propter uel indigentiam uel copiā pecuniarū. Atq; ita semper & in optādīs & in erogandīs pecunijs, pro uiribus aget. Summopere. Quin & honores eodem referet. Nam eos duntaxat gustabit, ex quibus meliorem euasurū se sperat: eos autē & priuatim & publice fugiet, quibus deturbari posse quandoq; præsentē animi sui statū uere. Nunquam rem ergo uolet publicam administrare, si id curauerit. Imò per canē, inquā, sed in ipsa

fuijpsius ciuitate. Et maxime quidem. Nō tamē in patria forsan, nisi fors quædā diuina contigerit. Intellego equidem, quōd ea in ciuitate dicis quam nos condidimus in præsentia, quæ & uerbis solum, in terris uero nunquam, ut arbitror, extat. At forte in cœlo illius extat exemplar, cōspicuum ei qui & intueri uoluerit, & seipsum ad illud, cum intuitus est, instituere. Nihil autem refert, siue uspiam sit, siue erit. Quæ enim illius officia sunt, aget solum: quæ alterius sunt nequaquam. Consentaneum est.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DECIMVM
dialogum de Iusto.

HACTENVS Socrates diligentissimus humani generis pædagogus ad legalem iustitiam, id est uniuersam uirtutem per ipsam iustitiæ pulchritudinem genus hominum prouocauit, ab iniustitia uero per iniustitiæ turpitudinem similiter reuocauit. Deinceps autem & ad illam per sempiternum eius fructum præmiumq; cohortabitur, & ab hac per sempiternum detrimentum eius et supplicium absterrebit, atq; id est potissimum decimi huius officium. Sed antequam præcipuo hoc fungatur officio, præmio quodam utitur, in quo diligenter absoluit quod & in prioribus dialogis attigerat, & in fine non reliquerat, admodum saluti publicæ necessarium. Profecto noster hic morborum medicus humanorum in ea morbi specie curanda est diligentior, quā ceteri nō solum negligenter curant, sed ne curant quidē unquam, immo uero quod deterius est, quasi rem saluberrimam diligunt, et omni studio complectuntur: imitationē inquam poeticam, qua ingeniosi poetæ dum perturbatos animos acrius exprimunt, interim audientiū legentiumq; animis perturbationes similes uehementius & profundius imprimunt. Ac tanto magis omnes inficiunt, quanto laudantur & placent. Proxiū uero eiusmodi finem non congrue sequitur: ibi enim anima in rationem distribuitur, & in partes inferiores perturbationibus agitata, quarum imperium in anima primum, deinde in ciuitate tyrannicum appellatur. At quoniā poetica imitatio partes eiusmodi suscitatur: fouetq; et auget, irritans iram, titillans libidinem, soluens risum, effundens lachrymas et querelas, idcirco rationis quidem regnum labefactare, perturbationis uero tyrannidem uidetur adducere. Quamobrem Socrates pestem eiusmodi alioquin iocundam, sed maxime uenenosam perdit, ne ipsa nos perdat. Ac uide quanta charitate Plato noster ubiq; humano generi consulat, ea uidelicet disquirens circumspiciensq; pericula, quæ alius omnino nullus suspicaretur: adde insuper & naturæ educationiq; propria, id est poeticæ ualde repugnans, modo strenue pro publica salute propugnet. Quamobrem nemini mirum uideri debet Platonem hic ob ueritatis amorem uel Homero suo nō parcere, quandoquidem ob iustitiæ cultum, neq; genio quidem indulget suo. Homero autem præcipue derogat, ut per ipsum imitatorum principem, ceteros multo magis damnatos existimemus. Et quoniam dicit ab Homero neq; diuina, neque humana doceri, intellige laudes in Philebo à Platone tributas Homero, non ex Platonis sententia, sed ex communi opinione deductas. Probat autem imitandi peritiam esse, ut narrauimus, ualde periculosam, præterea serulem atq; uilissimam. Siquidem imitatores, neq; res ipsas intelligunt, neque faciunt, sed apparentes sensibus rerum formas sequuntur, uulgaresq; de his opinioniones aucupati, & imagines quasdā referunt, & sensibus perturbationibusq; obsequuntur, nulla rationis habita ratione. Quantum uero poetas improbat ubi perturbant, tantum probat si ad uirtutem & pietatem per honestas heroum laudes diuinisq; hymnos hortentur. Verum ut quā uilis sit omnis imitatio exprimat, artū genus in tres diuidit species, utentem, fabricantem, imitantem. Et utentem quidem lyra, id est musicam, ait superare artem lyre fabricatricem, quoniam certo sibi præscripto fine, formam illi proponit operis fabricandi. Fabricantem uero superare pictorem, lyram coloribus imitantem. Qualem iudicat & poetam, sic ad aures rerum imagines, sicut pictor ad oculos, referentem. Sed inter hæc theologica quædam de ideis mysteria inseruntur, quæ quoniam in theologia latius aperuimus, raptim in præsentia perstringemus. Ascende age Platonicè cōtemplator ab ijs formis quas in mundi materia sentis, ad naturam formarum eiusmodi genitricem. Quam & si non sentis, cogita tamen infusam mundi materiæ ceu uitalem spiritum & plenum seminum, & per semina artificiose singula disponentem. Naturam hanc in mundo talem esse scito, qualem in te scis esse potentiā uegetalem. Ergo quæadmodū in te uegetali naturæ intelligis præesse sentiendi uirtutem: ita & in mundo naturam similem sed communissimam, in fontem redige sentiendi quasi similem, sed communissimum. Deinde & in te sensum in rationē, rationem in intellectum, & in mundo similiter sentiendi genus in rationalem naturā, atq; hanc in genus intellectualem reduces. Præterea cum percipias in te ipso intellectum id quod intelligibile est appetere quasi perfectius, ab eoq; formari uelut potentiore, præpone tam in mundo quā in te naturā intelligibilem intellectualem naturæ. Intelligibile uero idem omnino atq; ipsum ens appella. Huic deniq; quod & intelligibile & ens appellasti, ipsum præpone bonum. Nam & ut bene sis esse cupis, et intelligibile gratia ipsius boni desideras. Postquam huc ascēderis, percipies uniuersum sacro quodam septenario designatum, ab infimaq; materia surgens per sensibiles qualitates, per naturam, per sensum, rationem, intellectū, intelligibile, ad ipsum bonum. Præterea spiritum bonum cūcta sub scenario numero quasi die sexto perfecisse, et in gradu

gradu septimo, uelut septimo die, id est in seipso conqueuiffe. Aliorum nanq; omnium finis est ipsum bonū. Boni igitur nullus extra se finis, uel potest esse, uel fingi. Si bonū quo perficiantur appetunt omnia, conclude à bono effici omnia. Item si intrinseca propriaq; uirtute omnia facit, intellige ipsum uniuersum in seipso cōplecti. At quoniā prima ideoq; simplicissima natura est, idcirco formas in eo omniū, formam ipsius unam esse memēto, quam Plato boni ipsius uocat ideam, in qua dixit Timæus deum mundi opificem cum creauisset mundū requieuisse, dicēs mundi opificem in circumspēctum suum se recepisse. Proinde ipsa idea boni: ideas, id est, speciales omniū formas, specie duntaxat inter se distinctas, in natura intelligibili generat, qua ens uniuersum modo quodā intelligibili comprehenditur, intelligentia quoq; omnis mira quadam super intelligentiam ratione. In hanc naturam intelligibile omnes suspiciunt intellectus, ab eaq; suscipiunt stabiles formulas idearum. Suscipiunt & rationes animæ, unde & formulas licet quodammodo mobiles acceperunt. Post has rationalium formulas animarum, uirtutem quoq; sensuale, idearum descendunt imagines. Deinceps in uegetalem quoq; naturā semina, perq; qualitates deniq; in materiā. Quando igitur Plato inquit, deum ideas facere in natura, intellige in natura mundoq; intelligibili angelicarū capite mentium. Quod autem lectum dixit & mensam, exempli gratia dictum sit, ut per hæc artificia intelligas naturalia, id est per lectum & mensam, eum qui his utitur hominem. Præterea exemplum in arte propositæ quæstioni accommodatius uidebatur. Forte uero & formas regulis artium necessarias ab ideis abesse nō putat. Neq; mirum uideri debet hominem artium formas habere diuinitus, quum imaginationes artium bestiis quoq; nō desint. Ac si eiusmodi formæ diuinitus in anima fiant, idcirco dicentur fieri in natura, quia naturaliter inscrātur. Quod si quis ad artificia quædam uideatur ineptior, dicent eum Platonici uel per uaria distractum fuisse, uel se totum ad opposita conuertisse. Nota Platonis uerba dicentis, deum non intelligere solum sed & uelle, significantisq; deū intra se intelligendo cōcipere, & extra se fabricare uolendo. Nota rursus deum naturalis unius speciei unam tantū specie expressisse ideam in ipso intelligibili mūdo, puta speciei humane idealē humanitatē unam: si enim in materia ubi innumerabilis mobilisq; uarietas est, in singulis hominibus unio quædā cōmunis nature seruatur, multo magis in simplici stabiliq; natura, pro una specie naturali idea unica sufficit. Imò uero diuersa hæc et instabilia unā in se nature cōmunionē nō aliūde habere possunt, quā ab ipsius sublimis unitate nature. Rursus si ponatur humanitates due, certe qua ratiōe utraq; humanitas est, inter se nō differūt, imò sunt unū. Ergo si differāt, profecto per addita-
menta quædā utrisq; subiūcta, inuicē discrepabūt. Itaq; neutra erit absoluta humanitas ipsa, sed humanitas quædam atq; talis, & humanū quiddā potius quā humanitas. Et utrūq; tanquam eiusdem humanitatis particeps, humanum similiter appellabitur: atq; præter hæc erit humanitas in seipsa prius una, quā à subiectis pluribus capiatur. Merito deus cum sit simpliciter causa, non est dicendus autor quidam hominis, uel equi cuiusdam, sed autor hominis atq; equi. Ideo unam absolutamq; pro qualibet rerum specie procreauit ideam. At quādo apud nos hic homo generat illum, haudquaquam homo hic hominis simpliciter dicendus est autor, sed quidam hominis cuiusdam autor. Neq; enim solus homo causa est, sed est in causa, in numero uidelicet causarum. neq; totum facit: nō enim materiam primam, aut animā. neq; ipsi homini dat principium: ante hunc enim passim erat homo, & sine huius opera fit ubiq; fietq; homo. Vbi uero Plato dicit deum ideam unā prægenuisse, quia uidelicet, uel nolebat plures fore uel aliqua necessitas inerat nō fore plures, intellige in deo ita necessitatē cum uoluntate conuerti, ideo ut necessariū sit ita esse, quia deus uult ita esse. Siquidē in summa diuinitatis simplicitate nō aliud est necessitas quā uoluntas. Ergo si dixeris, necesse est deum ita uelle uel facere, conuertam similiter, uult deus ita necessariū esse. Merito ubi summa bonitas cum summa potestate concurrat, ibidem summa libertas cum summa necessitate conspirat. Consideranda sunt inter hæc diuulsa quædam, ualde tamen utilia. Quale illud. Lectio uel doctrina nisi ad optimam rationem uite conducatur, est inutilis. Qua quidē in re admiranda fuit uita & disciplina Pythagoræ, ac iure maxime apud omnes autoritatis, Platonis etiam tempore. Item poemata, si harmonica uerborum compositio adimatur, momenti nullius euadunt. Præterea uirtus, aut hominis, aut rei, in facultate quadam cōsistit ad finem illum præcipue conferente, cuius gratia & res ipsa facta est, & homo natus. Apparet interea quædam inter sensum rationemq; distinctio, quod sensus plerunq; circa magnitudinem & figuram numerumq; falluntur & pondus: interim tamen ratio per ipsam metiendi & numerandi liberandiq; facultatē iudicium sensus emendat. Constat aut animam nō posse eodem in tempore per eandem sui potentiam eadem de re modo contrario iudicare. Apparet etiam uires appetendi nobis inesse diuersas. Quippe cum rem eandem simul appetamus atq; respuamus. Aduerte nō esse exigendum à probo ciue, ut omnino nihil doleat, sed ut nascentē dolorē eiusmodi rationibus consoletur. Vbi apparet aliam esse animi partem que uelut ægra indiget medicina, aliā que tanquā sana medetur. Hæc uero rationes aduersus dolorē sunt præcipue quatuor. Prima quia incertū est, bonum ne id sit quod accidit, aut malum. Secunda, quod qualecūq; sit, certe paruipendendum est. Nihil enim inter somnia humana magnipendēdū. Tertia, quod nihil omnino dolendo proficiamus. Quarta, quia dolor id semper, quod subito nobis præsidio esse potest, impediatur. Cōfirmat hæc ex eo quod & superari turpissimum est, superare pulcherrimum. Qui uero dolore uel alia quauis perturbatione premitur, iam est turpissime superatus. Ideo præcipit ut in aduersis atq; perturbantibus maxime medici duntaxat

taxat utamur officio, qui dolentibus nō condolet, sed medetur. Cōparat talorum iactibus quotidianas uitæ sortes, quas ita uult rationibus emendari, quemadmodum iactus talorum artificio quodam ludi emendari uidetur. Sed superiora præcepta ad ea quæ sequuntur, quasi quedam præludia sint. Maximū quidē omnium id nobis in uita propositum sit certamē, quo superemus uitium, uirtutemq; cōsequamur, cunctaq; omnino quæ inter homines habentur bona, ut ipsi boni simus, pro nihilo habeamus. Siquidē propriū iustitiæ præmium maius est, q̄ cuncta quæ inter homines possunt præmia reportari: quippe cum et ipse iustitiæ splendor supra modū hæc omnia superet, & in rebus mobilibus, breuib; umbratilib; reperiri nequeat præmiū iustitiæ immobili, sempiternæ, uerissime conueniēs. Ex his concluditur immobilem iustitiæ habitum propter immobile præmium exoptari debere. Quod quidē post præsentis uitæ curricula laboribus iustitiæ manet. Alioquin iustitiā ipsa, quæ excellentissimū iudicatur bonum, in istis hominibus foret mala ob amores iustitiæ continue laborantibus, sæpeq; affectis iniuria, neq; iniuriam ulciscētibus, adde & bona præsentia æternorum desiderio contententibus, neq; præmium apud homines iustitiæ, imō uero pro iustitiā iniustum sæpe supplicium reportantibus. Quamobrem ne bonum noceat & iustitiā careat præmio, et deus uel minus prouideat, uel pro meritis non rependat, iudicandum est fore animos immortales. Præsertim ut tam iniusti, qui uiuentes pœnas iniustitiæ non dederunt, saltem defuncti persoluant, quā iusti inter mortales omnino spreti, apud superos coronentur. Hinc nobile tradit præceptum: Animus immortalis non debet pro breui hoc, sed pro uniuerso tempore esse sollicitus. Immortalitatem animæ Plato in Phædro & Phædone, alibiq; ostendit. Eiusmodiq; ratione esse certas demonstrationes ostendit in libro de Scientia, dicens uerba eorū qui contraria sentiūt, examinanti ridicula tandem euadere. Item in Gorgia, affirmans mysteria hæc Adamantinis rationibus esse probata. Præterea in hoc decimo, ubi post argumentationē subdit, tum per talem argumentationē, tum per alias multis cogi nos ad id confitendum. Arbitror e quidem in Platonis uerbis uim quandam latere mirabilem à paucissimis intellectam, ut non mirum sit, si per argumentationes Platonicas alij quidem demonstratū id existiment, alij uero nō dum demonstratum. Demostheni certe auditori Platonis tanta efficacia per uiuam uocem persuasum fuit, ut dixit: malle se honeste mori quā turpiter uiuere, postquā Platonem atq; Xenocratem de animorum immortalitate differentes audierat. Eandem quoq; in scriptis Platonicis uim percepit Cleombrotus, & apud Cryenem multū Egeſiæ auditores, qui sese è corporis carcere ob desiderium alterius uitæ liberauerunt. Eandem Platonicus percepit Boetius philosophia teste cōcedens hoc sibi certis rationibus demonstratū. Eandem Aurelius Augustinus persensisse uidetur, ubi ait hac de re se nunquā dubitasse. Cōfirmantur hæc ab Auicenna, rationes quasdam ad hæc demonstrationes esse dicente. Neq; solū demonstrari posse Plato hic inquit, sed etiā facile demonstrari, apud illos, ut arbitror, qui cū ipsi purgatā segregatamq; à corpore mentē habeant, merito nō diffidunt posse quandoq; animā segregatam à corpore uiuere. Quādoquidē experiuntur ipsi mētē suam seiunctam à sensibus uiuere melius quā coniuictam. Compertum etiam habent aliorum animas immerſas corporibus atq; ideo uitiosas, uitio tamen morboq; proprio non interimi, & idcirco multo minus alieno id est corporeo morbo posse corrumpi. Siquidem & corpus ipsum externo malo non prius perimitur, q̄ intrinsicum inde inferatur malum, quo proxime perimitur. Ceterum ne quis de animæ suæ diuinitate diffidat, iubet illam à cōtractis ex amore corporeo sordibus penitus expurgare, purgatāq; perspicere, q̄ pura, quā simplex, quā diuinorū auida, tanquā diuinitati cognata, quā cito, quā bene luminis diuini sit capax. Quod autē dicit animas in dies nō fieri numero plures, intellige nō ita fieri ut ex corporibus orientur & cōponantur. Quod quidē sequens ratio manifestat, dicens: si diuina de corporibus cōponantur, tandē cum diuina nunquā resoluantur corpora, fore ut nihil reliquū sit corporū in natura. Rursus aduerte quod subdit animam non esse cōpositam: alioquin indissolubile fore nō posse. Atq; intellige essentiam ad hoc ut dissolui non possit, oportere uel nullis compositam esse, uel si sit composita, non tamen ex materijs ullis componi, atq; ita rursus conſari, ut in eius compositione multitudo non unitatem, imo uero unitas per harmonicam unionem superet multitudinem, statusq; motum. Conclude mysterium, partim ad prouidentiam, partim ad immortalitatem præmiumq; iustitiæ pertinens. Iustus quidem deo euadit similis, iniustus uero dissimilis. Cumq; non lateat deum, hunc sibi esse similem, illum uero dissimilem, rationi consentaneum est iustum deo charum esse atq; amicum, iniustum contra. Propterea deum iustos tanquam amicos nullo pacto negligere, sed illis semper ita prospicere, ut eis singula quamuis uideantur aduersa tandē euadant prospera, uel uiuentibus, uel defunctis. Verum cur nam hic historico quodā exemplo potius quā argumentationū diligētia mysterium immortalitatis asseruit? Quoniam ciues ad iustitiam non tam uerborum artificio, quā & exemplo & opere sunt prouocandi. Præterea cur ad id confirmandum producit in medium hominem à mortuis resurgentem? Quia & si rationibus immortalitas constet & communis quedam iustitiæ executio, tamen locum, formam, dispositionem uel præmij, uel supplicij ab illo qui interfuerit, oportet accipere. Quod nobis prope Phædonis finem significatur. Neq; ab re resurrexisse testatur Herū Pamphylū, pro salute patriæ in prælio mortuū, ut significet eos qui pro publico moriuntur bono, ad ueram uitā resurrecturos, quanquā ex multis unus resurrexit ad nostrā. Sed nunquid historia hæc est, an fabulæ? Historia esse uult Iustinus Platonius, martyrq; Christianus. Quod equidē nō refellam. Vbi uero Plato apologiam fabulamq;

Fabulamq; nomina, ex quibus poterit historiam dici posse fabulam, quoties ultra res gestas augustiorem habet allego-
 riam. Quam ob causam Olympiodorus quoque ait Platonem historias & rationes sepe fabulas appellasse. Et quo-
 niam manes & iustitie loca figuratq; aliter in Phaedro, aliter in Gorgia, aliter in Phaedone, & hic alibiq; dispo-
 nit, perspicue patet hæc præter loci formam, sensum quoque allegoricum continere. Vtitur autem hic circa resurre-
 ctionem duodenario numero, qui spherarum mundanarum apud priscos est numerus, putantes octo super quatuor
 elementa esse caelos: quasi dicat opus esse uirtute diuina uniuersi domina ad mortuum suscitandum, idque inter-
 dum ad hominum doctrinam diuina prouidentia fieri. Sunt & qui dicant annum magnum quo hominis anima suã
 explet circuitum per quem in idem redeat, duodecim annorum millibus comprehendi, tribusq; annis eiusmodi an-
 num mundi exequari magnum, quo mundi anima per firmamenti motum, suum peragit ambitum, triginta sex anno-
 rum millibus peragendum. Circuitum uero animæ nostræ per duodecim agi annorum millia inde uolunt, quia oportet
 per omnes discurrere spheras, chorosq; demonum & deorum qui in Phaedro per duodecim ordines digerun-
 tur. Sed quidnam sibi uolunt hiatus in terra duo, totidemq; in caelo? ut intelligas animas aliaquidem uia ad terrena
 descendere, scilicet habitu quodam corporeo, alia uero à terris ascendere, scilicet habitus illius purgatione. E caelo
 similiter labi in clemēta corporis elemētalis amore, ac uicissim resurgere in cœlestia amore hoc restincto, cœlestiq;
 accenso. Hinc ait Orpheus, Amorem omnium tam supernorum quam inferorum clauēs habere. Iudices animarum
 in aere & æthere collocat angelos, prouidentia diuinæ ministros. Post sententiam, iusti cœlum petunt coram se &
 opera & iudicia præferentes: quia uidelicet & seipsos nouerūt, tam sibimet quam alijs lucent. Iniusti contrā descē-
 dunt, sua ferentes à tergo. Neq; enim cognouere seipsos, neq; profuere sibi, sed ceteris exemplo sunt potius quam
 sibimet auxilio. Præter in quo & ascendentes & descendentes ad tempus animæ requiescunt, media quedam regio
 est inter inferos & cœlestes, ac dispositio inter bonum habitum atq; malum, & status beatitudinem inter atq; misē-
 riam, limbo similis in aere designatus. Hic aduerte animas quæ in superiori uita mutuan notitiam habuerunt, in al-
 tera inuicem se agnoscere. Item in eiusmodi prato diutissime residere animas secundum Platonicos, eorū qui in in-
 fantia decesserunt: de quibus Herus quedam memoria parum digna recensuit. Quia cum in neutram partem decli-
 nauerint eligēdo, neq; obdlexerint habitum, Platonici eas in lumine tantū naturali relinquunt. At uero beatos qui-
 dem super naturale lumen, miseros autem infra id lumen positos esse putant. Agitur hic præterea de supplicijs pur-
 gatorijs. Sed curnam culpa doloribus aboletur? quia uidelicet uoluptatibus inoleuit. Nōne & medici morbos plu-
 rimū a contrario curant? Animaduerte Platonem non temere ad delendam culpam numero uti denario, & centena-
 rio in super, atq; millenario. Sanè pro quolibet uoluptatis gradu decem adhibet supplicij gradus. Primo quidē quæ-
 ritur quam ob causam plures penduntur gradus pœnæ quam percepti fuerint uoluptatis. Respondetur ob læse ma-
 iestatis diuinæ crimē ita deberi. Præterea sicut beatitudinis gaudia iustitiæ humanæ dolores exuperant, sic miseriæ
 cruciatus iniustitiæ uoluptates. Deniq; neque tam facile delentur nota, quam facile imprimuntur: neque qui pec-
 cati habitum confirmauit, si uixisset ultra delinquere desuisset. Queritur deinde cur gradus decem. Quid si Plato
 Mosaicum decalogum est imitatus? cumq; arbitratus sit cum quodammodo contra præcepta diuinæ legis decē age-
 re, qui aliquod ex decem omnino neglexerit, iure decies iudicatur cruciandum? Proinde denarius numerus dicitur
 uniuersus, Omnes enim numeros, uel infra se implicat, uel per se suosq; explicabit replicando. Vniuersus autē nu-
 merus opportune animis purgandis accommodatur, ut per hunc significetur uniuersam corporis labem deponendā
 esse prius quam ad uniuersi peruenias principem, penes quem nihil potest esse corporeum. Queritur post hæc, cur
 præter gradus pœnarum decem, annos centum affligantur iniusti. Respondeo quasi ad centum usque uixissent an-
 nos, quo termino uita hominum quodammodo designatur, continue peccauissent. Attribuitur autem cuilibet decem
 graduum numerus centenarius, unde numerus conficitur millenarius. Hinc illud: Centum errant annos. Item &
 illud: Mille rotam uoluere per annos. Præterea centum pro uno accipietis. Nam his Plato numeris, non solum in
 supplicio, sed etiam in quibusdam præmijs utitur. Profecto si denarius in se ducatur multiplicando decies decem,
 ex eo nascitur centenarius. Deinde si reducatur in semetipsum, computando decies decem decies, millenarius pro-
 creatur. Itaque & denarius uniuersus est numerus, & centenarius millenariusq; uniuersales sunt numeri. Ut si ab
 uno procedas in decem, numerus nascitur linearis. Si à decem in centum, superficialis fit numerus. Si à decem in
 mille, fit solidus. Vt ergo allegorice exponamus, iniusti hominis anima à seipsa discessit in corpus, labeq; est in se-
 cta corporea. Hanc utique labem per denarium qui uniuersus est numerus, expurgatura est uniuersam. Quod ue-
 ro denarium oportet in se duci centenarium procreando, significat animam à corpore ad se per rationem emergere
 oportere. Deinde quod opus sit denarium in seipsum reducere millenarium generando, allegorice docet animam nō
 solum erga se uerti debere per rationem, sed per intelligentiam quoque in se conuerti, atque ita in unitatem redu-
 ci propriam, qua denique possit Deo frui summa omnium unitate. Linearis autē numerus & superficialis & soli-
 dus, mystice docent ad mentem purificandam, nō solum extrinsecam operum, uerberum, cogitationum superficiē,
 sed etiam profundissima queque penetralia diligentissime perquirenda. Post limbum & purgatorium descen-
 dit ad inferos. Sed Platonicos uelle scito, non solum in purgatorio temporales esse pœnas, uerum etiam in cœlesti

quodam regione temporalia gaudia, ut utriusque par pari respondeat. Sic enim distinguunt. Aut sensus in uita omnino paruit rationi, aut omnino ratio sensui, aut semper inuicem pugnaverunt: atque in ea pugna uel sensus plurimum uel ratio superabat. Animæ igitur in quibus sensus rationi per habitum confirmatum prorsus obtemperauit, sempiternum premium consequuntur. Contra uero affectæ, sempiternis supplicijs condemnantur. Mediæ uero, si superauit ratio ad temporalia premia, sin uero sensus, ad temporalia supplicia transferuntur. Quibus uero nullum consulendi datum est tempus, limbus apud Platonicos seruatür eligendi locus, hic sub prati nomine designatus. Et si prata interdum Platonici cœlestia præsertim suprema nominant, hic tamen prata æream significant regionem. Quo enim pacto hic per prata significaret subline cœlum, cum dicat ad hæc animas à cœlis alias descendere, alias è terra uisceribus subito peruenire? Sint ergo eiusmodi prata sublimes quædam aeris plagæ, contiguæ sublimibus illis terra plagis quas in Phædone describit in paradisi terreni formâ, felices sub uere perpetuo habere cultores. Ibi dem campos quoque ponunt Elysios, terrenos inquam. Nam cœlestes Elysios cœlum habet octauum. Hinc illud.

Astra tenent cœleste solam, formæque deorum. Mitto in præsentia Proclum & Plotinum, qui ubi Plato sempiternum dicit, exponunt uniuersum anni amplissimi tempus, quo singulorum temporum curricula peraguntur. Porphyrium quodam ex parte in hoc & Iamblichum magis probo, ut hinc intelligantur æterna. Vbi enim Plato insanabilem dicit animum, & talem qui purgari possit nunquam, satis indicat æterna supplicia, atque uicissim gaudia infinita. Quo uero pacto alij quidam hæc exponant, memoria dignum esse non censui. Præterea si Platonis uerba consideraueris, agnosces Euangelicum illud: Ligatis manibus & pedibus, in exteriores tenebras eum mittite. Sed addit hic, ligato capite. V inculum quidem capitis significat rationis impedimentum, & luminis orbitatem. Nodus uero manuum, actionis profectusque priuatione. Denique ligati pedes, non ducunt, non progrediuntur, non perueniunt, sed ui illata raptantur. Cognosces quoque sub igneorum hominum figura ultores demones, pœnasque corporeas, idemque ex multis percipies coniecturis. Notabis & proprium exterioris uocabulum. Præterea tenebras, ubi clauduntur hiatus. Sub nomine quoque mugitus, stridorem dentium atque fletum. Postquam uero loca & pœnarum disposita sunt, & gaudiorum per oppositam formam significauit, et media tetigit, ad illas iam reuertitur animas, quæ in prata partim è cœlo post premium temporale, partim è terra post temporale supplicium cõfluxerunt. Quas in elementalem rursus generationem dicit oportere reuerti, perque illam eatenus progredi, quoad firmiorem statum, siue firmissimum quandoque promereantur. Has inquit, septem in prato dies conquieuisse. Hunc tu septenarium, si per septem planetas interpreteris, item per septem dierum septenarios quibus ante motum factus in alio quiescit, ac etiam per septem quosque dies in quibus gradatim in utero formæ mutantur, forte non nihil afferre uideberis. Sed quid istud ad animas? quæ neque amplius in planetis sunt, descenderunt enim: & nondum alio clauduntur, descensuræ enim sunt in uterum postquam ad tria fata peruenerint: interea æreo corpore æream incolunt regionem. Verum esto, si placet. Forte etiam quia interim quodam modo uiuunt steriles, sterili quodam numero deputantur: & quoniam septenarius neque ex aliquo numero gignitur aliquoties repetito, neque gignit aliquem intra decem, aptissime conuenit animabus adhuc utriusque à generatione uacantibus. Atribuunt Pythagorici eundem numerum Palladi, quia neque ex matre genita sit, neque genuerit. Conuenire uolunt & animis è terrena adhuc matre semotis, & uniuersum sub Palladis sapientia contemplantibus. At quum primum ab eiusmodi uacatione consurgunt, subeunt octonarium, qui & gignitur, & primus est inter numeros solidus. Ideo cum anima congruit propemodum ad corpus solidum accessurum. Solidum uero octonarium appellamus, quoniam ex binario per seipsum ter repetito, & in se redeunte creatur, dimensionem trinam significantem. Nam ex bis duo bis, octo complentur. Adde si colis musicam, uocem septimam esse penitus dissonam, octauam uero omnium maxime consonantem. Consonare autem oportet tam corpus animæ quam utrunque fato, ut cœlestis anima ineat cum corpore terreno commercium. Cuius quidem consonantiæ tandem expletis numeris, animæ iam ipsi & terra dissonet, & consonet cœlum, si modo futura sit felix. Proinde quod quatuor dies ad generationis progressum, octo diebus Plato subiungit, intellige in natura anima uegetali uim & effectum quendam quodammodo iam regnare ad formandum corpus ex elementis quatuor constitutum. Item sub octaua consonantia opus est quarta quodammodo ad consonantiam accedente, & quinta uerè iam consonantia. Quinque uero sunt, si sequentes quatuor unâ cum præcedente computare uolueris. Quinque uero uidebis hic duodenarium assignatum, quo animæ ad exordia generationis accedunt. Duodecim enim ad id opus est spherarum & diuinorum demoniorumque ordinum adiumento. Vox insuper & consonantia duodecima perfectissima est ex diapason & diapente, ex octaua & quinta resultans, sua quadam gratia rebus congruens amatorijs, conueniens quoque nuptijs. Eiusmodi uero animæ iam iam amore quodam, ut ita dixeris, uenero dūce, terrenis conciliandæ sunt nuptijs. Sed quum Plato cum duodenarium computaturus esset, ac post septem, residuum esset subiunctorius, non subito dixit quinque? ut uidelicet per octo & per quatuor innueret mysteria quæ audisti: rursusque per diei unius iter additum ad complendum duodenarium, animaduertes corpus ex quatuor compositum elementis non prius ad animam preparari posse, quam & ipsum in unam quintamque formam quasi cœlo similem, fuerit temperatum, & anima unum ex se uitalem actum corpori facile imprimat figurato. Quoniam uero animæ ad

composita declinantes corpora, fati legibus magna ex parte subduntur, & uicissim fato duce ad illa labuntur, idcirco inquit, has animas in conspectum fati procedere. Principio igitur naturam ipsam sub lumine columnari depingit, quod sit uinculum uniuersi. Naturam intellige uitalem seminariamque uirtutem ab ipsa mundi anima infusam materie mundi: Que propterea lumen dicitur, quonia penetrans & uitalis. Item recta nuncupatur columna, quia quasi per longum totam ubique materiam penetrat, multosque formarum gradus producit deinceps specie & genere differentes. Dicitur etiam per omnem extendi partem, & coelum undique alligare, quia tota ubique adest & continet, multaque tanquam per latera quedam inter se equalia & similia propagat: ita tamen, ut ex longitudine perueniatur ad latitudinem: quoniam penetrando diffunditur: & quatenus diffunditur, implet, regitque implendo. Hinc illud: Spiritus intus alit. Varietas uero colorum, seminalium uirtutum declarat uarietatem. In hac utique natura, fatalis latet fufus: secundum imaginationem quidem, ipse sphaerarum axis geminis polis centroque decorus: secundum uero rationem quoddam anime mundanae simulachrum, uegetalisque uirtus eius natura praesidens, eamque uelut instrumentum mouens ad naturalia non solum artificiose, sed etiam inuitabiliter fabricanda: ut non solum ordo a natura sit in mundo, sed etiam a fato inuitabilis ordo. Hinc illud in Politico: Mundus a naturali cupiditate fatoque ducitur. Sed tanta natura cum fato cognatio est, ut uix inter se a philosophis discernantur. Ut autem immutabilem fati naturam exprimeret, fufum eius esse dixit ex adamante. Vertigium autem, id est, coelum ex Adamante rursum, aliisque materijs, scilicet astris non solum fixis, sed & mobilibus atque communibus, multiplicique formarum uarietate. Euidenter deinde octo depingit sphaeras, quae a natura quidem agitantur, sed a fato natura praeside immutabiliter agitantur, et instrumenta fati esse dicuntur. Inculcantur inter haec multa ad mensuras, profunditates, interualla, motiones, harmonias, formas, uirtutes, sphaerarum coelestium pertinentia, quae in Timaei commentarijs opportunius explicabimus. Summatim uero ex uelocissimo & ordinatissimo caelorum motu, potentissimoque contactu melodiam ingentem & uariam & suauissimam cogita procreari, grauiores quidem uoces ex motibus tardioribus, acutiores autem ex uelocioribus, ex medijs uero medias. At quoniam elementalis auditus ad coelestem melodiam caret proportione, sonus eiusmodi non auditur. Hic nouem Musas atque Sirenes esse cogitamus, octo sphaerarum tonos, concentumque ex tonis harmonicum. Proinde fatalem fufum, id est tractum, inquit, inter genua deae Necessitatis uerti. Cui tres sunt filiae, Lachesis, Clotho, Atropos, quae una cum matre coelestia uoluat. Mitto quid de his sentiat Proclus, non solum ponens Iouem unum uniuersalem mundi totius opificem, sed tres insuper sub eo Ioues particulares opifices: Deinceps pari proportione deam unam esse Necessitatem in ordine illo custodientem omnia, in quo communis Iupiter cuncta composuit. Praeterea tria fata, id est tris deas huius Necessitatis filias, quarum aliae alia sub matris imperio procul a transgressione cõseruent. Et necessitatem quidem deam omnino collocat super mundum, filias autem partim quidem a mundo semotas, partim etiam declinantes ad mundum. Mihi uero sicut et plerisque alijs Platonicorum, magis placet, Necessitatem esse mundi animam. Filias autem tres esse tres huius anime uires ad fata lia pertinentes. Vocat autem Necessitatẽ, non quia uel naturae, uel rationi inferat uolentiam: sed quia omnia in suo quodam ordine ab opifice rerum insututo cõseruat, neque permittit quicquam leges illius adeo transgredi, quin mox regrediatur in leges. Coelos uoluit genibus, id est infima parte sui, tanta uidelicet facilitate, ut expeditissime interrim contemplationis gaudio perfruatur. Sed hanc ipsam uegetalem eius partem tribus appellat nominibus, Lachesis quidem, quia rerum seminibus grauida est, & uitae sortibus atque formis, quas descensuris inserit animabus. Clotho deinde, quoniam insitas uitae sortes ordine suo euoluit in actum uiuendi, & explicat in effectum. Postremo Atropos, quoniam uitas iam euolutas in actum progressu quodam indeclinabili, ad inuitabilem usque terminum cõseruat atque custodit. Nonnulli primam nominant Vestam. Secundam Mineruam. Tertiam uero Martem siue Martiam. Deinde quod dicit Parcae ad Sirenum motus harmonicos canere, accipe: fatales uitas ad effectum per coelestes motiones influxusque procedere. Sedes Necessitatis filiarumque eius ostendunt fatalis ordinis firmitatem, quasi oporteat mobilium progressionem ab ipsa motoris immobilitate regi atque ordinari. Sediũ uero paria interualla iustitiam, tum inter fata, tum per fata distributionem fieri euidenter ostendunt. Vestes albae tum fatorum naturam inuiolatam ostendunt, tum innocentem. Non enim agit uniuerso malum, quod ab optimo uniuersi duce dependet. Corona describit imperium. Cantare est per temporum interualla ea congruitate digerere singula, qua diuina mens momento quidem intuens temporibus dirigenda praescribit. Hinc fit ut Parcae omnes temporanea cõtinent. Et cur Lachesis praeterita, Clotho praesentia, Atropos uero futura? Respondeat Proclus, in praeterito quidem tria tempora cogitari. Nam & praeterisse iam dicitur, & quandoque fuisse praesens, & antequam praesens esset, fuisse futurum. In praesenti uero ipsum cogitari praesens, quod prius fuerat & futurum. In futuro denique futurum duntaxat agnosci. Post haec uero declarari praecipuum esse Lachesis. Secundo dignitatis loco Clotho. Tertio Atropos. Verum quare nam Parcae globos tractant manibus, mater uero nequaquam? quoniam infima illius anime uires cognatiores globis sunt quam anime ipsius substantia. Quare item Lachesis gemina tangit manu? quia in exordio & medium continetur & finis. Quare deinde Clotho ampliores, & ab extrinseco tangit ambitum atque dextera? Atropos autem angustior rem ab intrinseco atque sinistra? Quia euolutio uitae per media, & ab extrinseca exorditur causa, & amplior est, contingit

contingit quoque prosperior. Inevitabilis autem terminus, & ab intrinseca iam provenit proprietate cōcepta, & desinit in angustum. Adde quod clam surrepit, & ut plurimum contra uotum. Quod autem Parcas inquit, cœlum intermissione quadam temporis tangere, ne putes fatales mundanæ animæ uires modo regere mundana, modo non regere. Si enim mutabilitas sit in fato, cuius propria immutabilitas ipsa est, nihil fingi poterit non immutabile. Plato igitur humano quodā more atque sermone diuina pingens officia, inuenire uult, fata partim res ipsas tractare, partim uero nequaquam: tum quia mundanæ animæ uirtus ipsa suæ integritatis dignitate consistens, actionem suam rebus gubernandis accommodat, ac uicissim dum accommodat non miscetur: tum quia temporalem in operibus uicissitudinem exhibent, & quam intermissionem in operatione sua dicuntur habere, non in se quidem, sed in effectu demonstrant: tum quia naturalia quidem tractat, supernaturalia non attingit. Quæ enim ad rationem puram liberamq; uel ad diuinam intelligentiam fato superiorē pertinent, minime tãgit. Talia enim ad sublimem dei prouidentiam cœlesti fato superiorem miro quodam ordine reducuntur. Similiter in Politico scribitur, mundanas alias à fato, alias à prouidentia regi: non quia intermissa quadam uicissitudine temporum fiat eiusmodi commutatio: sed quia quotidie quedam sub fato fiant, quedam per prouidentia leges super fatalem seriem disponantur. Accedit ad hæc quod animæ nostræ aliàs in prouidentia sunt omnino, aliàs prorsus in fato, aliàs in utroq; simul. Quum enim expedita tantum mente contemplatrice uiuunt, in prouidentia solum, penitusq; libere uiuunt. Quum uero in uegetali parte ad corpus hoc inclinatio inualescit, atque ad imaginationē usque talis inclinatio propagatur, ad fatum iam declinantes, pariter à libertate degenerant. At dum composito corpori coniunguntur, iam in ipsum corporis sui fatum sese mergunt, minusq; admodum pristina retinent libertatis. Deniq; postquam affectus corporeos in habitum contraxerunt, fato iam funditus obruuntur, omni libertate priuata. Queritur quam ob causam hic animæ naturali quodam instinctu ad Lachesis uideantur accedere. Profecto in generali natura corporeæ machine omnium sunt semina specierum, certis non solum formis et modis, sed temporibus quoq; pullulatura. Quinetiam in propria qualibet & cuiuslibet speciei natura similis quidam est seminalis ordo, sed ad speciē propriam pertinens propagandam atque seruandam. Similis & in quolibet sub specie indiuiduo fomes procliuasq; ad singula modis temporibusq; proprijs producenda. Tres hæc naturæ deinceps ita dispositæ sunt, ut indiuidualis sequatur specialem, specialis simul & generalem, adeo ut plurimū quod ex unius natura est, pariter sit ex alijs, & particularis natura cum uniuersa consentiat. Eadem fermè ratione se habet fatum, id est præfiguratio quedam rerum explicandarum, tum in ipsa mundi anima, tum in duodecim spherarum & siderum animabus, tum etiã in animabus iã quasi particularibus: quarum in numero sunt humane. In uegetali ergo uirtute animæ nostræ propriū quoddam inest fatum, & inuoluta series futurorum, consentiens in forma modoq; & tempore unã cum fati cœlestium animarum, animæq; mundanæ. Quemadmodum igitur plante cuiuslibet germen proprijs quibusdam figuris & suo tempore pululans, sponte uidetur unã cum uniuersali temporis uerni natura ad idem prouocante concurrere: sic & animæ suapte natura suoq; fato opportune proprias quasdam tunc promunt uitas, quando ad easdem similiter uniuersale conuocat fatum, ita ut animarum chorus suis quibusdam saltandi figuris uariorumq; simul diuersitate saltantium, fatalem imitetur cantum atque sonum. Cantum quidem intelligi malim in cœlestibus animabus, in spheris uero sonum, in nobis denique saltum. Tali quodam instinctu ad Lachesis animæ, in auspicijs uitæ perueniunt ad sortes suas per sortes Lachesis confirmandas. Confirmantur igitur per prophetam quendam. Propheta hic duo quedam significat, tum uniuersalem primumq; prouidentia influxum in animam, tum opportunitatem, sub qua eiusmodi fit concursus, ut animæ ad id ferantur, quod & fatum perfert uniuersale. Quod ergo dicit prophetam disponere in ordinem animas, sortesq; à Lachesi in eas transferre: significat hæc omnia confirmari, tum per prouidentia diuinæ fauorem, tum per cōcursus illius opportunitatem. Neque ab re dictum est Parcas uniuersum quidem manibus gubernare, sortes uero animarum è genibus Lachesis accipi. Nam quum uniuersi gubernatio præstantior sit quam dispositio animarum, merito illa quidem manibus, hæc autem genibus perfici iudicatur. Sedere autē in tribunali, auctoritatem exprimit & iudicium. Inter sortes uero uitarum atque exempla, talis quedam uidetur esse distinctio: quod sortes quidem ad uires pertinent uegetales, exempla uero ad imaginationes, superiores quidem uegetali potentia, sed propinquas. Nempe cum primū in hac potētia talia quedam futura uitæ semina præ cæteris inualescūt, simul in imaginationē quoq; uitæ similis, figuræ & machinamēta cōsurgunt, affectusq; seruescūt: perinde ut apud nos sanguineam corporis affectionē hilaris imaginatio sequitur, cholericā iracunda, melancholicā uero tristis, fœcundā luxuriosa. Hactenus fatalis procedit necessitas. At enim ratio imaginatione superior, cuius est ratiocinatio, consilium & electio, ideoq; motus ad utrunq; liber, percipiens imaginationis figuræ atq; affectus, potest eiusmodi uitæ descriptionem probare pariter atq; reprobare. Quam ob causam dicit uirtutem esse à fato liberā, culpamq; in uitæ deterioris electione, eligentis esse, non fati. Nam & si ex fato est tam in cōmuni q̄ proprio nouam iam uitā & nunc ut prius eligere: ex consilio tamen est talem proprie eligere aut talem. Quippe si primam uiuendi formā ab imaginatione oculis rationis oblatam, ratio examinando reiecerit, non deerit statim alia melior, rursumq; alia. Hinc illa prouidentia inspiratio propheta cognominatur. Præmonstrat enim rationi quodam iudicij lumine, eam habere

habere liberam consultandi eligendiq; facultatem, quidue potissimum ex temeraria electione sequatur. Dicitur et propheta sortes fundere, exempla uiuendi proponere: non solum quia prouidentia diuina influxus quodammodo fatalia sancit, sed quia fatales sortes & exempla fatalia producit in orationis examen atq; iudicium. Quod autem in praeconio nunciat animas esse diurnas, exprimit eas & ibi esse in perpetuo die, & uitam quam tanti faciunt, unum esse diem atq; nocturnū. Addit initium alterius fore circuitus, ut aperiat mysterium animarum à caelo in terram uicissimq; remeantiū. Appellat humanum genus non mortale solum, sed ut animae sua mala praesagiant, addit mortiferum, quasi dicat corporis uitam esse animae mortem. Pronunciat deinde et si ratio à principio in eligenda uita sit libera, postquam tamen elegerit, in hac quidem reicienda non amplius fore liberam, licet quandoq; libera futura sit in ea, qualiscunq; sit, aliter atq; aliter cōponenda uel tēperanda. Si quæras quare aliæ hominū animae alias uitas eligant: respondebunt alij speciales quasdam in animarum naturis differentias esse, alij indiuiduales quidē atq; proprias, addentq; differentias illi multas ex superioris uitae diuersitate deductas. Quod & Plotinus ualde confirmat, & sequentibus maxime consonat. Proinde animae eligentes uitam, simul daemones sortiuntur electae uitae ducē. De hoc alibi multa diximus. Hic ita distingue. Deos Platonici alios cogitant extra mundum mentes scilicet seiunctas à corpore tanquam intellectuales sphaeras, colentes deum unum tanquam ipsarum centrum firmissimum, et stabilissimam unitatem. Alios mundanos appellant, uidelicet ultra diuinum cultum uoluentis mundi sphaeris accommodatos. His daemones subdunt, quasi ministros ad ea quae uel in specie uel in sphaeris uel ex sphaeris fiunt, disponēda atq; componēda. Totidem igitur numerant genera daemonum, quot in dijs mundanis daemonum ducibus uires inueniuntur. At uero in quolibet mundano deo unitas ipsa suprema est substantiae suae, qua diuinam referat unitatem. Post eam est intellectus, simul omnia contuens, per quem mentes representet angelicas. Item ratio per formas quaedam progrediente discurrens, talium propria animarum. Praeterea imaginatio quaedam eatenus per particulares congregiens formas, quatenus per uniuersales ratio ipsa progreditur. Deinceps natura sequitur uegetalis sphaera uiuifica simul & motrix. Secundum has quinque uires genera quinque daemonum computantur. Quorum ex numero caelestes quidem daemones deorum mundanorum unitatem accommodate sequuntur: etherei uero daemones, id est ignei deorum eorumdem intelligentiam: aerei daemones rationem: aquae imaginationem: terreni uero naturam, quā in dijs appellauimus uegetalem. Sub bis orphici, daemones collocant subterraneos mundanorum deorum corpora infimo quodam ordine referentes, scelerumq; ultores. Quorum hic Plato mentionem fecisse uidetur. Si quæras quales potissimum daemones duces sint animarum in corpora descenditium, respondebitur non caelestes, non ignei. Hi enim tanquam sublimiores reducant animas, non deducunt. Item nec aquae, neq; terreni. Hi enim tanquam infimae generationis artifices, non tam ducunt in fatali itinere animam, quam in praecipitia fati praecipitant. Aerei ergo restant daemones medij per media duces, qui rationis diuinae comites humanam rationem in hoc itinere ducunt. Ex horum uero genere daemonum alij alias dicunt animas, Saturnij quidem Saturnias, Martij uero Martias, alijq; similiter alias, accommodati potissimum singuli singulis, tum ex affectione animi propria, tum ex prouidentia fati communi, maxime uero secundum electae uitae formam. Hoc deinceps uitae duce subeunt iam animae tria fata, quae solum ante conspexerant, uidelicet & ita statuente daemone ordinis totius executore, & iam affectu corporeo gradatim preponderante. Demum post tres Parcas ad Parcarum transcunt matrem: necessitatem ipsam scilicet, cuius iam experiuntur impulsus. Deinde sub uehementi aestu ire animas, tria significare potest: scilicet corporei amoris ardorem crescere, simulq; curam & sollicitudinem augeri. Item per ignis sphaeram è caelo descendere. Praeterea caloris naturalis ministerium ad terrenum corpus uiuificadum. At quoniam nimia terrenorum cura, caelestia obliuioni mādantur, atque per obliuionem ex fertilitate sterilitas accidit, idcirco mox in Lethaeum, id est obliuiosum descendunt campum penitus sterilem. Et quia ob diligentem mortalium curam, negliguntur aeterna, unde & obliuio nascitur & iactura, & reminiscētia difficultas, inquit animas in campo Lethaeo ad flumen Amelitam, id est negligentiae fundum usque descendere, ibiq; sub nocte recumbere, id est sub diuini luminis priuatione proster ni. Verum quid significat Amelita aquam nullo unquam uase cōtineri posse? Poetica haec quidem metaphora est, significans inferiorem materiam, quae flumen dicitur, fluitare per formas iugiter atque fluctuare. Item obliuionis uitium, quod est retinere nihil, sed statim effundere. Adde quod nullum extrinsecum sustentaculum seruat animam propria negligentia pereuntē. Quod praeterea necesse sit ex obliuionis fluuio bibere, patet, quoniam ita fieri ex natura propria, & communi fato & prouidentia est institutum. Bibere autem aut plus aquae aut minus, ex affectu ad corpus prouenit magis minusue procliuē: idemq; maioris minorisue obliuionis est causa, siue potius maioris aut minoris ad reminiscētia facultatis. Has utique passiones quodammodo experitur anima in corpore quodam ex acre crassiori composito in superiori campo, antequam terrena matris utero concludatur. A caelestibus enim corporibus ad terrena, non solū per elementum, sed per corpus aereum fit descensus. Subiungit animas in hoc aereo corpore ad mediam usque noctem dormire, ostendens mox sub terreno corpore non dimidiam iam, sed integram ignorantiae noctē fore. Somnus testatur & rationis impedimentum & iudicij falsitatem. Postremo animas, inquit, factui terreno insinuari sub tonitru quodam atque terrae motu, duabus ut puto de causis: tum indicans infelicibus au-

spicijs hunc carcerem ingredi, tum ostendens tam cœlestem quam terrenum motum, & quidem uehementem, ad diuinā animam tam tetro carcere coercendam concurrere oportere. Prosilire uero ad generationem animas stellarum instar, ultra figuram poeticam subinsinuat animas stellares esse quodammodo, & ad stellas deniq; redituras. Quod autem Plato de migratione animarū in corpora bestiarum tam ridiculam affert fabellam, ab anicularū fabulis nihilo discrepantem, profecto nos admonet, totum allegorice exponendum: uidelicet rationales animas, non in uitam bruti, sed brutam, id est quodammodo bruto similem uicissimq; demigrare. Quod quidem omnibus pene Platonicis excepto Plotino maxime placuit. Idemq; Origenes in libris contra Celsum cōfirmare uidetur. Tu uero ne negligas morale præceptum, electionis recta peritiam cunctis rebus & artibus præponendam. Præterea tam multa de spherarum pulchritudine atq; potentia hic adducta fuisse, ut cogitemus iustitiam & præmium in cœlo ingens consequuturam, & ad optimam uiuendi electionem magnopere conducturam. Verum dices iam magnanime Laurenti te hic à Marsilio Ficino commentarium accepisse potius quam argumentum. Esto sane, operæ precium fuisse arbitror atq; fore si argumentum quidem promiserim, commentarium uero præstiterim.

DIALOGVS DECIMVS

DE IVSTO

QVIDEM cogitanti mihi, inquam ego, de hac quam nuper uerbis condidimus, ciuitate cum alia permulta recte admodū statuisse uidemur, tū uel maxime, quæ de poesi sunt lata. Quænam ista? inquit. Ne uidelicet ulla poesis pars, quæ in imitatione consistit, recipiatur. Præ cæteris enim nunc est perspicuum, ut mihi uidetur, nihil tale à nobis esse recipiendum, postquam singulæ seorsum animi distinctæ sunt species. Quomodo istud ais? Ut apud uos dicam quod sentio (neq; enim uos me coram tragicis imitatoribusq; poetis alijs accusabitis) corruptela quædam mentis omnia hæc esse uidentur eorum, qui cum imitationes istas audiunt, medelam illam mentis non habent, qua potissimum quales hæc fabulæ sint, discernant. Quorsum ista? Dicendum quidem, & si amicitia quædam & reuerentia à pueritia mihi erga Homerum contracta me detinet. Etenim insignium istorum omnium tragicorum dux & magister primus extitisse uidetur. At ueritati uirum non censeo præponendum. Quare quod institui, dicendū est. Omnino. Audi igitur. Immo uero responde. Interroga. Nunquid explicare mihi potes omnino, quid imitatio sit? Neq; enim ego satis quid sit, intelligo. An igitur ego intelligam? Nihil id mirum esset. Nam sæpe contingit, ut qui hebetiore sunt acie, nonnulla prius intueantur, quam qui acutius cernunt. Est ut dicis. Cæterum te præsentem, nunquam auderem quod mihi uidetur, exprimere. Sed ipse uideris. Vis hinc exordiamur, solita illa nostra ratione considerantes? Speciem unamquancq; ponere solemus de quibuslibet pluribus quibus idem nomen imponamus. An non intelligis? Intelligo equidem. Ponamus utiq; nunc quoduis è multis. Ut ecce, plures lecti sunt, atq; mensæ.

Quid nisi? Ideæ tamen harum rerum duæ sunt. Vna lecti, mensæ est altera. Ita est. Solemus autem dicere, supellectilis utriusq; artificem, sic opus suum absoluere si in ideam illam intueatur, unum quidem lectos, mensas alterum, quibus ipsi utimur, cæteraq; similiter. Nullus enim artifex ideam ipsam fabricat. Quo enim pacto? Nullo. Vide præterea nunquid talem aliquem uoces artificem? Qualem? Qui facit omnia quotcunq; unusquisq; artifex eorum qui manibus operantur. Potentem narras uirum atq; mirabilem. Nondum integram eius uim expressi. Forte uero multo magis miraberis, si expressero. Nempe idem iste artifex, non solum omnia potest supellectilia fabricare, sed etiam quæcunq; ex terra nascuntur efficit, & animalia omnia atq; seipsum. Terram quoq; cœlum, ac deos, & quæcunq; in cœlo sunt, & sub terris apud inferos, peragit. Sophistam narras mirabilem. Diffidis? Dic obsecro, nunquid nullo modo huiusmodi artifex esse tibi uidet? uel quodā modo istorū omnium faber esse, quodā modo uero non esse? An non aduertis hæc omnia te quodammodo efficere posse? Quis nā hic modus? Haud difficile, potes enim passim & celeriter omnia facere. Speculum accipe, passimq; circumferas. Solem protinus facies, & quæ in cœlo sunt, terram quam primum, ocysissime teipsum, & cætera pariter animalia, supellectilia, plantas, & quæcunq; nuper commemorauimus, Imagines istorum quidem, res ipsas minime. Op-
portune

portune; inquam ego, nimium respondisti. Talis utiq; faber est & ipse pictor. Nonne?

Est. At ipsum dices haudquaquam facere uera quae facit, quamquam & aliquo pacto pictor quoque lectum facit. An non? Facit quidem & iste, sed apparentem. Nonne dicebas quod lecti faber speciem quidem ipsam quam esse dicimus id quod lectus est non facit, sed lectum aliquem. Dicebam equidem. Si id quod est non facit, haud sane quod uere est facit, sed tale aliquid quale quod uere est, non tamen ipsum quod est reuera. Perfecite autem esse fabri, aut lectorum, aut aliorum artificiorum opus si quis dixerit, aberrabit. Non ut uideatur his qui in disputationibus hisce uersantur. Nihil mirum igitur, si & hoc ad ueritatem est tenue. Non certe. Vis in istis quoque inuestigemus qui imitator iste sit? Si placeat. Nonne tres hi lecti sunt? Vnus quidem in natura ipsa existens, quem deum dicimus ut arbitror, effecisse. Num alium quenquam? Nullum. Alter quem faber conficit. Plane.

Tertius uero quem pictor. Nonne? Est. Pictor itaque, lecti faber, & deus, tres sunt, tribus lectorum speciebus praesidentes. Tres utique. Deus igitur siue quia nolebat, siue quia aliqua necessitas inerat, non plures, sed unum in natura ab ipso lectum fieri, ita solum ipsum unum fecit lectum, qui sane est id quod est lectus. Duo autem tales, aut plures, a deo neque tum geniti sunt, neque gignentur. Quae ratione? Quia si duos faceret solos, unus iterum cuius ambo haberent speciem, appareret; ipseque esset id quod lectus est, non autem duo illi id essent. Scite. Haec cum intelligeret deus, uelletque uerus esse autor ueri lecti, non autem lecti cuiusdam autor quidam, unum duntaxat natura progenuit. Vide. Vis ergo hunc, huius plantatorem uel tale aliquid appellemus? Par est, quandoquidem natura & hoc & alia omnia fecit. Fabrum uero, nonne lecti opificem? Et hoc. Num & pictorem quoque factorum huius operis & opificem? Nullo modo. At quomodo ad lectum habere hunc dices? Aptissime mihi dici posse uidetur, imitator eius cuius opifices illi dicuntur. Ergo imitatorum uocas eum qui tertium a natura facit? Valde. Tali utique erit & tragicus; siquidem est imitator, tertius quidam a rege & ueritate: similiterque alij omnes imitatores. Apparet. De imitatore quidem consensimus. Sed de pictore mihi dicas uelim, utrum ipsum unumquodque quod est in natura, imitari contendat, uel artificum opera. Artificum opera. Vtrum qualia sunt? uel qualia nobis apparent? Hoc praeterea mihi discernas. Quomodo id ais? Sic lectus quidem siue ex obliquo, seu e regione cernatur, seu quouis alio modo, nunquid a seipso differt? Vel nihil differt? aliter uero uidetur dispositus aliter intuentibus, caeteraque similiter? Sic apparet quidem, differt autem nihil. Animaduerte & istud, quid in singulis intendit pictoris industria? utrum ut se habent res singulas imitari? An quod apparet potius, ut apparet? Imaginis apparentis uel ueritatis potius imitatio? Apparentis imaginis. Procul igitur a uero est imitator: atque ut uidetur, propterea omnia potest facere, quia exiguum quoddam cuiusque attingit simulacrum. Quemadmodum pictor pinget nobis coriarium, fabrum, & opifices alios, cum nihil in artibus his intelligat: ueruntamen si peritus sit pictor, expresseritque fabri ipsius imaginem, quam procul ostendat, pueros dementesque homines ita decipiet, ut uerus esse faber illis appareat. Quid nunc? Caeterum, o amice, hoc in huiusmodi omnibus cogitandum. Quotiens aliquis nobis de hoc ipso nunciat, se uidelicet homini occurrisse in omnibus artibus erudito, perfectissimeque praeter caeteris intelligenti quaecumque alius qui uis intelligat: huic protinus respondendum, quod fatuus est, & in magum quendam praestigiatores incidit, cuius imitationibus sit deceptus: idcirco enim illum uisum sapientissimum quod ipse nequiuertit scientiam ab inscitia, & imitationem ab ipsa re discernere. Verissima loqueris. Nonne posthac tragediam discutere decet, ducemque ipsius Homerum? postquam a nonnullis accepimus, tragicos poetas artes omnes intelligere, humanaque omnia tam ad

uirtutem quam ad uitium pertinentia, necnon & diuina: porro poetam bonum oportere, si recte quae componit sit tractaturus, eorum habere scientiam, aut nihil posse componere. Quare discernere debemus, utrum qui eos laudant, imitatoria poetarum industria decepti sint, eorumque opera dum aspiciunt, haud plane persentiant tertio gradu distare a ueritate, faciliaque factu esse uel homini ueritatis ignaro. Umbras quippe non res ueras faciunt. An forte non nihil dicant, ac reuera poetae boni intelligant ea de quibus uulgo bene loqui uidentur. Discernendum omnino. Siquis possit ambo perficere, & id quod in imitationem cadit, & eius simulacrum, nunquid eum putas in simulacris fingendis immo-

raturum: id quod opus sibi in uita tanquam optimum propositurum? Minime. Nempe si ueram eorum quae imitatur peritiam habeat, multo magis operibus ipsis quam eorum imitationibus, ut reor, incumbet: conabiturque multa & praecleara opera sui monumenta posteritati relinquere, satiusque censebit ut ipse ab alijs laudetur, quam ut semper alienorum operum sit laudator. Ita equidem arbitror. neque enim aequus honor aut aequum emolumentum. Ceterum de alijs quidem rationem minime exigamus, Homerum aut alium quem uis poetarum interrogantes, si quis eorum medicus reuera fuerit, non solum uerborum ad medicum spectantium imitator, quosnam uel ueterum, uel nostrorum hominum sanos poeta reddiderit, quemadmodum Aesculapius, aut quos reliquerit artis medicinae discipulos, quemadmodum ille filios. Sed neque ab eis de alijs artibus sciscitemur. mittamus enim reliqua. At uero de maximis illis praeclearissimisque rebus quas tetat Homerus, bellis, castris, rebus publicis, & hominum disciplinis, par est ita eum interrogare, O dulcis Homere, si non es a ueritate tertius, fingis uel uirtutis imaginem, quem imitatore in superioribus definiuimus, sed es secundus, potesque narrare quae studia homines uel meliores uel deteriores priuatim publiceque efficiant, dic obsecro, quanam ciuitas per te rectius disposita est: sicuti Lacedaemon per Lycurgum, perque alios multos multae & paruae ciuitates & amplae. Cuius potissimum urbis homines legum te optimum praedicant conditorem, & beneficia in se tua commemorant: Charondam quidem Italiae & Siciliae celebrant. Nos Solonem. Te uero quis praedicabit, & qualem? Nullus, ut arbitror, beneficia eius commemorat. Quin neque ipsi Homeri assertores testari hoc audent. Quod praecipue bellum Homeri temporibus ipso consultore uel duce feliciter expeditum commemoratur? Nullum. Praeterea quae uiri huius tanquam in his rebus sapientis inuenta ad officia uitae & artis aptissima referuntur: ut Thaletis Milesii, & Anacharsis Scythae. Nihil tale. Si minus publice, at saltem priuatim, quibusnam Homerus ipse dum uiueret, disciplinae dux dicitur extitisse, qui & eius consuetudine delectati sint, & posteris Homericam aliquam rationem uitae tradiderint? Quemadmodum & Pythagoras in hoc summa cum auctoritate uixit, & posteris etiam his temporibus uitam Pythagoream celebrantes, inter ceteros illustres habentur. Neque tale quid rursus de Homero narratur. Creophilus enim, o Socrates, forsitan Homeri familiaris, disciplina etiam magis quam nomine ridiculus apparebit, si quidem uera sunt quae de Homero narrantur. Dicitur enim negligentior in eum fuisse dum sub hoc ipso uiueret. Dicitur sane. At enim o Glaucos, si reuera poterat Homerus instruere homines, ac reddere meliores, utpote qui in his rebus non imitationis tantum esset, uerum etiam intelligentiae compos, quor non multos sibi uendicauit amicos: quor non uiuens honoratus est: quor non amatus? Profecto Abderites Protagoras, & Prodicus Chius, alijque permulti possunt hominibus sui temporis suadere, priuatim singulos ad euntes, nunquam eos rem familiarem & publicam recte gubernaturos, nisi ipsi eos erudiant: & ob hanc sapientiam tam ardentem amantur, ut uix sectatores eorum se contineant quin capite eos circumferant. Homerum autem uel Hesiodum, illorum temporum homines, siquidem poetae illi quicquam iuuare eos ad uirtutem potuerunt, nunquid permisissent oberrare tam diu carmina passim decantantes? Quin potius magis hos quam aurum complexi fuissent, induxissentque ad domesticum familiaremque conuictum: quem nisi impetrassent, sequuti fuissent passim, dum quantum satis erat, iisdem studijs imbuti fuissent. Vera prorsus mihi loqui uideris, o Socrates. Ponamus igitur omnes ab Homero incipientes poeticos homines, uirtutis imaginum imitatores esse, ceterorumque similiter quaecumque canunt, ueritatem uero nequaquam attingere. Sed ut paulo ante diximus, pictor uisibilem coriarii pinget imaginem, quum & ipse de coriaria nihil intelligat, & imago illa coriarius ipse appareat illis qui rem ipsam nequaquam intelligunt, sed a coloribus figurisque spectant. Prorsus. Haud secus poetam dicemus colores quosdam artium singularum nominibus uerbisque exprimere, quum ipse horum nihil intelligat, sed imitetur duntaxat: adeo ut his qui haec a uerbis iudicant, bene dicere uideatur, siue de coriaria, uersu, rhythmoque & harmonia, siue de re militari, aut de quibuslibet alijs dicat. Usque adeo natura quadam aures poetica ista demulcent. Arbitror autem nosse te qualia uideantur haec opera poetarum, cum musicae coloribus spoliata considerantur. Animaduertisti ne unquam? Animaduerti. Nonne perinde se habent ac facies eorum qui propter

propter adolescentiam formosi potius sunt quam pulchri: quales aspectu sunt postquam ipsos flos ipse destituit. Omnino. Age igitur & hoc animaduerte. Imitator, simulacri auctor, rem ipsam haudquaquam intelligit, sed apparentem rei ipsius imaginem. Ita est.

Ne imperfectum id relinquamus, sed quod satis est contemplemur. Dicas. Pictor habenas pinget ac frenum. Plane. Faciet autem corarius arariusque faber. Valde.

Nunquid intelliget pictor quales esse debent habenas, quale frenum? Vel neque ipse quidem factor, siue ararius faber, siue corarius, sed solus ille qui his uti scit, eques? Vera loqueris. An non circa omnia sic esse dicemus? Quomodo? Circa quodcumque has esse tres artes, Utentem, facientem, & imitantem? Certe. Virtus igitur, pulchritudo, rectitudo cuiusque instrumenti, animalis, & actionis, non ad aliud refertur, quam ad usum, cuius gratia unumquodque est & factum & genitum. Ita est. Necesse igitur eum qui utitur aliquo, peritissimum esse, & operis factori significare, qualia bona uel mala facit in usu eius quo utitur. Quemadmodum tibicen tibiaram fabro ostendit, quae tibiae ad usum aptissimae sint, ordinataeque quales oporteat facere: ille autem ministrum se praebet. Quid nunc? Nonne hic intelligens, de aptis & ineptis tibijs pronunciat alteri? Ille uero credens efficit? Plane. Circa idem igitur instrumentum, factor quidem rectam habet fidem de pulchritudine & prauitate, adhaerens intelligenti, coactusque ab intelligente audire: utens autem, scientiam. Prorsus. Imitator autem num habebit scientiam ex usu eorum quae pingit, utrum pulchra sint, & recta, uel contra? Vel opinionem rectam, ex eo quod necessario intelligenti adhaereat, instruatque ab eo qualia quaeque pingenda sint?

Neutrum. Ergo neque intelliget, neque recte opinabitur imitator, circa eorum quae imitatur pulchritudinem, contrarium uerum? Non uidetur. Bellus erit in effictione imitator quod sapientiam attinet, in istis quae facit? Non multum. Veruntamen imitabit, haud intelligens quo pacto unumquodque uel recte habeat, uel contra. Sed ut apparet, quod credat multis ignarisque esse pulchrum, hoc imitabitur. Quid enim aliud? Haec sufficienter nobis asserta uidentur, imitatores scilicet nihil aestimatione dignum intelligere de his rebus quas imitantur: sed esse iocum quendam imitationem potius quam rem seriam: omnesque eos qui tragicam poesim iambis heroicisque carminibus tractant, imitatores uel praeter ceteris esse. Et maxime quidem. Per louem, inquam ego. Imitatio autem haec tertio gradu distat a ueritate. Nonne? Est ut dicis. Ad quale igitur eorum quae in homine sunt, pertinet, quatenus uim habet eiusmodi? De quonam interrogas? De tali quodam. Magnitudo eadem eminens atque cominus conspecta non aequa uidetur. Non.

Eadem quoque obliqua & recta in aqua nobis & extra aquam aspicientibus, cauaque iterum & prominentia propter uisus circa colores errorem, uidentur. Omnisque huiusmodi in anima nostra turbatio comperta est. Quam quidem naturae nostrae debilitatem adumbrationis facultas, & praestigiorum ingeniositas, reliquaque machinatio aggressa, nihil magicae seductionis intentatum relinquunt. Vera loqueris. An non metiendi, numerandi, libranda disciplinae aduersus haec opportuna sunt homini adiumenta, ne id in nobis prauealeat quod apparet maius uel minus, aut plus, aut grauius, sed numero, metro, lance deprehensum? Quid nunc? Atqui hoc rationalis animi partis est officium. Huius ipsius.

Hoc autem saepenumero mentiente iudicanteque maiora esse nonnulla uel minora alijs alia, uel aequalia, contraria simul circa eadem haec nobis apparent. Sic accidit. An non alias diximus fieri non posse, ut eadem uel animae simul & circa eadem contraria opinemur? Ac merito diximus. Vis igitur animae quae praeter mensuram opinatur, haud eadem erit atque illa quae cum mensura. Non certe. Sed enim quod mensurae rationationisque credit computationi, animi pars optima est. Nihil obstat. Quod ergo repugnat isti ignobilis aliqua nostri pars erit. Necesse. Istam confessionem exprimere uolens, supra dicebam quod pictura et omnis imitandi facultas procul ueritate posita suum opus exerceat: rursusque cum aliqua nostri parte, prudentiae prorsus experte, congregatur, & amicitiam contrahit: ad syncerum uerumque, nihil. Maxime. Vilis ergo imitandi facultas uili cuidam se commiscens, uilia procreat. Apparet. Vtrum talis est ea duntaxat quae ad uisum spectat? An ea etiam quae ad auditum? quam poesim uocamus. Probabile est hanc insuper esse talem. Ne igitur ei soli credamus quod ex pictura uerisimile nobis apparet, sed ad eam ipsam cogitationis naturam, cui sese accommodat poetica imi-

De uiro pro
bo ut dolo-
rem toleret

tatio, ueniamus, uideamusque num uile quiddam sit, an preciosum. Sic oportet. Hunc ergo in modum proponamus. Imitatur quidem poesis homines aut uel aliquid, aut sponte agentes, existimantesque ex actionibus uel bonum sibi aliquid esse uel malum, ideoque uel dolore affectos uel uoluptate. An aliud quicquam? Nihil aliud. Nunquid in his omnibus homo secum ipse consentit? Vel potius quemadmodum secundum uisum dissidet, ut narrauimus, deque eisdem contrarias in seipso simul habet opiniones, ita & in agendo secum ipse dissidet atque pugnat? Ac nunc mihi in mentem uenit, nihil esse de hoc nobis in praesentia disceptandum. Nam in superiori disputatione de his satis una conuenimus, animum uidelicet nostrum confessi multis & uarijs huiuscemodi contentionibus sibi eodem tempore aduersantibus agitari. Probe. Probe id quidem. Verum quod tunc a nobis est praetermissum, nunc mihi uidetur expediendum. Quale istud? Vir probus menteque praeditus tali, si filium amiserit, aut aliquid aliud sibi charissimum, facilius quam ceteri feret, ut diximus. Plane. Nunc autem & id consideremus, utrum omnino non dolebit. Vel hoc quidem impossibile, dolorem uero quodammodo moderabitur. Hoc certe est uerius. Hoc mihi de ipso in praesentia dicas, utrum hunc censeas dolori magis repugnaturum, quando a similibus spectatur hominibus, uel quando solus est, aliorum consortio destitutus. Permultum interest, si in aliorum conspectu sit.

Porro quum solus erit, multa dicet, quae emittere coram alijs erubesceret. Multa faciet quae conspici ab alijs nunquam uellet. Est ita. Quod obstare iubet, ratio est & lex: quod autem ad dolores rapit, perturbatio. Vera loqueris. Cum homo circa idem simul contrarijs motibus agitur, necessario duo quaedam illa esse dicimus. Proculdubio. Alterum quidem legi obtemperare paratum est, utcumque iniunxerit. Quo pacto? Lex utique dicat, optimum esse in aduersis, quam maxime fieri potest, quiete agere, neque conqueri; quod incertum sit, bonumne id sit, an malum, quod accidit, tum quod nihil dolor ad sequentia conferat, neque ulla humanarum rerum magnipendenda sit, eique quod subito praesidio esse potest, dolor impedimento sit. Cui inquis? Consultare, inquam, circa ea quae acciderunt, in primis oportet, & tanquam in talorum iactu, prout cecidit, quomodo cumque ratio melius rem habere dicat, negocia disponere. Neque uero siquid aduersi inciderit, prosternere nos debemus, atque ut pueri solent quum offendant in lapidem, procidentes circa id quod laesit, eiulando moram trahere: sed animum assuefacere ut ad sanandum praesto adsit, & quicquid aegrotat, dimissis lamentationibus corrigat.

Opportunum hoc quidem est aduersus fortunae ictus remedium. Quod sane optimum est, rationi huic libenter obtemperat. Constat. Quod uero ad perturbationis recordationem luctumque rapit, in eisque diutius detinet, irrationale est, languidum, formidolosum. Ita dicendum. Quod querulum est, imitationem plurimam ac uariam suscipit. Prudentem uero pacatumque morem semper sibi ipsi similem, neque facile possumus imitari: neque si imitemur, facile percipietur a turba, praesertim in theatrum uarijs ex gentibus confluente, alieni namque affectus ipsis imitatio fit. Sic est omnino. Imitatio uero poetae haud ad hoc intendit, ut huic animi naturae sua sapientia placeat, si uulgo sit placitura, sed querulum animi morem uariumque obseruat, qui imitatione facile possit effingi.

Patet. Merito igitur imitationem poeticam reprehendemus, pictorisque imitationi eandem prorsus esse dicemus. Primo quidem, quod utraque si ueritatem spectes uilia operantur. Deinde etiam quod parti animae rationis experti similiter suffragantur, & optimam deserunt. Atque idcirco iure eam in ciuitate legitime gubernanda nequaquam recipiemus, quoniam hanc animi partem suscitatur atque alit: quam dum corroborat, rationis compotem uim disperdit. Atque ut ille qui in ciuitate eos qui plurimum possunt improbos reddens, proderet ciuitatem, probos destrueret: ita & imitator poeta, peruersam in animum cuiusque rempublicam inducit, dum illi animi parti blanditur, quae sine mente est, neque maiora minimaue discernit, sed eadem tum parua tum magna existimat, huicque simulacra fingit, a ueritate uehementer alienus. Longe quidem. Nondum quod maximum ex ea malum proueniat, enarrauimus. Maximum quidem hoc existimandum est detrimentum, quod probos quoque uiros paucis admodum exceptis corrumpere possit. Cur non possit? siquidem id facit. Ausculta inquam, ac uide. Nonne & optimi quisque nostrum cum audimus Homerum, aut alium quemuis tragicum, qui heroum alique

quem dolore afflictum, uociferantem, & querulis fortunam suam modulis deflentem, & pectora pugnis percutientem imitetur, delectamur quodammodo, inhiantesque ad illa sequimur ea unaque afficimur, ac serio studioseque illum ut poetam bonum laudamus, qui adeo nos uehementer moueat? Animaduerti. Quoties autem aliquem nostrum domesticus uerusque inuadit moeror, scis ut de contrario gloriemur: nempe si quo pacto quietem agere, & tolerare dolorem ualeamus; quasi hoc quidem uiri sit, mulieris illud quod antea laudabamus. Plane. Quam preclara haec laus: quin absurdum est, ut qui tale spectat uirum qualem esse se minime uellet, puderetque maxime, non abomine, sed delectetur, lauder. Absurdum profus. Certe, si & hoc modo istud animaduertes. Quomodo?

Quod uidelicet id quod in proprijs calamitatibus ui cohibetur, prohibeturque in lachrymas fletusque erumpere, & naturae suae lachrymarum auidiae indulgere, illud ipsum est quod poetae explent, cui penitus blandiuntur. Tunc certe & quod natura in nobis est optimum, utpote nec ratione nec usu sufficienter instructum, querulum istud desinit custodire, quasi alienas spectet perturbationes, nihilque sibi dedecori sit, si dum uir alius qui uirtute praestare se praedicat, immoderatus defleat, ipse eum laudet & misereatur. Quin oblectationem illam lucrari se putat, neque ulla ratione ex contemptu poesis illa carere se uellet. Pauci sane animaduertunt, ut arbitror, quod ex alienis in propria transferre aliquid necesse est, nempe si in alienis erumnis flebile illud ingenium nutriueris, uehementiusque reddideris, in proprijs haud facile sistes. Vera nimium loqueris. Nonne eadem de risu est ratio? Quod enim ipse effusiori risu imitari erubescas, id cum in comedia uel priuata imitatione audis tanquam ridiculum libentissime auscultas & imitaris, idemque hic facis quod in imitatione flebili fieri diximus. Nam ingenium illud tuum ad risum pronius, quod ipse in te a risu ueritus scurrilitatis crimen continebas, hic iam resoluis in iocos, uehementioremque sensim reddis risus ipsius affectum, ut & proprijs in gestibus in risus ultra que deceat differri incipias, & scurra ridiculus comediae iocis excitus euadas. Vehementer quidem.

Idem quoque de ueneris & iracundia dicimus, deque omnibus animi cupiditatibus affectibusque, tristibus & iucundis, quos in omni actione insequi nos in superioribus diximus, & talia quaedam poeticam imitationem in nobis effingere: Nutrit enim ista, dum fouet atque irrigat, quae potius ariditate extenuanda sint: efficitque ut haec dominant in nobis, quae subesse potius deceat, ut meliores beatioresque ex deterioribus & inferioribus euadamus. Haud aliter dicere possum. Siquando itaque Glauco Homeri laudatores offenderis, audierisque dicentes Homerum omnem Graeciam erudisse, proque rerum humanarum gubernatione & disciplina poetam hunc asciscendum, & ad eius instituta omnem uitam instruendam, memento ferendos & amandos esse tanquam pro facultate sua optimos uiros, concedendumque Homerum apprime poeticum esse, tragicorumque praecipuum. Scito autem hymnos in deos & in optimos uiros laudationes duxat ex poesi in ciuitate admittere oportere. Si autem uoluptuosam musam in canticis & carminibus acceptaueris, uoluptas in ciuitate ac dolor, pro lege & pro illo quod semper optimum uisum est, ratione scilicet, dominabuntur. Vera loqueris. Haec itaque in eam sententiam dicta sint nobis, quod merito e ciuitate poesim quae talis sit, expulimus. Sic enim ratio cogebat. Id quoque adiciamus, ne rigiditatis nos rusticitatisque accuset, quia uetus quaedam extat inter poesim philosophiamque dissensio. Cuius certe contentionis argumentum dicta haec esse possunt quae subijcia, aliaque permulta. Nempe, canis illa garrula ad aures domini latras. Et, magnus ille in dementium uaniloquus, Et, turba superstitiosorum sapientium exuperans. Item, qui minuta & tenuia meditantur, paupertate premunt. Atque alia innumerabilia simultatis eius ueteris signa. Veruntamen id dicatur, quod uoluptatis ministra poesis, imitatioque, si quicquam ad eam rationem afferre possit, ut in ciuitate recte instituta accipi debeat, libenter accipiemus, ut eius oblectamentis fruamur. Ita enim nobis ipsi consci sumus. Enimvero quod uerum uidetur, prodere nefas est. Nam & tu o amice, nonne ab ea mulceris? praesertim Homerica. Valde. An non aequum est eam prodire in medium sese defendentem, uel cantilena, uel metro quouis alio. Omnino. Concedamus utique ipsius defensoribus quicumque poetae quidem non sunt, sed poetarum amici, ut absque carmine eam defendant, asserentes eam non modo iucundam, sed utilem esse ad rempublicam & hominum uitam instituendam. Quam quidem defensionem aequo animo auscultabimus: licet enim id nobis fore existimamus, si non suauis tan-

tum, uerum etiam utilis nobis appareat. Quid obstat, quin lucro id sit futurum? Alioquin ô dulcis amice, quemadmodum qui quandoque aliquid amauerunt, si deinde censeant amorem sibi illum inutilem fore, licet ægre amare desistant, desinunt tamen: ita & nos propter ingenitum nobis talis poetis amorem ex pulcherrum rerum educatione, benigne quidem expectabimus, ut optima uerissimaque appareat. Quousque tamen rationem pro seipsa afferre non poterit, ita eam audiemus, ut oratione supra à nobis exposita nosmetipsos ueluti quadam incantatione aduersus pericula imminentia muniamus, cauentes ne delicijs amatorijs uulgijs amoribus rursus irretiamur. Illud quoque sentiemus, non ita esse huiusmodi poeti studendum, quasi uera sit aut seria: sed cauendum ab ea audienti cuique esse, interiorique animi sui reipublicæ metuendum. Et quæ de poeti narrauimus, de ea prorsus existimanda. Consentio equidem. Ingens porro, ô amice Glaucò, ingens, neque quantum uidetur est certamen, bonum effici aut malum. Quamobrem neque pecuniarum gratia, neque honoris, neque potentia, neque poetici ullius oblectamenti, iustitiæ cæterasque uirtutes negligere decet. Assentior ex his rationibus quæ narrauimus. arbitror autem & quemuis alium eadem confessurum. Atqui ingentia uirtutis præmia mercedesque illi propositas, nequaquam narrauimus. Immensa dicis præmia, si qua maiora sunt his quæ retulimus. Quid magnum breui in tempore esse potest? nempe omne hoc tempus à pueritia ad senectutis extremum, exiguum quiddam est ad uniuersum. Immo uero nihil. Immortalem uero rem censes breui hoc pro tempore quidem, pro uniuerso uero nequaquam debere esse sollicitam? Pro omni certe, sed quorsum hæc? An ignoras immortalem esse hominis animam, & ab interitu liberam? Tum repente conuersus in me Glaucò, admiratusque intulit. Per louem ignoro equidem. Tu uero nunquid ostendere potes? Certe, nisi iniurius esse uelim. puto autem & te id posse: Neque id difficile. Mihi quidem difficile istud. Te uero libenter audirem, id quod negas esse difficile, declarantem. Audies iam. Dic.

Demonstratio de animi immortalitate

Bonum aliquid uocas? & malum aliquid? Voco. Nunquid de his idem tibi quod & mihi uidetur? Quid? Malum puto omne quod dissoluit atque corrumpit. Quod uero seruat & iuuat, bonum. Et ego. Bonum ne cuique aliquid, & aliquid malum esse dicis? Veluti oculis lippitudinem, & toti corpori morbum, frugibus cibusque eruginem, lignis cariem & putredinem, æri ferrumque rubiginem, atque ut dico, ferme in omnibus secundum naturam proprium cuique malum ac morbum? Equidem. Quotiens huiusmodi quicquam alicui accidit, deterius illud efficit, ac denique totum dissoluit & perdit?

Quid nisi? Proprium igitur cuiusque malum, suaque prauitas, quodlibet corrumpit. Ac nisi id corruperit, nihil aliud unquam corrumpet. Neque enim quod bonum est, aliquid destruit: neque rursus id quod nec bonum, nec malum. Quo enim pacto? Si quid igitur tale est, ut ei malum aliquid sit, quod ipsum deterius efficit, dissoluere tamen ipsum non ualet, certe ita naturaliter affectæ rei nullus esse potest interitus. Consentaneum est. Est ne aliquid quod animam prauam faciat? Et maxime quidem quæ commemorauimus, iniustitia, intemperantia, timiditas, & inscitia. An quicquam ex his animam perdit? Atqui animaduerte, ne decipiamur, existimantes iniquum & insanum hominem cum in flagitio deprehensus est, tunc ab iniustitia quæ animæ uitium est, corrumpi. Dic age. Nonne corpus proprium eius uitium morbus liquefacit, resoluit, eoque deducit, ut non sit corpus? & quæ paulo ante diximus omnia, proprio malo quatenus inhaeret, inquinante, esse desinunt? Nonne? Ita prorsus. Nunquid & eadem eodem pacto iniustitia & reliqua prauitas quum inest sua ipsa presentia dissipat & tabefacit, quousque in mortem trahens à corpore separet? Nullo modo istud. At uero absurdum illud est, ut alienum uitium interimat aliquid, cui proprium uitium non præbet interitum. Præter rationem profecto. Attende, inquam ego, ô Glaucò. Ex ipsa ciborum propria prauitate, qua uel uetustate corrupti, uel putridi, uel quouis alio pacto comparati dicuntur, corpus perire posse non arbitramur. Verum si ciborum uitium corpori proprium ipsius uitium intulerit, dicemus per illos corpus ab eius uitio, morbo scilicet, perdi. Corpus uero ipsum cum aliud sit, ciborum, quorum alia natura est, alieno defectu, nisi proprium defectum induxerit, dissipari posse nunquam existimabimus. Recte nimium loqueris. Eadem ratione, nisi corporis detrimentum ipsi animæ ipsius animæ proprium intulerit detrimentum, haudquaquam existimare debemus, ex alieno malo absque

absque propria prauitate, animam interire, neque alterius malo alterum dissipatur. Ita ratio monet. Aut igitur hæc redarguamus, quasi non recte dicantur. Aut quoad hæc integra permanent, neque ex febre aut alio quouis morbo, neque iugulatione, neque etiam si quis corpus in minutissima quæq; discepat, dissipari animam concedamus, prius quam ostenderit aliquis propter has corporis passiones animam ipsam iniquiorem prophaniorẽ que fieri. Quatenus autem alienum malum adest alteri, nec proprium cuiquam malum adhæret, corrumpi quicquam posse, minime concedamus. At enim nemo id unquam ostendet, morientium animas propter mortem iniustiores effici. Si quis autem obijcere nobis audeat, quod deterior & iniustior sit qui moritur, ne cogatur immortales esse animas confiteri, oportere dicemus, si uera is dixerit, uiro iniusto letiferam iniustitiam esse, sicuti morbum, & ab hoc ipso perimente sua quadam natura, eos qui suscipiant, perimi: ocyus quidem illos qui maxime, serius contra qui minus: neque fieri duntaxat, quod nunc fit, ut iniusti propter iniustitiam tunc demum moriantur, quum eos alij pœnis afficiunt. Per louem haud grauißimum quiddam malum iniustitia esse uidebitur, si erit uiro iniquo letifera. Malorum siquidem liberatio erit. Arbitror autem contra esse omnino, ut & alios pro uiribus interficiat, & hominem sui participem, uiuacem maxime faciat, & apprime peruigilem: usqueadeo longe abest ut ea sit letifera. Scite loqueris. Quando sua cuique prauitas suum cuique malum animam perdere nequit, nunquam malum ex alterius pernicio atque ad aliud institutum ultra id cui proprie accidit, uel animam, uel aliud quicquam dissoluẽt. Nunquam, ut probabile est. Quum a nullo prorsus malo siue proprio siue alieno interimatur, patet eam semper esse, necessarium esse. Si semper esse, & immortalem existere. Necessẽ. Hoc igitur ita se habeat. Ac si ita se habet, animaduertas easdem semper animas fore. Neque enim pauciores unquam erunt, cum nulla prorsus intereat. Neq; rursus plures. Si enim immortalium quicquam plus efficiatur, ex mortali efficitur, erunt que demum immortalia omnia. Vera loqueris. At uero id nequaquam existimamus: ratio namque prohibet. Neque iterum arbitramur animam uerissima sui natura talem esse, ut uaria, dissimilis, atque differens in seipsa sit. Quomodo istud ais? Haud facile est sempiternum esse quod ex pluribus constitutum est, neque optimam compositionem est sortitum, ut nobis de anima nunc apparuit. Consentaneum est. Animam igitur immortalem esse & ratio præsens, & alia præterea conuincere possunt. Si quis uero qualis ipsa reuera sit, inspicere cupit, haudquaquam intueri eam debet communione corporis malis que alijs inquinatam, quod ipsi nunc intuemur, sed qualis cum pura fuerit, diligenter ratione discernere. Vbi certe & multo pulchrior apparebit, & clarius quum talis erit, quid iustum sit, quid non, & reliqua quæ supra diximus, iudicabit. Nunc quidem uera de ipsa, qualis uidetur in præsentia, diximus. Non aliter uero eam speciaui- mus, quam multi marinum inspiciant Glaucum. Illi siquidem non facile possunt Glauci antiquam considerare naturam, eo quod antiquæ corporis partes partim fractæ, partim contritæ sint, & ab undis penitus dissipatæ, alia que illi rursus inhæreant conchylia, alga, lapides, ex quibus multo magis feræ præ se fert imaginem quam naturæ prioris uultum. Ita & animam nos semper inspicimus malis innumeris inquinatam. Sed enim illuc oculos conuertere decet, ô Glaucos. Quoniam? Ad ipsius, inquam, philosophiam, & circa illam oportet animaduerrere, quæ attingit animus, & quibuscum consuetudinem inire affectat & nititur, utpote qui cognatus sit diuino, immortalis, & sempiterno. Qualisq; præterea futurus est, siquando eiusmodi totus naturam sequatur, per hunc affectum nixumq; educus ex pelago quo ad præsens mergitur, nudusq; emergens excusso sabulo & ostreis, quæ ei nunc tanquam ex terra nutritio, terrena, lapidosa, & agrestia plurima inhærescunt, propter eam utique alimoniam, quam pleriq; beatam existimant. Tunc demum ueram naturam ipsius animi contemplabimur, agnoscemus que utrum uaria sit, an simplex, qualis ue sit omnis eius conditio. Nunc autem animi humana in uita affectus ac formas, satis, ut arbitror, declarauimus. Prorsus quidem. Nonne cætera quidem in hac disputatione exposuimus: præmia uero ipsius & honores nequaquam attulimus, quemadmodum Homerum uos & Hesiodum adduxisse dicebatis: sed iustitiam ipsam ipsi animæ optimum præmium esse comperimus, iusteq; agendum esse monstrauius,

siue Gygis habeat annulum, siue etiam Plutonis galeam? Vera loqueris. Cæterum nunc quoque præter hæc nulla inuidia prohibet, quo minus iustitiæ & uniuersæ uirtuti ea præmia tribuamus, quæ ipsa animæ tam apud homines quæ apud deos comparat, tam uiuenti quam defuncto. Magnopere. Nunquid ergo restituitis mihi, quæ in sermone mutuati estis? Quid maxime? Dedi equidem uobis, iustum uirum uideri iniustum, iniustumque iustum. Vos enim petieratis. licet enim fieri non posset, ut ista homines deosque laterent, tamē concedi hoc disputationis gratia placuit, ut iustitia ipsa ad iniustitiā ipsam comparata iudicaretur. non recordaris? Quid ni recorder? Postquā iudicium peractum est iam iterum postulo ut exponatis, quam iustitiā mercedē à dijs et hominibus referat, ut & palmam ab opinione & manifesta existimatione reportet, qua cultores suos ipsa quoque decorat, postquā aperte uisa est etiam ipsa sui præsentia beneficia nobis conferre, neque eos decipere qui uere possident. Debita postulas. Primū quidem hoc mihi reddetis, quod qualis uterque eorum sit, & iustus & iniustus, deos non latet. Reddemus.

Si deos id non latet, hic quidem à deo amabitur, ille odio habebitur, id quod principio confessi sumus. Est ita. Deorum autem amico omnia quoad fieri potest à dijs optima tribuuntur, nisi quid mali ex priori delicto, ei necessitate quadam imminet. Omnino.

Sic itaque de iusto uiro existimandum, siue paupertati, seu morbis, siue quibusuis alijs eorum quæ mala uidentur, obnoxius sit, huic demum uel uiuenti uel mortuo ad bonum aliquid ista conducere. Neque enim à dijs unquam negligit, quicumque iustus euadere uirtutisque officijs quoad homini licet, deo similis fieri conabitur. Decens est talē uirum simili non contemni. De iusto autem contra omnino est sentiendū. Vehementer. Apud deos igitur iusto uiro hæc dabitur palma. Sic arbitror. Apud homines autem nonne sic uenit, si uera fateri debemus? Callidi quidem homines & iniqui perinde faciunt ac cursores illi qui ab inferioribus currunt bene, à superioribus minime. Nam primo celeriter exiliunt: tandem uero risum reportant, auribus demissis, & sine corona discedentes. Veri autem cursores ad finem perueniunt, adeptique præmium coronantur. Viris iustis similiter idem ut plurimum accidit. Nempe in fine cuiusque actionis consuetudinisque & uitæ, probantur, muneraque ab hominibus referunt. Magnopere. Sustinebis ne ut ego de his, quæ tu de iniustis, adducam? Dicam equidem. Iusti enim cum ad maturam ætatem peruenierint, ciuitatis muneribus pro arbitrio funguntur: matrimonia quibus cum uoluerint, & dando & accipiendo uicissim ineunt: ac summam quæcunque de illis tu, ego nunc de his affirmo: rursusque de iniustis hominibus assero. Plerique enim ipsorum quamuis ad tempus sua uitia celent: tandem in curriculi calce, quales sunt deprehenduntur: ridiculi prorsus euadunt: & in senio miseri à peregrinis & ciuibus obiurgantur, uerberantur, omnia patiuntur quæ tu aspera esse reuera dicebas. Torquebuntur enim & inurentur. Porro quæcunque ipse commemorabas, audire iterum ex me putato. Sed ut dicebam, uide an sis hæc toleraturus. Perferam equidem: dicis enim quæ decent. Hæc itaque sunt præmia, mercedes & munera, quæ iusto uiro præter ea bona quæ ipsa in se iustitiā cōtinet, à dijs & hominibus tribuuntur. Egregia ualde hæc sunt & certa. At enim hæc & numero & magnitudine nihil sunt, si ad ea comparentur, quæ utrumque defunctum manent. Audienda uero & ista sunt: ut omnia sufficienter quæ utriusque conueniunt, comprehendantur. Dicam uero, non quidem ut iam nimis multa, sed tanquā libentissime audituro. Equidem tibi non Alcyni apologum, sed præstantissimi uiri Eri Armenij, genere Pamphylj, referabo. Qui quum occubisset in prælio, sublatis decimo die cadaueribus cæteris iam corruptis, integer quidem incorrupto corpore repertus fuit: domumque delatus ut sepeliret, duodecima iam ab obitu die, dum pyrae impositus esset, reuixit: & quæ interim uiderat, retulit. Inquit ergo, Postquam anima fuisset à corpore separata, unā cum pluribus quædam in locum dæmonum peruenisse. In quo terræ duos proximos uidit hiatus: duos item alios è conspectu superne in cœli regione conspexit: inter hos uero hiatus iudices sedere: qui postquam animos iudicarunt, iustos quidē ad dexterā supra per cœlum ascendere iubent in aduersa ipsorum parte signa eorum quæ iudicauerint, suspendentes: iniustos contra, ad sinistram infra omnium quæ fecerāt in uita, post tergum signa ferentes. Cum uero ad iudices ipse quoque accessisset, illos aiebat respondisse: redire eum hominibus nuncium de his quæ illic uiderat, oportere: iussisseque illum audire & intueri quæcunque eis in locis fierent, diligenter

Narratio
Eri qui
reuixit

diligenter. Viderat igitur illic per utranq; cœli terræq; portā animas lata sententia abeuntes: per alias item duas, ex terra quidem ascendentes, animas puluere, squalore, macieq; confectas: e cœlo autē alias nitidas descendentes. Videriq; inquit animas undiq; uenientes tanquam longa peregrinatione fatigatas, libenter in prato quod ibi est, tanquam celebri in conuentu recumbere: ac se inuicem quæcunque mutuam notitiā habuerint, salutare: easq; omnes, tam quæ ex terra quā quæ e cœlo conuenissent, sese ultrò citròque de his quæ suis in locis uiderint percontari. sibi que uicissim ad singula respondere: has quidem dolentes ac flentes memoria malorum quæ in præterito sub terris itinere & perpessa sunt & uiderunt. Esse autem iter illud mille annorū. Illas uero quæ de cœlo descenderant, narrare delicias, pulchritudinisq; ingentis spectacula. Multa quidem illa referre, quæ longo ordine recitabat, prolixè nimium narrationis, ô Glauco. Summam uero hanc esse dixit. Quoscuque alijs iniurias intulisse constaret, pœnas singillatim pro quolibet decies reddidisse, id est spatio annorum centum: quasi hæc uitæ humanæ sit meta: ut animæ decuplam iniuriæ darent pœnam. Itaque si qui cædis multorum causā fuerint, ciuitates que & exercitus prodiderint, uel homines in seruitutem egerint, uel alicuius alterius flagitiij & sceleris conscij fuerint, in his omnibus pro quolibet facinore pœnas decuplas pendere. Atque iterum si qui beneficia quædam contulerint, iustitiā que & pietatem coluerint, eadem ratione præmia reportare. De his uero qui statim ac nati sunt decessere, aut breue tempus uixere, quædam parum digna memoria recensebat. Erga deos autem & parentes pios uel impios, & homicidas qui cæde manus proprias polluerunt, maioribus & præmijs & pœnis affectos esse narrabat. Inquit enim se interfuisse, quum alium interrogaret quispiam, ubinam Ardieus magnus esset. Hic autem in quadam Pamphylæ ciuitate tyrannus fuerat, annis iam mille ab isto tempore exactis: qui senem patrem & maiorem natu fratrem occiderat, alia que plura impia scelera perpetrauerat. Interrogatumq; illum aiebat respondisse: Non uenit Ardieus, neque ueniet. O dirum spectaculum. Dum enim egressuri hiatus peteremus, cætera omnia perpessi, illum protinus uidimus, alios que cum eo, omnes ferme tyrannos, inter quos & priuatos nonnullos, qui magna scelera perpetrauerant: quos ascendere iam se propemodum ausos hiatus ille minime permittebat: sed horride mugiebat quotiens aliquis eorum qui uel insanabiles essent, uel nondum purgati, egredi niteretur. Aderant igitur illic feroces quidam uiri aspectu ignei: qui quum mugitum subito perpendissent, hos seorsum rapiiebāt, Ardieum scilicet eius que persimiles: manibus que & pedibus & ceruice deuinctis prosternebant eos, excarnificabantq;: & secus uiam quandam ad exteriorem partem raptos, tribulis lacerabant: prætereuntibus indicantes, quam illi ob causam talia paterentur, quod ue in Tartarum proijciendi agitarentur. Vbi quum multa uariaq; eos terrerent, hic pauor uehementissime uexabat: quum in ascensu mugitus excitabatur, quo silente quisque libentissime ascendere uidebatur. Ac pœnas quidem & supplicia huiusmodi recensebat: contra uero beneficia eiusmodi. Quum uero animæ illæ quibus de supra diximus, in prato dies septem requieuerint, oportere eas dicebat octauo surgentes die illinc recedere: & quarto demum die ad locum aliquem peruenire: unde superne per totū cœlum, atque terram extensam uideatur lumen tanquam columna erectum Iris simillimum, clarius tamen ac purius. In id unius diei itinere uenisse: uidisseq; ibi medio in lumine extrema cœlestium ligaminum e cœlo tensa. Esse enim lumen istud cœli uinculum: quemadmodum triremium succincturæ, atque ita circumferentiam omnem esse contentam. Ex apicibus uero suspensum Necessitatis deæ pensum: per quod omnes circuitus peragantur. Cuius fusus quidem & cuspis ex adamante: uerticulum uero ex hoc alijs que generibus mixtum. Cuius natura huiusmodi sit secundum figuram quidem, qualis apud nos cernitur. Animaduertendum tamen ex illius sermone, perinde se habere ac si uno quodam amplo concauòque uerticulo, & per totum sculpto, aliud minus simileq; insertum iaceat: ita congruens, ut plerunque cadi, qui inuicem inseruntur: atque ita tertium & quartum: & alia quatuor. Octo enim illa uerticula esse, insertos inuicem circulos, labia superne ostendentia: dorsum uero minus uerticuli continuum circa fustum efficientia. Fustum uero illum per medium octauum, perq; totum esse traiectū. Primum igitur extimumq; uerticulum labij circulum habere latissimum. Sexti autem secundum,

Tertium

phetam in edicto adiecisse: si quis postremus etiam accedit, eligat modo prudenter, constantem uiuat, uita occurret expetenda non mala. Primus ne oscitanter eligat, ultimus ne desperet. Cum haec dixisset, cum cui primo fors obuenerat, ilico inquit properantem tyrannidem maximam elegisse: ac propter inscitiam auiditatemque haud satis singula prius examinasse: & idcirco ignorauisse, quod in ea uita fato decretum erat ut filios suos uoraret, aliaque mala plurima sustineret. Postea uero ubi per ocium electam uitam considerasset, eiulasse, electionem noxiam deplorantem, quod non cauisset quae propheta praedixerat, neque seipsum tanquam malorum causam damnantem, sed fortunam daemonesque & reliqua omnia potius quam seipsum. Fuisse uero illum ex his qui de caelo descenderant, qui sane in superiori uita, in ciuitate aliqua moderata uixerat, uirtutemque usu quodam, absque philosophia tamen studijs exercuerat. Neque pauciores ex his qui ex alto cadunt, quam ex alijs, utpote malorum ignaros decipi eligendo. Eorum uero qui a terra uenerunt, plurimos quia & ipsi calamitatibus laborauerint, & laborantes alios uiderint, haud temere uitam eligere. Quam ob causam, ac etiam propter fortis fortunam, honorum malorumque multis animis mutationem contingere. Porro si quis semper cum in hanc uitam uenerit, sincere philosophetur, neque electionis fors ultima ei contingat, eum ex his quae illinc nunciant apparet, non hic solum felicem fore, sed & profectioem hinc illuc, regressioemque huc iterum haud sane terrenam & asperam subiturum, sed lenem atque coelestem. Hoc quoque consideratione dignum spectaculum esse dicebat, quomodo singulae animae uitas singulas eligebant. Miserabile quippe istud, ridiculum, uisumque mirum, electionem scilicet secundum uitae prioris consuetudinem, ut plurimum facientes. Animam enim inquit, quae olim Orphei fuerat uidisse, cygni uitam odio muliebris generis eligentem: nolentem uidelicet ex mulieribus a quibus occisus fuerat, nasci: Thamisius uero philomenae. Cygnum etiam conspexisse ad humanae uitae electionem conuersum, aliaque musica animalia, ut consentaneum est, similiter. Quandam etiam, cum oblatae sortes essent, leonis elegisse uitam: hanc uero Aiacis Telamonij fuisse dicebat, detestantem homines quoties iudicij illius, ubi pro armis cum Vlyxe contendit, in mentem uenisset. Post hunc Agamemnonis animam propter arumnas, odio humani generis uitam aquilae asciuisse. Atalantes autem animam, cui media quaedam fors contigerat, intuitam dixit quam maximis honoribus uir athleta afficiatur, continere se non potuisse quin uitam athletae eligeret. Animam deinde Epei Panopeensis ad artificiosae mulieris naturam protinus migrasse. Longe uero inter nouissimas ridiculosi Therisitidis animam si miam induisse. Casu uero, Vlyssis animae sortem ultimam contigisse. Quocirca & ad eligendum ultimam aduenisse dicebat. Praetitorum autem laborum memoria, ab ambitione cessantem, diuque prius quam eligeret circumeuntem, quaesisse priuati hominis minimeque curiosi uitam. Eamque uix tandem alicubi iacentem & ab alijs neglectam reperisse, dixisseque non aliam se uitam electuram fuisse, etiam si sortem primam nata esset: quare uitam illam libenter fuisse complexam. Ex feris item alijs in homines transire animas assererat, & inuicem commutari: iniustas quidem in feras agrestes: iustas autem mansuetorum animalium uitam capessere, atque omnes hunc in modum confici mixtiones. Cum uitas, omnes animae gradatim, ut fors dederat, elegissent, longo ordine ad Lachesim accessisse narrabat. Lachesim uero cuique daemone quem ceperat quaeque, ipsius uitae custodem praescripisse, electorumque operum executorem. hunc in primis ad Clotho animam ducere, & sub illius manu reuolutionemque & uertigine fusi, approbare quam sortitus fortunam elegerat. Hanc ubi tetigit, mox hinc ad Atroponentem, quae immutabilia stamina reddat. Illinc postea propere Necessitatis thronum adire: per quem cum transierint omnes, sub uehementi calore & aestu in campum Letheum proficisci, arboribus & omnibus quaecumque terra nascuntur, penitus destitutum. Recumbere igitur ipsas aduentante nocte iuxta Amelitam flumen dicebat: cuius aquam uas nullum contineat. Atque ipsius aquae bibere aliquantum cuique necessarium. Eos autem qui prudentiam ducem non habent, ultra quam deceat bibere. Semper uero bibentem omnium obliuisci. Vbi uero ad mediam noctem dormierint, subito tonitru & terramotu excitos repente alium alio sursum ad generationem confluere stellarum instar proficientes. Se uero flumine ex illo potare prohibitum fuisse narrabat. Quomodo autem in corpus redierit, ignorare: sed cum diluculo subito circumspiceret, seipsum pyrae impositum animaduertisse. Atque ita o Glaucos, seruata est fabula, neque perijt, nosque